

Εκθέσεις 60

**ΕΛΕΝΗ Α. ΚΑΔΙΤΗ
ΕΛΙΣΑΒΕΤ Ι. ΝΙΤΣΗ**

Ο ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Εκθέσεις 60

Ο ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ελένης Α. Καδίτη
Ελισάβετ Ι. Νίτση
Ερευνητριών ΚΕΠΕ

Αθήνα 2010

Copyright 2010
του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών
Αμερικής 11, 106 72 Αθήνα
www.kepe.gr

ISBN: 978-960-341-088-1
ISSN: 1108-5797

Οι γνώμες και κρίσεις που περιέχει η εργασία αυτή
είναι των συγγραφέων και δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαία
γνώμες ή κρίσεις του Κέντρου Προγραμματισμού
και Οικονομικών Ερευνών.

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) είναι το μεγαλύτερο ερευνητικό ίδρυμα για την οικονομική επιστήμη στη χώρα μας. Ιδρύθηκε το 1959 ως μία μικρή ερευνητική μονάδα με την επωνυμία «Κέντρον Οικονομικών Ερευνών», με βασικό σκοπό την επιστημονική μελέτη των οικονομικών προβλημάτων της Ελλάδος, την ενθάρρυνση των οικονομικών ερευνών και τη συνεργασία με άλλα επιστημονικά ιδρύματα.

Το 1964 το ΚΕΠΕ πήρε τη σημερινή του ονομασία. Τότε του ανατέθηκαν οι εξής πρόσθετες αρμοδιότητες: πρώτον, η κατάρτιση σχεδίων για βραχυχρόνια, μεσοχρόνια και μακροχρόνια προγράμματα ανάπτυξης, η εκπόνηση σχεδίων προγραμμάτων περιφερειακής και χωροταξικής ανάπτυξης, καθώς και προγραμμάτων δημοσίων επενδύσεων, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της Κυβέρνησης· δεύτερον, η παρακολούθηση και ανάλυση της βραχυπρόθεσμης και μεσοπρόθεσμης εξέλιξης της ελληνικής οικονομίας, καθώς και η διαμόρφωση προτάσεων για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων· και τρίτον, η επιμόρφωση νέων οικονομολόγων, ιδιαίτερα σε θέματα προγραμματισμού και οικονομικής ανάπτυξης.

Σήμερα το ΚΕΠΕ επικεντρώνεται στη διεξαγωγή εφαρμοσμένων οικονομικών ερευνών που ενδιαφέρουν την ελληνική οικονομία και, με την ιδιότητα του συμβουλευτικού οργάνου του Υπουργείου Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, από το οποίο εποπτεύεται, αλλά και γενικά του οικονομικού επιτελείου της Κυβέρνησης, παρέχει τεχνικές υπηρεσίες σε θέματα οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων αυτών εντάσσεται και η δημοσίευση των σειρών: (α) Μελέτες, που είναι επιστημονικές μονογραφίες, (β) Εκθέσεις, που είναι κείμενα εφαρμοσμένης ανάλυσης με προτάσεις πολιτικής σε επίπεδο κλάδων, περιφερειών και άλλων οικονομικών θεμάτων, (γ) Στατιστικές Σειρές, που παρουσιάζουν με επεξεργασμένη μορφή πρωτογενή στατιστικά δεδομένα, καθώς και (δ) Εργασίες για Συζήτηση, που είναι σχέδια εργασιών σε προχωρημένο στάδιο προσκεκλημένων επιστημόνων ή μελών του ερευνητικού προσωπικού του Ιδρύματος. Επίσης δημοσιεύονται (ε) Ερευνητικές Συνεργασίες, οι οποίες εκπονούνται από κοινού με άλλα ερευνητικά ιδρύματα ή συναφείς οργανισμούς. Οι εκδόσεις του ΚΕΠΕ από την ίδρυσή του έως σήμερα υπερβαίνουν τις 650.

Το ΚΕΠΕ βρίσκεται σε επικοινωνία με αντίστοιχα επιστημονικά ιδρύματα του εξωτερικού και ανταλλάσσει εκδόσεις, όπως και απόψεις και πληροφορίες, πάνω σε θέματα τρεχουσών οικονομικών εξελίξεων και μεθόδων οικονομικής έρευνας, συμβάλλοντας και με αυτόν τον τρόπο στην προαγωγή της οικονομικής επιστήμης στη χώρα.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι γνωστό ότι ο αγροτικός τομέας θεωρείται ένας από τους βασικότερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας με φθίνουσα, ωστόσο, σημαντικότητα και πληθώρα προβλημάτων. Επιπλέον, οι εξελίξεις που αφορούν κυρίως στον τρόπο άσκησης πολιτικής, στις διαπραγματεύσεις διεθνών (εμπορικών) συνθηκών και στις διευρύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τη βιωσιμότητα και ανταγωνιστικότητα του κλάδου. Στην παρούσα έκθεση επιχειρείται μία γενική παρουσίαση και τεκμηρίωση των εξελίξεων και προοπτικών του αγροτικού τομέα με στόχο να σχηματιστεί μια σαφέστερη εικόνα για τα προβλήματα και τις δυνατότητές του και με απώτερο στόχο τον αποτελεσματικότερο σχεδιασμό της αγροτικής πολιτικής. Κατά συνέπεια, αναλύονται βασικοί κλάδοι του ελληνικού αγροτικού τομέα καθώς και ο τρόπος άσκησης πολιτικής για τη στήριξή του. Γίνεται μια αξιολόγηση των εξελίξεων και προοπτικών του τομέα με τη συγκέντρωση πληροφοριών μεταξύ άλλων για την παραγωγή, το εμπόριο, την ανταγωνιστικότητα, την απασχόληση κλπ. Επιπλέον, δίνονται προτάσεις βασικών κατευθύνσεων πολιτικής για το άμεσο μέλλον.

Ελπίζεται ότι η εργασία αυτή θα αποτελέσει ένα χρήσιμο βοήθημα για κάθε ενδιαφερόμενο ως προς την πορεία του ελληνικού αγροτικού τομέα και τις μελλοντικές προοπτικές του, συμβάλλοντας στην προώθηση του διαλόγου για τη διαμόρφωση μιας ορθής κλαδικής πολιτικής.

Καθηγητής ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΚΟΡΛΙΡΑΣ
Πρόεδρος του Δ.Σ. και
Επιστημονικός Διευθυντής

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
Ιανουάριος 2010

Οφείλουμε να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας στον αείμνηστο Καθηγητή Κυπριανό Προδρομίδη, τέως Επιστημονικό Διευθυντή και Πρόεδρο του ΚΕΠΕ, για την παρότρυνση, υποστήριξη καθώς και για τις κάθε είδους διευκολύνσεις που μας παρείχε ώστε να καταστεί δυνατή η ολοκλήρωση της εργασίας σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα.

Εκφράζουμε επίσης τις ευχαριστίες μας στον δεύτερο κριτή για την εποικοδομητική κριτική και τα ουσιαστικά σχόλια που συνέβαλαν στη σημαντική βελτίωση της παρούσας εργασίας.

Τέλος, ευχαριστούμε θερμά το προσωπικό και τους συνεργάτες του τμήματος Εκδόσεων του ΚΕΠΕ για την επιμέλεια της έκδοσης, ενώ κρατούμε ακέραιη την ευθύνη για τυχόν λάθη ή παραλείψεις.

*ΕΛΕΝΗ Α. ΚΑΔΙΤΗ
ΕΛΙΣΑΒΕΤ Ι. ΝΙΤΣΗ*

Ιανουάριος 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	25
----------------	----

ΜΕΡΟΣ I

ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ – ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ - ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

1.1. Εισαγωγή	29
1.2. Αγροτική γη	30
1.3. Εργατικό δυναμικό στον αγροτικό τομέα	32
1.4. Αγροτικά εισοδήματα	36
1.4.1. Αγροτικά εισοδήματα ανά περιφέρεια, οικονομικό μέγεθος εκμετάλλευσης & προϊόν	37
1.5. Ανταγωνιστικότητα	44
1.5.1. Δείκτες ανταγωνιστικότητας	44
1.5.2. Εισαγωγές - Εξαγωγές αγροτικών κλάδων	46
1.6. Η (Νέα) Κοινή Αγροτική Πολιτική	47
1.6.1. Εφαρμογή ενιαίας ενίσχυσης	48
1.6.2. Οι Κοινές Οργανώσεις Αγοράς	52
1.7. Γενικότερα χαρακτηριστικά και προοπτικές	54

ΜΕΡΟΣ II

ΦΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ

2.1. Δημητριακά	59
2.1.1. Παραγωγή	59
2.1.2. Κατανάλωση	73
2.1.3. Τιμές	75
2.1.4. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς δημητριακών	77
2.1.5. Επιδοτήσεις	78
2.1.6. Εξωτερικό εμπόριο	79
2.1.7. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	94
2.2. Ρύζι	95
2.2.1. Παραγωγή	95
2.2.2. Κατανάλωση	97
2.2.3. Τιμές	98
2.2.4. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για το ρύζι	98
2.2.5. Εξωτερικό εμπόριο	100
2.2.6. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	103

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΦΥΤΑ

3.1.	Καπνός	104
3.1.1.	Παραγωγή	104
3.1.2.	Τιμές	108
3.1.3.	Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς καπνού	109
3.1.4.	Εξωτερικό εμπόριο	110
3.1.5.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	113
3.2.	Βαμβάκι	114
3.2.1.	Παραγωγή	114
3.2.2.	Τιμές	116
3.2.3.	Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για το βαμβάκι	117
3.2.4.	Εξωτερικό εμπόριο	118
3.2.5.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	121
3.3.	Ζαχαρότευτλα	121
3.3.1.	Παραγωγή	121
3.3.2.	Κατανάλωση	124
3.3.3.	Τιμές	124
3.3.4.	Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς ζάχαρης	125
3.3.5.	Εξωτερικό εμπόριο	128
3.3.6.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	131

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΕΛΑΙΑ ΚΑΙ ΟΙΝΟΣ

4.1.	Ελαιόλαδο και επιτραπέζιες ελιές	132
4.1.1.	Παραγωγή	132
4.1.2.	Κατανάλωση	134
4.1.3.	Τιμές	135
4.1.4.	Η Κοινή Οργάνωση των Αγορών ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών	136
4.1.5.	Εξωτερικό εμπόριο	137
4.1.6.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	140
4.2.	Οίνος και αμπέλια	140
4.2.1.	Παραγωγή	140
4.2.2.	Κατανάλωση	146
4.2.3.	Τιμές	147
4.2.4.	Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς οίνου, σταφίδας και επιτραπέζιων σταφυλιών	147
4.2.5.	Εξωτερικό εμπόριο	149
4.2.6.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	153

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5
ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ

5.1.	Οπωροκηπευτικά	154
5.1.1.	Παραγωγή	154
5.1.2.	Κατανάλωση	159
5.1.3.	Η Κοινή Οργάνωση Αγορών στον τομέα των οπωροκηπευτικών	160
5.1.4.	Εξωτερικό εμπόριο	161
5.1.5.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	166
5.2.	Εσπεριδοειδή	167
5.2.1.	Παραγωγή	167
5.2.2.	Κατανάλωση	169
5.2.3.	Η Κοινή Οργάνωση ΑΑγορών στον τομέα των εσπεριδοειδών	170
5.2.4.	Εξωτερικό εμπόριο	170
5.2.5.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	174

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6
ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

6.1.	Ψυχανθή	175
6.1.1.	Παραγωγή	175
6.1.2.	Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς των ψυχανθών	179
6.1.3.	Εξωτερικό εμπόριο	180
6.1.4.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	186
6.2.	Βιολογικά προϊόντα	187
6.2.1.	Παραγωγή	187
6.2.2.	Κατανάλωση	190
6.2.3.	Τιμές και επιδοτήσεις	191
6.2.4.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	193
6.3.	Ενεργειακά φυτά	193

ΜΕΡΟΣ III
ΖΩΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΡΕΑΤΟΣ

7.1.	Εισαγωγή	199
7.2.	Βοοειδή	202
7.2.1.	Παραγωγή	202
7.2.2.	Κατανάλωση	205
7.2.3.	Τιμές	206
7.2.4.	Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για το βόειο κρέας	207
7.2.5.	Εξωτερικό εμπόριο	208
7.2.6.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	211

7.3.	Αιγοπρόβατα	212
7.3.1.	Παραγωγή	212
7.3.2.	Κατανάλωση	216
7.3.3.	Τιμές	217
7.3.4.	Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς στον τομέα αιγοπρόβειου κρέατος	217
7.3.5.	Εξωτερικό εμπόριο	219
7.3.6.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	222
7.4.	Χοίροι	224
7.4.1.	Παραγωγή	224
7.4.2.	Κατανάλωση	227
7.4.3.	Τιμές	228
7.4.4.	Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για το χοίρειο κρέας	228
7.4.5.	Εξωτερικό εμπόριο	229
7.4.6.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	232
7.5.	Πουλερικά	234
7.5.1.	Παραγωγή	234
7.5.2.	Κατανάλωση	236
7.5.3.	Τιμές	238
7.5.4.	Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για το κρέας πουλερικών	239
7.5.5.	Εξωτερικό εμπόριο	239
7.5.6.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	242

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΖΩΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

8.1.	Αβγά	244
8.1.1.	Παραγωγή	244
8.1.2.	Κατανάλωση	246
8.1.3.	Τιμές	246
8.1.4.	Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για τα αβγά	247
8.1.5.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	247
8.2.	Γάλα	248
8.2.1.	Παραγωγή	248
8.2.2.	Κατανάλωση	254
8.2.3.	Τιμές	254
8.2.4.	Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα	256
8.2.5.	Εξωτερικό εμπόριο	257
8.2.6.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές	260
8.3.	Βιολογική κτηνοτροφία	261
	ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	263
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	265

ΠΙΝΑΚΕΣ

	<i>Σελίδα</i>
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1: Ο αγροτικός τομέας στην ελληνική οικονομία (% στο σύνολο) . . .	29
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2: Κατανομή εδάφους στην Ελλάδα (%)	30
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3: Αγροτική γη στην Ελλάδα (χιλ. στρέμματα)	30
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.4: Αριθμός και μέγεθος αγροτικών εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα (στρέμματα)	32
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.5: Ποσοστιαία κατανομή πληθυσμού της Ελλάδας με βάση τον τόπο διαμονής	33
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.6: Ποσοστιαία κατανομή των απασχολουμένων στην Ελλάδα κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας	33
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.7: Αριθμός απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα (χιλ.) και ποσοστιαία συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση	34
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.8: Ποσοστό απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα σε επίπεδο περιφέρειας	35
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.9: Κατανομή της αγροτικής απασχόλησης στην Ελλάδα ανά ηλικία .	35
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.10: Εξέλιξη δεικτών πραγματικού εισοδήματος των συντελεστών παραγωγής του αγροτικού τομέα ανά ετήσια μονάδα εργασίας, έτος βάσης 2000	37
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.11: Δείκτης τιμών αμοιβής συντελεστή εργασίας στον αγροτικό τομέα της Ελλάδας, 2000=100	37
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.12: Εξέλιξη αγροτικού εισοδήματος ανά εκμετάλλευση σε επίπεδο χώρας	38
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.13: Εξέλιξη αγροτικού εισοδήματος σε επίπεδο «μεγάλων περιφερειών»	39
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.14: Εξέλιξη αγροτικού εισοδήματος ανά εκμετάλλευση και ανά «μεγάλη περιφέρεια»	39
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.15: Εξέλιξη αγροτικού εισοδήματος κατά κατηγορία οικονομικού μεγέθους	41
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.16: Εξέλιξη αγροτικού εισοδήματος ανά εκμετάλλευση και ανά προϊόν	43
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.17: Δείκτες συγκριτικού πλεονεκτήματος	46
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.18: Εισαγωγές & εξαγωγές αγροτικών κλάδων ως προς το σύνολο των ρών εμπορίου	47
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.19: Πληρωμές (ευρώ)	52
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.20: Ταξινόμηση των Κοινών Οργανώσεων Αγοράς	54
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1: Παγκόσμια προσφορά δημητριακών	60
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2: Έκταση, απόδοση και παραγωγή σίτου	62
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3: Έκταση και παραγωγή δημητριακών (εκτός από το ρύζι) στην Ελλάδα	63
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4: Παραγωγή δημητριακών (σε τόνους) στην Ελλάδα, 2006	63
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5: Έκταση και παραγωγή μαλακού σιταριού στην Ελλάδα	64
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.6: Έκταση και παραγωγή σκληρού σιταριού στην Ελλάδα	65

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.7:	Παραγωγή μαλακού σιταριού σε περιφερειακό επίπεδο, 2006 . . .	66
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.8:	Παραγωγή σκληρού σιταριού σε περιφερειακό επίπεδο, 2006 . . .	67
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.9:	Έκταση και παραγωγή σίκαλης στην Ελλάδα	68
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.10:	Παραγωγή σίκαλης σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	68
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.11:	Έκταση και παραγωγή βρώμης στην Ελλάδα	69
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.12:	Παραγωγή βρώμης σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	70
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.13:	Έκταση και παραγωγή αραβόσιτου στην Ελλάδα	70
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.14:	Παραγωγή αραβόσιτου σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	71
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.15:	Έκταση και παραγωγή κριθαριού στην Ελλάδα	72
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.16:	Παραγωγή κριθαριού σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	73
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.17:	Παγκόσμια ζήτηση δημητριακών	74
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.18:	Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση δημητριακών στην Ελλάδα (κιλά)	75
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.19:	Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση δημητριακών στην Ελλάδα (κιλά)	75
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.20:	Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για δημητριακά από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)	78
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.21:	Ροές εμπορίου δημητριακών της Ελλάδας	80
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.22:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τα δημητριακά (χιλ. τόνοι)	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.23:	Ροές εμπορίου σιταριού της Ελλάδας	83
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.24:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το σιτάρι (τόνοι) .	84
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.25:	Ροές εμπορίου σίκαλης της Ελλάδας	86
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.26:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τη σίκαλη (τόνοι) .	86
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.27:	Ροές εμπορίου βρώμης της Ελλάδας	88
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.28:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τη βρώμη (τόνοι) .	88
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.29:	Ροές εμπορίου αραβόσιτου της Ελλάδας	90
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.30:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τον αραβόσιτο (τόνοι)	91
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.31:	Ροές εμπορίου κριθαριού της Ελλάδας	92
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.32:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το κριθάρι (τόνοι)	93
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.33:	Έκταση, απόδοση και παραγωγή ρυζιού	95
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.34:	Έκταση και παραγωγή ρυζιού στην Ελλάδα	96
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.35:	Παραγωγή ρυζιού σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	97
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.36:	Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση ρυζιού στην Ελλάδα (κιλά)	97
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.37:	Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για το ρύζι από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ) .	99
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.38:	Ροές εμπορίου ρυζιού της Ελλάδας	101
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.39:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το ρύζι (τόνοι) . . .	102
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1:	Έκταση και παραγωγή καπνού ανατολικού τύπου στην Ελλάδα . .	105
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2:	Έκταση και παραγωγή καπνού τύπου μπέρλεϋ και βιρτζίνια στην Ελλάδα	105
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3:	Καπνός ανατολικού τύπου σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	106
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4:	Καπνός τύπου μπέρλεϋ και βιρτζίνια σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	106

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5:	Καπνός ανατολικού τύπου, έκταση σε στρέμματα και παραγωγή (σε τόνους)	107
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6:	Καπνός τύπου μπέρλεϋ και βιρτζίνια (έκταση σε στρέμματα και παραγωγή σε τόνους)	108
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.7:	Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για τον καπνό από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)	110
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.8:	Ροές εμπορίου καπνού της Ελλάδας	111
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.9:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τον καπνό (τόνοι) .	112
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.10:	Έκταση, απόδοση και παραγωγή βαμβακιού	114
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.11:	Έκταση και παραγωγή βαμβακιού στην Ελλάδα	115
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.12:	Παραγωγή βαμβακιού σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	116
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.13:	Ροές εμπορίου βαμβακιού της Ελλάδας	119
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.14:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το βαμβάκι (τόνοι)	120
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.15:	Παγκόσμια παραγωγή και κατανάλωση ζάχαρης (εκατ. τόνοι) . . .	121
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.16:	Παραγωγή και καλλιεργούμενες εκτάσεις ζαχαρότευτλων	122
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.17:	Έκταση και παραγωγή ζαχαρότευτλων στην Ελλάδα	123
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.18:	Παραγωγή ζαχαρότευτλων σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	123
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.19:	Κατά κεφαλήν φαινομενική κατανάλωση ζάχαρης στην Ελλάδα (κιλά)	124
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.20:	Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για τα ζαχαρότευτλα από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)	127
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.21:	Ροές εμπορίου ζάχαρης της Ελλάδας	129
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.22:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τη ζάχαρη (τόνοι)	130
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1:	Παγκόσμια παραγωγή ελαιόλαδου ανά κράτος (χιλ. τόνοι)	132
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2:	Παραγωγή ελαιόλαδου στην Ελλάδα (χιλ. τόνοι)	133
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3:	Παραγωγή ελιών στην Ελλάδα (χιλ. τόνοι)	133
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4:	Κατανάλωση ελαιόλαδου ανά κράτος (χιλ. τόνοι)	135
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5:	Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για το ελαιόλαδο και τις επιτραπέζιες ελιές από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)	137
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6:	Ροές εμπορίου ελαιόλαδου της Ελλάδας	138
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το ελαιόλαδο (τόνοι)	139
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.8:	Παραγωγή οίνου στην Ε.Ε.	141
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9:	Συγκομιδή σταφυλιών για οίνο ανά κράτος	142
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.10:	Παραγωγή μούστου στην Ελλάδα (χιλ. τόνοι)	143
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.11:	Έκταση και παραγωγή κορινθιακής σταφίδας στην Ελλάδα	144
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.12:	Έκταση και παραγωγή σουλτανίνας στην Ελλάδα	144
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13:	Αμπελώνες σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	145
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.14:	Οινοπαραγωγή περιόδου 2006-2007 (εκατόλιτρα)	146
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.15:	Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση οίνου στην Ελλάδα (κιλά)	146
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16:	Ροές εμπορίου οίνου της Ελλάδας	151
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.17:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τον οίνο (τόνοι) . .	152
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1:	Έκταση οπωροκηπευτικών στην Ελλάδα (χιλ. στρέμματα)	155
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.2:	Καλλιεργούμενες εκτάσεις οπωροκηπευτικών στην Ελλάδα (στρέμματα)	155

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3:	Έκταση και παραγωγή κηπευτικών στην Ελλάδα, 2006	156
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.4:	Παραγωγή οπωροφόρων στην Ελλάδα, 2006	158
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.5:	Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση οπωρών στην Ελλάδα (κιλά)	159
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6:	Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για τα οπωροκηπευτικά από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)	161
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.7:	Ροές εμπορίου κηπευτικών της Ελλάδας	162
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.8:	Ροές εμπορίου οπωρών της Ελλάδας	163
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.9:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τα κηπευτικά (τόνοι)	164
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.10:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τις οπώρες (τόνοι)	165
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.11:	Έκταση εσπεριδοειδών στην Ελλάδα (χιλ. στρέμματα)	168
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.12:	Καλλιεργούμενες εκτάσεις εσπεριδοειδών στην Ελλάδα (στρέμματα)	168
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.13:	Αριθμός δέντρων και παραγωγή εσπεριδοειδών, 2006, ...	169
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.14:	Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση εσπεριδοειδών στην Ελλάδα (σε κιλά)	170
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.15:	Ροές εμπορίου εσπεριδοειδών της Ελλάδας	171
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.16:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τα εσπεριδοειδή (τόνοι)	173
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.1:	Καλλιεργούμενες εκτάσεις (στρεμ.) και όγκος παραγωγής (τόνοι) των κτηνοτροφικών φυτών για σανό	176
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.2:	Έκταση και παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών για σανό στην Ελλάδα	176
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.3:	Κτηνοτροφικά φυτά σε περιφερειακό επίπεδο ως ποσοστό της συνολικής παραγωγής, 2006	177
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.4:	Καλλιεργούμενες εκτάσεις (στρέμ.) και όγκος παραγωγής (τόνοι) των οσπρίων	178
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.5:	Έκταση και παραγωγή βρώσιμων οσπρίων στην Ελλάδα	178
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.6:	Παραγωγή οσπρίων σε περιφερειακό επίπεδο ως ποσοστό της συνολικής παραγωγής, 2006	179
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.7:	Ροές εμπορίου ζωοτροφών της Ελλάδας	181
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.8:	Ροές εμπορίου οσπρίων της Ελλάδας	183
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.9:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τις ζωοτροφές (τόνοι)	184
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.10:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τα όσπρια (τόνοι)	185
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.11:	Βιολογικές καλλιέργειες	188
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.12:	Έκταση κατά είδος βιολογικής καλλιέργειας στην Ελλάδα (στρέμματα)	189
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.13:	Κατανομή εκτάσεων (στρέμ.) και αριθμός παραγωγών βιοκαλλιεργειών ανά περιφέρεια	190
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.14:	Πιστοποιημένες εκτάσεις βιοκαλλιεργειών και αριθμός παραγωγών που λαμβάνουν ενίσχυση	192
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.15:	Συγκριτικός πίνακας ενισχύσεων	192

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.1:	Παραγωγή κρέατος στην Ελλάδα (χιλ. τόνοι)	200
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.2:	Εξέλιξη εγχώριας φαινομενικής κατανάλωσης κρέατος στην Ελλάδα	200
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.3:	Ροές εμπορίου κρέατος	202
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.4:	Παραγωγή βόειου κρέατος στην Ελλάδα	204
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.5:	Παραγωγή βόειου κρέατος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	204
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.6:	Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση βόειου κρέατος στην Ελλάδα (κιλά)	206
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.7:	Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για την βοοτροφία από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)	208
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.8:	Ροές εμπορίου βόειου κρέατος της Ελλάδας	209
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.9:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το βόειο κρέας (τόνοι)	211
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.10:	Παραγωγή πρόβειου κρέατος στην Ελλάδα	214
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.11:	Παραγωγή αίγειου κρέατος στην Ελλάδα	214
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.12:	Παραγωγή πρόβειου κρέατος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	215
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.13:	Παραγωγή αίγειου κρέατος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	216
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.14:	Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση αιγοπρόβειου κρέατος στην Ελλάδα (κιλά)	216
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.15:	Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για τον τομέα αιγοπροβατοτροφίας από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)	218
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.16:	Ροές εμπορίου πρόβειου κρέατος της Ελλάδας	220
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.17:	Ροές εμπορίου αίγειου κρέατος της Ελλάδας	220
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.18:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το πρόβειο κρέας (τόνοι)	222
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.19:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το αίγιο κρέας (τόνοι)	223
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.20:	Παραγωγή χοίρειου κρέατος στην Ελλάδα	225
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.21:	Παραγωγή χοίρειου κρέατος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	226
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.22:	Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση χοίρειου κρέατος στην Ελλάδα (κιλά)	227
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.23:	Ροές εμπορίου χοίρειου κρέατος της Ελλάδας	230
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.24:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το χοίρειο κρέας (τόνοι)	231
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.25:	Παγκόσμια παραγωγή κρέατος πουλερικών (χιλ. τόνοι)	234
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.26:	Παραγωγή κρέατος πουλερικών στην Ελλάδα	235
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.27:	Παραγωγή κρέατος πουλερικών σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	236
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.28:	Κατανάλωση κρέατος πουλερικών στην Ε.Ε.	237
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.29:	Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση κρέατος πουλερικών στην Ελλάδα (κιλά)	237
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.30:	Ροές εμπορίου κρέατος πουλερικών της Ελλάδας	240
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.31:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το κρέας πουλερικών (τόνοι)	242
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.1:	Παγκόσμια παραγωγή αβγών (χιλ. τόνοι)	244

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.2:	Παραγωγή αβγών στην Ελλάδα	245
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.3:	Παραγωγή αβγών σε τεμάχια σε περιφερειακό επίπεδο, 2006 . . .	245
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.4:	Κατανάλωση αβγών στην Ε.Ε.	246
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.5:	Παραγωγή αγελαδινού γάλακτος στην Ελλάδα	249
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.6:	Παραγωγή πρόβειου γάλακτος στην Ελλάδα	250
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.7:	Παραγωγή αίγειου γάλακτος στην Ελλάδα	251
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.8:	Παραγωγή γάλακτος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006	251
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.9:	Παραγωγή αγελαδινού γάλακτος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006 .	252
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.10:	Παραγωγή πρόβειου γάλακτος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006 . .	253
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.11:	Παραγωγή αίγειου γάλακτος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006 . . .	253
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.12:	Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση γάλακτος στην Ελλάδα (κιλά)	254
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.13:	Ροές εμπορίου γάλακτος της Ελλάδας	258
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.14:	Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το γάλα (τόνοι) . .	259
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.15:	Αριθμός ζώων βιολογικής κτηνοτροφίας στην Ελλάδα	261
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.16:	Αριθμός αγροτών βιολογικής κτηνοτροφίας ανά περιφέρεια	262

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

	<i>Σελίδα</i>
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1: Πληθυσμός στην Ελλάδα (χιλιάδες)	33
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.1: Παγκόσμια παραγωγή και απόδοση σίτου	61
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.2: Πραγματικές τιμές παραγωγού δημητριακών (€/κιλό), έτος βάσης 2006	76
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.3: Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές δημητριακών της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	79
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.4: Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές σιταριού της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	82
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.5: Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές σίκαλης της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	85
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.6: Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές βρώμης της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	87
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.7: Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές αραβόσιτου της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	89
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.8: Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές κριθαριού της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	92
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.9: Πραγματικές τιμές παραγωγού ρυζιού (€/κιλό), έτος βάσης 2006	98
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.10: Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές ρυζιού της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	100
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1: Πραγματικές τιμές παραγωγού καπνού ανατολικού τύπου, μπέρλεϋ και βιρτζίνια (€/κιλό) με ενισχύσεις, έτος βάσης 2005.	108
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2: Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές καπνού της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	110
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.3: Πραγματικές τιμές παραγωγού βαμβακιού (€/κιλό), έτος βάσης 2006	117
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4: Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές βαμβακιού της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	118
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.5: Πραγματικές τιμές παραγωγού ζαχαρότευτλων (€/κιλό), έτος βάσης 2006	125
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.6: Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές ζάχαρης της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	128
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1: Παραγωγή ελαιοποιήσιμων και επιτραπέζιων ελιών στην Ελλάδα (χιλ. τόνοι)	134
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2: Πραγματικές τιμές παραγωγού ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών (€/κιλό), έτος βάσης 2006	136
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3: Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές ελαιόλαδου της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	137
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.4: Εκτάσεις αμπέλων (χιλ. εκτάρια) και παραγωγή κρασιού (χιλ. εκατόλιτρα) στην Ελλάδα	143
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5: Πραγματικές τιμές παραγωγού οίνου (€/κιλό), έτος βάσης 2006	147

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6:	Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές οίνου της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	150
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.1:	Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές κηπευτικών και οπωρών της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	162
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.2:	Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές εσπεριδοειδών της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	171
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.1:	Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές ζωοτροφών της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	181
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.2:	Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές οσπρίων της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	182
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.1:	Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές κρέατος (χιλ. τόνοι)	201
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.2:	Πραγματικές τιμές παραγωγού βόειου κρέατος (€/κιλό), έτος βάσης 2005	207
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.3:	Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές βόειου κρέατος της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	209
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.4:	Πραγματικές τιμές παραγωγού πρόβειου και αίγειου κρέατος (€/κιλό), έτος βάσης 2005	217
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.5:	Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές πρόβειου και αίγειου κρέατος της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	219
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.6:	Παγκόσμια παραγωγή χοίρειου κρέατος, 2005	225
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.7:	Πραγματικές τιμές παραγωγού χοίρειου κρέατος (€/κιλό), έτος βάσης 2005	228
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.8:	Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές χοίρειου κρέατος της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	230
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.9:	Πραγματικές τιμές παραγωγού κρέατος πουλερικών (€/κιλό), έτος βάσης 2005	238
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.10:	Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές κρέατος πουλερικών της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	240
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.1:	Πραγματικές τιμές παραγωγού αβγών (€/κιλό), έτος βάσης 2005	247
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.2:	Πραγματικές τιμές παραγωγού γάλακτος (€/κιλό), έτος βάσης 2005	255
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.3:	Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές γάλακτος της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)	258

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο αγροτικός τομέας αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην Ελλάδα, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Οι εξελίξεις των δεικτών συμμετοχής του για το 2006 είναι 5,2% στο Εθνικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, 12% στον ενεργό πληθυσμό και 17,2% στις συνολικές εξαγωγές, επιβεβαιώνοντας το ρόλο και τη σημασία του ως τομέα οικονομικής δραστηριότητας και απασχόλησης.

Ωστόσο, τα τελευταία 15 χρόνια, σημαντικές εξελίξεις έχουν επιφέρει αλλαγές στον τρόπο και το κόστος παραγωγής, και ιδιαίτερα στη βιωσιμότητα ορισμένων κλάδων σε εθνικό αλλά και σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Οι συνεχείς αλλαγές στον τρόπο άσκησης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.), η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) προς την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, οι αναδιαρθρώσεις στην αλυσίδα παραγωγής και εμπορίας τροφίμων με την παρουσία ισχυρών πολυεθνικών εταιρειών, οι συχνές διεθνείς διατροφικές κρίσεις, οι συνεχιζόμενες εμπορικές διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (Π.Ο.Ε.), και το αυξανόμενο ενδιαφέρον για την προστασία του περιβάλλοντος είναι μόνο μερικοί από τους παράγοντες που διαμορφώνουν νέες συνθήκες τόσο στην εσωτερική όσο και στην παγκόσμια αγορά των αγροτικών προϊόντων. Οι εξελίξεις αυτές λογικό είναι να επηρεάζουν τις προσδοκίες των παραγωγών, πολλοί από τους οποίους θεωρούν το μέλλον αβέβαιο και προβληματικό. Το κύριο ερώτημα που διαμορφώνεται είναι, συνεπώς, ο προσδιορισμός των κλάδων εκείνων του ελληνικού αγροτικού τομέα που έχουν τη δυνατότητα επιβίωσης, καθώς και του τρόπου άσκησης πολιτικής για τη στήριξη όσων κινδυνεύουν περισσότερο.

Βασικός σκοπός της μελέτης αυτής είναι η αξιολόγηση των εξελίξεων και προοπτικών του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα με τη συγκέντρωση πληροφοριών για την παραγωγή, την κατανάλωση, τις τιμές, το εμπόριο, και την ανταγωνιστικότητα βασικών κλάδων του. Αναλύονται, επίσης, οι πρόσφατες εξελίξεις αναφορικά με τη διάρθρωση, την απασχόληση και τα εισοδήματα που δημιουργούνται σε αυτόν. Τέλος, καταδεικνύεται η επίδραση των οικονομικών εξελίξεων και του τρόπου άσκησης πολιτικής στις αγορές των σημαντικότερων κλάδων του τομέα και παρουσιάζονται μερικοί από τους κινδύνους που πιθανόν να επηρεάσουν την περαιτέρω εξέλιξή τους, ενώ δίνονται και προτάσεις πολιτικής για την αντιμετώπισή τους στο άμεσο μέλλον.

Η εργασία αυτή αναμένεται να συμβάλει στην προώθηση του διαλόγου για την αναδιάρθρωση της παραγωγής, συντελώντας στη διαμόρφωση μιας

ορθής κλαδικής πολιτικής για τη βιωσιμότητα του τομέα στην Ελλάδα και την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς του, εν όψει των διαγραφόμενων μειώσεων στη στήριξή του από την νέα Κ.Α.Π. και των γενικότερων εξελίξεων στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο.

Για το σκοπό αυτό, η έκθεση ξεκινά αναλύοντας στο πρώτο μέρος τα βασικά μεγέθη του αγροτικού τομέα. Εξετάζονται θέματα που αφορούν τη διάρθρωσή του, καθώς και το επίπεδο της αντίστοιχης απασχόλησης και του εισοδήματος τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και ανά περιφέρεια και ανά κατηγορία προϊόντων. Επιπλέον, αναλύεται η ανταγωνιστικότητα και η συμμετοχή του κάθε κλάδου στο εξωτερικό εμπόριο της χώρας. Τέλος, γίνεται αναφορά στην άσκηση πολιτικής για τον τομέα. Ακολουθεί το δεύτερο και τρίτο μέρος στα οποία γίνεται μια αναλυτική παρουσίαση των κλάδων της φυτικής και ζωικής παραγωγής αντίστοιχα, και πιο συγκεκριμένα των πρόσφατων τάσεων σε επίπεδο παραγωγής, κατανάλωσης, τιμών και εξωτερικού εμπορίου. Παρέχεται, επίσης, μια μεσοπρόθεσμη αξιολόγηση των προοπτικών για όλους τους κλάδους που συμπεριλαμβάνονται στη μελέτη. Στα κεφάλαια αυτά επισημαίνονται ακόμα οι νέες προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν για την επίτευξη της αναδιάρθρωσης του αγροτικού τομέα στην ελληνική οικονομία, και επιχειρούνται ταυτόχρονα βασικές συγκρίσεις της χώρας με άλλα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Τέλος, η έκθεση κλείνει με τη διατύπωση γενικών συμπερασμάτων αναφορικά με τα θέματα που αναλύθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, περιλαμβάνοντας και προτάσεις βασικών κατευθύνσεων πολιτικής για το άμεσο μέλλον.

Τα στατιστικά στοιχεία που χρησιμοποιούνται έχουν προέλθει από τις βάσεις δεδομένων της ΕΣΥΕ και του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, ενώ συμπληρώνονται με πρόσθετες πληροφορίες που παρέχονται από τον ΟΟΣΑ, την EUROSTAT, τη FAOSTAT, κ.λ.π. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα τμήματα που αφορούν τις Κοινές Οργανώσεις Αγορών βασίζονται στη νομοθεσία και τις διατάξεις που παρέχονται από τη Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Τέλος, τα προβλήματα και οι προοπτικές των κλάδων του αγροτικού τομέα βασίζονται σε κοινά αποδεκτούς προβληματισμούς και απόψεις. Στην παρούσα Έκθεση μέρος της ανάλυσης ορισμένων προϊόντων βασίζεται και στα αξιόπιστα ενημερωτικά φυλλάδια του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, του γραφείου του Γενικού Γραμματέα.

ΜΕΡΟΣ Ι

**ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ – ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ – ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

1.1. Εισαγωγή

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων τεσσάρων δεκαετιών η συμβολή του ελληνικού αγροτικού τομέα στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π.) μειώθηκε από 15% σε λιγότερο από 6%. Όπως δείχνει και ο Πίνακας 1.1, το ποσοστό συμμετοχής της αγροτικής παραγωγής στο Α.Ε.Π. μειώθηκε από 9,9% το 1995 σε 7,3% το 2000 και στη συνέχεια σε 5,2% το 2006. Η συμβολή του τομέα στην ελληνική οικονομία είναι, ωστόσο, σημαντικότερη από εκείνη του μέσου όρου της Ε.Ε. Επιπλέον, στην Ελλάδα η γεωργία διαδραματίζει ένα βασικό ρόλο στη στήριξη της κοινωνικοοικονομικής βιωσιμότητας των αγροτικών περιοχών, δεδομένου ότι ο τομέας αυτός είναι ο κύριος χρήστης της αγροτικής γης και απασχολεί περίπου το ένα τρίτο των απασχολούμενων της υπαίθρου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1

Ο αγροτικός τομέας στην ελληνική οικονομία (% στο σύνολο)

	Α.Ε.Π.		Απασχόληση		Εξαγωγές τροφίμων, ποτών & καπνού	
	Ελλάδα	Ε.Ε.-25	Ελλάδα	Ε.Ε.-25	Ελλάδα	Ε.Ε.-25
1995	9,9	2,8	20,4	..	23,3	..
2000	7,3	2,3	17,0	5,7	19,6	5,6
2002	7,0	2,2	15,8	5,4	12,1	..
2003	6,4	2,1	15,3	5,3	19,4	..
2004	5,9	2,1	12,6	5,0	18,3	..
2005	5,5	1,9	12,4	4,9	18,7	4,9
2006	5,2	..	12,0	..	17,2	..

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

Τα φρούτα και λαχανικά, μαζί με το ελαιόλαδο και τα δημητριακά, παραδοσιακά μεσογειακά προϊόντα που καλλιεργούνται στην Ελλάδα για αιώνες, αποτελούν ένα μεγάλο τομέα της ελληνικής αγροτικής οικονομίας, αναφορικά με το ύψος της απασχόλησης, την καλλιεργούμενη γη, τον όγκο και την αξία παραγωγής. Ωστόσο, η διάρθρωση της γεωργίας στην Ελλάδα, όσον αφορά την απασχόληση, το μέγεθος των εκμεταλλεύσεων και το επίπεδο παραγωγής έχει σημαντικά προβλήματα λόγω διαφόρων κοινωνικοοικονομικών αλλά και γεωφυσικών παραγόντων της χώρας.

Το κεφάλαιο αυτό επικεντρώνεται στη διάρθρωση της αγροτικής γης στην Ελλάδα, στην απασχόληση και τα εισοδήματα του τομέα, καθώς και στη συμμετοχή του κάθε κλάδου στο εξωτερικό εμπόριο του τομέα.

1.2. Αγροτική γη

Στην Ελλάδα, η αγροτική γη αποτέλεσε το 66% του συνολικού εδάφους την περίοδο 2000-2003, καλύπτοντας επιφάνεια 87 εκατ. στρεμμάτων. Οι δασικές εκτάσεις ανέρχονταν στο 28%, δηλαδή 37 εκατ. στρέμματα από το σύνολο των 132 εκατ. στρεμμάτων (Πίνακας 1.2). Από το έδαφος που χρησιμοποιείται για τη γεωργία, τα 33 εκατ. στρέμματα είναι καλλιεργείες, ενώ 4,9 εκατ. στρέμματα είναι βοσκότοποι. Περίπου 5 εκατ. στρέμματα του καλλιεργήσιμου εδάφους αφήνονται υπό καθεστώς αγρανάπαυσης κάθε έτος, ενώ το ένα τρίτο του καλλιεργήσιμου εδάφους ποτίζεται (Πίνακας 1.3). Αν και η καλλιεργήσιμη έκταση είναι σχεδόν σταθερή, οι αρδευόμενες εκτάσεις έχουν περίπου τριπλασιαστεί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2
Κατανομή εδάφους στην Ελλάδα (%)

	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2003
Γεωργική γη (% εδάφους)	70	71	71	70	66
Καλλιεργήσιμη γη (% εδάφους)	23	23	22	22	21
Δασική περιοχή (% εδάφους)	..	..	..	26	28

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, WDI 2007.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3
Αγροτική γη στην Ελλάδα (χιλ. στρέμματα)

	1961-65	1966-70	1971-75	1976-80	1981-85	1986-90	1991-95	1996-00	2001-03
Μέσος όρος έκτασης	89.000	91.290	91.430	91.530	91.970	91.950	91.650	88.280	84.600
Αρδευόμενες εκτάσεις	5.300	6.770	8.350	9.410	10.210	11.770	13.110	14.420	14.380
Καλλιεργήσιμη έκταση	38.000	38.890	38.940	38.980	39.420	39.400	39.260	38.780	38.430

Πηγή: www.medobs.org

Παράγοντες όπως η μορφολογία και η έλλειψη επαρκούς χωρικής οργάνωσης της χρήσης του εδάφους καθώς και η εμμονή στα παραδοσιακά διοικητικά πρότυπα (κληρονομιά και ιδιοκτησία) έχουν οδηγήσει στα μικρά διεσπαρμένα αγροτεμάχια. Η έλλειψη μεταβίβασης ή ενοποίησης αγροτικών εκτάσεων στην Ελλάδα οφείλεται κατά κύριο λόγο στο γερασμένο πληθυσμό της ελληνικής υπαίθρου, που θεωρεί τη γη όχι στοιχείο παραγωγής αλλά κληρονομιάς, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι δεν υπάρχει φόρος ιδιοκτησίας αγροτικής γης. Επιπλέον, καθώς μειώνεται ο αριθμός των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα, δεν μειώνεται ταυτόχρονα και ο αριθμός των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, έτσι ώστε να διευρυνθεί ο αγροτικός κλήρος αυτών που παραμένουν στη γεωργία. Οι αγρότες που εγκαταλείπουν τη γεωργία σπάνια πωλούν την αγροτική τους εκμετάλλευση, αφού προτιμούν να την νοικιάζουν ή να ασχολούνται με αυτή παράλληλα με το κύριο επάγγελμά τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η καλλιεργούμενη γη στην Ελλάδα έχει μειωθεί κυρίως λόγω των μειώσεων στην παραγωγή του βαμβακιού και του καπνού, καθώς επίσης και των δημητριακών και των ελαιούχων συγκομιδών. Αυτή την περίοδο, οι σημαντικότερες καλλιέργειες από άποψη έκτασης είναι των δημητριακών, οι φυτείες δέντρων και οι βιομηχανικές συγκομιδές. Αναφορικά με την εξειδίκευση καλλιεργειών, το 2005 περίπου το 22% ήταν μεικτές καλλιέργειες, ενώ το 78% εξειδικευμένες (σε σχέση με το 84% το 2003).

Επιπλέον, το 56% της καλλιεργήσιμης γης βρίσκεται σε πεδινές περιοχές, ενώ το υπόλοιπο είναι σε ορεινές ή ημιορεινές περιοχές. Τέλος, το 82,7% της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης (Χ.Γ.Γ.) βρίσκεται σε μειονεκτικές περιοχές, από τις οποίες το 56,4% είναι σε ορεινές περιοχές. Οι αντίστοιχοι αριθμοί για την Ε.Ε.-25 είναι 55,4% και μόλις 16,3%.

Η Χ.Γ.Γ. της χώρας καλύπτει μόνο το 30% της συνολικής επιφάνειάς της, και το μέσο μέγεθος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων είναι λιγότερο από 50 στρέμματα, όταν ο αντίστοιχος αριθμός για το Ηνωμένο Βασίλειο είναι 557 στρέμματα, τη Δανία 537 στρέμματα, και τη Γαλλία 487 στρέμματα. Πιο συγκεκριμένα, ο αριθμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων υπολογίζεται σε περίπου 833 χιλ., από τις οποίες το 76% έχουν μέγεθος λιγότερο από 50 στρέμματα, ενώ λιγότερο από το 1% έχουν μέγεθος μεγαλύτερο των 500 στρεμμάτων. Εντούτοις, πρέπει να τονιστεί ότι, με την πάροδο του χρόνου, ο αριθμός των μεγάλων αγροκτημάτων έχει αυξηθεί σε βάρος των μικρότερων. Τέλος, μια μικρή αύξηση του συνολικού αριθμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων παρατηρείται κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών (Πίνακας 1.4).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.4

Αριθμός και μέγεθος αγροτικών εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα (στρέμματα)

	1995		2000		2005		% Μεταβολή 2000-05
	Αριθμός αγροτικών εκμ/σεων (χιλ.)	Μέσο μέγεθος (στρ.)	Αριθμός αγροτικών εκμ/σεων (χιλ.)	Μέσο μέγεθος (στρ.)	Αριθμός αγροτικών εκμ/σεων (χιλ.)	Μέσο μέγεθος (στρ.)	Αριθμός αγροτικών εκμ/σεων (χιλ.)
0-20	353	9	401	8	412	9	14,32
20-50	249	32	227	31	223	31	-11,66
50-200	174	89	162	90	162	91	-7,41
200-500	22	287	24	290	28	295	21,43
500-1.000	3	638	3	647	6	653	50
> 1.000	1	1.877	1	1.770	1	1.839	0
Σύνολο	801	45	817	44	833	48	3,84

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων – ΔΙ.ΓΕ.Λ.Π.

1.3. Εργατικό δυναμικό στον αγροτικό τομέα

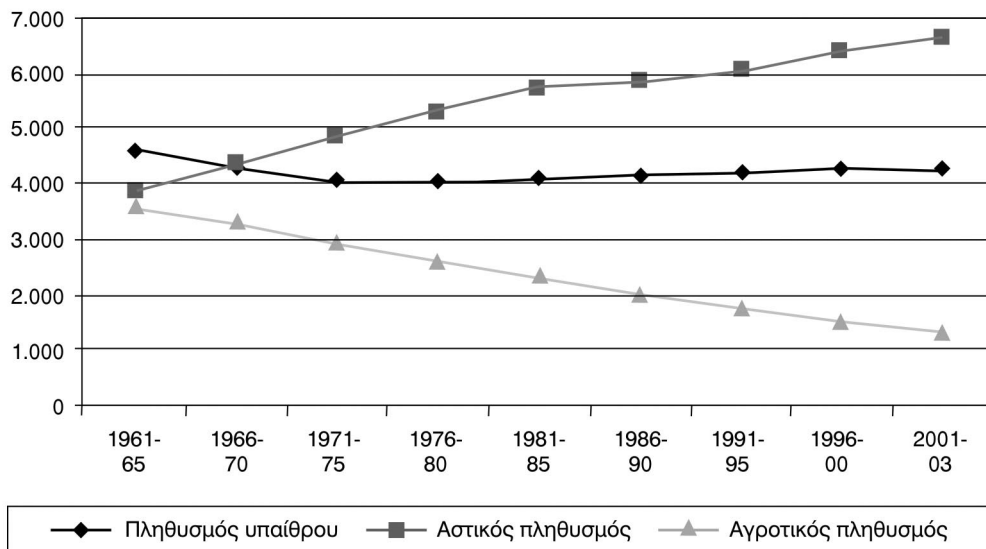
Ο αγροτικός πληθυσμός στην Ελλάδα είναι ο υψηλότερος μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε.-15. Το 2004, 12,6% του ενεργού πληθυσμού απασχολούνταν στον αγροτικό τομέα, ενώ ο μέσος όρος για την Ε.Ε.-15 ήταν μόλις 3,8%. Εντούτοις, ο απόλυτος αριθμός των ατόμων που απασχολούνται στον τομέα αυτό έχει μειωθεί σημαντικά στο πέρασμα του χρόνου (Διάγραμμα 1.1 και Πίνακας 1.5).

Συγκεκριμένα, μετά από μία έντονη μείωση του αγροτικού πληθυσμού την περίοδο 1971-91, παρατηρείται μια μείωση του ρυθμού της πληθυσμιακής αποδυνάμωσης στις αγροτικές περιοχές (Πίνακας 1.5). Η εμφάνιση και η εδραίωση εξωγεωργικών μορφών απασχόλησης από τα μέσα της δεκαετίας του '80 οδήγησε στη σταθεροποίηση και τελικά στην ανάκαμψη των αγροτικών περιοχών, αν και η απασχόληση στον αγροτικό τομέα παραμένει ακόμη άμεσα συνυφασμένη με τη συγκράτηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές, και ιδιαίτερα στις ορεινές και μειονεκτικές.

Εξετάζοντας την ποσοστιαία διάρθρωση της απασχόλησης ανά τομέα της οικονομίας, παρατηρούμε ότι στον πρωτογενή τομέα έχουμε μεγάλη μείωση την τελευταία δεκαετία, ενώ στον τριτογενή τομέα που κατέχει το 66,4% του συνόλου των απασχολουμένων μεγάλη αύξηση. Ο δευτερογενής τομέας παραμένει σταθερός στο 22% περίπου (Πίνακας 1.6).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1
Πληθυσμός στην Ελλάδα (χιλιάδες)

Πηγή: www.medobs.org

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.5
Ποσοστιαία κατανομή πληθυσμού της Ελλάδας με βάση τον τόπο διαμονής

Έτος	Αστικός	Αγροτικός
1971	64,8	35,2
1981	69,7	30,3
1991	71,6	28,4
2001	72,7	27,2

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές πληθυσμού 1971, 1981, 1991, 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.6
Ποσοστιαία κατανομή των απασχολουμένων στην Ελλάδα
κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας

Έτος	Πρωτογενής τομέας	Δευτερογενής τομέας	Τριτογενής τομέας	Σύνολο απασχολουμένων (χιλιάδες άτομα)
1998	18,0	23,0	59,0	4.024
2005	12,4	22,4	65,2	4.382
2008	11,3	22,3	66,4	4.582

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

Σε ό,τι αφορά το ποσοστό συμμετοχής των απασχολουμένων στον αγροτικό τομέα στο σύνολο των απασχολουμένων, βαίνει μεν μειούμενο, δείχνει όμως μια τάση μικρότερης πτώσης μετά το 2004. Συγκεκριμένα και σύμφωνα με τον Πίνακα 1.7, το 2001 η απασχόληση στον αγροτικό τομέα αντιπροσώπευε το 16% της συνολικής απασχόλησης, ενώ το 2008 μόλις το 11%. Αν δεν ληφθούν κατάλληλα μέτρα, το ποσοστό των απασχολουμένων στη γεωργία εκτιμάται ότι θα συρρικνωθεί κάτω του 10% και μπορεί να αποτελέσει σημαντικό πρόβλημα για τις αγροτικές περιοχές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.7

Αριθμός απασχολουμένων στον αγροτικό τομέα (χιλ.) και ποσοστιαία συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση

Έτος	Αριθμός απασχολουμένων (χιλιάδες)	Ποσοστιαία συμμετοχή (%)
1981	972	27
1991	671	18
2000	713	17
2001	661	16
2002	648	15,5
2003	656	15
2004	546	12,6
2005	545	12,4
2006	536	12
2007	522	11,5
2008	518	11

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

Σε επίπεδο περιφέρειας, το 2007, η απασχόληση στον αγροτικό τομέα δεν είναι ομοιογενώς κατανεμημένη (Πίνακας 1.8). Υπάρχουν περιφέρειες με υψηλό ποσοστό απασχολουμένων στον αγροτικό τομέα, όπως αυτές της Πελοποννήσου (29,4%), Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης (25,1%) και Θεσσαλίας (22,6%). Αντίθετα, στην Αττική μόνο το 0,7% απασχολείται στον αγροτικό τομέα. Σημαντική μείωση της ποσοστιαίας απασχόλησης παρουσιάζεται στη Θεσσαλία, τα Ιόνια Νησιά, και την Κρήτη, ενώ αύξηση του ποσοστού παρουσιάζεται στη Στερεά Ελλάδα, το Νότιο Αιγαίο και την Ήπειρο.

Επιπλέον, η αποχώρηση των νέων έχει οδηγήσει σε σημαντική γήρανση του αγροτικού πληθυσμού. Η πλειονότητα των αγροτών είναι ηλικίας μεταξύ 45-64 ετών, ενώ το 10% περίπου είναι πάνω από 65 ετών (Πίνακας 1.9). Το 2005, από

τους 677 περίπου χιλ. απασχολούμενους στον κλάδο, το 55% ήταν ηλικίας μεγαλύτερης των 55 ετών, και μόνο το 8% ήταν κάτω των 35 ετών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.8

Ποσοστό απασχολουμένων στον αγροτικό τομέα σε επίπεδο περιφέρειας

Περιφέρεια	2005	2007
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	26,3	25,1
Κεντρική Μακεδονία	12,54	11,2
Δυτική Μακεδονία	16,9	16,3
Ήπειρος	18,1	19,2
Θεσσαλία	25,2	22,6
Ιόνια Νησιά	16	11,4
Δυτική Ελλάδα	21,9	19,9
Στερεά Ελλάδα	15,9	18,5
Αττική	0,6	0,7
Πελοπόννησος	31,4	29,4
Βόρειο Αιγαίο	16,8	15,9
Νότιο Αιγαίο	4,1	6,4
Κρήτη	20,6	16,9

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.9

Κατανομή της αγροτικής απασχόλησης στην Ελλάδα ανά ηλικία

Κατηγορία ηλικίας	%			Χιλιάδες		
	1986	1990	2000	1986	1990	2000
Λιγότερο από 25 έτη	9,2	9	6,9	94,4	80	46
25-34 έτη	12	11,1	13,4	123,1	99	90
35-44 έτη	17,5	17	17,7	179,6	151	119
45-54 έτη	26,7	25,4	23,6	273,9	226	158
55-64 έτη	24,9	29	29	255,5	258	195
Πάνω από 65 έτη	9,8	8,6	9,4	100,5	76	63
Συνολική γεωργική απασχόληση (χιλ.)	100	100	100	1.026	889	671

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

Τέλος, ο οικογενειακής μορφής χαρακτήρας του ελληνικού αγροτικού τομέα φαίνεται από τη διάρθρωση της απασχόλησης σε αυτοαπασχολούμενους και μισθωτούς. Από το σύνολο των απασχολουμένων στον αγροτικό τομέα το 2008, το 62,6% είναι αυτοαπασχολούμενοι, το 7,7% είναι μισθωτοί, το 22,4% είναι μη αμειβόμενα μέλη της οικογένειας και το 7,3% είναι εργοδότες (ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 2008).

1.4. Αγροτικά εισοδήματα

Στην Ε.Ε.-27, το πραγματικό αγροτικό εισόδημα ανά απασχολούμενο αυξήθηκε κατά 5,4% το 2007 σε σχέση με το προηγούμενο έτος, μετά από μία αύξηση κατά 3,8% το 2006 (Πίνακας 1.10). Η αύξηση αυτή ήταν αποτέλεσμα της ανοδικής πορείας του πραγματικού αγροτικού εισοδήματος (+3,1%) και της ταυτόχρονης μείωσης του εργατικού δυναμικού στον τομέα (-2,2%). Με τη σειρά του, το πραγματικό αγροτικό εισόδημα σημείωσε αύξηση το 2007 εξαιτίας της ανόδου στις πραγματικές τιμές των αγροτικών προϊόντων (+4,3%), παρά την αύξηση στο κόστος εισροών (+5,8%) και την ταυτόχρονη μείωση της πραγματικής αξίας των επιδοτήσεων κατά 2,8% (χωρίς φόρους).

Ωστόσο, το 2007, το πραγματικό αγροτικό εισόδημα ανά απασχολούμενο εξελίχθηκε με διαφορετικό ρυθμό στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις παρατηρήθηκαν στη Λιθουανία (+39,3%), την Εσθονία (+22,5%), την Τσεχία (+20,9%) και τη Σουηδία (+16,5%), και οι μεγαλύτερες μειώσεις στη Ρουμανία (-16,7%), τη Βουλγαρία (-8,5%) και την Πορτογαλία (-5%).

Στην Ελλάδα, την περίοδο 2000-2007 το πραγματικό αγροτικό εισόδημα ανά απασχολούμενο έχει μειωθεί κατά 16,9%, ενώ υπολείπεται του κοινοτικού μέσου όρου. Το 2008, μειώθηκε κατά 7,1%, παρ' όλο που το προηγούμενο έτος είχε σημειώσει αύξηση. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 1.10, ο δείκτης του πραγματικού εισοδήματος των συντελεστών παραγωγής του αγροτικού τομέα ανά ετήσια μονάδα εργασίας μειώθηκε από 85,7 το 2007 σε 79,6 το 2008. Η μείωση του ελληνικού αγροτικού εισοδήματος αποδίδεται στη συρρίκνωση της αγροτικής παραγωγής, στην αύξηση του κόστους παραγωγής και στη μείωση της πραγματικής αξίας των επιδοτήσεων. Συγκεκριμένα, η αύξηση της αξίας της ζωικής παραγωγής δεν μπόρεσε να αντισταθμίσει τη μείωση της φυτικής παραγωγής (και ιδιαίτερα της παραγωγής σιτηρών και ελαιόλαδου). Επιπλέον, η αξία της ενδιάμεσης κατανάλωσης αυξήθηκε σημαντικά, κυρίως λόγω της αύξησης του κόστους ενέργειας και λιπαντικών, των σπόρων προς σπορά και των φυτών προς φύτευση, καθώς και των ζωοτροφών. Η αμοιβή του συντελεστή εργασίας στον αγροτικό τομέα, όμως, μετρούμενη σε ημερομίσθια, αυξάνεται συνεχώς (Πίνακας 1.11). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται, όπως και στην Ε.Ε., κυρίως στη μείωση του εργατικού δυναμικού στον τομέα αυτό.

Αξίζει να σημειωθεί, τέλος, ότι το 68% περίπου των Ελλήνων αγροτών έχουν ένα δεύτερο εισόδημα, ενώ το 2005 το 18% των αγροτών δεν είχαν ως κύρια απασχόληση τη γεωργία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.10

Εξέλιξη δεικτών πραγματικού εισοδήματος των συντελεστών παραγωγής του αγροτικού τομέα ανά ετήσια μονάδα εργασίας, έτος βάσης 2000

	2006	2007	2008	% μεταβολή 2007/06	% μεταβολή 2008/07
Ελλάδα	84,8	85,7	79,6	1,1	-7,1
Ε.Ε.-27	109,9	121,3	115,6	10,4	-4,7

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.11

Δείκτης τιμών αμοιβής συντελεστή εργασίας στον αγροτικό τομέα της Ελλάδας, 2000=100

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Εργασία (ημερομίσθια)	86,7	91,1	92,2	93,8	100	104,4	113,7	122,3	131,8	140,6	148,7	154,3

Πηγή: ΕΣΥΕ, Δείκτες Τιμών Εισροών - Εκροών στη Γεωργία - Κτηνοτροφία.

1.4.1. Αγροτικά εισοδήματα ανά περιφέρεια, οικονομικό μέγεθος εκμετάλλευσης και προϊόν

Η ανάλυση που ακολουθεί στηρίζεται σε στοιχεία από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων – Δίκτυο Γεωργικής Λογιστικής Πληροφόρησης (ΔΙ.ΓΕ.Λ.Π.) για την καλύτερη αξιολόγηση του εισοδήματος των Ελλήνων αγροτών και τις επιπτώσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 1.12, η συνολική ακαθάριστη αξία παραγωγής ανά εκμετάλλευση παρουσιάζει αυξητική πορεία μεταξύ των περιόδων 2000-2001 και 2004-2005. Ταυτόχρονα, η καθαρή προστιθέμενη αξία ανά εκμετάλλευση έχει αυξηθεί κατά 23,5%. Σημαντικός παράγοντας που επιδρά στη διαμόρφωση αυτών των εξελίξεων για το αγροτικό εισόδημα είναι η χρησιμοποιούμενη ανθρώπινη εργασία, η οποία και έφθασε στο επίπεδο των 2.845 ωρών το 2004-2005, σε σύγκριση με τις 2.733 ώρες στις αρχές της δεκαετίας. Να σημειωθεί, επίσης, ότι η χρησιμοποιούμενη γεωργική γη αυξήθηκε κατά 9,11% το ίδιο χρονικό διάστημα. Τέλος, παρά τη μείωση των επιδοτήσεων την περίοδο 2004-2005, σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια, το ελληνικό αγροτικό εισόδημα εξακολουθεί να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ενισχύσεις της Κ.Α.Π., οι οποίες κάλυψαν το διάστημα αυτό το 27,35% της ακαθάριστης προσόδου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.12

Εξέλιξη αγροτικού εισοδήματος ανά εκμετάλλευση σε επίπεδο χώρας

	2000-01	2004-05	% Μεταβολής
Συν. εργατικό δυναμικό (ώρες)	2.732,8	2.844,8	4,10
Χ.Γ.Γ. (στρέμ.)	62,05	67,7	9,11
Συν. ακαθάριστη αξία παραγωγής (€)	15.025,5	18.474,5	22,95
Καθαρή προστιθέμενη αξία (€)	10.969	13.547	23,50
Επιδοτήσεις (% Ακαθ. προσόδου)	30,55%	27,35%	-10,47

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων – ΔΙ.ΓΕ.Λ.Π.

Η εξέλιξη του αγροτικού εισοδήματος σε επίπεδο «μεγάλων περιφερειών» της χώρας, όπως αυτές ορίζονται από το ΔΙ.ΓΕ.Λ.Π., δίνεται με παρόμοιο τρόπο στον Πίνακα 1.13. Αναφορικά με τη χρησιμοποιούμενη ανθρώπινη εργασία, παρατηρείται μία θετική εξέλιξη σε τρεις «μεγάλες περιφέρειες» κατά το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα. Μόνη εξαίρεση αποτελεί το εργατικό δυναμικό στην Ήπειρο, τα Νησιά Ιονίου και την Πελοπόννησο, όπου σημειώθηκε μία μείωση της τάξης του 1,93%. Η Χ.Γ.Γ. αυξήθηκε σημαντικά στις περιφέρειες Μακεδονίας και Θράκης, και Ηπείρου, Νησιών του Ιονίου και Πελοποννήσου, ενώ παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη στη Θεσσαλία και μειώθηκε κατά 1,87% στις περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας, Κρήτης και Νησιών Αιγαίου. Επιπλέον, τόσο η ακαθάριστη αξία παραγωγής όσο και η καθαρή προστιθέμενη αξία σημείωσαν άνοδο σε όλες τις «μεγάλες περιφέρειες» της χώρας με σημαντικές ωστόσο αποκλίσεις. Και για τις δύο μεταβλητές, οι μεγαλύτερες αυξήσεις σημειώθηκαν στις περιφέρειες της Στερεάς Ελλάδας, Κρήτης και Νησιών Αιγαίου (30,79% και 41,12%, αντίστοιχα). Τέλος, παρατηρείται μεγάλη μείωση των ενισχύσεων στην περιοχή της Θεσσαλίας, γεγονός που οφείλεται πιθανότατα στον περιορισμό των ενισχύσεων στο βαμβάκι κατά την εξεταζόμενη περίοδο.

Ο Πίνακας 1.14 παρουσιάζει τα βασικά μεγέθη του αγροτικού τομέα για το σύνολο της χώρας και ανά γεωγραφικό διαμέρισμα (μέσοι όροι ανά εκμετάλλευση). Έμφαση πρέπει να δοθεί στο γεγονός ότι, παρ' όλο που το τυπικό ακαθάριστο κέρδος ανά εκμετάλλευση αυξήθηκε στο σύνολό του κατά 5,3%, τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται έντονες διαφοροποιήσεις ανά περιφέρεια. Για παράδειγμα, οι περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας και της Αττικής σημείωσαν αύξηση στο ακαθάριστο κέρδος που ξεπερνά το επίπεδο του 26%, ενώ αντίθετα στα Ιόνια νησιά παρατηρείται η μεγαλύτερη μείωση (-35% περίπου), καθώς και στην Πελοπόννησο όπου το ακαθάριστο κέρδος μειώθηκε κατά 28%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.13

Εξέλιξη αγροτικού εισοδήματος σε επίπεδο «μεγάλων περιφερειών»

	Συν. εργατικό δυναμικό στη γεωργία (ώρες)	Χ.Γ.Γ. (στρέμ.)	Συν. ακαθ. αξία παραγωγής (€)	Καθαρή προστιθέμενη αξία (€)	Επιδοτήσεις (% ακαθ. προσόδου)
Μακεδονία & Θράκη					
2000-01	2.307,20	81,35	14.536	9.768	41,84%
2004-05	2.531,20	97,35	18.436,50	11.798,50	38,06%
% Μεταβολής	9,71	19,67	26,83	20,79	-9,03
Ήπειρος, Νησιά Ιονίου & Πελοπόννησος					
2000-01	2.900,80	45,05	15.367	12.359,50	18,42%
2004-05	2.844,80	51,85	16.407,50	13.561	19,10%
% Μεταβολής	-1,93	15,09	6,77	9,72	3,69
Θεσσαλία					
2000-01	2.464	82	16.386,50	11.237,50	43,28%
2004-05	2.475,20	82,3	21.541,50	12.710,50	20,87%
% Μεταβολής	0,45	0,37	31,46	13,11	-51,78
Στερεά Ελλάδα, Κρήτη & Νησιά Αιγαίου					
2000-01	3.035,20	53,5	14.753,50	10.740	28,07%
2004-05	3.180,80	52,5	19.295,50	15.156,50	27,15%
% Μεταβολής	4,8	-1,87	30,79	41,12	-3,28

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων – ΔΙ.ΓΕ.Λ.Π.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.14

Εξέλιξη αγροτικού εισοδήματος ανά εκμετάλλευση και
ανά «μεγάλη περιφέρεια»

	Συν. έκταση (στρέμ.)	Συν. εργασία (ώρες)	Τυπικό ακαθ. κέρδος (€)	Συν. έκταση (στρέμ.)	Συν. εργασία (ώρες)	Τυπικό ακαθ. κέρδος (€)
Σύνολο χώρας			Δυτική Ελλάδα			
2000	43,85	1.294,23	7.516,52	34,33	1.281,03	6.771,56
2003	48,13	1.341,06	7.448,99	36,83	1.366,29	7.115,16
2005	47,79	1.297,33	7.937,30	39,21	1.295,29	7.739,59
% Μεταβολής	8,24	0,24	5,30	12,45	1,10	12,51
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη			Στερεά Ελλάδα			
2000	54,96	1.578,10	8.014,74	43,96	1.110,33	6.633,70
2003	60,28	1.469,93	9.604,62	48,57	1.245,31	7.398,47
2005	60,85	1.505,73	10.148,52	47,69	1.163,19	7.495,93
% Μεταβολής	9,68	-4,81	21,03	7,82	4,54	11,50
Κεντρική Μακεδονία			Πελοπόννησος			
2000	54,36	1.600,34	9.323,52	36,97	1.404,79	9.560,57
2003	59,13	1.447,96	9.659,69	39,27	1.445,87	7.187,98
2005	59,55	1.518,62	10.164,29	38,01	1.307,50	7.452,97
% Μεταβολής	8,72	-5,38	8,27	2,74	-7,44	-28,28

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.14 (συνέχεια)

	Συν. έκταση (στρέμ.)	Συν. εργασία (ώρες)	Τυπικό ακαθ. κέρδος (€)	Συν. έκταση (στρέμ.)	Συν. εργασία (ώρες)	Τυπικό ακαθ. κέρδος (€)
Δυτική Μακεδονία			Αττική			
2000	70,17	1.189,46	6.009,73	20,58	854,00	4.115,79
2003	81,48	1.263,11	8.986,07	23,81	1.108,53	5.721,96
2005	76,82	1.301,88	9.021,52	21,5	1.037,45	5.609,16
% Μεταβολής	8,66	8,64	33,38	4,28	17,68	26,62
Θεσσαλία			Βόρειο Αιγαίο			
2000	51,71	1.329,62	10.490,04	48,03	978,35	5.048,42
2003	52,77	1.337,13	9.339,29	59,71	1.188,23	5.319,41
2005	54,92	1.211,53	10.001,60	56,89	1.111,42	6.128,52
% Μεταβολής	5,84	-9,75	-4,88	15,57	11,97	17,62
Ήπειρος			Νότιο Αιγαίο			
2000	28,94	1.273,62	5.708,59	45,41	957,33	4.958,93
2003	28,04	1.394,09	6.002,23	52,82	1.121,90	5.128,41
2005	28,48	1.304,29	6.150,97	52,77	1.015,37	5.345,28
% Μεταβολής	-1,62	2,35	7,19	13,95	5,72	7,23
Ιόνια Νησιά			Κρήτη			
2000	26,97	980,21	5.722,93	42,19	1.201,28	5.996,81
2003	35,35	1.102,39	4.069,97	47,15	1.317,75	6.177,56
2005	30,09	1.169,89	4.244,79	46,14	1.306,22	6.732,90
% Μεταβολής	10,37	16,21	-34,82	8,56	8,03	10,93

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων – Δι.ΓΕ.Λ.Π.

Έχοντας υπόψη μας τα προηγούμενα στοιχεία, στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζουμε στοιχεία αναφορικά με την απασχόληση, τη χρησιμοποιούμενη γη και τα εισοδήματα των αγροτών μετρούμενα σε Ευρωπαϊκές Μονάδες Μεγέθους (E.M.M.), (Πίνακας 1.15). Ο υπολογισμός γίνεται με βάση το συνολικό Τυπικό Ακαθάριστο Κέρδος (Τ.Α.Κ.)¹ των εκμεταλλεύσεων, όπως προκύπτει από το μέγεθος των κλάδων παραγωγής των εκμεταλλεύσεων και τα αντίστοιχά τους Τ.Α.Κ.

Αναφορικά με τη συνολική ακαθάριστη αξία παραγωγής, όλες οι κατηγορίες εκμεταλλεύσεων με βάση το οικονομικό μέγεθός τους, και με εξαίρεση εκείνες του πολύ μικρού οικονομικού μεγέθους (<4 E.M.M.), παρουσιάζουν

1. Μία Ευρωπαϊκή Μονάδα Μεγέθους (E.M.M.) αντιστοιχεί σε Τυπικό Ακαθάριστο Κέρδος ύψους €1.200. Το Τ.Α.Κ. ορίζεται ως η διαφορά της αξίας της παραγωγής από ένα εκτάριο ή ένα ζώο και του αντίστοιχου κόστους των ενδιάμεσων εισροών που απαιτούνται.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.15

Εξέλιξη αγροτικού εισοδήματος κατά κατηγορία οικονομικού μεγέθους

	Συν. εργατικό δυναμικό στη γεωργία (ώρες)	Χ.Γ.Γ. (στρέμ.)	Συν. ακαθ. αξία παραγωγής (€)	Καθαρή προστιθέμενη αξία (€)	Επιδοτήσεις (% ακαθ. προσόδου)
<4 Ε.Μ.Μ.					
2000-01	2.128	31,75	8.743	6.249	20,60%
2004-05	1.848	31,4	6.537	4.503	28,12%
% Μεταβολής	-13,16	-1,1	-25,23	-27,94	36,5
4≤8 Ε.Μ.Μ.					
2000-01	2.329,60	40,8	9.718,50	6.835	30,52%
2004-05	2.475,20	44,25	12.108,50	9.286,50	26,81%
% Μεταβολής	6,25	8,46	24,59	35,87	-12,16
8≤16 Ε.Μ.Μ.					
2000-01	3.068,80	73,15	16.983	12.692	32,87%
2004-05	3.091,20	75,9	20.007	15.217	29,13%
% Μεταβολής	0,73	3,76	17,81	19,89	-11,38
16≤40 Ε.Μ.Μ.					
2000-01	4.200	141,2	34.465	25.241,50	33,33%
2004-05	4.155,20	141,75	40.276	28.687,50	27,46%
% Μεταβολής	-1,07	0,39	16,86	13,65	-17,61
40-100 Ε.Μ.Μ.					
2000-01	5.084,80	313,45	64.914,50	50.021,50	38,90%
2004-05	6.216	295,05	84.089	53.754,50	25,03%
% Μεταβολής	22,25	-5,87	29,54	7,46	-35,66

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων - ΔΙ.ΓΕ.Α.Π.

αυξητική τάση. Τη σημαντικότερη αύξηση έχουν οι εκμεταλλεύσεις πολύ μεγάλου μεγέθους (+29,54%) και εκείνες μικρού μεγέθους (δηλ. οι εκμεταλλεύσεις με 4-8 Ε.Μ.Μ. έχουν ποσοστό αύξησης 24,59%). Να σημειωθεί, ωστόσο, ότι η ακαθάριστη αξία παραγωγής για εκμεταλλεύσεις πολύ μεγάλου οικονομικού μεγέθους είναι υψηλότερη από εκείνη των εκμεταλλεύσεων μικρού μεγέθους κατά 86% περίπου. Παρόμοιες τάσεις εμφανίζονται και για την καθαρή προστιθέμενη αξία. Έμφαση πρέπει να δοθεί και στο γεγονός ότι και σε αυτή την περίπτωση μόνο οι εκμεταλλεύσεις πολύ μικρού οικονομικού μεγέθους παρουσιάζουν απώλειες, παρά τη σημαντική συμβολή των ευρωπαϊκών ενισχύσεων στη διαμόρφωση του εισοδήματός τους (οι επιδοτήσεις τους αυξήθηκαν κατά 36,5% ανάμεσα στις δύο εξεταζόμενες περιόδους, σε αντίθεση με τις επιδοτήσεις των υπόλοιπων εκμεταλλεύσεων που μειώθηκαν αισθητά).

Επιπλέον, κατά την εξεταζόμενη χρονική περίοδο, παρατηρείται μία σημαντική μείωση του εργατικού δυναμικού στις εκμεταλλεύσεις της κατηγο-

ρίας πολύ μικρού οικονομικού μεγέθους (<4 E.M.M.), μία στασιμότητα στο εργατικό δυναμικό των εκμεταλλεύσεων μεσαίου οικονομικού μεγέθους (8≤16 E.M.M.), και μία σημαντική αύξηση του εργατικού δυναμικού στις εκμεταλλεύσεις πολύ μεγάλου μεγέθους (40-100 E.M.M.).

Διαφαίνεται, επίσης, ότι η μεταβολή της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης (Χ.Γ.Γ.) μεταξύ των κατηγοριών οικονομικού μεγέθους διαφοροποιείται σημαντικά. Η μέση έκταση των εκμεταλλεύσεων στην κατηγορία μεσαίου οικονομικού μεγέθους (8≤16 E.M.M.) είναι υπερδιπλάσια από τη μέση έκταση των εκμεταλλεύσεων μικρού οικονομικού μεγέθους (<4 E.M.M.), ενώ οι πολύ μεγάλου οικονομικού μεγέθους εκμεταλλεύσεις (40-100 E.M.M.) χρησιμοποιούν κατά μέσο όρο δεκαπλάσιου μεγέθους εκτάσεις σε σχέση με τις πολύ μικρού οικονομικού μεγέθους. Ωστόσο, οι πολύ μικρού και πολύ μεγάλου οικονομικού μεγέθους εκμεταλλεύσεις εμφανίζουν μία τάση μείωσης των καλλιεργούμενων εκτάσεών τους, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες κατηγορίες όπου οι μεταβολές της Χ.Γ.Γ. είναι θετικές.

Τέλος, ο Πίνακας 1.16 δίνει πληροφορίες σχετικά με την εξέλιξη του ελληνικού αγροτικού εισοδήματος ανά κατηγορία προϊόντος. Όσον αφορά το συνολικό εργατικό δυναμικό στις κατηγορίες των δημητριακών, των βιομηχανικών φυτών, των φρούτων και ξηρών καρπών, και της ζωικής παραγωγής παρατηρείται μία συγκρατημένη αύξηση (μικρότερη από 3,18%), ενώ αντίθετα στις υπόλοιπες κατηγορίες προϊόντων εμφανίζεται σημαντική αύξηση (μεγαλύτερη από 9,85%). Εξάιρεση αποτελεί το συνολικό εργατικό δυναμικό για τις μεικτές εκμεταλλεύσεις, το οποίο και παρέμεινε αμετάβλητο.

Διαφοροποιήσεις παρατηρούνται και στις πρόσφατες εξελίξεις χρησιμοποιούμενης γης. Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε για την παραγωγή γάλακτος (43% περίπου), ενώ αντίθετα στην κατηγορία των κηπευτικών υπήρξε οριακή μείωση κατά το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα της τάξης του -0,42%.

Επιπλέον, η συνολική ακαθάριστη αξία παραγωγής έφθασε τις €49 χιλ. για τα κηπευτικά και τις €53 περίπου χιλ. για την παραγωγή γάλακτος, ενώ πολύ μικρότερη εμφανίζεται για τις κατηγορίες των υπόλοιπων προϊόντων (π.χ. €17 περίπου χιλ. για τα δημητριακά και τα βιομηχανικά φυτά). Η μεγαλύτερη αύξηση, όμως, στην ακαθάριστη αξία παραγωγής παρατηρείται στις αμπελοκαλλιέργειες, για τις οποίες σημειώθηκε αύξηση της τάξης του 57,63% κατά το υπό εξέταση χρονικό διάστημα.

Ενθαρρυντικό είναι ακόμη το γεγονός ότι η καθαρή προστιθέμενη αξία ανά εκμετάλλευση έχει πολύ υψηλό ρυθμό αύξησης για όλα τα προϊόντα. Εξαι-

ρηση αποτελεί η κατηγορία δημητριακών και βιομηχανικών φυτών. Η εξέλιξη αυτή συνοδεύτηκε και από τον περιορισμό των επιδοτήσεων για την παραγωγή των προϊόντων αυτών, αφού από το 45% περίπου της ακαθάριστης προσόδου το 2000-2001, οι επιδοτήσεις κατήλθαν στο 32% περίπου τέσσερα χρόνια αργότερα, σημειώνοντας μείωση κατά 29,47%. Σημαντικός περιορισμός επιδοτήσεων εμφανίζεται για στις αμπελοκαλλιέργειες (-31,67%), ενώ αντίθετα η παραγωγή γάλακτος ενισχύθηκε σημαντικά σημειώνοντας αύξηση κατά 94,73%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.16
Εξέλιξη αγροτικού εισοδήματος ανά εκμετάλλευση και ανά προϊόν

	Συν. εργατικό δυναμικό στη γεωργία (ώρες)	Χ.Γ.Γ. (στρέμ.)	Συν. ακαθ. αξία παραγωγής (€)	Καθαρή προστιθέμενη αξία (€)	Επιδοτήσεις (% ακαθ. προσόδου)
Δημητριακά, βιομηχανικά φυτά, ρύζι					
2000-01	2.464	89,05	14.448,50	10.743,50	44,69%
2004-05	2.542,40	93,4	17.420,50	11.721,50	31,52%
% Μεταβολής	3,18	4,88	20,57	9,1	-29,47
Κηπευτικά					
2000-01	4.435,20	23,95	33.075,50	18.996,50	2,93%
2004-05	4.872	23,85	48.697,50	28.772,50	3,15%
% Μεταβολής	9,85	-0,42	47,23	51,46	7,51
Αμπελοκαλλιέργειες					
2000-01	2.688	37,45	11.979,50	10.134,50	35,43%
2004-05	3.024	39,95	18.883,50	16.549	24,21%
% Μεταβολής	12,5	6,68	57,63	63,29	-31,67
Φρούτα & Ξηροί καρποί					
2000-01	2.620,80	40,7	11.769,50	9.461,50	20,00%
2004-05	2.676,80	45,8	13.891	11.883,50	23,93%
% Μεταβολής	2,14	12,53	18,03	25,6	19,65
Γάλα					
2000-01	3.102,40	61,6	42.881,50	16.124,50	14,22%
2002-03	3.640	88,05	52.628	20.773,50	27,69%
% Μεταβολής	17,33	42,94	22,73	28,83	94,73
Ζωική παραγωγή					
2000-01	3.550,40	53,35	23.980,50	15.608,50	29,85%
2004-05	3.651,20	65,4	27.158	20.357,50	35,74%
% Μεταβολής	2,84	22,59	13,25	30,43	19,73
Μεικτές (Φυτική και ζωική παραγωγή)					
2000-01	3.483,20	86,5	21.372,50	13.965	30,32%
2004-05	3.483,20	78,5	22.285,50	16.414,50	30,66%
% Μεταβολής	0	-9,25	4,27	17,54	1,12

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων – ΔΙ.ΓΕ.Λ.Π.

1.5. Ανταγωνιστικότητα

1.5.1. Δείκτες ανταγωνιστικότητας

Στην παρούσα ενότητα αναλύεται η ανταγωνιστικότητα του αγροτικού τομέα της Ελλάδας σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο, με τη χρησιμοποίηση δύο διαφορετικών δεικτών “αποκαλυφθέντος” συγκριτικού πλεονεκτήματος (Revealed Comparative Advantage, RCA) για τη χρονική περίοδο 2000 έως 2006.

Αρχικά, ο αποκαλούμενος δείκτης *Balassa* χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει εάν μια χώρα έχει “αποκαλυφθέν” συγκριτικό πλεονέκτημα (RCA), αλλά όχι για να καθορίσει τις πηγές του συγκριτικού αυτού πλεονεκτήματος. Η αξιολόγηση, συνεπώς, του συγκριτικού πλεονεκτήματος της χώρας με βάση το δείκτη αυτό βασίζεται στην εξειδίκευση των (καθαρών) εξαγωγών της σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ομάδας αναφοράς (στην παρούσα ανάλυση, όλες οι χώρες του κόσμου).

Επομένως, ο δείκτης *Balassa* μετρά το συγκριτικό πλεονέκτημα εξαγωγών ως ακολούθως:

$$(1) \quad RCA_{ij} = \frac{(x_{ij}/X_j)}{(x_{iw}/X_w)}$$

όπου RCA_{ij} είναι ο δείκτης συγκριτικού πλεονεκτήματος του κλάδου i στη χώρα j , x_{ij} είναι οι εξαγωγές του κλάδου i για τη χώρα j , X_j είναι το σύνολο των εξαγωγών της χώρας j , x_{iw} είναι οι παγκόσμιες εξαγωγές του κλάδου i , και X_w είναι το σύνολο των παγκόσμιων εξαγωγών. Εάν ο δείκτης είναι μεγαλύτερος της μονάδας, τότε η χώρα j έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο i . Εάν ο δείκτης είναι μικρότερος της μονάδας, τότε η χώρα j έχει συγκριτικό μειονέκτημα στον κλάδο i . Συνεπώς, εάν ο δείκτης λαμβάνει, για παράδειγμα, την τιμή 1,1, τότε το ποσοστό των εξαγωγών της χώρας j όσον αφορά τον κλάδο i είναι 10% υψηλότερο από το ποσοστό του συνόλου των εξαγωγών σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο δείκτης αυτός προτάθηκε από τον *Balassa* το 1965 και από τότε έχει αναθεωρηθεί πολλές φορές, έτσι ώστε πλήθος άλλων δεικτών να χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του συγκριτικού πλεονεκτήματος. Ένας από αυτούς τους δείκτες είναι και ο δείκτης *Vollrath*, ο οποίος είναι και ο πρώτος που χρησιμοποιήθηκε για να μετρηθεί το συγκριτικό πλεονέκτημα για το σύνολο των εμπορικών ροών μιας χώρας (λαμβάνοντας, δηλαδή, υπόψη τόσο τις εισαγωγές όσο και τις εξαγωγές). Συνεπώς, υπολογίζεται ως η διαφορά μεταξύ του συγκρι-

τικού πλεονεκτήματος εξαγωγών (δείκτης Balassa) και του αντίστοιχου συγκριτικού πλεονεκτήματος εισαγωγών. Ο δείκτης αυτός έχει τη μορφή:

$$(2) \quad RTA = RXA - RMA,$$

όπου RXA είναι ο δείκτης Balassa και $RMA = \frac{(m_{ij}/m_{iw})}{(M_j/M_w)}$, όπου m και M δηλώνουν εισαγωγές, και τα υπόλοιπα σύμβολα μπορούν να ερμηνευθούν όπως προηγουμένως. Θετικές τιμές του δείκτη Vollrath υποδηλώνουν την ύπαρξη συγκριτικού πλεονεκτήματος, ενώ αρνητικές τιμές υποδηλώνουν την ύπαρξη συγκριτικού μειονεκτήματος.

Δεδομένου ότι οι εναλλακτικοί αυτοί δείκτες συγκριτικού πλεονεκτήματος παρουσιάζονται μαζί στον Πίνακα 1.17, πρέπει να επισημανθεί ότι οι δείκτες Balassa και Vollrath είναι βασισμένοι σε διαφορετικές έννοιες και γι' αυτό δεν είναι απόλυτα συγκρίσιμοι. Επιπλέον, απαιτείται προσεκτική ερμηνεία των αποτελεσμάτων, λαμβανομένου υπόψη ότι οι υπολογισμοί είναι βασισμένοι σε παρατηρηθέντα στοιχεία ρών εμπορίου. Πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι η χρήση των δεικτών αυτών αποτελεί συχνά αντικείμενο αμφισβήτησης, βασιζόμενης σε διαφορές απόψεων ως προς την εγκυρότητά τους. Αν και υπάρχουν λοιπόν αδυναμίες σε αυτούς τους δείκτες, χρησιμοποιούνται συνεχώς για τις αναλύσεις του συγκριτικού πλεονεκτήματος.

Με βάση τα αποτελέσματα του Πίνακα 1.17 παρατηρείται μία σχετική σταθερότητα της εμπορικής έντασης των διαφόρων κλάδων του ελληνικού αγροτικού τομέα ως προς την εναλλαγή των δεικτών συγκριτικού πλεονεκτήματος και κατά τη διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου. Και οι δύο δείκτες καταδεικνύουν ότι η Ελλάδα έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα για επτά από τις εννέα ομάδες προϊόντων, καθώς εξαίρεση αποτελούν το κρέας και το γάλα. Αξίζει, επίσης, να παρατηρήσουμε ότι το μέγεθος των δεικτών μειώνεται ως επί το πλείστον μετά το 2001, με εξαίρεση την ανάκαμψη το 2003. Σε γενικά πλαίσια, υπάρχουν στοιχεία αποδυνάμωσης της έντασης του συγκριτικού πλεονεκτήματος των κλάδων του αγροτικού τομέα κατά την περίοδο 2000-2006.

Συγκεκριμένα, με βάση το δείκτη Balassa, κάμψη σημειώνεται στο βαμβάκι, το κρέας, το κρασί και τα εσπεριδοειδή, ενώ αύξηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος έχουν οι κλάδοι του γάλακτος και των κηπευτικών. Συνεχείς αυξομειώσεις παρατηρούνται, τέλος, στους κλάδους των υπόλοιπων προϊόντων.

Σημειώνεται ότι υπάρχουν πιθανές επιρροές των κυβερνητικών επεμβάσεων στις αγορές του αγροτικού τομέα, προερχόμενες κυρίως από τις συνεχείς αλλαγές στα δασμολόγια, τις ποσοστώσεις και τις επιδοτήσεις, οι οποίες οδηγούν σε υπερεκτιμήσεις των δεικτών συγκριτικού πλεονεκτήματος. Ως εκ τού-

του, οι φορείς χάραξης πολιτικής πρέπει να ερμηνεύουν προσεκτικά τους δείκτες αυτούς για να υποστηρίξουν την ύπαρξη ή όχι ενός συγκριτικού πλεονεκτήματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.17
Δείκτες συγκριτικού πλεονεκτήματος

	Δείκτης Balassa						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Δημητριακά	1,32	1,66	2,53	1,74	1,49	2,27	2,00
Βαμβάκι	26,61	26,11	23,34	26,08	22,73	21,82	23,13
Ελαιόλαδο	57,59	58,04	42,67	52,31	21,29	50,31	52,90
Κρέας	1,32	1,66	0,21	0,26	0,28	0,31	0,30
Γάλα	1,09	1,04	1,23	1,29	1,76	1,73	1,84
Κρασί	2,55	2,27	1,95	2,22	2,24	1,95	1,70
Κηπευτικά	5,52	5,66	6,52	4,95	5,30	5,53	5,75
Οπώρες	4,27	5,55	4,15	2,16	4,84	5,15	4,20
Εσπεριδοειδή	11,16	18,09	19,10	14,96	9,43	10,02	10,15

	Δείκτης Vollrath						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Δημητριακά	0,05	0,35	0,95	0,48	0,08	0,84	0,51
Βαμβάκι	28,34	27,89	24,62	27,93	24,12	22,91	24,46
Ελαιόλαδο	65,15	65,31	45,82	58,73	21,10	56,06	59,61
Κρέας	-3,02	-2,79	-2,97	-2,39	-2,65	-2,95	-3,27
Γάλα	-2,46	-2,23	-2,31	-1,82	-1,43	-1,51	-1,29
Κρασί	2,28	1,90	1,34	1,97	1,95	1,65	1,39
Κηπευτικά	4,69	4,94	5,54	3,99	4,19	4,57	4,73
Οπώρες	3,14	4,16	2,27	0,44	3,09	3,27	2,51
Εσπεριδοειδή	11,04	18,50	19,40	14,98	7,86	8,87	9,49

Πηγή: U.N., Comtrade.

1.5.2. Εισαγωγές - Εξαγωγές αγροτικών κλάδων

Ο Πίνακας 1.18 εμφανίζει την κλαδική ποσοστιαία συμβολή στο σύνολο των εμπορικών ροών του αγροτικού τομέα της χώρας, η οποία προκύπτει από τη στάθμιση των ρυθμών μεταβολής με το αντίστοιχο ποσοστό συμμετοχής του κάθε κλάδου. Είναι ουσιαστικά η διαχρονική εξέλιξη του εξαγωγικού και εισαγωγικού εμπορίου των κλάδων του αγροτικού τομέα κατά την περίοδο 2000-2007 αλλά και δύο υποπεριόδων. Ενώ ο μέσος ρυθμός μεταβολής του αγροτικού τομέα στην υπό εξέταση περίοδο είναι θετικός τόσο στις εισαγωγές όσο και στις εξαγωγές, πρέπει να σημειωθεί ότι ο ρυθμός μεταβολής των εισαγωγών είναι σχεδόν διπλάσιος από αυτό των εξαγωγών, με αποτέλεσμα τη διεύρυνση

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.18
Εισαγωγές & εξαγωγές αγροτικών κλάδων ως προς το σύνολο
των ροών εμπορίου

Κλάδοι SITC	Εισαγωγές: Μέση % συμβολή			Εξαγωγές: Μέση % συμβολή		
	2000-07	2000-03	2004-07	2000-07	2000-03	2004-07
00 Ζώντα ζώα	0,35	-1,84	0,66	0,44	0,27	0,22
01 Κρέας	11,92	1,10	16,50	3,19	-2,18	2,66
02 Γαλακτοκομικά	12,26	15,21	13,39	21,79	18,25	8,95
03 Ψάρια	7,31	9,08	8,39	25,32	-0,52	15,32
04 Δημητριακά	16,00	16,20	17,42	18,96	23,47	13,62
05 Φρούτα και λαχανικά	20,11	46,29	9,85	29,14	-139,96	49,24
06 Ζάχαρη	6,21	-7,31	6,15	3,81	8,02	2,34
07 Καφές, τσάι, μπαχαρικά	5,73	8,80	6,24	-0,63	0,32	-0,41
08 Ζωοτροφές	6,85	3,53	9,42	1,10	-2,84	0,83
09 Άλλα	5,32	6,96	4,07	9,59	8,11	5,20
11 Ποτά	5,71	3,80	4,48	1,20	-1,15	1,04
12 Καπνός	2,23	-1,83	3,45	-13,91	-11,79	1,00
Σύνολο αγροτικού τομέα	100,00	100,00	100,00	100,00	-100,00	100,00
Μέσος Ρυθμός Μεταβολής ως % στο σύνολο των εισαγωγών/εξαγωγών	5,75	3,27	8,11	2,92	-2,72	10,62
	10,83	11,20	10,45	19,21	20,46	17,96

Πηγή: U.N., Comtrade.

του ελλείμματος του τομέα. Στις υποπεριόδους οι εισαγωγές παρουσιάζουν αυξητική τάση, 3,27% και 8,11% αντίστοιχα, ενώ στις εξαγωγές την πρώτη υποπερίοδο έχουμε μείωση του μέσου ρυθμού μεταβολής (-2,72%), αλλά σημαντική αύξηση, μεγαλύτερη από αυτή των εισαγωγών, κατά τη δεύτερη (10,62%). Είναι, συνεπώς, φανερό ότι το ισοζύγιο του αγροτικού τομέα βελτιώθηκε από το 2004 και μετά. Σε επίπεδο κλάδων, τα φρούτα και λαχανικά καθώς και τα γαλακτοκομικά είναι οι κλάδοι με τη μεγαλύτερη διαφορά του μέσου ρυθμού μεταβολής υπέρ εκείνου των εξαγωγών.

1.6. Η (Νέα) Κοινή Αγροτική Πολιτική²

Όπως έχει αναφερθεί, η εξέλιξη του αγροτικού τομέα της Ελλάδας επηρεάζεται έντονα από τις συνεχείς μεταρρυθμίσεις της Κ.Α.Π. Για το λόγο αυτό, στην παρούσα ενότητα παρατίθεται συνοπτικά ο τρόπος άσκησης της νέας Κ.Α.Π.

2. Όλα τα στοιχεία που αφορούν τον τρόπο άσκησης της Κ.Α.Π. καθώς και εκείνα των Κοινών Οργανώσεων Αγοράς (Κ.Ο.Α.) προέρχονται από τη Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

1.6.1. Εφαρμογή ενιαίας ενίσχυσης

– Δικαιώματα ενιαίας ενίσχυσης

Τον Ιούλιο του 2004, η Ελλάδα αποφάσισε να εφαρμόσει το σύστημα ενιαίας ενίσχυσης στα πλαίσια της νέας Κ.Α.Π. από την 1η Ιανουαρίου 2006 με βάση το ιστορικό μοντέλο. Η επιλογή αυτή δικαιολογήθηκε λόγω της προσπάθειας των πολιτικών να αποφύγουν έντονες εισοδηματικές ανακατανομές και να εξασφαλίσουν ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο για την αγροτική κοινότητα.

Κατά συνέπεια, η εφαρμογή της ενιαίας ενίσχυσης αντικατέστησε τις επιδοτήσεις με βάση το ύψος παραγωγής που δίνονταν για τις αροτραίες καλλιέργειες, καθώς επίσης και για τα όσπρια, τα σιτηρά, τα πρωτεϊνούχα, το ρύζι (58%), τις αποξηραμένες ζωοτροφές (50%), το βαμβάκι (65%), το ελαιόλαδο, τον καπνό, το βόειο κρέας, το κρέας αιγών και προβάτων, και το γάλα. Τα καθεστώτα του ζαχαρότευτλου και της μπανάνας συμπεριλήφθηκαν στο νέο σύστημα το 2007, καθώς επίσης και τα οπωροκηπευτικά το 2008. Τέλος, το καθεστώς των αμπέλων θα συμπεριληφθεί το 2009.

Όπως και στα άλλα κράτη-μέλη της Ε.Ε., οι Έλληνες αγρότες έχουν δικαίωμα ενιαίας ενίσχυσης εάν:

- i. τους έχει χορηγηθεί επιδότηση κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς που περιλαμβάνει τα ημερολογιακά έτη 2000, 2001 και 2002³,
- ii. έχουν αποκτήσει μια εκμετάλλευση (ή μέρος αυτής) μέσω κληρονομιάς από έναν αγρότη που ικανοποιεί τους όρους που αναφέρονται στο σημείο i, ή
- iii. έχουν αποκτήσει δικαιώματα από το Εθνικό Απόθεμα ή μέσω αγοραπωλησίας.

Οι δικαιούχοι των δικαιωμάτων οφείλουν να είναι ιδιοκτήτες της αναφερόμενης γης ή να ενοικιάζουν τόση έκταση όση αντιστοιχεί στον αριθμό των δικαιωμάτων που διεκδικεί ο κάθε παραγωγός. Στην Ελλάδα εφαρμόστηκε πλήρης αποδέσμευση ενισχύσεων, λόγω του φόβου που επικρατούσε για βαθμιαία εγκατάλειψη της γης. Όπως θα φανεί στη συνέχεια, η αποδέσμευση των ενισχύσεων από το ύψος παραγωγής επηρέασε κάποιους κλάδους του ελληνικού αγροτικού τομέα (π.χ. εγκατάλειψη ποικιλιών καπνών).

---

3. Η περίοδος αναφοράς για το ελαιόλαδο περιλαμβάνει τα ημερολογιακά έτη 1999, 2000, 2001 και 2002.

– Λοιπά Προγράμματα ενίσχυσης

Εκτός από την ενιαία αποδεδειγμένη ενίσχυση, οι ακόλουθες συνδεδεμένες με την ετήσια παραγωγή πληρωμές δίνονται στους Έλληνες αγρότες:

- Ειδική προμολότση ποιότητας για το σκληρό σιτάρι (€4/στρέμ. για μέγιστη έκταση 6.170 χιλ. στρεμμάτων).
- Ειδική ενίσχυση για το ρύζι (€56,1/στρέμ. για μέγιστη έκταση 203.330 στρεμμάτων). Η τιμή παρέμβασης μειώθηκε από €300 σε €150/τόνο.
- Στρεμματική ενίσχυση για καρπούς με κέλυφος (δηλ. αμύγδαλα, καρύδια, φουντούκια, φιστίκια Αιγίνης και χαρούπια) – (€12,075/στρέμ. για μέγιστη έκταση 411 χιλ. στρεμμάτων).
- Ενίσχυση για τις ενεργειακές καλλιέργειες (δηλ. παραγωγή βιομάζας) – (€4,5/στρέμ.).
- Προμολότση παραγωγής αγελαδινού γάλακτος (€8,15/τόν. το 2004, €16,31/τόν. το 2005, €24,49/τόν. το 2006 και 2007). Αυτό αφορά την εθνική ποσόστωση για την περίοδο 1999/2000 (δηλ. 630 χιλ. τόνους). Έκτοτε η εθνική ποσόστωση αυξήθηκε στους 820.513 τόνους. Επιπλέον, δίνονται ενισχύσεις με εθνικά κριτήρια και συνολικό κόστος €2,31 εκατ. το 2004, €4,63 εκατ. το 2005, και €6,94 εκατ. τα επόμενα έτη.
- Στρεμματική ενίσχυση για το βαμβάκι (€59,4/στρέμ. για μέγιστη έκταση 3 εκατ. στρεμμάτων και €34,285/στρέμ. για μέγιστη έκταση 700 χιλ. στρεμμάτων).
- Ενίσχυση για αποξηραμένες ζωοτροφές (€33/τόν. στον αποξηρανή για μέγιστη ποσότητα 37.500 τόνων).
- Ενίσχυση σπόρων σποράς (ανά κιλό).

– Πολλαπλή συμμόρφωση

Ένας αγρότης που συμμετέχει στην ενιαία ενίσχυση πρέπει να τηρεί τους κανόνες που αφορούν την αποκαλούμενη πολλαπλή συμμόρφωση (δηλ. τις κανονιστικές απαιτήσεις διαχείρισης και τις ορθές γεωργικές και περιβαλλοντικές συνθήκες).

Τα ακόλουθα στοιχεία πρέπει επομένως να λαμβάνονται υπόψη από τους αγρότες μέσα στα πλαίσια των κανόνων της πολλαπλής συμμόρφωσης:

- το περιβάλλον,
- η δημόσια υγεία και η υγεία των ζώων (για την παραγωγή ζωικού κεφαλαίου και τροφίμων),
- η δημόσια υγεία και η υγεία των φυτών (για την παραγωγή συγκομιδών),

- η ανακοίνωση ασθενειών (κτηνιατρικών),
- η ευημερία των ζώων (όροι συντήρησης ζώων) και
- η ορθή γεωργική και περιβαλλοντική πρακτική.

Επιπλέον, στην Ελλάδα η αξία των δικαιωμάτων της ενιαίας ενίσχυσης μειώνεται κατά 10%, έτσι ώστε το ποσό που παρακρατείται να χρησιμοποιείται για την προώθηση της ποιότητας, του εμπορίου και του περιβάλλοντος. Επιλέξιμες εκτάσεις για το ποιοτικό παρακράτημα δύνανται να είναι οι ακόλουθες:

- *Αροτραίες καλλιέργειες (10%)*: Επιλέξιμες είναι οι εκμεταλλεύσεις στις οποίες καλλιεργείται σκληρό σιτάρι, αραβόσιτος ή ελαιούχοι σπόροι μη γενετικά τροποποιημένων ποικιλιών και με συγκεκριμένα ελάχιστα ποιοτικά χαρακτηριστικά. Το μέγιστο ύψος ενίσχυσης προβλέπεται να είναι μέχρι 15€/στρέμμα.
- *Βοοειδή (10%)*: Επιλέξιμες είναι οι εκμεταλλεύσεις ορεινών και μειονεκτικών περιοχών που παράγουν μοσχαρίσιο κρέας υψηλής ποιότητας, σύμφωνα με την κλίμακα ταξινόμησης SEUROP. Το μέγιστο ύψος ενίσχυσης προβλέπεται να είναι μέχρι 200€/ζώο.
- *Αίγες και πρόβατα (5%)*: Επιλέξιμες είναι οι εκμεταλλεύσεις που βρίσκονται σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, στις οποίες παράγεται ποιοτικό γάλα με κρίσιμο χαρακτηριστικό την Ολική Μικροβιακή Χλωρίδα (Ο.Μ.Χ.) του γάλακτος. Το μέγιστο ύψος ενίσχυσης προβλέπεται να είναι μέχρι 3€/ζώο.
- *Καπνός (2%)*: Επιλέξιμοι για την πρόσθετη ενίσχυση θα είναι οι παραγωγοί όλων των καλλιεργούμενων ποικιλιών ή ομάδων ποικιλιών καπνού που παράγουν καπνόφυλλα ανώτερης ποιότητας, με συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά.
- *Ελαιόλαδο (4%)*: Επιλέξιμοι για την πρόσθετη ενίσχυση θα είναι οι παραγωγοί που παράγουν ελαιόλαδο και βρώσιμες ελιές υψηλής ποιότητας και συγκεκριμένων ποιοτικών χαρακτηριστικών (οι παραγωγοί πρέπει να υλοποιούν δράσεις εμπορίας των ελαιοκομικών προϊόντων).

– Διαφοροποίηση

Από το 2005 έως το 2012, όλες οι ενισχύσεις, δηλαδή η ενιαία αποδεδειγμένη ενίσχυση και οι δεσμευμένες ενισχύσεις, μειώνονται προοδευτικά. Το ποσό της παρακράτησης παραμένει στην Ελλάδα προς όφελος της αγροτικής ανάπτυξης. Οι άμεσες πληρωμές επομένως μειώθηκαν κατά 3% το 2005, 4% το 2006, και 5% τα επόμενα έτη.

Εντούτοις, εάν ένας αγρότης λαμβάνει πληρωμές μέχρι €5.000, το ποσό που παρακρατείται λόγω της διαφοροποίησης επιστρέφεται. Στην Ελλάδα, το

συνολικό ποσό επιστροφών δεν μπορεί να ξεπεράσει το ποσό των €75,7 εκατ. Πρέπει να σημειωθεί ότι ένα σημαντικό μερίδιο του εισοδήματος των αγροτών προέρχεται από αυτήν την εξαίρεση, δεδομένου ότι λαμβάνουν λιγότερο από €5.000. Κατά συνέπεια, το μέτρο αυτό έχει επιπτώσεις μόνο στη μειοψηφία των αγροτών. Ο προϋπολογισμός για το μέτρο αυτό είναι σχετικά μικρός, αλλά είναι ένα σημαντικό ποσό σε σύγκριση με τη συμβολή της χώρας σε αυτόν.

– Κατανομή ενισχύσεων

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2007-2013, η Ελλάδα θα λάβει από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι €22 δις για τον αγροτικό τομέα. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ) 118/2005, το μέγιστο συνολικό ποσό για τις ενιαίες ενισχύσεις στην Ελλάδα είναι €2,752 δις (δηλ. €2 δις περίπου για τις αποδεσμευμένες πληρωμές, και το υπόλοιπο ποσό για τις δεσμευμένες ενισχύσεις).

Το 2007 (οικονομικό έτος⁴), το συνολικό ποσό ενισχύσεων που δόθηκαν στους παραγωγούς στην Ελλάδα ήταν €2,889 δις (Πίνακας 1.19). Οι ενιαίες ενισχύσεις αντιστοιχούν στο 79% του συνολικού προϋπολογισμού. Η πλειονότητα των πληρωμών έγινε στις περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (16,46% των συνολικών πληρωμών και 17,69% της ενιαίας ενίσχυσης), της Κεντρικής Μακεδονίας (16,42% και 16,53%, αντίστοιχα), της Θεσσαλίας (16,05% και 16,90%, αντίστοιχα) και της Κρήτης (11,12% και 10,72%, αντίστοιχα). Οι τέσσερις αυτές περιφέρειες πήραν το 60% των συνολικών πληρωμών και το 62% του συνόλου της ενιαίας ενίσχυσης. Σε επίπεδο νομού οι περισσότερες πληρωμές έγιναν στη Λάρισα. Οι αγρότες σε αυτήν την περιοχή έλαβαν σχεδόν €225 εκατ. κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, ενώ οι πληρωμές για την ενιαία ενίσχυση ανήλθαν στο ποσό των €182 εκατ. Το δεύτερο μεγαλύτερο μερίδιο των πληρωμών δόθηκε στην περιοχή του Ηρακλείου της Κρήτης (€154 εκατ., από τα οποία €103 εκατ. αφορούν καταβολές ενιαίας ενίσχυσης). Επιπλέον, μεγάλο μέρος των πληρωμών έγιναν στις Σέρρες (€152 εκατ. και €134 εκατ., αντίστοιχα) στην Αιτωλοακαρνανία (€151 εκατ., και €129 εκατ., αντίστοιχα), τη Θεσσαλονίκη (€137 εκατ. και €88 εκατ., αντίστοιχα), τη Φθιώτιδα (€124 εκατ. και €114 εκατ., αντίστοιχα), την Καρδίτσα (€116 εκατ. και €105 εκατ., αντίστοιχα), τη Ροδόπη (€110 εκατ. και €92 εκατ., αντίστοιχα) και τον Έβρο (€92 εκατ. και €80 εκατ., αντίστοιχα). Οι εννέα αυτοί νομοί πήραν το 44% περίπου των συνολικών πληρωμών, και το 45% περίπου των πληρωμών ενιαίας ενίσχυσης. Πρέπει να σημειωθεί ότι σε

---

4. Η περίοδος από 16 Οκτωβρίου 2006 έως 15 Οκτωβρίου 2007.

κάποιους νομούς, όπως αυτοί του Ηρακλείου και της Θεσσαλονίκης, οι πληρωμές που εισέπραξαν από την ενιαία ενίσχυση αποτελούσε μικρότερο μερίδιο στις συνολικές πληρωμές λόγω του ότι πήραν σημαντικές πληρωμές από τις άμεσες ενισχύσεις ή/και τα λοιπά καθεστώτα. Επίσης, πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι το ποσό πληρωμών διαφέρει κατά έτος, δεδομένου ότι πρόσθετοι αγροτικοί κλάδοι εισάγονται στο σύστημα της ενιαίας ενίσχυσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.19
Πληρωμές (ευρώ)

	Ενιαία ενίσχυση	Συνολικές πληρωμές	Ποσοστό ενιαίας ενίσχυσης ως προς το σύνολο	Ποσοστό συνολικών πληρωμών ως προς το σύνολο
Σύνολο Ελλάδας	2.287.038.486	2.888.631.692	100,00	100,00
Αττική	71.310.652	92.274.251	3,12	3,19
Στερεά Ελλάδα	211.958.210	235.244.697	9,27	8,14
Δυτική Ελλάδα	202.416.559	279.623.253	8,85	9,68
Πελοπόννησος	154.133.428	250.324.741	6,74	8,67
Νησιά Ιονίου	33.760.488	41.861.073	1,48	1,45
Ήπειρος	48.900.948	71.639.471	2,14	2,48
Θεσσαλία	386.499.511	463.561.962	16,90	16,05
Κεντρική Μακεδονία	378.059.137	474.343.433	16,53	16,42
Δυτική Μακεδονία	84.815.919	102.778.803	3,71	3,56
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	404.688.333	475.414.612	17,69	16,46
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	44.794.196	51.910.600	1,96	1,80
Νησιά Νότιου Αιγαίου	20.445.520	28.560.189	0,89	0,99
Κρήτη	245.255.585	321.094.606	10,72	11,12

Πηγή: ΟΠΕΚΕΠΕ.

1.6.2. Οι Κοινές Οργανώσεις Αγοράς

Μέσα στα πλαίσια της Κ.Α.Π., η παραγωγή και εμπορία των αγροτικών προϊόντων καθορίζεται από τις Κοινές Οργανώσεις Αγοράς (Κ.Ο.Α.). Συγκεκριμένα, οι Κ.Ο.Α. αποσκοπούν στην επίτευξη των στόχων της Κ.Α.Π. και κυρίως στη σταθεροποίηση των αγορών, στην εξασφάλιση ενός δίκαιου βιοτικού επιπέδου για τους αγρότες και στην αύξηση της παραγωγικότητας του αγροτικού τομέα.

Οι Κ.Ο.Α. επιτρέπουν τον καθορισμό ενιαίων τιμών για όλες τις ευρωπαϊκές αγορές των αγροτικών προϊόντων, τη χορήγηση ενισχύσεων στους παρα-

γωγούς, και την εγκαθίδρυση μηχανισμών που επιτρέπουν τον έλεγχο της παραγωγής και την οργάνωση των συναλλαγών με τρίτες χώρες. Ενθαρρύνεται, επίσης, η δημιουργία ομάδων παραγωγών στους κόλπους των οργανώσεων παραγωγών.

Οι Κ.Ο.Α. καλύπτουν τα ακόλουθα προϊόντα: δημητριακά, καπνό, βαμβάκι, ζάχαρη, ελαιόλαδο και επιτραπέζιες ελιές, οπωροκηπευτικά, κρασί, μπανάνες, χοίρειο- βόειο- πρόβειο- και αίγαιο- κρέας, γαλακτοκομικά προϊόντα, αβγά και πουλερικά, αποξηραμένες ζωοτροφές, και σπόρους για σπορά. Η λειτουργία τους, παρά την ύπαρξη πολλών κοινών μηχανισμών, διαφοροποιείται ανάλογα με το είδος παραγωγής. Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι καλύπτουν περίπου το 90% της συνολικής αγροτικής παραγωγής σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Για τα προϊόντα που καλύπτουν οι Κ.Ο.Α. καθορίζονται τεχνητά τρεις διαφορετικές τιμές στην αρχή κάθε περιόδου εμπορίας ως ακολούθως⁵:

- *Η τιμή στόχου* (ή τιμή βάσης/προσανατολισμού) αντιπροσωπεύει την τιμή στην οποία εκτιμάται ότι οι συναλλαγές πρόκειται να διεξαχθούν. Αν και τεχνητή, η τιμή στόχου προσεγγίζει τις τιμές που υπό κανονικές συνθήκες θα είχαν οι παραγωγές στην ευρωπαϊκή αγορά.
- *Η τιμή κατωφλίου* (ή τιμή ανάσχεσης) είναι η ελάχιστη τιμή στην οποία μπορούν να πουληθούν τα εισαγόμενα προϊόντα. Έχοντας τιμή μεγαλύτερη από την τιμή παρέμβασης, η τιμή κατωφλίου ωθεί τους οικονομικούς φορείς της Ε.Ε. να εφοδιάζονται εντός της Ένωσης προκειμένου να σέβονται την αρχή της κοινοτικής προτίμησης.
- *Η τιμή παρέμβασης* είναι η εγγυημένη τιμή στην οποία ένας οργανισμός παρέμβασης που ορίζεται από τα κράτη-μέλη αγοράζει τις παραχθείσες ποσότητες και τις αποθηκεύει.

Ο έλεγχος της αγροτικής παραγωγής, και ο περιορισμός των πλεονασμάτων στην παραγωγή και την αποθεματοποίηση, επιτυγχάνονται μέσω των συστημάτων ποσοστώσεων και των εθνικών εγγυημένων ποσοτήτων. Επίσης, η παύση της καλλιέργειας των γαιών ή η διαφοροποίηση, καθώς και η αντίστοιχη χορήγηση εξισωτικών ποσών, συμβάλλουν στην πρόληψη της υπερπαραγωγής.

Ο Πίνακας 1.20 παρουσιάζει διάφορες κατηγορίες Κ.Ο.Α. και τα προϊόντα που υπάγονται σε αυτές. Εκτενέστερη ανάλυση των Κοινών Οργανώσεων Αγοράς περιλαμβάνεται στα επόμενα κεφάλαια και για όλους τους κλάδους στους οποίους επικεντρώνεται η έκθεση αυτή.

---

5. Οι περίοδοι εμπορίας, των οποίων οι ημερομηνίες έναρξης διαφέρουν ανάλογα με τα προϊόντα, διαρκούν ένα έτος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.20
Ταξινόμηση των Κοινών Οργανώσεων Αγοράς

Κατηγορίες των Κ.Ο.Α.	Σχετικά προϊόντα
Ενιαίες ενισχύσεις	Όλες οι Κ.Ο.Α.
Συμπληρωματικές ενισχύσεις	Σκληρός σίτος, πρωτεϊνούχοι καρποί, ρύζι, καρποί με κέλυφος, ενεργειακές καλλιέργειες, γεώμηλα αμυλοποιίας
Παρέμβαση και ενισχύσεις παραγωγής	Γάλα και γαλακτοκομικά προϊόντα (από το 2005), βόειο κρέας, ρύζι, ελαιόλαδο, σιτηρά, πρόβειο κρέας, ελαιούχοι σπόροι, σταφίδες
Παρέμβαση	Ζάχαρη, γάλα και γαλακτοκομικά προϊόντα, οίνος, χοίρειο κρέας, νωπά οπωροκηπευτικά
Ενισχύσεις στην παραγωγή	Λίνος και κάνναβη, μεταποιημένα προϊόντα με βάση τα οπωροκηπευτικά
Τελωνειακή προστασία	Πουλερικά, αβγά, προϊόντα που δεν υπάγονται σε μια συγκεκριμένη Κοινή Οργάνωση Αγοράς

Πηγή: EC, DG for Agriculture.

1.7. Γενικότερα χαρακτηριστικά και προοπτικές

Με βάση την ανάλυση του κεφαλαίου αυτού, το κύριο διαρθρωτικό χαρακτηριστικό της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα θεωρείται η ηλικιακή διάρθρωση των απασχολουμένων, η οποία παραμένει προβληματική, καθώς η συμμετοχή των απασχολουμένων ηλικίας άνω των 45 ετών κυμαίνεται καθ' όλη τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας γύρω στο 56%, όταν οι απασχολούμενοι ηλικίας 45-65 είναι 48%, ενώ 8% είναι άνω των 65 ετών. Επίσης, εντονότερος ρυθμός μείωσης της απασχόλησης παρατηρείται στις ομάδες ηλικιών 15-29 και 45-64 ετών. Τα παραπάνω δεδομένα δικαιολογούν απόλυτα την επιλογή των πολιτικών στήριξης *Νέων Αγροτών* και της *Πρόωρης Συνταξιοδότησης*, που σκοπό έχουν την άμβλυνση του συγκεκριμένου διαρθρωτικού προβλήματος.

Αναφορικά με τις αμοιβές της εργασίας στον αγροτικό τομέα και σε αντίθεση με τις πρόσφατες εξελίξεις στην Ε.Ε., το αγροτικό εισόδημα στην Ελλάδα μειώνεται. Συγκεκριμένα, το αγροτικό εισόδημα στην Ελλάδα μειώθηκε κατά 24% περίπου την τελευταία δεκαετία (1996-2007), ενώ την ίδια χρονική περίοδο το μέσο αγροτικό εισόδημα στα κράτη-μέλη της Ε.Ε.-27 αυξήθηκε κατά 5%. Ταυτόχρονα, το ποσοστό του αγροτικού εισοδήματος που οφείλεται στις επιδοτήσεις φθάνει το 39% σε σχέση με το 27% που ήταν πριν από μία δεκαετία. Με βάση τα στοιχεία από την FADN (Ευρωπαϊκό σύστημα γεωργικής λογιστικής πληροφόρησης) που φθάνουν έως και το 2005, οι εξελίξεις στο αγροτικό

εισόδημα διαφοροποιούνται ανά περιφέρεια, οικονομικό μέγεθος εκμετάλλευσης και κατηγορία προϊόντος. Σε γενικές γραμμές, πριν την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. και για το χρονικό διάστημα 2000-2005, παρατηρήθηκε μία συγκρατημένη αύξηση τόσο στη συνολική ακαθάριστη αξία παραγωγής όσο και στην καθαρή προστιθέμενη αξία. Ωστόσο, τα πρόσφατα στοιχεία από την Eurostat για το 2006-2007 υποδηλώνουν μία αρνητική τάση των εξελίξεων αυτών.

Κατά συνέπεια, η εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. και η αποδέσμευση του συνόλου σχεδόν των ενισχύσεων από τον όγκο παραγωγής φαίνεται να επηρεάζουν αρνητικά τα ελληνικά αγροτικά εισοδήματα. Σημαντικός παράγοντας στην αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού θεωρείται η αναδιάρθρωση των υφιστάμενων παραγωγικών συστημάτων, με στόχο την παραγωγή αγροτικών προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας, που μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στη διαμόρφωση αποδεκτών αγροτικών εισοδημάτων και κατά συνέπεια σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο οικονομικής βιωσιμότητας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

ΦΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ

2.1. Δημητριακά

2.1.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Τα δημητριακά διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο στην παγκόσμια αγορά, αποτελώντας τη βάση της διατροφής ολόκληρης της ανθρωπότητας τόσο άμεσα όσο και έμμεσα ως βασική πρώτη ύλη για πολλά μεταποιημένα προϊόντα. Συνεπώς, ο όγκος παραγωγής και οι καλλιεργούμενες εκτάσεις κατέχουν τα μεγαλύτερα ποσοστά μεριδίου σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η παγκόσμια συγκομιδή δημητριακών το 2007 έχει υπολογιστεί σε 1.661 εκατ. τόνους έναντι 1.615 εκατ. τόνων το 2005 και 1.467 εκατ. τόνων το 2004. Το ίδιο χρονικό διάστημα, οι συνολικά καλλιεργούμενες εκτάσεις αυξήθηκαν, αλλά σημειώθηκε μία σημαντική μείωση στην Ε.Ε. η οποία και αντισταθμίστηκε από μία αύξηση στις καλλιεργούμενες εκτάσεις των Η.Π.Α. Η συγκομιδή δημητριακών στην Ε.Ε.-25 αυξήθηκε μεταξύ 2004 και 2005, φθάνοντας στο ύψος των 277 εκατ. τόνων, ενώ μειώθηκε το 2007 στους 256 εκατ. τόνους. Επιπλέον, η απόδοση παρέμεινε σταθερή σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ αυξήθηκε στην Ε.Ε. κατά δέκα κιλά ανά στρέμμα (Πίνακας 2.1).

Κύριοι λόγοι για τη μειωμένη παραγωγή δημητριακών στην Ε.Ε. θεωρούνται οι εκτάσεις που υπόκεινται σε υποχρεωτική αγρανάπαυση κατά 10%, οι λιγότερο ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες σε μερικές περιοχές της Ε.Ε. και η εφαρμογή της ενιαίας ενίσχυσης. Τόσο η παραγωγή όσο και οι καλλιεργούμενες εκτάσεις των δημητριακών μειώθηκαν, με σημαντικότερες μειώσεις εκείνες για το σκληρό σιτάρι, τη σίκαλη, τη βρώμη και το κριθάρι. Η αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων που παρατηρήθηκε στην Ε.Ε.-10 δεν αντιστάθμισε τη μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων στην Ε.Ε.-15. Συνοπτικά, η Γαλλία παραμένει ο κύριος παραγωγός δημητριακών στην Ε.Ε. (με 64 εκατ. τόνους το 2005), ακολουθούμενη από τη Γερμανία (με 46 εκατ. τόνους) και την Πολωνία (με 26 εκατ. τόνους).

Αναφορικά με το σιτάρι, η παγκόσμια παραγωγή παρουσιάζεται αυξημένη από 555 εκατ. τόνους το 2003/2004 σε 623 εκατ. τόνους το 2004/2005 (Διάγραμμα 2.1). Στην Ε.Ε.-25, η παραγωγή αυξήθηκε κατά την ίδια περίοδο από

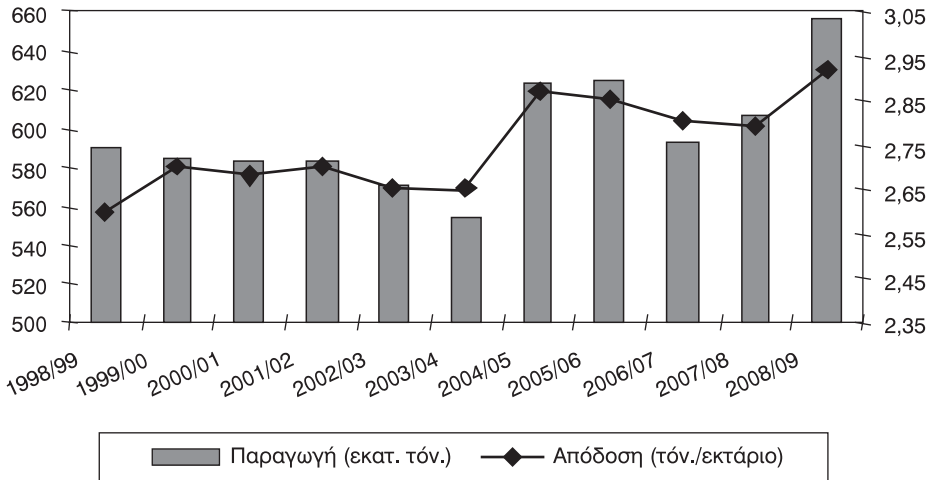
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1
Παγκόσμια προσφορά δημητριακών

	2005	2007	% μεταβολή 2005-2007
Τιμές (\$/τόν.) (ονομαστικές)			
Σίτος	168	319	89
Αραβόσιτος	106	181	71
Καλλιεργούμενες εκτάσεις (εκατ. στρέμ.)			
Κόσμος	5.250	5.310	1,13
Αυστραλία & Καναδάς	360	350	-2,86
Ε.Ε.	620	570	-8,77
Η.Π.Α.	550	610	9,84
Βραζιλία	160	160	0,00
Κίνα	520	520	0,00
Ινδία	520	560	7,14
Απόδοση (τόν./στρέμ.)			
Κόσμος	0,31	0,31	0,00
Αυστραλία & Καναδάς	0,25	0,20	-25,00
Ε.Ε.	0,44	0,45	2,22
Η.Π.Α.	0,65	0,67	2,99
Βραζιλία	0,27	0,35	22,86
Κίνα	0,47	0,49	4,08
Ινδία	0,19	0,19	0,00
Παραγωγή (εκατ. τόν.)			
Κόσμος	1.615	1.661	2,77
Αυστραλία & Καναδάς	90	70	-28,57
Ε.Ε.	277	256	-8,20
Η.Π.Α.	356	407	12,53
Βραζιλία	43	56	23,21
Κίνα	245	257	4,67
Ινδία	102	110	7,27

Πηγή: OECD-FAO (2008).

106,2 εκατ. τόνους σε 136,1 εκατ. τόνους. Επιπλέον, η παραγωγή σίτου στις CIS χώρες (Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών) αυξήθηκε από 61,5 εκατ. τόνους το 2003/04 σε 85,2 εκατ. τόνους το 2004/05, ενώ τα αντίστοιχα στοιχεία για την Αργεντινή, έναν παραδοσιακό εξαγωγέα σίτου, είναι 16,0 και 14,5 εκατ. τόνοι. Αντίθετα, στις Η.Π.Α. η παραγωγή σίτου μειώθηκε από 63,8 σε 58,7 εκατ. τόνους, καθώς και στην Αυστραλία από 25,7 σε 20,4 εκατ. τόνους. Τέλος, στον Καναδά η παραγωγή αυξήθηκε από 23,6 σε 25,9 εκατ. τόνους, ως συνέπεια υψηλότερων αποδόσεων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.1
Παγκόσμια παραγωγή και απόδοση σίτου

Πηγή: USDA, Foreign Agricultural Service, Office of Global Analysis, 2008.

Τα επόμενα έτη, η απόδοση σίτου μειώνεται αισθητά παρασύροντας και το επίπεδο παραγωγής, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη μειωμένη συγκομιδή στην Αργεντινή. Εντούτοις, η αρχική εκτίμηση για την παγκόσμια παραγωγή σίτου το τρέχον έτος είναι εντυπωσιακά υψηλότερη από την εκτίμηση για τον προηγούμενο χρόνο. Εκτιμάται λοιπόν ότι το ύψος παραγωγής θα κυμανθεί στα 656 εκατ. τόνους (+8% σε σχέση με το 2007/08). Οι εκτιμώμενες καλλιεργούμενες εκτάσεις εμφανίζονται αυξημένες κατά 3% στο ύψος των 2.250 εκατ. στρεμμάτων, ενώ η απόδοση αναμένεται επίσης να αυξηθεί κατά 5% (δηλ. σε 29,2 τόνους/στρέμμα), (Πίνακας 2.2). Οι μεγάλες αυξήσεις στην παραγωγή αναμένεται να σημειωθούν στην Ε.Ε., τις Η.Π.Α., την Ουκρανία, και την Αυστραλία.

Να σημειωθεί, τέλος, ότι το 2007/2008 η ξηρασία και η υψηλή θερμοκρασία οδήγησαν σε μια από τις φτωχότερες συγκομιδές στην Ευρώπη. Αντίθετα, το 2008/2009 η συγκομιδή σίτου στην Ε.Ε.-27 προβλέπεται να κυμανθεί στα 140 εκατ. τόνους, αυξημένη κατά 17% σε σχέση με το προηγούμενο έτος και κατά 10% σε σχέση με το μέσο όρο των πέντε προηγούμενων ετών. Επιπλέον, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις υπολογίζονται στα 266 εκατ. στρέμματα (+8%) και η απόδοση στα 0,527 τόνους/στρέμμα. Η μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. με την κατάργηση του ορίου του 10% για τις εκτάσεις σε αγρανάπαυση και ο σχεδόν ιδανικός καιρός της Ευρώπης από το περασμένο φθινόπωρο αποτελεί έναν συνδυασμό παραγόντων που αναμένεται να συμβάλει στις εξελίξεις αυτές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2

Έκταση, απόδοση και παραγωγή σίτου

	Κόσμος	Η.Π.Α.	Καναδάς	Ε.Ε.-27	Ρωσία	Ουκρανία	Κίνα	Ινδία	Αργεντινή
Έκταση (εκατ. στρέμ.)									
2006/07	2.122,5	189,4	96,8	..	237	55	229,6	264	52,9
2007/08*	2.174,9	206,4	86,4	..	245	59,5	231	282	56
2008/09**	2.249,3	227,7	100	266	260	68	232	277	53
Απόδοση (τόν./στρέμ.)									
2006/07	0,279	0,260	0,261	..	0,189	0,255	0,455	0,263	0,288
2007/08*	0,279	0,272	0,232	..	0,202	0,234	0,459	0,269	0,277
2008/09**	0,292	0,286	0,250	0,527	0,200	0,294	0,470	0,277	0,283
Παραγωγή (εκατ. τόν.)									
2006/07	592	49,3	25,3	124,8	44,9	14	104,5	69,4	15,2
2007/08*	606,4	56,2	20,1	119,5	19,4	13,9	106	75,8	15,5
2008/09**	656	65,1	25	140	52	20	109	76,8	15

* Προσωρινά στοιχεία, ** Πρόβλεψη.

Πηγή: USDA, Foreign Agricultural Service, Office of Global Analysis, *World Agricultural Production*, 2008.

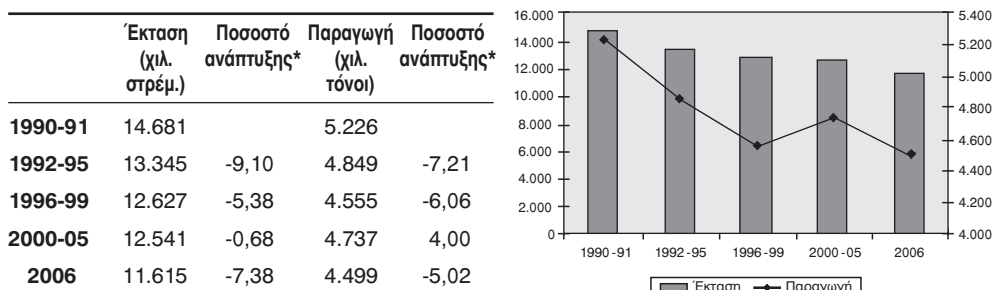
– Παραγωγή δημητριακών (εκτός από το ρύζι) στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, τα δημητριακά (εκτός από το ρύζι) ενδιαφέρουν μεγάλο μέρος των αγροτών, δεδομένου ότι καλλιεργούνται σε μια έκταση 11,6 εκατ. στρεμμάτων, 30% περίπου της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης (Πίνακας 2.3). Στην αρχή της υπό εξέταση περιόδου, τα δημητριακά καλλιεργούνταν σε έκταση 14,7 εκατ. στρεμμάτων κατά μέσο όρο, ενώ με την έναρξη εφαρμογής της Κ.Α.Π. του 1992 παρατηρείται μια κατά μέσο όρο πτώση της καλλιεργήσιμης έκτασης κατά 9%, η οποία συνεχίστηκε με μικρότερους ρυθμούς ως τη νέα Κ.Α.Π., σε επίπεδα κατά μέσο όρο 12,5 εκατ. στρεμμάτων. Μετά τη νέα Κ.Α.Π. και με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του 2006, η συνολική έκταση ήταν 11,6 εκατ. στρέμματα, παρουσιάζοντας πτώση της τάξης του 7,4%. Η καλλιεργούμενη έκταση με δημητριακά κατανέμεται κατά 53,69% στο σκληρό σιτάρι, 20% στον αραβόσιτο, 12,51% στο μαλακό σιτάρι και 8,76% στο κριθάρι, ενώ οι εκτάσεις βρώμης και σίκαλης είναι ελάχιστες.

Όσον αφορά την παραγωγή δημητριακών στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του 2006, ανέρχεται σε 4,5 εκατ. τόνους, εκ των οποίων το 52,26% είναι αραβόσιτος, το 31,17% σκληρό σιτάρι, το 8,37% μαλακό σιτάρι και το 5,55% κριθάρι. Το υπόλοιπο 2,65% αφορά την παραγωγή σίκαλης και βρώμης (Πίνακας 2.4). Σε σχέση με την εξέλιξη της παραγωγής, στην υπό εξέταση περίοδο παρατηρείται μια μείωση της παραγωγής μέχρι την Agenda 2000, ενώ την περίοδο ισχύος της σημειώθηκε αύξηση της παραγωγής κατά 4%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3

Έκταση και παραγωγή δημητριακών (εκτός από το ρύζι) στην Ελλάδα

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4

Παραγωγή δημητριακών (σε τόνους) στην Ελλάδα, 2006

	2006	Ποσοστό συμμετοχής στα δημητριακά
Δημητριακά (Σύνολο)	4.499.069	100,00
Αραβόσιτος	2.351.104	52,26
Σκληρό σιτάρι	1.402.211	31,17
Μαλακό σιτάρι	376.649	8,37
Κριθάρι	249.872	5,55
Βρώμη	84.829	1,89
Σίκαλη	34.404	0,76

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική στατιστική.

Οι εξελίξεις αυτές στην παραγωγή έγιναν σε μια περίοδο με σταθερή κατά βάση την καλλιεργούμενη έκταση (-0,68%). Η όλη εξέλιξη οφείλεται στην αυξημένη κατά μέσο όρο στρεμματική απόδοση του αραβόσιτου. Στη συνέχεια όμως, η νέα Κ.Α.Π., με τη μείωση των επιδοτήσεων, οδήγησε σε μείωση της παραγωγής δημητριακών το 2006, κατά 5%, γεγονός που οφείλεται κυρίως στη μείωση της παραγωγής σκληρού σιταριού.

– Μαλακό σιτάρι

Η παραγωγή μαλακού σιταριού στην Ελλάδα παρουσίασε σημαντική πτώση μετά το 1996, εξέλιξη η οποία συνεχίστηκε εντονότερα με την Agenda 2000. Η νέα Κ.Α.Π. δείχνει να σταθεροποιεί την παραγωγή μαλακού σιταριού, έτσι ώστε το 2006, τελευταία χρονιά για την οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία,

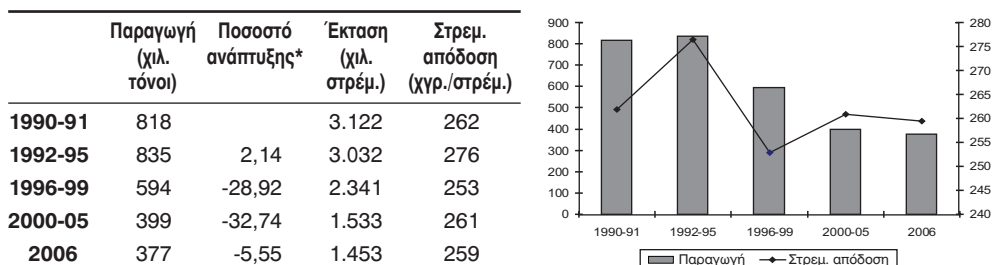
το επίπεδο παραγωγής να ανέρχεται στους 377 χιλ. τόνους. Συνεπώς, οι μεταρρυθμίσεις της Κ.Α.Π. επηρέασαν αρνητικά την παραγωγή μαλακού σιταριού, λόγω της μείωσης των επιδοτήσεων, με διαδοχικές μειώσεις των παραγόμενων ποσοτήτων από 835 χιλ. τόνους την περίοδο 1992-1995, σε 594 χιλ. τόνους την περίοδο 1996-1999 και σε 399 χιλ. τόνους την περίοδο 2000-2005.

Η εξέλιξη της παραγωγής συμβαδίζει με την πορεία των καλλιεργούμενων στη χώρα εκτάσεων με μαλακό σιτάρι. Σύμφωνα με τον Πίνακα 2.5, την περίοδο αυτή είχαμε μία αντίστοιχη πτωτική τάση στην καλλιεργούμενη έκταση από 3.032 χιλ. στρέμματα την περίοδο πριν το 1996 στα 1.453 χιλ. στρέμματα το 2006.

Τέλος, στον Πίνακα 2.5 παρουσιάζεται και η εξέλιξη των ετήσιων αποδόσεων σε κιλά ανά στρέμμα στη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου. Μία γενική παρατήρηση, η οποία εύκολα προκύπτει, είναι ότι όλη η υπό εξέταση περίοδος χαρακτηρίζεται από μία σχετική σταθερότητα των αποδόσεων που κυμαίνονται μεταξύ των 250 και 280 κιλών ανά στρέμμα, εκτός ορισμένων εξαιρέσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5

Έκταση και παραγωγή μαλακού σιταριού στην Ελλάδα

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Σκληρό σιτάρι

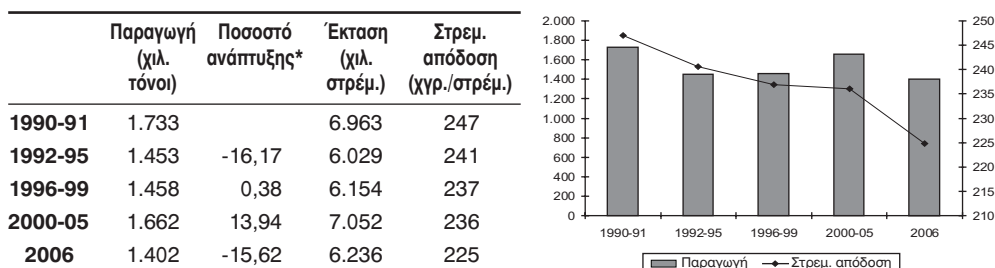
Σε αντίθεση με τις εξελίξεις που έλαβαν χώρα στην παραγωγή μαλακού σιταριού, η παραγωγή σκληρού σιταριού εμφανίζει μία σταθερότητα στις περιόδους λειτουργίας της Κ.Α.Π. του 1992, μια σημαντική αύξηση με την Agenda 2000, ενώ με την νέα Κ.Α.Π. σημειώνεται μια κάμψη (Πίνακας 2.6). Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, η παραγωγή σκληρού σιταριού την περίοδο πριν το 2000 ήταν 1.450 χιλ. τόνοι περίπου, ενώ μετά το 2000 ανερχόταν στους 1.662 χιλ. τόνους κατά μέσο όρο το χρόνο, μια αύξηση δηλαδή της τάξης του 14%. Η νέα Κ.Α.Π. οδήγησε σε μείωση της παραγωγής στους 1.400 χιλ. τόνους, φθάνοντας στο επίπεδο της παραγωγής πριν το 2000.

Η εξέλιξη της παραγωγής σκληρού σιταριού συμβαδίζει με την πορεία των καλλιεργούμενων εκτάσεων στη διάρκεια της υπό μελέτη περιόδου. Την περίοδο 1992-99 παρατηρείται μία σταθερότητα στην καλλιεργούμενη έκταση (6.000 περίπου χιλ. στρέμματα), ενώ την επόμενη περίοδο έχουμε μια αύξηση των καλλιεργούμενων στρεμμάτων στα 7.000 χιλ. στρέμματα και τέλος, πτώση το 2006 στα 6.236 χιλ. στρέμματα, σε επίπεδα σχεδόν ίδια με την περίοδο πριν το 2000.

Όσον αφορά την εξέλιξη των ετήσιων αποδόσεων σε κιλά ανά στρέμμα υπάρχει μια συνεχής αλλά μικρότερη πτώση των αποδόσεων. Συγκεκριμένα, οι ετήσιες αποδόσεις κυμαίνονται γύρω στα 235 κιλά ανά στρέμμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.6
Έκταση και παραγωγή σκληρού σιταριού στην Ελλάδα

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Παραγωγή σιταριού σε περιφερειακό επίπεδο

Η καλλιέργεια μαλακού σιταριού, που αποτελεί το 4,39% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης, παρουσιάζει μεγαλύτερη συγκέντρωση κυρίως στη Δυτική Μακεδονία και ιδιαίτερα στους νομούς Γρεβενών (47,81% της καλλιεργούμενης έκτασης του νομού), Καστοριάς (39,56%) και Κοζάνης (21,87%), και λιγότερο στην υπόλοιπη Μακεδονία, τη Θράκη και τη Θεσσαλία. Αντίθετα η καλλιέργεια σκληρού σιταριού, η οποία καλύπτει το 19,13% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης, παρουσιάζει μεγαλύτερη διασπορά κυρίως στην ανατολική ηπειρωτική Ελλάδα, με μεγαλύτερη συγκέντρωση στην Κεντρική Μακεδονία, τη Θράκη, τη Θεσσαλία και τη Στερεά Ελλάδα (Πίνακες 2.7 και 2.8).

Σε επίπεδο νομών, η καλλιέργεια σκληρού σιταριού στο Κιλκίς είναι η βασική παραγωγή, αφού αποτελεί το 65,35% των καλλιεργούμενων εκτάσεων του νομού, ενώ ακολουθούν οι νομοί Κοζάνης (47,26%) και Χαλκιδικής (44,49%). Η προτίμηση των αγροτών στο σκληρό σιτάρι οφείλεται κατά κύριο λόγο στη στρεμ-

ματική επιδότηση που υπήρχε στο σκληρό αλλά όχι και στο μαλακό σιτάρι. Αξιοσημείωτη είναι η περίπτωση των νομών Κιλκίς και Κοζάνης, όπου η καλλιέργεια σιταριού συνολικά καλύπτει το 77,46% και 69,13% της καλλιεργούμενης έκτασης των νομών, αντίστοιχα.

Όσον αφορά την παραγωγή μαλακού σιταριού, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του 2006, το 36% της παραγωγής προέρχεται από την περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας, με κύριους παραγωγούς τους νομούς Κοζάνης (25,40% της συνολικής παραγωγής) και Γρεβενών (12,55%), ενώ ακολουθούν οι περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας (23%), της Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης (19,10%) και της Θεσσαλίας (12,25%). Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι η παραγωγή μαλακού σιταριού παρουσιάζει πολύ μεγάλη συγκέντρωση, κυρίως λόγω των εδαφών των περιοχών αυτών που δεν ευνοούν άλλες καλλιέργειες. Αντίθετα, στην παραγωγή σκληρού σιταριού, παρατηρείται μια αντίστοιχη με την έκταση διασπορά με μεγαλύτερη παραγωγή την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας και της Θεσσαλίας (25%), και ακολουθούν η περιφέρεια της Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης (21%). Σε επίπεδο νομών, ο νομός Λάρισας, με τη μεγαλύτερη καλλιεργούμενη αγροτική έκταση στην Ελλάδα, έχει το 35,36% της καλλιεργούμενης έκτασης για την καλλιέργεια σκληρού σιταριού. Σε επίπεδο παραγωγής, αυτό σημαίνει ότι το 17,27% της συνολικής εθνικής παραγωγής σκληρού σιταριού προέρχεται από

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.7

Παραγωγή μαλακού σιταριού σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Σύνολο εκτάσεων (στρέμ.)	Καλλιεργούμενη έκταση (στρέμ.)	Παραγωγή (τόνοι)	% Καλ. έκτασης προς σύνολο	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	33.067.036	1.453.261	376.649	4,39	100,00
Αττική	505.156	453	71.954	0,09	0,01
Στερεά Ελλάδα	3.372.458	22.351	86.584	0,66	1,47
Δυτική Ελλάδα	2.912.319	65.058	135.378	2,23	4,95
Πελοπόννησος	3.573.744	34.270	46.128	0,96	2,52
Νησιά Ιονίου	697.956	589	1.760	0,08	0,02
Ήπειρος	972.476	6.918	57	0,71	0,47
Θεσσαλία	4.566.313	151.758	18.657	3,32	12,25
Κεντρική Μακεδονία	5.382.209	383.132	5.528	7,12	22,99
Δυτική Μακεδονία	1.997.659	504.969	9.483	25,28	35,94
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	4.963.046	275.456	40	5,55	19,10
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	937.295	1.355	154	0,14	0,04
Νησιά Νότιου Αιγαίου	644.688	1.355	154	0,21	0,04
Κρήτη	2.541.717	6.952	926	0,27	0,25

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.8

Παραγωγή σκληρού σιταριού σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Σύνολο εκτάσεων (στρέμ.)	Καλλιεργούμενη έκταση (στρέμ.)	Παραγωγή (τόνοι)	% Καλ. έκτασης προς σύνολο	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	33.067.036	6.326.252	1.402.211	19,13	100,00
Απτική	505.156	57.803	7.063	11,44	0,50
Στερεά Ελλάδα	3.372.458	794.795	214.212	23,57	15,28
Δυτική Ελλάδα	2.912.319	78.007	17.992	2,68	1,28
Πελοπόννησος	3.573.744	94.589	22.973	2,65	1,64
Νησιά Ιονίου	697.956	17.909	2.608	2,57	0,19
Ήπειρος	972.476	1.254	281	0,13	0,02
Θεσσαλία	4.566.313	1.234.650	363.553	27,04	25,93
Κεντρική Μακεδονία	5.382.209	1.924.503	354.363	35,76	25,27
Δυτική Μακεδονία	1.997.659	535.418	106.304	26,80	7,58
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	4.963.046	1.462.222	294.956	29,46	21,04
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	937.295	111.825	15.702	11,93	1,12
Νησιά Νότιου Αιγαίου	644.688	111.825	15.702	17,35	1,12
Κρήτη	2.541.717	13.277	2.204	0,52	0,16

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

τη Λάρισα. Τέλος, ο νομός Φθιώτιδας παράγει το 8,91% της συνολικής εθνικής παραγωγής, καλύπτοντας το 30,21% της καλλιεργούμενης έκτασης του νομού.

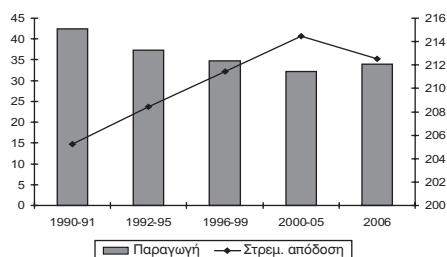
– Σίκαλη

Η παραγωγή σίκαλης στην Ελλάδα βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα (Πίνακας 2.9). Στην εξεταζόμενη περίοδο παρατηρείται μια πτωτική τάση στη συγκεκριμένη καλλιέργεια από 43 χιλ. τόνους κατά μέσο όρο την περίοδο 1990-1991 σε 32 χιλ. τόνους την περίοδο 2000-2005. Με την νέα Κ.Α.Π., αν και δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία πέραν του 2006, φαίνεται μια μικρή αναστροφή και μια αύξηση της παραγωγής κατά 2 χιλ. τόνους, γεγονός που δεν μπορεί να αποτελέσει ένδειξη για σημαντική μεταβολή της παραγωγής του εν λόγω προϊόντος. Φαίνεται ότι η παραγωγή σίκαλης, που είχε επηρεαστεί από την Agenda 2000 λόγω του ευνοϊκού καθεστώτος για το σκληρό σιτάρι, επανακάμπτει λαμβανομένης υπόψη και της ανάλογης ζήτησης για το προϊόν με την ενιαία ενίσχυση της νέας Κ.Α.Π.

Πτωτική τάση παρατηρείται και στις καλλιεργούμενες εκτάσεις, όπου από 206 χιλ. στρέμματα κατά μέσο όρο την περίοδο 1990-91 έχουμε 150 χιλ. στρέμματα το διάστημα 2000-2005. Τέλος, η στρεμματική απόδοση της καλλιέργειας της σίκαλης φαίνεται να παρουσιάζει μικρή ανοδική πορεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.9
Έκταση και παραγωγή σίκαλης στην Ελλάδα

	Παραγωγή (χιλ. τόνοι)	Ποσοστό ανάπτυξης*	Έκταση (χιλ. στρέμ.)	Στρεμ. απόδοση (χγρ./στρέμ.)
1990-91	43		206	205
1992-95	37	-12,35	179	208
1996-99	35	-6,71	164	211
2000-05	32	-7,43	150	214
2006	34	5,70	160	213

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Παραγωγή σίκαλης σε περιφερειακό επίπεδο

Σε περιφερειακό επίπεδο (Πίνακας 2.10), η παραγωγή σίκαλης είναι πολύ μικρής έκτασης και καλύπτει μόνο το 0,49% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης. Βασικός παραγωγός είναι η περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας με 4,65% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης της περιφέρειας και 60,47% της συνολικής παραγωγής. Σε επίπεδο νομού, κυριαρχεί ο νομός Φλώρινας με 44,71%

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.10
Παραγωγή σίκαλης σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Σύνολο εκτάσεων (στρέμ.)	Καλλιεργούμενη έκταση (στρέμ.)	Παραγωγή (τόνοι)	% Καλ. έκτασης προς σύνολο	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδα	33.067.036	160.390	34.404	0,49	100,00
Αττική	505.156	0	0	0,00	0,00
Στερεά Ελλάδα	3.372.458	81	19	0,00	0,06
Δυτική Ελλάδα	2.912.319	863	628	0,03	1,83
Πελοπόννησος	3.573.744	604	541	0,02	1,57
Νησιά Ιονίου	697.956	810	154	0,12	0,45
Ήπειρος	972.476	12.978	2.744	1,33	7,98
Θεσσαλία	4.566.313	7.924	1.594	0,17	4,63
Κεντρική Μακεδονία	5.382.209	33.085	5.872	0,61	17,07
Δυτική Μακεδονία	1.997.659	92.990	20.805	4,65	60,47
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	4.963.046	11.035	2.044	0,22	5,94
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	937.295	0	0	0,00	0,00
Νησιά Νότιου Αιγαίου	644.688	9	1	0,00	0,00
Κρήτη	2.541.717	11	2	0,00	0,01

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

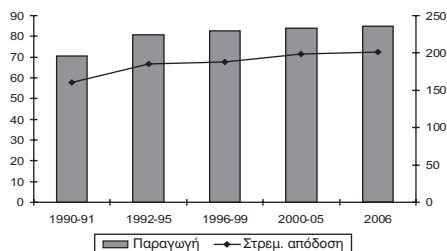
της συνολικής παραγωγής και 13,09% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης του νομού, ενώ ακολουθεί ο νομός Θεσσαλονίκης με 12,82% και 1,86%, αντίστοιχα. Φαίνεται πως η παραγωγή σίκαλης, αν και μικρή στο σύνολο της χώρας, είναι σημαντική σε τοπικό επίπεδο, κυρίως στη Δυτική Μακεδονία.

– Βρώμη

Η καλλιέργεια βρώμης στην Ελλάδα βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα (Πίνακας 2.11). Στην εξεταζόμενη περίοδο παρατηρείται μια τάση μικρής αύξησης της παραγωγής στη συγκεκριμένη καλλιέργεια από 71 χιλ. τόνους την περίοδο 1990-1991 σε 84 χιλ. τόνους το διάστημα 2000-2005, και σε 85 χιλ. τόνους το 2006, με τη νέα Κ.Α.Π. Όσον αφορά τις καλλιεργούμενες εκτάσεις, παρατηρείται μια ελαφριά πτωτική τάση και έτσι η αύξηση της παραγωγής αποδίδεται σε αύξηση των μέσων στρεμματικών αποδόσεων, αφού από τα 160 κιλά ανά στρέμμα την περίοδο 1990-1991 υπήρξε μια αύξηση των μέσων ετήσιων αποδόσεων στα περίπου 200 κιλά ανά στρέμμα το 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.11
Έκταση και παραγωγή βρώμης στην Ελλάδα

	Παραγωγή (χιλ. τόνοι)	Ποσοστό ανάπτυξης*	Έκταση (χιλ. στρέμ.)	Στρεμ. απόδοση (χγρ./στρέμ.)
1990-91	71		439	160
1992-95	81	14,54	437	185
1996-99	83	2,48	439	188
2000-05	84	1,51	423	199
2006	85	1,19	422	201

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Παραγωγή βρώμης σε περιφερειακό επίπεδο

Η καλλιέργεια βρώμης στην Ελλάδα είναι πολύ περιορισμένη και καλύπτει μόλις το 1,28% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης. Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 2.12, η παραγωγή βρώμης είναι ιδιαίτερος συγκεντρωμένη στη Δυτική Ελλάδα, όπου η παραγωγή ανέρχεται στο 53,43% της συνολικής παραγωγής βρώμης και η καλλιεργούμενη έκταση αποτελεί το 7,32% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης της περιφέρειας. Ακολουθεί η περιφέρεια της Πελοποννήσου με 14,31% και 1,56%, αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.12
Παραγωγή βρώμης σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Σύνολο εκτάσεων (στρέμ.)	Καλλιεργούμενη έκταση (στρέμ.)	Παραγωγή (τόνοι)	% Καλ. έκτασης προς σύνολο	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	33.067.036	422.299	84.829	1,28	100,00
Αττική	505.156	4.736	755	0,94	0,89
Στερεά Ελλάδα	3.372.458	31.762	5.726	0,94	6,75
Δυτική Ελλάδα	2.912.319	213.094	45.322	7,32	53,43
Πελοπόννησος	3.573.744	55.683	12.137	1,56	14,31
Νησιά Ιονίου	697.956	12.596	1.915	1,80	2,26
Ήπειρος	972.476	19.624	4.531	2,02	5,34
Θεσσαλία	4.566.313	15.521	3.221	0,34	3,80
Κεντρική Μακεδονία	5.382.209	24.430	4.399	0,45	5,19
Δυτική Μακεδονία	1.997.659	4.763	1.042	0,24	1,23
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	4.963.046	7.778	952	0,16	1,12
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	937.295	10.676	1.421	1,04	1,68
Νησιά Νότιου Αιγαίου	644.688	9.771	1.792	1,66	2,11
Κρήτη	2.541.717	11.865	1.616	0,47	1,91

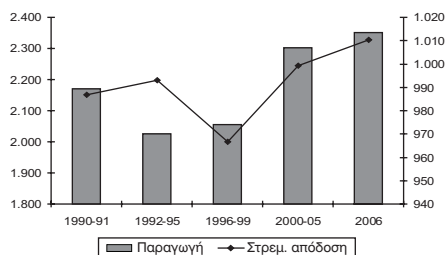
Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

– Αραβόσιτος

Η καλλιέργεια αραβοσίτου παρουσιάζει αυξητική πορεία από το 1992 και μετά (Πίνακας 2.13). Η καλλιεργούμενη έκταση αυξήθηκε από τα 2.040 χιλ. στρέμματα κατά μέσο όρο την περίοδο 1992-1995 σε 2.327 το 2006, μια συνολική αύξηση της τάξης του 14% περίπου. Όσον αφορά την παραγωγή αραβο-

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.13
Έκταση και παραγωγή αραβοσίτου στην Ελλάδα

	Παραγωγή (χιλ. τόνοι)	Ποσοστό ανάπτυξης*	Έκταση (χιλ. στρέμ.)	Στρεμ. απόδοση (χγρ./στρέμ.)
1990-91	2.170		2.197	987
1992-95	2.025	-6,67	2.040	993
1996-99	2.055	1,44	2.126	967
2000-05	2.303	12,10	2.305	999
2006	2.351	2,08	2.327	1.010

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

σίτου, αυτή αυξήθηκε από 2.025 χιλ. τόνους σε 2.351 χιλ. τόνους, αντίστοιχα. Η αύξηση της παραγωγής είναι μεγαλύτερη από αυτή της καλλιεργούμενης έκτασης και οφείλεται σε αύξηση των στρεμματικών αποδόσεων σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο (από 990 κιλά ανά στρέμμα περίπου σε 1.010 κιλά ανά στρέμμα).

– Παραγωγή αραβόσιτου σε περιφερειακό επίπεδο

Η καλλιέργεια αραβόσιτου καλύπτει το 7% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης της Ελλάδας (Πίνακας 2.14). Παρουσιάζει μεγάλη διασπορά, με την περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης να καλύπτει το 16,78% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης της περιφέρειας και παρουσιάζει μεγαλύτερη συγκέντρωση στους νομούς Καβάλας (34,89%), Ξάνθης (33,36%) και Δράμας (24,45%). Ακολουθούν οι περιφέρειες της Ηπείρου (13,76%) και της Δυτικής Ελλάδας (12,98%). Στην παραγωγή του προϊόντος μεγαλύτερη συμμετοχή έχουν οι περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (37,22%), Δυτικής Ελλάδας (15,84%) και Κεντρικής Μακεδονίας (14,56%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.14
Παραγωγή αραβόσιτου σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

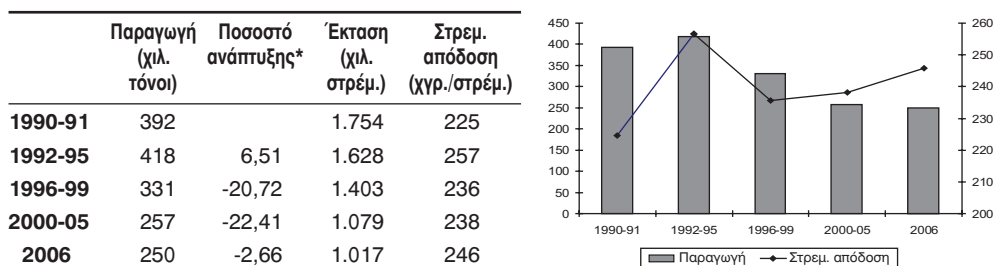
	Σύνολο εκτάσεων (στρέμ.)	Καλλιεργούμενη έκταση (στρέμ.)	Παραγωγή (τόνοι)	% Καλ. έκτασης προς σύνολο	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	33.067.036	2.322.180	2.351.094	7,02	100,00
Αττική	505.156	20	20	0,00	0,00
Στερεά Ελλάδα	3.372.458	92.548	87.118	2,74	3,71
Δυτική Ελλάδα	2.912.319	377.935	372.480	12,98	15,84
Πελοπόννησος	3.573.744	39.789	26.746	1,11	1,14
Νησιά Ιονίου	697.956	7.772	1.707	1,11	0,07
Ήπειρος	972.476	133.788	122.666	13,76	5,22
Θεσσαλία	4.566.313	273.176	294.770	5,98	12,54
Κεντρική Μακεδονία	5.382.209	341.491	342.241	6,34	14,56
Δυτική Μακεδονία	1.997.659	219.808	227.623	11,00	9,68
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	4.963.046	832.862	875.075	16,78	37,22
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	937.295	659	143	0,14	0,01
Νησιά Νότιου Αιγαίου	644.688	1.285	315	0,10	0,01
Κρήτη	2.541.717	1.057	200	0,04	0,01

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

– Κριθάρι

Η παραγωγή κριθαριού παρουσιάζει σημαντική μείωση τόσο στον αριθμό των καλλιεργούμενων εκτάσεων όσο και στο επίπεδο παραγωγής από το 1996 μέχρι το 2005. Οι διαδοχικές μειώσεις των παραγόμενων ποσοτήτων οδήγησαν σε ένα επίπεδο παραγωγής του ύψους των 250 χιλ. τόνων περίπου, επίπεδο πολύ χαμηλότερο από την εγχώρια ζήτηση και κατά συνέπεια σε μια πολύ ελλειμματική αγορά. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις παρουσιάζουν μια αντίστοιχη μείωση, με αποτέλεσμα να καλλιεργούνται, από 1.628 χιλ. στρέμματα την περίοδο 1992-1995, μόλις 1.079 χιλ. στρέμματα την περίοδο 2000-2005. Η νέα Κ.Α.Π. επέφερε σταθεροποίηση και το 2006 η μείωση τόσο της παραγωγής όσο και των καλλιεργούμενων εκτάσεων ήταν περιορισμένη (Πίνακας 2.15).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.15
Έκταση και παραγωγή κριθαριού στην Ελλάδα

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επιθερίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Παραγωγή κριθαριού σε περιφερειακό επίπεδο

Στο 3% της συνολικά καλλιεργούμενης γης της χώρας καλλιεργείται κριθάρι (Πίνακας 2.16). Η περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συγκέντρωση της καλλιέργειας κριθαριού με 12% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασής της, και ειδικότερα οι νομοί Γρεβενών (21,86%) και Φλώρινας (16,54%). Ακολουθούν τα νησιά του Αιγαίου (Βόρειο Αιγαίο με 9,75% και Νότιο Αιγαίο με 7,66%) και η Θεσσαλία (3,21%). Οι μεγαλύτερες παραγωγές κριθαριού είναι η Δυτική Μακεδονία (με 26,86% της συνολικής παραγωγής), η Θεσσαλία (18,74%) και η Κεντρική Μακεδονία (12,14%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.16
Παραγωγή κριθαριού σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Σύνολο εκτάσεων (στρέμ.)	Καλλιεργούμενη έκταση (στρέμ.)	Παραγωγή (τόνοι)	% Καλ. έκτασης προς σύνολο	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	33.067.036	1.017.399	249.872	3,08	100,00
Απτική	505.156	9.141	1.337	1,81	0,54
Στερεά Ελλάδα	3.372.458	98.545	23.398	2,92	9,36
Δυτική Ελλάδα	2.912.319	75.606	18.182	2,60	7,28
Πελοπόννησος	3.573.744	37.345	7.919	1,04	3,17
Νησιά Ιονίου	697.956	2.718	434	0,39	0,17
Ήπειρος	972.476	9.349	2.558	0,96	1,02
Θεσσαλία	4.566.313	146.731	46.816	3,21	18,74
Κεντρική Μακεδονία	5.382.209	113.359	30.346	2,11	12,14
Δυτική Μακεδονία	1.997.659	239.394	67.114	11,98	26,86
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	4.963.046	128.250	28.001	2,58	11,21
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	937.295	49.351	6.554	9,75	2,62
Νησιά Νότιου Αιγαίου	644.688	91.391	15.092	7,66	6,04
Κρήτη	2.541.717	16.219	2.121	0,64	0,85

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

2.1.2. Κατανάλωση

Η αυξανόμενη ζήτηση δημητριακών, που παρατηρείται μεταξύ των ετών 2005 και 2007 παγκοσμίως, οφείλεται κυρίως στην αύξηση της παραγωγής βιοκαυσίμων (Πίνακας 2.17). Η συνολική ζήτηση δημητριακών στο διάστημα αυτό αυξήθηκε κατά 80 εκατ. τόνους. Στο σύνολο αυτό σημειώθηκε μικρή αύξηση στη ζήτηση δημητριακών για τρόφιμα, κυρίως λόγω των ανοδικών τάσεων που παρατηρούνται στην Ινδία και τις Η.Π.Α. Επιπλέον, η παγκόσμια κατανάλωση σίτου το 2004/2005 εμφανίστηκε αυξανόμενη σε σχέση με το προηγούμενο έτος στο επίπεδο των 613 εκατ. τόνων, δηλαδή μόλις 10 εκατ. τόνοι λιγότεροι από την παγκόσμια παραγωγή.

Στην Ελλάδα, η φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση δημητριακών (χωρίς το ρύζι), μετρούμενη σε κιλά, δίνεται στον Πίνακα 2.18. Η εξεταζόμενη περίοδος χαρακτηρίζεται από μια αυξητική τάση της κατανάλωσης. Με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, η φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση δημητριακών στη χώρα είναι περίπου 200 κιλά.

Στα επιμέρους προϊόντα παρατηρείται μια αύξηση της κατανάλωσης σιταριού λόγω της πολύ αυξημένης κατανάλωσης σκληρού σιταριού και της μικρής μείωσης του μαλακού σιταριού, ενώ στον αραβόσιτο έχουμε μια αύξηση

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.17
Παγκόσμια ζήτηση δημητριακών

	2005	2007	% μεταβολή 2005-2007
Τρόφιμα (εκατ. τόν.)			
<i>Κόσμος</i>	642	662	3
<i>Αυστραλία & Καναδάς</i>	7	7	9
<i>Ε.Ε.</i>	86	85	-1
<i>Η.Π.Α.</i>	31	34	10
<i>Βραζιλία</i>	16	16	-2
<i>Κίνα</i>	105	104	-1
<i>Ινδία</i>	89	92	4
Ζωοτροφές (εκατ. τόν.)			
<i>Κόσμος</i>	749	761	2
<i>Αυστραλία & Καναδάς</i>	31	31	0
<i>Ε.Ε.</i>	167	165	-1
<i>Η.Π.Α.</i>	176	179	2
<i>Βραζιλία</i>	31	32	1
<i>Κίνα</i>	107	110	3
<i>Ινδία</i>	8	9	11
Άλλες χρήσεις (εκατ. τόν.)			
<i>Κόσμος</i>	232	279	20
<i>Αυστραλία & Καναδάς</i>	5	8	44
<i>Ε.Ε.</i>	17	19	12
<i>Η.Π.Α.</i>	78	115	48
<i>Βραζιλία</i>	5	5	1
<i>Κίνα</i>	35	38	9
<i>Ινδία</i>	8	9	4
Από τις οποίες, βιοκαύσιμα			
<i>Κόσμος</i>	46	93	103
<i>Ε.Ε.</i>	1	6	323
<i>Η.Π.Α.</i>	41	81	100
Σύνολο (εκατ. τόν.)			
<i>Κόσμος</i>	1.622	1.702	5

Πηγή: OECD-FAO (2008).

της κατανάλωσης μεταξύ των δυο πρώτων περιόδων κατά 31,30%, και μια ελαφρά μείωση την επόμενη περίοδο κατά 5,31%. Είναι φανερό ότι οι Έλληνες καταναλώνουν πολύ μεγαλύτερες ποσότητες σιταριού σε σχέση με τον αραβόσιτο, λόγω της σημαντικότητας των προϊόντων που παράγονται από το σίτο για τη διατροφική αλυσίδα, καθώς και των διατροφικών συνηθειών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.18

Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση δημητριακών στην Ελλάδα (κιλά)

	Περίοδος 1992-1996 (1)	Περίοδος 1997-2001 (2)	Περίοδος 2002-2006 (3)	Ποσοστιαία μεταβολή (1)-(2)	Ποσοστιαία μεταβολή (2)-(3)
Δημητριακά	149,50	185,99	196,10	24,40	5,44
Σιτάρι σύνολο	146,67	182,54	192,80	24,46	5,62
Μαλακό σιτάρι	103,82	106,45	93,40	2,53	-12,26
Σκληρό σιτάρι	42,85	76,09	99,40	77,57	30,65
Αραβόσιτος	1,62	2,12	2,01	31,30	-5,31

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture, Food: From farm to fork statistics.

Τα τελευταία χρόνια έχουμε μια αύξηση της κατανάλωσης δημητριακών κατά 11% περίπου (Πίνακας 2.19). Η αύξηση του σιταριού είναι αντίστοιχη με αυτή των δημητριακών, ενώ ο αραβόσιτος παρουσιάζει μείωση της κατανάλωσης κατά 5%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.19

Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση δημητριακών στην Ελλάδα (κιλά)

	2002	2006	Ποσοστιαία μεταβολή 2002 - 2006
Δημητριακά	180,24	199,94	10,93
Σιτάρι σύνολο	176,32	196,21	11,28
Μαλακό σιτάρι	88,07	97,39	10,59
Σκληρό σιτάρι	88,25	98,82	11,98
Αραβόσιτος	2,37	2,25	-5,19

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture, Food: From farm to fork statistics.

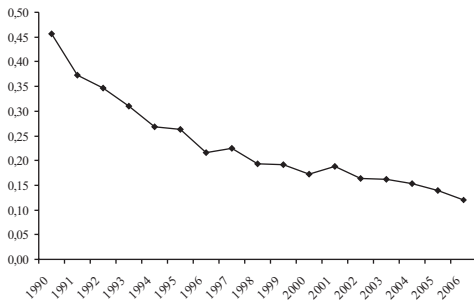
2.1.3. Τιμές

Γενικά, οι μειωμένες εκτάσεις καλλιέργειας στην Ε.Ε. μετά το 2005 και οι μη ευνοϊκές καιρικές συνθήκες σε δύο σημαντικές χώρες παραγωγής, την Αυστραλία και τον Καναδά, οδήγησε σε αυξήσεις των παγκόσμιων τιμών αγοράς. Επιπλέον, παράγοντες που συνέβαλαν στο φαινόμενο αυτό ήταν τα χαμηλά αποθέματα, τα περιοριστικά μέτρα που επέβαλαν χώρες όπως η Αργεντινή, η Κίνα, και η Ρωσία ως προς τις εμπορικές συναλλαγές τους με τον υπόλοιπο κόσμο, καθώς και η υποτίμηση του δολαρίου σε σχέση με τα υπόλοιπα νομίσματα και κυρίως το ευρώ.

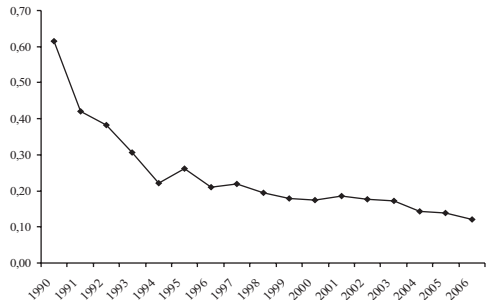
Στην Ελλάδα οι ονομαστικές τιμές παραγωγού μένουν σχετικά σταθερές κατά την εξεταζόμενη περίοδο για το σκληρό και μαλακό σιτάρι και τη σίκαλη, ενώ παρατηρείται μία μικρή ανοδική τάση για τον αραβόσιτο και τη βρώμη. Οι πραγματικές, όμως, τιμές των δημητριακών μειώνονται σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο με σταθεροποιητικές τάσεις μετά το 1996 (Διάγραμμα 2.2). Να σημειωθεί,

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.2

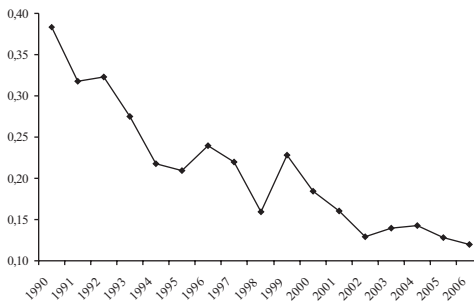
Πραγματικές τιμές παραγωγού δημητριακών (€/κίλο), έτος βάσης 2006

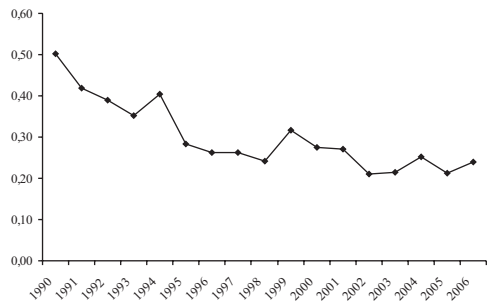
Μαλακό σιτάρι

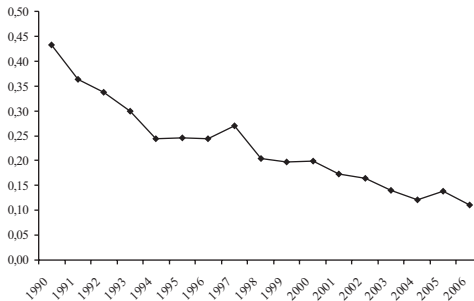
Σκληρό σιτάρι

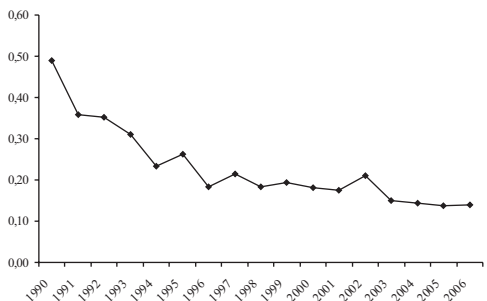
Σίκαλη

Βρώμη

Κριθάρι

Αραβόσιτος

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τμήμα Αγροτικής Στατιστικής.

τέλος, ότι το 2007, χρονιά για την οποία δεν υπάρχουν επίσημα διαθέσιμα στοιχεία, η τιμή των δημητριακών και κυρίως του σπαριού εκτινάχθηκε σε πολύ υψηλά επίπεδα, αλλά οι πρώτες ενδείξεις για το 2008 οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι τιμές θα ισορροπήσουν στα προηγούμενα επίπεδα ή ίσως και σε ελαφρώς υψηλότερα.

2.1.4. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς δημητριακών⁶

Η στήριξη της καλλιέργειας των δημητριακών εφαρμόζεται με βάση την Κ.Α.Π. επωφελούμενη από το κοινοτικό καθεστώς ενισχύσεων ανά στρέμμα μέσω των αντίστοιχων Κοινών Οργανώσεων Αγοράς (Κ.Ο.Α.) δημητριακών.

Συνοπτικά, τα βασικά στοιχεία της παλαιάς Κ.Α.Π., πριν από τη μεταρρύθμιση του 2003, και κατά βάση μετά τη μεταρρύθμιση του 1992, ήταν η στήριξη των τιμών και η εξωτερική προστασία. Οι αγροτικές ενισχύσεις διαμορφώνονταν χωριστά για κάθε προϊόν, με βάση συγκεκριμένη Κ.Ο.Α. και δίνονταν στους δικαιούχους παραγωγούς ανάλογα με το ύψος ή/και τον όγκο της παραγωγής που επιτύγχαναν ή τα στρέμματα που καλλιεργούσαν. Σχεδόν κάθε Κ.Ο.Α. είχε τη δική της εμπορική περίοδο με διαφορετική έναρξη και καταληκτική ημερομηνία καταβολής των ενισχύσεων για τις διάφορες καλλιέργειες. Ωστόσο, ένα νέο καθεστώς ενίσχυσης θεσπίστηκε, ώστε να επιτραπεί η μετάβαση από τις άμεσες ενισχύσεις στην παραγωγή, στις ενιαίες αποσυνδεδεμένες από την παραγωγή ενισχύσεις.

Η Κ.Ο.Α. στον τομέα των δημητριακών περιλαμβάνει πλέον καθεστώς τιμών παρεμβάσεων και συναλλαγών. Η πολιτική που εφαρμόζεται απαρτίζεται από:

- Το σύστημα παρέμβασης (δημόσια αποθεματοποίηση) με τον καθορισμό της τιμής παρέμβασης (101,31 €/τόνο), αν και δεν οδηγούνται ποσότητες δημητριακών στην ελληνική αποθεματοποίηση.
- Ενισχύσεις με τη μορφή «δικαιώματος» βάσει της τριετούς περιόδου αναφοράς 2000-2002.
- Χορήγηση ποιοτικού παρακρατήματος ύψους 8,42 €/στρέμμα για το σκληρό σιτάρι και 4 €/στρέμμα ως ειδική πριμοδότηση ποιότητας για μέγιστη έκταση 6.170 χιλ. στρεμμάτων, με την προϋπόθεση υποχρεωτικής χρήσης πιστοποιημένου σπόρου σποράς τουλάχιστον 8 κιλά/στρέμμα και χρήση επιλέξιμων ποικιλιών.

---

6. Η ανάλυση των Κ.Ο.Α. για όλους τους κλάδους που εξετάζονται στην παρούσα έκθεση βασίζεται σε στοιχεία που προέρχονται από τη Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
(http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/agricultural_products_markets/index_en.htm).

- Χορήγηση ποιοτικού παρακρατήματος ύψους 2,69 €/στρέμμα για τον αραβόσιτο.

2.1.5. Επιδοτήσεις

Οι επιδοτήσεις στα δημητριακά (εκτός από το ρύζι) τόσο στην Ε.Ε. όσο και την Ελλάδα παρουσιάζουν μια αυξητική πορεία την περίοδο πριν την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. (Πίνακας 2.20). Με την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. στην Ε.Ε. το επί-

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.20
Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για δημητριακά από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*
Δημητριακά									
Ε.Ε.-27	10.755,91	11.823,66	12.356,84	12.840,32	12.566,92	13.407,93	6.388,54	2.473,77	2.330,71
Ελλάδα	435,28	473,42	489,56	485,93	476,01	457,88	447,90	63,00	68,40
Σιτάρι									
Ε.Ε.-27	5.501,50	6.212,84	6.310,89	6.649,27	6.453,61	6.769,46	3.335,02	1.208,99	1.158,30
Ελλάδα	307,98	336,53	345,90	340,35	332,96	313,19	303,15	51,09	56,50
Μαλακό σιτάρι									
Ε.Ε.-27	4.200,04	4.817,83	4.741,32	5.182,01	4.995,45	5.305,41	2.276,13	683,50	0,00
Ελλάδα	14,80	29,52	24,55	22,77	25,59	22,61	22,50	0,00	:
Σκληρό σιτάρι									
Ε.Ε.-27	1.301,45	1.423,05	1.602,01	1.467,26	1.458,16	1.464,06	1.058,88	349,47	0,00
Ελλάδα	293,18	307,01	321,35	317,59	307,37	292,93	280,65	51,09	:
Σίκαλη									
Ε.Ε.-27	313,49	334,53	405,49	341,46	258,80	409,72	145,51	107,68	107,86
Ελλάδα	1,03	1,77	2,04	1,65	1,49	1,03	1,47	0,00	0,00
Κριθάρι									
Ε.Ε.-27	2.610,99	2.721,50	2.977,13	2.954,51	3.018,65	3.052,62	1.276,00	476,70	424,34
Ελλάδα	9,37	17,16	17,61	16,77	14,37	11,06	14,01	0,00	0,00
Βρώμη									
Ε.Ε.-27	410,04	446,92	482,77	511,84	518,77	601,06	341,80	212,19	202,93
Ελλάδα	3,61	7,17	7,17	7,33	6,70	5,37	6,59	0,00	0,00
Αραβόσιτος									
Ε.Ε.-27	1.654,70	1.782,14	1.810,51	1.995,10	1.941,06	2.086,96	1.029,95	306,38	274,57
Ελλάδα	113,30	110,80	116,85	119,82	120,50	127,22	122,67	11,91	11,90
Άλλα δημητριακά									
Ε.Ε.-27	265,19	325,73	370,06	388,16	376,03	488,11	260,26	161,83	162,71
Ελλάδα	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

* Εκτιμήσεις.

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

πεδο των επιδοτήσεων μειώνεται κατά περίπου 50% το 2005 και επιπλέον 65% το 2006. Από το 2007 αναμένεται μια σταθεροποίηση των επιδοτήσεων στην Ε.Ε. στα €2.330 εκατ. Αντίστοιχη είναι και η πορεία των επιδοτήσεων στην Ελλάδα, μόνο που η εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. με απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης ξεκινά από το 2006 αντί του 2005. Η μείωση των επιδοτήσεων για τα δημητριακά στην Ελλάδα είναι μεγαλύτερη του 80% και φθάνει στο επίπεδο των €63 εκατ. το 2006.

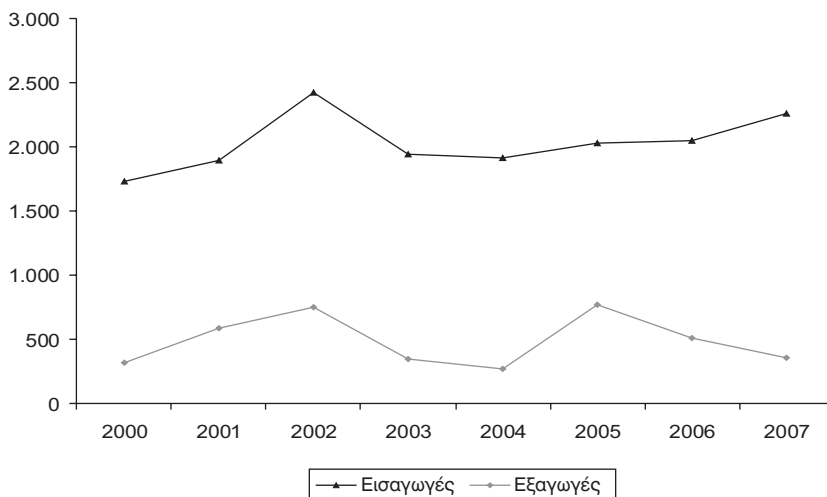
2.1.6. Εξωτερικό εμπόριο⁷

– Ροές εμπορίου δημητριακών

Η πορεία των εισαγόμενων ποσοτήτων δημητριακών, όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 2.3 και τον Πίνακα 2.21, ήταν ελαφρά αυξητική για το χρονικό διάστημα 2000-2007, με μέση ετήσια μεταβολή της συνολικής ποσότητας 3,84% και της συ-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.3

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές δημητριακών της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

7. Τα στοιχεία που αφορούν τις ροές εμπορίου στους σχετικούς πίνακες αναφέρονται στην Ε.Ε.-25. Να σημειωθεί ότι η Βουλγαρία και η Ρουμανία είναι κράτη-μέλη της Ε.Ε. από 1.1.2007, ωστόσο επιλέχθηκε να συμπεριληφθούν στις λοιπές χώρες λόγω αναφοράς στοιχείων προγενέστερων της ένταξής τους.

νολικής αξίας 8,70%⁸. Εξαίρεση αποτελεί η σημαντική αύξηση των εισαγωγών που παρατηρήθηκε το 2002 κυρίως από τρίτες χώρες. Αναφορικά με τις εξαγωγές, η μέση ετήσια μεταβολή της συνολικής ποσότητας και της αξίας τους είναι 1,77% και 8,64%, με κύριο στοιχείο τις συνεχείς αυξομειώσεις που παρατηρούνται στις εκροές ανά έτος. Ως αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών το εμπορικό έλλειμμα αυξήθηκε από τους 1.416 περίπου χιλ. τόνους το 2000 στους 1.898 χιλ. τόνους το 2007.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.21
Ροές εμπορίου δημητριακών της Ελλάδας

Εισαγωγές								
	Ποσότητα (χιλ. τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	1.641		92		356.170		22.541	
2001	1.480	-9,83	417	352,23	335.812	-5,72	60.930	170,31
2002	910	-38,50	1.510	262,49	262.746	-21,76	189.500	211,01
2003	947	4,03	998	-33,94	291.598	10,98	146.671	-22,60
2004	1.113	17,53	803	-19,47	333.236	14,28	130.833	-10,80
2005	1.292	16,06	737	-8,22	325.609	-2,29	111.561	-14,73
2006	1.130	-12,53	917	24,43	352.989	8,41	141.735	27,05
2007	1.277	13,00	981	6,88	465.042	31,74	214.049	51,02

Εξαγωγές								
	Ποσότητα (χιλ. τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες		Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	184		134		54.247		64.581	
2001	234	27,18	352	162,49	68.232	25,78	106.215	64,47
2002	328	40,35	419	19,12	83.569	22,48	105.193	-0,96
2003	105	-68,00	243	-42,00	39.272	-53,01	126.239	20,01
2004	111	6,17	159	-34,75	38.974	-0,76	94.151	-25,42
2005	101	-9,04	667	320,42	36.393	-6,62	170.571	81,17
2006	73	-28,21	441	-33,94	33.806	-7,11	162.110	-4,96
2007	111	51,85	249	-43,52	63.395	87,53	148.834	-8,19

Πηγή: U.N., Comtrade.

8. Ο τύπος υπολογισμού της μέσης ετήσιας μεταβολής μιας περιόδου βασίζεται στον τύπο που δίνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην Έκθεση *The Agricultural Situation in the EU, 2000 Report*.

- Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι για τα δημητριακά

Ο Πίνακας 2.22 παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη των εισαγωγών και εξαγωγών δημητριακών διακρίνοντας μεταξύ της Ε.Ε., τρίτων χωρών και σημα-

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.22

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τα δημητριακά (χιλ. τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	2.029	2.047	2.257	100,00		
Ε.Ε.-25	1.292	1.130	1.277	56,56		
Λοιπές χώρες	737	917	981	43,44		
Ουγγαρία	692	481	508	22,51	39,80	
Γαλλία	228	313	335	14,83	26,22	
Γερμανία	78	118	191	8,45	14,93	
Υποσύνολο					80,96	
Ρωσία	354	349	419	18,55		42,71
Βουλγαρία	65	136	138	6,10		14,05
Βραζιλία	0	9	107	4,74		10,90
Καζακστάν	86	90	97	4,30		9,90
Υποσύνολο						77,57
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	769	514	360	100,00		
Ε.Ε.-25	667	441	249	69,25		
Λοιπές χώρες	101	73	111	30,75		
Ιταλία	218	223	122	33,83	48,85	
Ηνωμ. Βασίλειο	5	55	45	12,56	18,14	
Γερμανία	16	15	18	5,01	7,23	
Κύπρος	133	57	16	4,46	6,44	
Ισπανία	229	65	9	2,47	3,57	
Πολωνία	3	5	9	2,40	3,46	
Υποσύνολο					87,71	
Βουλγαρία	12	10	39	10,92		35,52
Αλβανία	21	13	16	4,39		14,27
Αλγερία	18	16	13	3,55		11,56
FYROM	11	7	11	2,95		9,59
Ρουμανία	5	11	8	2,36		7,67
Η.Π.Α.	3	3	9	2,56		8,32
Υποσύνολο						86,93

Πηγή: U.N., Comtrade.

ντικότερων εμπορικών εταιρών. Από τα στοιχεία του πίνακα καθίσταται σαφές ότι τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. αποτελούν τον κύριο προμηθευτή της Ελλάδας σε δημητριακά, καλύπτοντας το 56,56% του συνόλου των εισαγωγών το 2007. Στις εισαγωγές αυτές από την Ε.Ε. κυριαρχούν η Ουγγαρία και η Γαλλία, καλύπτοντας το 37% περίπου των συνολικών εισροών και το 66% του ενδοκοινοτικού εμπορίου. Ακολουθεί η Γερμανία με μικρότερο ποσοστό, ενώ η Ρωσία είναι ο κυριότερος εμπορικός εταίρος από τις τρίτες χώρες (18,55% του συνόλου των εισαγωγών).

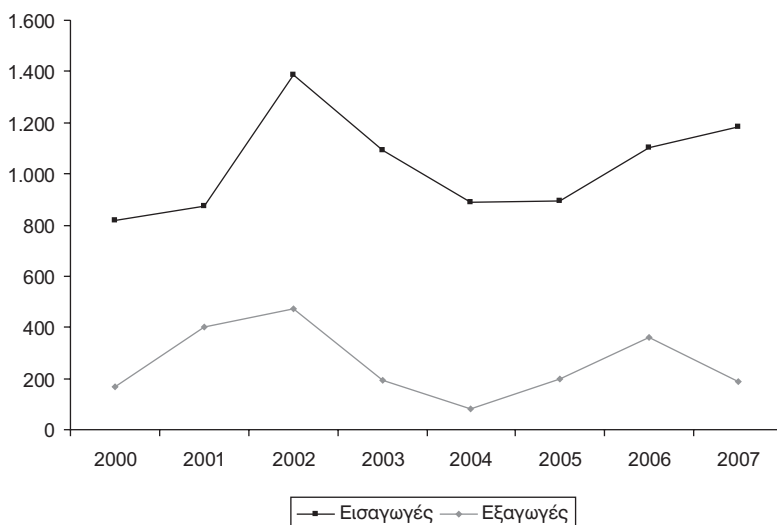
Παρόμοια, οι εξαγωγές δημητριακών έχουν ως τελικό προορισμό τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ε.Ε., αφού μόλις το 30,75% των συνολικών ποσοτήτων εξάγεται προς τρίτες χώρες. Να σημειωθεί, τέλος, ότι οι εξαγωγές πραγματοποιούνται κυρίως προς την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς και προς ένα νέο κράτος-μέλος της Κοινότητας, τη Βουλγαρία (10,92% του συνόλου των εξαγωγών).

– Ροές εμπορίου σιταριού

Οι συνολικές ποσότητες εισαγωγών και εξαγωγών σιταριού στην Ελλάδα εμφανίζονται αυξομειωτικές με παρόμοια ένταση κατά το χρονικό διάστημα 2000-2007. Η μεγαλύτερη ποσότητα που εισήχθη ήταν της τάξης των 1.387 χιλ. τόνων το 2002, ενώ δύο χρόνια νωρίτερα είχε πέσει στο επίπεδο των 818 χιλ. τόνων. Διατηρώντας το επίπεδο των εξαγωγών σε χαμηλά επίπεδα, το εμπορικό

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.4

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές σιταριού της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ισοζύγιο για το σιτάρι παραμένει ελλειμματικό, με τη μεγαλύτερη ποσότητα ελλείμματος να παρατηρείται το 2007 (993 χιλ. τόνοι). Την περίοδο 2005-2006, οι εξαγωγές αυξήθηκαν αισθητά, ενώ ακολούθησε μία σημαντική πτώση το 2007, οπότε και ο κλάδος θεωρείται έντονα ελλειμματικός (Διάγραμμα 2.4).

Στον Πίνακα 2.23 υποδεικνύεται η προτίμηση της Ελλάδας για εισαγωγές σιταριού από τρίτες χώρες. Ωστόσο, η αξία των εισαγωγών από τρίτες χώρες έφθασε το 2007 τα €128,4 εκατ., ενώ η αντίστοιχη τιμή για τις εισαγωγές από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ε.Ε. ήταν €132,6 εκατ. Να σημειωθεί ότι η συνολική μέση ετήσια μεταβολή της αξίας των εισαγωγών σιταριού το διάστημα 2000-2007 ήταν 10,06%, ενώ η μέση ετήσια μεταβολή για την αξία των εξαγωγών ήταν 9,61%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.23
Ροές εμπορίου σιταριού της Ελλάδας

Εισαγωγές									
	Ποσότητα (χιλ. τόνοι)				Αξία (χιλ. €)				
	Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		
2000	734.242		83.784		118.851		14.555		
2001	552.560	-24,74	320.932	283,05	87.271	-26,57	44.039	202,57	
2002	238.723	-56,80	1.148.660	257,91	33.942	-61,11	140.851	219,83	
2003	419.965	75,92	671.081	-41,58	71.097	109,46	91.559	-35,00	
2004	340.780	-18,86	546.580	-18,55	52.886	-25,61	82.495	-9,90	
2005	343.274	0,73	552.680	1,12	51.466	-2,69	70.943	-14,00	
2006	515.441	50,15	585.356	5,91	87.469	69,95	79.977	12,73	
2007	568.021	10,20	614.926	5,05	132.580	51,57	128.389	60,53	

Εξαγωγές									
	Ποσότητα (χιλ. τόνοι)				Αξία (χιλ. €)				
	Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες		Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες		
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		
2000	94.227		73.132		16.022		11.665		
2001	296.972	215,17	105.079	43,68	55.969	249,32	21.060	80,53	
2002	239.549	-19,34	231.994	120,78	37.053	-33,80	43.705	107,53	
2003	156.078	-34,85	34.937	-84,94	26.062	-29,66	6.377	-85,41	
2004	29.362	-81,19	51.721	48,04	5.575	-78,61	9.433	47,93	
2005	153.998	424,47	43.647	-15,61	27.271	389,17	6.610	-29,93	
2006	334.865	117,45	26.915	-38,34	61.586	125,83	4.300	-34,95	
2007	159.948	-52,24	29.560	9,83	46.118	-25,12	6.525	51,74	

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι για το σιτάρι

Οι βασικές χώρες εξαγωγών σιταριού προς την Ελλάδα είναι η Ρωσία, το Καζακιστάν, η Βουλγαρία και η Μολδαβία, καλύπτοντας το 88,73% του συνόλου των εισαγωγών από τρίτες χώρες (Πίνακας 2.24). Όσον αφορά τα κράτη-μέλη της Ε.Ε., η Γαλλία, η Ουγγαρία και η Γερμανία εξήγαγαν στην Ελλάδα το 2007 529 χιλ. τόνους σιταριού στο σύνολο των 568 χιλ. τόνων που προήλθαν από την Ε.Ε.-25.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.24

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το σιτάρι (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	895.953	1.100.797	1.182.947	100,00		
Ε.Ε.-25	343.274	515.441	568.021	48,02		
Λοιπές χώρες	552.680	585.356	614.926	51,98		
Γαλλία	136.600	217.225	222.463	18,81	39,16	
Ουγγαρία	105.649	185.699	193.440	16,35	34,06	
Γερμανία	27.537	39.190	113.224	9,57	19,93	
Υποσύνολο					93,15	
Ρωσία	295.861	249.823	373.751	31,59		60,78
Καζακιστάν	86.295	89.677	91.269	7,72		14,84
Βουλγαρία	10.125	81.629	54.084	4,57		8,80
Μολδαβία	0	2.925	26.517	2,24		4,31
Υποσύνολο						88,73
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	197.644	361.780	189.507	100,00		
Ε.Ε.-25	153.998	334.865	159.948	84,40		
Λοιπές χώρες	43.647	26.915	29.560	15,60		
Ιταλία	122.844	183.261	96.336	50,84	60,23	
Ηνωμ. Βασίλειο	0	47.720	41.734	22,02	26,09	
Κύπρος	15.901	38.964	7.466	3,94	4,67	
Υποσύνολο					90,99	
Αλγερία	18.241	15.611	12.753	6,73		43,14
Βουλγαρία	40	0	7.325	3,87		24,78
Αλβανία	6.175	8	3.929	2,07		13,29
Τουρκία	0	0	2.504	1,32		8,47
Υποσύνολο						89,69

Πηγή: U.N., Comtrade.

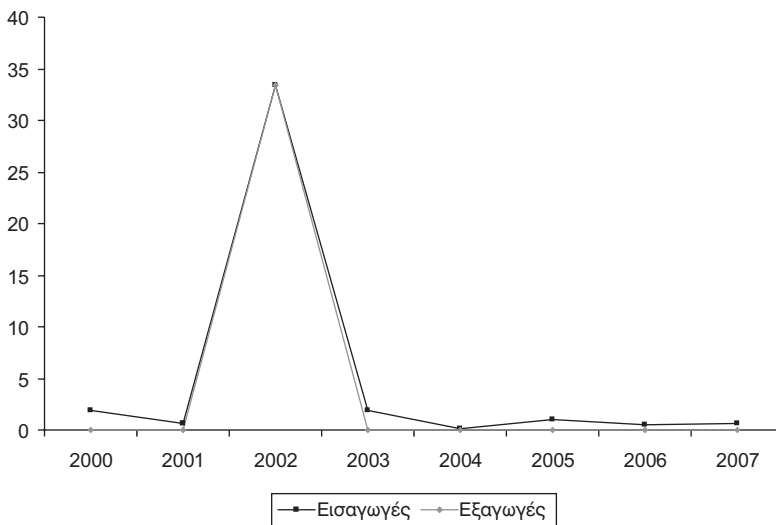
Οι χώρες στις οποίες εξάγονται οι ποσότητες σιταριού είναι η Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Κύπρος, οι οποίες και καλύπτουν το 90,99% του συνόλου των ενδοκοινοτικών εκροών για το προϊόν αυτό. Μεγάλες ποσότητες έχουν, επίσης, ως προορισμό την αγορά της Αλγερίας, καθώς και της Βουλγαρίας, της Αλβανίας και της Τουρκίας.

– Ροές εμπορίου σίκαλης

Η σίκαλη είναι ένα προϊόν για το οποίο η Ελλάδα ελάχιστα συναλλάσσεται στη διεθνή αγορά, κάνοντας μικρές εισαγωγές για να καλύψει τις εγχώριες ανάγκες της και αμελητέες εξαγωγές. Για το λόγο αυτό ο Πίνακας 2.25 αφορά μόνο τις εισαγωγές. Εξαιρέση αποτελεί το 2002, χρονιά κατά την οποία εισήχθησαν 33 χιλ. τόνοι από την Ουκρανία, ποσότητα η οποία εξήχθη αυτούσια την ίδια χρονιά στην Ισπανία. Ως εκ τούτου το εμπορικό ισοζύγιο της σίκαλης (Διάγραμμα 2.5) είναι αμιγώς ελλειμματικό.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.5

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές σίκαλης της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.25
Ροές εμπορίου σίκαλης της Ελλάδας

		Εισαγωγές							
		Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	1.860			0		288		0	
2001	634	-65,90		0	..	114	-60,45	0	..
2002	66	-89,67	33.389		..	23	-79,89	2.783	..
2003	452	589,31	1.388	-95,84		63	173,91	152	-94,54
2004	98	-78,25	0	..		31	-51,04	0	..
2005	1.049	968,53	0	..		150	388,96	0	..
2006	558	-46,79	0	..		94	-37,33	0	..
2007	572	2,42	0	..		135	43,16	0	..

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι για τη σίκαλη

Οι χώρες από τις οποίες εισάγεται σίκαλη από την Ελλάδα ανήκουν στην Ε.Ε., και είναι διαφορετικές κάθε χρόνο (Πίνακας 2.26). Βασική χώρα προέλευσης για το 2007 είναι η Γερμανία (94%), για το 2006 η Κύπρος (90%) και για το 2005 η Σλοβακία (95%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.26
Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τη σίκαλη (τόνοι)

		Εισαγωγές					
					Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο
		2005	2006	2007	2005	2006	2007
Σύνολο		1.049	558	572	100,00	100,00	100,00
Ε.Ε.-25		1.049	558	572	100,00	100,00	100,00
Λοιπές χώρες		0	0	0	0,00	0,00	0,00
Γερμανία		56	48	536	5,33	8,58	93,69
Δανία		0	0	36	0,00	0,00	6,31
Σλοβακία		993	0	0	94,67	0,00	0,00
Κύπρος		0	503	0	0,00	90,13	0,00
Ιταλία		0	7	0	0,00	1,29	0,00

Πηγή: U.N., Comtrade.

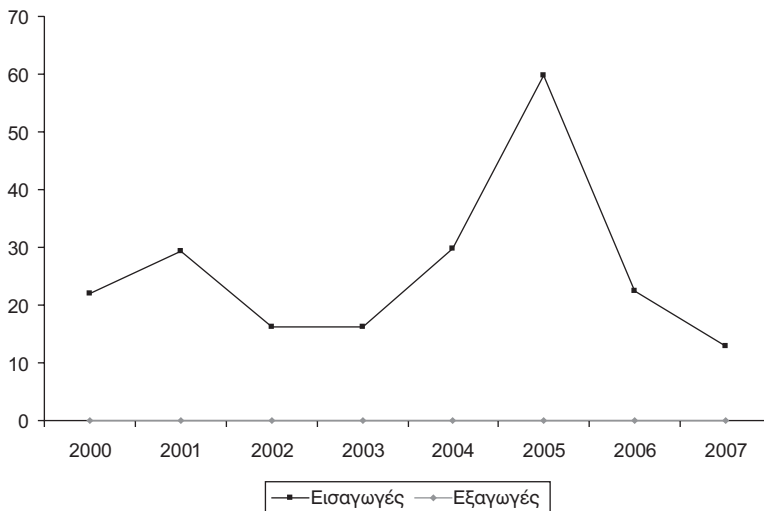
- Ροές εμπορίου βρώμης

Οι εισαγωγές βρώμης κυμαίνονται σε χαμηλότερα επίπεδα από το μέγεθος της εγχώριας παραγωγής κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Ειδικότερα, οι εισαγόμενες ποσότητες κυμάνθηκαν μεταξύ 12,96 και 59,79 χιλ. τόνων, με τη μικρότερη ποσότητα να παρατηρείται το 2007, οπότε και μειώθηκε το ενδοκοινοτικό εμπόριο κατά 30,9% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η μεγαλύτερη ποσότητα εισαγωγών σημειώθηκε το 2005, οπότε και ακολούθησαν συνεχείς μειώσεις για να επανέλθουν οι εισαγόμενες ποσότητες σε επίπεδα προηγούμενων χρόνων (Διάγραμμα 2.6 και Πίνακας 2.27).

Οι εξαγωγές βρώμης είναι αμελητέες τόσο σε επίπεδο Κοινότητας όσο και προς τις υπόλοιπες χώρες. Η μέση ετήσια μεταβολή της συνολικής αξίας των εισαγωγών είναι -2,59%, ενώ η αντίστοιχη μεταβολή της ποσότητας των εισαγωγών άγγιξε το -7,32% για το χρονικό διάστημα 2000-2007.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.6

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές βρώμης της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.27
Ροές εμπορίου βρώμης της Ελλάδας

Εισαγωγές								
		Ποσότητα (τόνοι)			Αξία (χιλ. €)			
		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		
2000	22.059		0		3.355		0	
2001	29.312	32,88	25	..	4.238	26,32	3	..
2002	16.304	-44,38	15	-40,00	1.927	-54,54	2	-40,94
2003	16.206	-0,60	0	-100,00	1.939	0,61	0	-100,00
2004	28.347	74,92	1.529	..	4.098	111,38	192	..
2005	54.591	92,58	5.198	239,98	2.876	-29,81	657	241,93
2006	17.845	-67,31	4.616	-11,21	2.660	-7,51	570	-13,24
2007	12.324	-30,94	633	-86,30	2.671	0,42	121	-78,76

Πηγή: U.N., Comtrade.

- Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι για τη βρώμη

Το σύνολο σχεδόν των εισαγόμενων ποσοτήτων βρώμης προέρχεται από χώρες της Ε.Ε. (95,12%). Είναι εμφανές από τα στοιχεία του Πίνακα 2.28 ότι ση-

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.28
Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τη βρώμη (τόνοι)

Εισαγωγές							
					Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες
		2005	2006	2007	2007	2007	2007
Σύνολο		59.790	22.461	12.956	100,00		
Ε.Ε.-25		54.591	17.845	12.324	95,12		
Λοιπές χώρες		5.198	4.616	633	4,88		
Ισπανία		40.136	2.741	7.349	56,73	59,64	
Ιταλία		0	9.547	4.964	38,32	40,28	
Ουγγαρία		2.683	504	0	0,00	0,00	
Γαλλία		4.388	25	0	0,00	0,00	
Ηνωμ. Βασίλειο		4.196	2.713	0	0,00	0,00	
Τσεχία		2.206	0	0	0,00	0,00	
Υποσύνολο						99,92	
Βουλγαρία		2.563	3.112	633	4,88		100,00
Ρουμανία		2.635	1.503	0	0,00		0,00
Υποσύνολο							100,00

Πηγή: U.N., Comtrade.

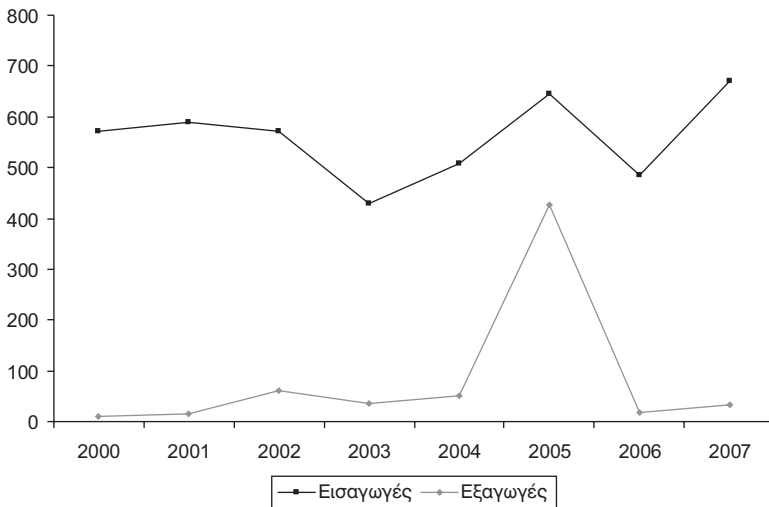
μαντικότερος προμηθευτής της Ελλάδας για τη βρώμη είναι η Ισπανία, από όπου εισάγονται το 56,73% του συνόλου των εισαγωγών για το προϊόν αυτό. Ακολουθούν η Ιταλία, η Ουγγαρία, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Τσεχία, αν και στο σύνολό τους οι τέσσερις τελευταίες χώρες σταμάτησαν τις συναλλαγές τους με την Ελλάδα το 2007. Οι ποσότητες βρώμης που εισάγονται από τρίτες χώρες, κυρίως από τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, είναι κατά πολύ χαμηλότερες αν και αντιστοιχούν στο σύνολο των εξωκοινοτικών εισροών.

– Ροές εμπορίου αραβόσιτου

Το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας για τον αραβόσιτο είναι ελλειμματικό (Διάγραμμα 2.7). Οι εισαγωγές της χώρας το 2007, που ανέρχονταν σε 671 χιλ. τόνους, είναι στο υψηλότερο σημείο της υπό εξέταση περιόδου, και αρκετά υψηλότερες από το μέσο όρο των 557 χιλ. τόνων. Το μεγαλύτερο μέρος τους προέρχεται από την Ε.Ε., όμως οι λοιπές χώρες παρουσιάζουν σημαντική αύξηση στο μερίδιό τους τα τελευταία χρόνια. Η μέση ετήσια μεταβολή των εισαγωγών είναι 2,34%. Αντίθετα οι εξαγωγές είναι σε χαμηλά επίπεδα, με εξαίρεση το 2005. Το 2007 οι εκροές έφθασαν τους 32 χιλ. τόνους και κατευθύνονται κυρίως σε χώρες της Ε.Ε. Η μέση ετήσια μεταβολή τους είναι 18,50% (Πίνακας 2.29).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.7

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές αραβόσιτου της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.29
Ροές εμπορίου αραβόσιτου της Ελλάδας

Εισαγωγές								
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες			Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	568.605		2.263		95.422		2.397	
2001	587.027	3,24	2.181	-3,66	106.279	11,38	2.397	0,01
2002	493.404	-15,95	76.989	3430,78	91.171	-14,21	12.757	432,13
2003	236.269	-52,11	193.836	151,77	49.607	-45,59	34.056	166,97
2004	381.355	61,41	127.553	-34,20	69.459	40,02	26.646	-21,76
2005	622.315	63,19	22.870	-82,07	84.250	21,30	9.777	-63,31
2006	358.020	-42,47	127.220	456,27	69.181	-17,89	23.293	138,24
2007	440.005	22,90	231.108	81,66	106.712	54,25	47.741	104,96

Εξαγωγές								
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες			Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	9.737		123		2.286		125	
2001	4.061	-58,29	12.085	9.724,96	1.205	-47,30	1.826	1.357,78
2002	59.802	1372,52	125	-98,97	7.848	551,38	127	-93,04
2003	32.697	-45,32	3.061	2.348,72	6.521	-16,90	521	309,96
2004	49.960	52,80	2.019	-34,03	9.285	42,37	419	-19,60
2005	424.417	749,51	1.998	-1,04	55.694	499,84	312	-25,61
2006	15.216	-96,41	1.620	-18,93	5.028	-90,97	271	-12,96
2007	3.993	-73,76	28.375	1.651,51	4.236	-15,74	7.399	2.628,13

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι για τον αραβόσιτο

Το 66% των εισαγωγών αραβόσιτου της χώρας προέρχονται από την Ε.Ε. Βασικές χώρες προέλευσης είναι η Ουγγαρία, η Γαλλία και η Ιταλία (90% των εισαγωγών το 2007). Από τις χώρες εκτός Ε.Ε., η Ελλάδα εισήγαγε ελάχιστες ποσότητες εκτός από το 2007 που εισήγαγε 107 χιλ. τόνους από τη Βραζιλία. Όσον αφορά τις εξαγωγές, το 2005 έχουμε μια ιδιαίτερη περίπτωση με σημαντικές εισαγωγές από την Κύπρο και την Ισπανία, ενώ το 2007 οι βασικοί εταίροι παραμένουν χώρες της Ε.Ε. δεδομένου ότι και η Βουλγαρία αποτελεί πλέον κράτος-μέλος της Ε.Ε. (Πίνακας 2.30).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.30

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τον αραβόσιτο (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	645.185	485.239	671.113	100,00		
Ε.Ε.-25	622.315	358.020	440.005	65,56		
Λοιπές χώρες	22.870	127.220	231.108	34,44		
Ουγγαρία	525.928	286.080	293.648	43,76	66,74	
Γαλλία	31.733	20.821	67.453	10,05	15,33	
Ιταλία	3.234	7.173	35.530	5,29	8,07	
Υποσύνολο					90,14	
Βραζιλία	0	5.600	106.902	15,93		46,26
Βουλγαρία	0	13.799	39.171	5,84		16,95
Ρουμανία	0	20.980	37.598	5,60		16,27
Παραγουάη	0	0	20.506	3,06		8,87
Σερβία	11.909	79.842	20.160	3,00		8,72
Υποσύνολο						97,07
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	426.415	16.836	32.367	100,00		
Ε.Ε.-25	424.417	15.216	3.993	12,34		
Λοιπές χώρες	1.998	1.620	28.375	87,66		
Γαλλία	1.851	0	1.937	5,98	48,51	
Ουγγαρία	0	31	1.439	4,45	36,05	
Ιταλία	59.515	3.476	485	1,50	12,14	
Βέλγιο	27.401	0	114	0,35	2,86	
Κύπρος	110.328	10.094	5	0,02	0,13	
Ισπανία	211.094	0	0	0,00	0,00	
Υποσύνολο					99,69	
Βουλγαρία	0	0	17.746	54,83		62,54
FYROM	5	3	6.338	19,58		22,34
Γεωργία	0	0	2.925	9,04		10,31
Κουβέιτ	1.900	1.340	700	2,16		2,47
Υποσύνολο						97,66

Πηγή: U.N., Comtrade.

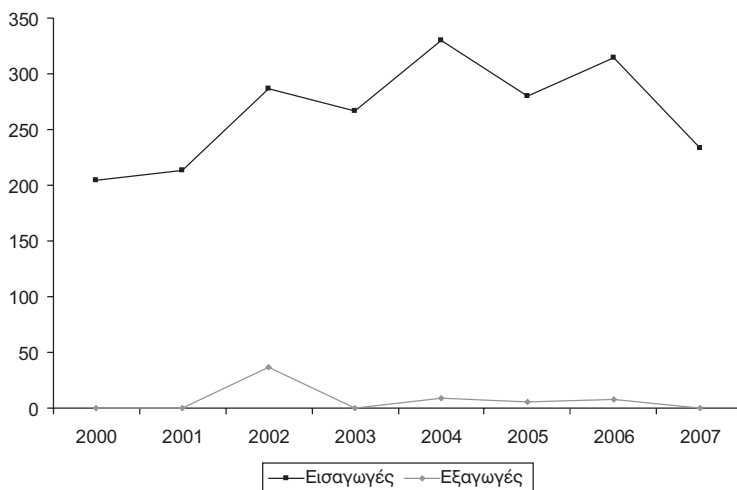
– Ροές εμπορίου κριθαριού

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 2.31 το εμπόριο κριθαριού με τρίτες χώρες κυριαρχεί στις συναλλαγές του τομέα μόνο μετά το 2005, αν και από άποψη αξίας συναλλαγών καθοριστικό ρόλο παίζει το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Το 2007

το συνολικό ύψος των εισαγωγών έφθασε τους 233 χιλ. τόνους, και η αξία τους τα €47 εκατ., σημειώνοντας έντονες διακυμάνσεις τα προηγούμενα χρόνια. Οι εξαγωγές παραμένουν και για αυτό τον κλάδο των δημητριακών αμελητέες, οπότε και δεν γίνεται λεπτομερής αναφορά. Η μέση ετήσια μεταβολή της συνολικής ποσότητας των εισαγωγών κατά το χρονικό διάστημα 2000-2007 έφθασε το 1,89%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.8

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές κριθαριού της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.31

Ροές εμπορίου κριθαριού της Ελλάδας

	Εισαγωγές							
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	204.564		2		34.487		1	
2001	125.296	-38,75	88.029	..	19.120	-44,56	9.510	..
2002	41.511	-66,87	245.506	178,89	8.711	-54,44	26.830	182,12
2003	142.300	242,80	124.666	-49,22	23.308	167,58	13.197	-50,81
2004	208.503	46,52	120.974	-2,96	32.189	38,10	14.010	6,16
2005	132.583	-36,41	147.306	21,77	20.700	-35,69	17.959	28,18
2006	125.370	-5,44	189.042	28,33	19.220	-7,15	22.602	25,85
2007	113.569	-9,41	119.700	-36,68	25.490	32,63	21.618	-4,35

Πηγή: U.N., Comtrade.

και η αντίστοιχη μεταβολή της αξίας τους στο 4,56%. Κατά συνέπεια, η Ελλάδα διατηρεί το εμπορικό της έλλειμμα στον κλάδο του κριθαριού με διαδοχικές διακυμάνσεις για όλα τα υπό εξέταση χρόνια (Διάγραμμα 2.8).

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι για το κριθάρι

Οι κυριότερες χώρες προμήθειας κριθαριού είναι η Ρωσία και η Βουλγαρία, ενώ σημαντικές ποσότητες εισάγονται και από τη Ρουμανία και Μολδαβία. Από ευρωπαϊκές χώρες, σημαντικοί εμπορικοί εταίροι ως προς τις εισαγωγές θεωρούνται η Γερμανία, η Γαλλία, η Ουγγαρία και η Ισπανία, οι οποίες και καλύπτουν το 96,31% των ενδοκοινοτικών εισροών για το 2007 (Πίνακας 2.32).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.32

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το κριθάρι (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	279.889	314.412	233.270	100,00		
Ε.Ε.-25	132.583	125.370	113.569	48,69		
Λοιπές χώρες	147.306	189.042	119.700	51,31		
Γερμανία	26.668	46.114	46.115	19,77	40,61	
Γαλλία	43.508	62.306	28.604	12,26	25,19	
Ουγγαρία	44.852	8.352	18.744	8,04	16,50	
Ισπανία	11	1.449	15.919	6,82	14,02	
Υποσύνολο					96,31	
Ρωσία	58.296	98.557	44.823	19,22		37,45
Βουλγαρία	47.500	31.653	37.219	15,96		31,09
Ρουμανία	7.981	23.285	15.687	6,72		13,11
Μολδαβία	0	19.051	13.148	5,64		10,98
Υποσύνολο						92,63
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	5.947	8.273	87	100,00	100,00	100,00
Ε.Ε.-25	4.944	8.233	32	83,13	99,52	36,77
Λοιπές χώρες	1.003	40	55	16,87	0,48	63,23
Ιταλία	0	8.233	31	0,00	99,52	34,94
Γαλλία	4.943	0	2	83,12	0,00	1,83
Βουλγαρία	0	0	20	0,00	0,00	23,14
Ρουμανία	0	0	20	0,00	0,00	22,91
Αλβανία	7	40	15	0,12	0,48	17,18
Λιβύη	930	0	0	15,63	0,00	0,00

Πηγή: U.N., Comtrade.

Η Ιταλία το 2005 και η Γαλλία το 2006 παρουσιάζονται ως οι κύριοι εισαγωγείς ελληνικού κριθαριού. Για το 2007 δεν υπάρχουν σημαντικές εξαγωγές.

2.1.7. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Τα προβλήματα που παρουσιάζει ο τομέας των δημητριακών στην Ελλάδα είναι κατά κύριο λόγο ενδογενή. Ο πολυτεμαχισμός της αγροτικής γης και η μικρού μεγέθους εκμετάλλευση, χαρακτηριστικό της ελληνικής γεωργίας, έχει οδηγήσει σε υψηλό κόστος παραγωγής καθώς και σε μειωμένη ανταγωνιστικότητα των Ελλήνων παραγωγών. Οι χαμηλές τιμές παγκοσμίως και η εισαγωγή προϊόντων χαμηλού κόστους από τις βαλκανικές χώρες δημιουργούν επιπλέον προβλήματα διάθεσης των δημητριακών.

Παρά τα προβλήματα αυτά, τα δημητριακά καλύπτουν μεγάλες εκτάσεις της Ελλάδας, συμβάλλουν στη διαμόρφωση του αγροτικού εισοδήματος, ενώ ταυτόχρονα βοηθούν στη διασφάλιση της διατροφικής επάρκειας της χώρας. Για τη βελτίωση και διατήρηση του τομέα θα πρέπει να εκσυγχρονιστούν οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις και οι καλλιεργητικές πρακτικές και υποδομές του αγροτικού τομέα, να δοθεί βαρύτητα στη συμβολιακή γεωργία και να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα της παραγωγής δημητριακών σε σχέση με τα εισαγόμενα προϊόντα. Επιπλέον, σημαντική θεωρείται η αναδιάρθρωση της καλλιέργειας των δημητριακών, η οποία μπορεί να επιτευχθεί με αμειψισπορά με ψυχανθή που θα βελτιώσει την ποιότητα της γης.

Η βελτίωση των υφιστάμενων καλλιεργειών και των προϊόντων τους μέσω της ένταξης σε συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης και βιολογικής καλλιέργειας, καθώς και η κατάρτιση των παραγωγών μπορούν επίσης να συμβάλλουν στο στόχο αυτό. Η αναβάθμιση του ρόλου των αγροτικών ενώσεων στη συγκέντρωση και διαχείριση της παραγωγής, καθώς και η ενίσχυση της συνεταιριστικής δράσης με τη δημιουργία ομάδων καλλιεργητών και υποδομών για την επιστημονική τους στήριξη, θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη του κλάδου. Τέλος, ο κλάδος μπορεί να ωφεληθεί από τις ευκαιρίες της παγκόσμιας αγοράς, της οποίας ο όγκος των συναλλαγών αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά στο μεσο-μακροπρόθεσμο διάστημα.

Οι σημαντικές μειώσεις των επιδοτήσεων με τη νέα Κ.Α.Π., αναμένεται ωστόσο να μειώσουν το επίπεδο παραγωγής δημητριακών. Η μόνη ενθαρρυντική ένδειξη για την καλλιέργειά τους μπορεί να θεωρηθεί η αύξηση των τιμών των δημητριακών το 2007 κυρίως λόγω της μείωσης των αποθεμάτων, αύξηση η οποία οδήγησε την Ε.Ε. στην κατάργηση της αγρανάπαυσης, ώστε να αντιμετω-

πιστεί το έλλειμμα δημητριακών στην αγορά, και να οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγής. Οι συνθήκες όμως που οδήγησαν σε αυτή την κατάσταση θεωρούνται συγκυριακές κατά το μεγαλύτερο μέρος τους και έτσι αναμένεται η αγορά να ισορροπήσει σε επίπεδα τιμών και παραγωγής λίγο μεγαλύτερα από αυτά που ίσχυαν πριν το 2006.

2.2. Ρύζι

2.2.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Η παραγωγή ρυζιού εμφανίζεται μειωμένη το 2005 (περίπου 1,56 εκατ. τόνους) συγκρινόμενη με το προηγούμενο έτος, κυρίως λόγω μείωσης των καλλιεργούμενων εκτάσεων (-9%). Συγκεκριμένα, το 2004/2005, παρήχθησαν περίπου 2,86 εκατ. τόνοι αναποφλοιώτου ρυζιού, ξεπερνώντας το μέσο επίπεδο παραγωγής. Η αναμενόμενη αύξηση τόσο στις καλλιεργούμενες εκτάσεις όσο και στο επίπεδο παραγωγής δεν πραγματοποιήθηκε (Πίνακας 2.33). Η παγκόσμια παραγωγή αναποφλοιώτου ρυζιού αυξήθηκε ελάχιστα το 2007 (λιγότερο από 1%), μη μπορώντας να καλύψει καν την αύξηση του πληθυσμού. Μεγαλύτερη συγκομιδή πραγματοποιείται στην Ασία, ενώ οι άσχημες καιρικές συνθήκες στην Αφρική, Λατινική Αμερική και Ωκεανία επηρέασαν αρνητικά το ύψος της παραγωγής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.33
Έκταση, απόδοση και παραγωγή ρυζιού

	Κόσμος	Η.Π.Α.	Ε.Ε.-27	Ρωσία	Κίνα	Ινδία	Αργεντινή	Βραζιλία
Έκταση (εκατ. στρέμ.)								
2006/07	1.537,4	11,4	..	..	293	440	..	29,8
2007/08*	1.544,4	11,1	..	..	296	440	..	29,3
2008/09**	1.556,8	11,2	..	..	298	445	..	31
Απόδοση (τόν./στρέμ.)								
2006/07	40,8	76,9	..	..	62,3	31,8	..	38,1
2007/08*	41,2	80,5	..	..	62,5	32,6	..	40,8
2008/09**	41,4	80,1	..	..	62,8	32,4	..	40,3
Παραγωγή (εκατ. τόν.)								
2006/07	420,6	6,2	1,7	0,4	127,8	93,4	0,7	7,7
2007/08*	427,1	6,3	1,7	0,5	129,5	95,7	0,8	8,1
2008/09**	432	6,3	1,7	0,5	130,9	96	0,9	8,5

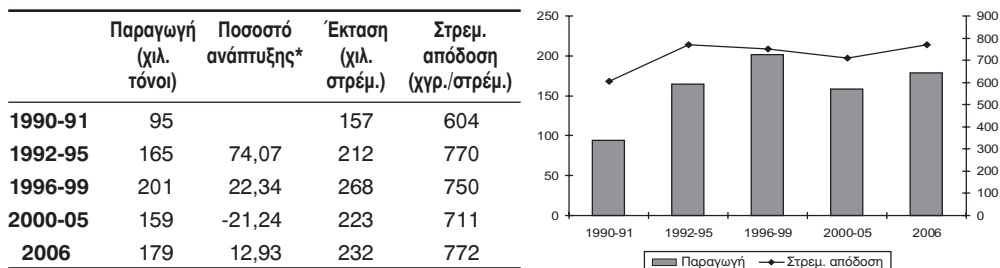
* Προσωρινά στοιχεία, ** Εκτιμημένα στοιχεία.

Πηγή: USDA, Foreign Agricultural Service, Office of Global Analysis, 2008.

– Παραγωγή στην Ελλάδα

Η παραγωγή ρυζιού στην Ελλάδα παρουσιάζει μια πολύ ανοδική τάση μέχρι την εφαρμογή της Agenda 2000, καθώς από 95 χιλ. τόνους την περίοδο πριν το 1992 έφθασε το επίπεδο των 201 χιλ. τόνων, και ουσιαστικά υπερδιπλασιάστηκε. Μικρότερη είναι η αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων, η οποία την ίδια περίοδο έφτασε στο 70% περίπου. Μετά την Agenda 2000 η παραγωγή μειώθηκε κατά 21,24%, ενώ οι καλλιεργούμενες εκτάσεις κατά 16,85%. Η νέα Κ.Α.Π. οδήγησε σε αύξηση της παραγωγής και της καλλιεργούμενης έκτασης το 2006 σε σχέση με το μέσο όρο της προηγούμενης περιόδου. Οι διαφοροποιήσεις των μεταβολών της παραγωγής και της έκτασης οφείλονται κυρίως στη μεταβολή των μέσων στρεμματικών αποδόσεων που αυξήθηκαν σημαντικά στην υπό εξέταση περίοδο (από 600 περίπου κιλά ανά στρέμμα σε 770 κιλά), (Πίνακας 2.34).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.34
Έκταση και παραγωγή ρυζιού στην Ελλάδα

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Παραγωγή ρυζιού σε περιφερειακό επίπεδο

Η καλλιέργεια του ρυζιού, λόγω του ότι απαιτεί θερμό κλίμα και αφθονία νερού, γίνεται σε υφάλμυρα εδάφη όπου μπορεί να ευδοκιμήσει. Οι σημαντικότεροι ορυζώνες στην Ελλάδα εντοπίζονται στα δέλτα των ποταμών και σε παράκτιες περιοχές, κυρίως στην Κεντρική Μακεδονία (72,81% του συνόλου της παραγωγής) και στους νομούς Θεσσαλονίκης (61,58%) και Σερρών (10,22%), (Πίνακας 2.35). Όσον αφορά τις καλλιεργούμενες εκτάσεις, η καλλιέργεια ρυζιού καλύπτει μόνο το 0,7% της συνολικά καλλιεργήσιμης έκτασης της χώρας, ενώ σε επίπεδο περιφέρειας η Κεντρική Μακεδονία παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συγκέντρωση με 2,89% της καλλιεργούμενης έκτασής της. Στο νομό Θεσσαλονίκης το 9% της καλλιεργούμενης έκτασης χρησιμοποιείται για ρύζι.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.35
Παραγωγή ρυζιού σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Σύνολο εκτάσεων (στρέμ.)	Καλλιεργούμενη έκταση (στρέμ.)	Παραγωγή (τόνοι)	% Καλ. έκτασης προς σύνολο	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	33.067.036	232.359	179.193	0,70	100,00
Αττική	505.156	5	1	0,00	0,00
Στερεά Ελλάδα	3.372.458	11.110	8.805	0,33	4,91
Δυτική Ελλάδα	2.912.319	8.300	4.595	0,28	2,56
Πελοπόννησος	3.573.744	800	373	0,02	0,21
Νησιά Ιονίου	697.956	0	0	0,00	0,00
Ήπειρος	972.476	2.400	1.895	0,25	1,06
Θεσσαλία	4.566.313	0	0	0,00	0,00
Κεντρική Μακεδονία	5.382.209	155.542	130.479	2,89	72,81
Δυτική Μακεδονία	1.997.659	0	0	0,00	0,00
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	4.963.046	54.195	33.044	1,09	18,44
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	937.295	9	1	0,00	0,00
Νησιά Νότιου Αιγαίου	644.688	0	0	0,00	0,00
Κρήτη	2.541.717	0	0	0,00	0,00

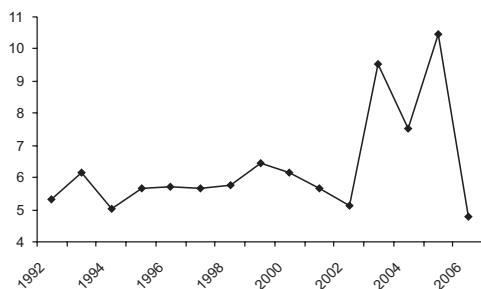
Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

2.2.2. Κατανάλωση

Η κατά κεφαλήν παγκόσμια κατανάλωση ρυζιού ανέρχεται το 2007 στο επίπεδο των 53,7 κιλών. Στην Ελλάδα, η φαινομενική κατανάλωση φτάνει τα 5 κιλά περίπου ανά άτομο (Πίνακας 2.36). Η εξεταζόμενη περίοδος χαρακτηρίζεται από μια σταθερότητα στην κατανάλωση, εκτός από τα ακραία υψηλά επίπεδα

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.36
Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση ρυζιού στην Ελλάδα (κιλά)

1992-1996 (1)	5,59
1997-2001 (2)	5,94
2002-2006 (3)	7,48
Ποσοστιαία μεταβολή (1) – (2)	6,37
Ποσοστιαία μεταβολή (2) – (3)	25,85
2002	5,11
2006	4,76
Ποσοστιαία μεταβολή 2002 - 2006	-6,83

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture, Food: From farm to fork statistics.

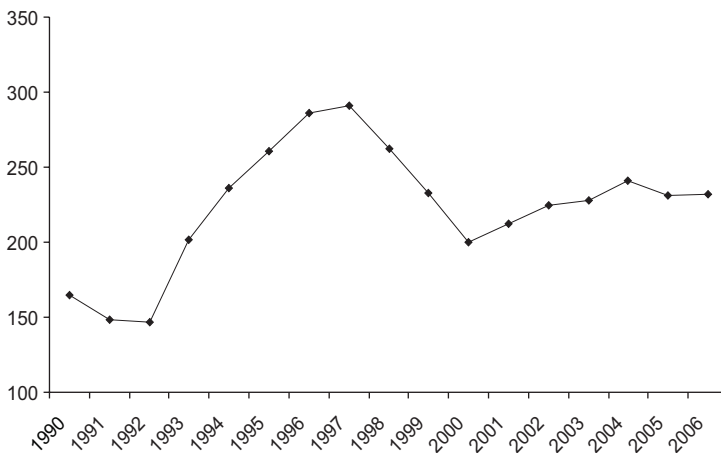
που παρατηρούνται στα έτη 2003 έως 2005, οπότε και επανέρχεται το 2006 σε κανονικά επίπεδα.

2.2.3. Τιμές

Το 2007, η παγκόσμια τιμή αγοράς ρυζιού αυξήθηκε κατά 17% σε σχέση με τα επίπεδα τιμών που επικράτησαν τα τελευταία χρόνια. Στην Ε.Ε., οι τιμές αναποφλοιώτου ρυζιού εμφανίζονται υψηλές, και ιδιαίτερα σε σχέση με την τιμή παρέμβασης. Στην Ελλάδα, οι πραγματικές τιμές παραγωγού για το ρύζι παρουσιάζουν μια αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια και, όπως και στην υπόλοιπη Ε.Ε., είναι πάνω από τις τιμές παρέμβασης (Διάγραμμα 2.9). Παραμένει, όμως, το πρόβλημα του ανταγωνισμού από τις εισαγωγές φθηνού ρυζιού από τρίτες χώρες.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.9

Πραγματικές τιμές παραγωγού ρυζιού (€/κιλό), έτος βάσης 2006

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τμήμα Αγροτικής Στατιστικής.

2.2.4. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για το ρύζι

Η πρώτη Κοινή Οργάνωση της Αγοράς ρυζιού θεσπίστηκε το 1964. Από τότε, η συγκεκριμένη Κ.Ο.Α. έχει αποτελέσει επανειλημμένα αντικείμενο μεταρρύθμισης (το 1967, 1976 και 1995). Η πιο πρόσφατη μεταρρύθμιση της Κ.Ο.Α. των δημητριακών, η οποία θεσπίστηκε με τον Κανονισμό (Ε.Κ.) αριθ. 1785/03, έχει ως στόχο να αποκαταστήσει την ισορροπία στην ευρωπαϊκή αγορά ρυζιού, μειώνοντας παράλληλα την τιμή παρέμβασης. Εξάλλου, η μείωση αυτή εντάσ-

σεται στο πλαίσιο της νέας Κ.Α.Π., με την οποία καθιερώθηκε η χορήγηση ειδικής ενίσχυσης στους παραγωγούς ρυζιού και ενιαίας ενίσχυσης ανά εκμετάλλευση.

Η Κ.Ο.Α. ρυζιού αφορά το αναποφλοιώτο ρύζι, το αποφλοιωμένο ρύζι, το λευκασμένο ή το ημιλευκασμένο ρύζι, τα θραύσματα ρυζιού, το ρυζάλευρο, τα πλιγούρια και τα σιμιγδάλια ρυζιού, τα συσσωματώματα ρυζιού, τις νιφάδες ρυζιού, τους κόκκους ρυζιού, και το άμυλο ρυζιού. Η περίοδος εμπορίας για τα προϊόντα αυτά αρχίζει την 1η Σεπτεμβρίου κάθε έτους και τελειώνει στις 31 Αυγούστου του επόμενου έτους.

Η Κ.Ο.Α. του ρυζιού περιλαμβάνει το ακόλουθο καθεστώς τιμών και συναλλαγών.

- Σύστημα παρέμβασης (δημόσια αποθεματοποίηση) με καθορισμό της τιμής παρέμβασης για το ρύζι στα 150 €/τόνο. Ωστόσο, στην Ελλάδα δεν έχουν δημιουργηθεί αποθέματα από αυτή την πολιτική.
- Άμεσες ενισχύσεις στην παραγωγή με τη μορφή στρεμματικών ενισχύσεων, ύψους 56,1 €/στρέμμα, για εθνική έκταση βάσης ίση με 203.330 στρέμματα.
- Σχέδιο περιφερειοποίησης κατά νομό, το οποίο ορίζει ότι σε περίπτωση υπέρβασης της έκτασης υπάρχει αναλογική μείωση της ενίσχυσης σε επίπεδο νομού.

Η Ε.Ε. επιδοτεί, συνεπώς, την παραγωγή ρυζιού στα πλαίσια των επιδοτήσεων των δημητριακών καθώς και με τα ιδιαίτερα μέτρα που αφορούν το ρύζι. Σε επίπεδο Ε.Ε., οι επιδοτήσεις παρουσιάζουν αυξητικές τάσεις μέχρι το 2004, χρονιά κατά την οποία οι επιδοτήσεις τριπλασιάστηκαν σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η νέα Κ.Α.Π., όμως, όπως και για όλα τα δημητριακά, οδήγησε το 2005 και ακόμη περισσότερο το 2006 σε μείωση των επιδοτήσεων, οι οποίες επανήλθαν σε επίπεδα λίγο υψηλότερα από την περίοδο πριν το 2004. Παρόμοιες τάσεις παρατηρούνται και στις επιδοτήσεις που αφορούν την Ελλάδα (Πίνακας 2.37).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.37

Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για το ρύζι από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*
Ε.Ε.-27	92,70	110,72	127,73	135,40	137,06	114,09	361,49	250,24	187,69	178,07
Ελλάδα	5,24	8,01	7,79	8,20	8,91	9,65	26,81	26,51	11,72	11,33

* Εκτίμηση.

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

2.2.5. Εξωτερικό εμπόριο

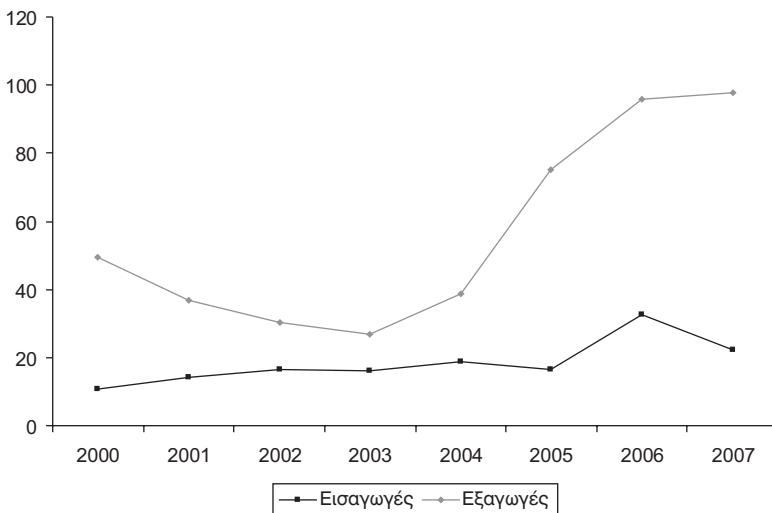
– Ροές εμπορίου

Η πορεία των εξαγόμενων ποσοτήτων ρυζιού, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Πίνακα 2.38, ήταν αρχικά μειούμενη αλλά αντιστράφηκε μετά το 2003. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές ανέρχονται σε 97,74 χιλ. τόνους το 2007 από 49,57 χιλ. τόνους το 2000 (μέση ετήσια αύξηση 10,19%). Εξαιρέση αποτελούν τα πρώτα χρόνια της υπό εξέταση περιόδου, όπου σημειώθηκαν μειώσεις στο επίπεδο των εξαγωγών μεγαλύτερες του 20%. Παράλληλα, ιδιομορφίες στο επίπεδο των εισαγωγών παρουσιάζονται μετά το 2004. Ωστόσο, η διατήρηση των εισαγωγών σε χαμηλά επίπεδα καθιστά τον τομέα του ρυζιού εμπορικά πλεονασματικό.

Τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. αποτελούν τον κύριο προορισμό του ελληνικού ρυζιού, καλύπτοντας το 89,12% του συνόλου των εξαγωγών. Επιπλέον, η μέση ετήσια μεταβολή της αξίας των εξαγωγών για το διάστημα 2000-2007 είναι 10,70%, ενώ η αντίστοιχη τιμή για τις εισαγωγές έφθασε το 8,01%.

Στο Διάγραμμα 2.10 εμφανίζεται η διαχρονική εξέλιξη των εισαγωγών και εξαγωγών ρυζιού σε παγκόσμιο επίπεδο και για το χρονικό διάστημα 2000-2007.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.10
Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές ρυζιού της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.38
Ροές εμπορίου ρυζιού της Ελλάδας

Εισαγωγές								
Ποσότητες (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες			Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	10.038		652		9.027		488	
2001	13.178	31,28	1.167	78,89	11.430	26,63	776	59,21
2002	15.157	15,02	1.334	14,31	12.797	11,95	775	-0,18
2003	14.170	-6,52	1.872	40,35	11.558	-9,68	1.109	43,15
2004	16.723	18,02	2.070	10,58	12.985	12,35	1.009	-9,02
2005	14.198	-15,10	2.432	17,48	10.152	-21,81	1.303	29,14
2006	29.542	108,07	2.860	17,59	13.553	33,49	1.428	9,58
2007	17.245	-41,63	5.093	78,10	13.657	0,77	2.664	86,57

Εξαγωγές								
Ποσότητες (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες			Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	40.787		8.782		15.741		2.575	
2001	29.289	-28,19	7.627	-13,16	12.689	-19,39	2.079	-19,25
2002	22.964	-21,59	7.231	-5,19	10.872	-14,32	2.084	0,23
2003	18.553	-19,21	8.139	12,57	8.461	-22,18	2.185	4,85
2004	34.600	86,50	4.023	-50,57	13.305	57,26	1.105	-49,43
2005	72.812	110,44	2.166	-46,15	23.451	76,25	755	-31,68
2006	89.245	22,57	6.494	199,76	31.682	35,10	2.061	173,01
2007	87.101	-2,40	10.639	63,83	33.297	5,10	4.018	94,96

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Σύμφωνα με τα αναλυτικά στοιχεία του Πίνακα 2.39 προκύπτει ότι το 2007 η Πολωνία καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των συνολικών εξαγωγών (30,28%) και ακολουθούν με σημαντική διαφορά η Ισπανία, η Ιταλία, η Ουγγαρία, η Ολλανδία, η Γερμανία και το Βέλγιο. Από κοινού οι χώρες αυτές της Ε.Ε. καλύπτουν το 81,63% των ενδοκοινοτικών εκροών.

Από την άλλη πλευρά, στις τρίτες χώρες προορισμού ρυζιού το 2007 βρίσκονται τα δύο νέα κράτη-μέλη της Ε.Ε., η Βουλγαρία και η Ρουμανία, καθώς και

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.39
Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το ρύζι (τόνοι)

Εισαγωγές						
				Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες
	2005	2006	2007	2007	2007	2007
Σύνολο	16.630	32.402	22.338	100,00		
Ε.Ε.-25	14.198	29.542	17.245	77,20		
Λοιπές χώρες	2.432	2.860	5.093	22,80		
Ιταλία	8.983	25.159	9.558	42,79	55,42	
Γαλλία	16	21	2.714	12,15	15,74	
Βέλγιο	2.304	2.267	1.956	8,76	11,34	
Πορτογαλία	0	0	1.400	6,27	8,12	
Ολλανδία	1.462	630	673	3,01	3,90	
Υποσύνολο					94,53	
Ινδία	732	900	1.768	7,91		34,71
Πακιστάν	928	1.107	1.248	5,59		24,50
Ταϊλάνδη	383	362	929	4,16		18,24
Μπαγκλαντές	299	374	572	2,56		11,23
Ρουμανία	0	0	409	1,83		8,04
Υποσύνολο						96,71
Εξαγωγές						
				Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες
	2005	2006	2007	2007	2007	2007
Σύνολο	74.978	95.739	97.740	100,00		
Ε.Ε.-25	72.812	89.245	87.101	89,12		
Λοιπές χώρες	2.166	6.494	10.639	10,88		
Πολωνία	34.943	47.557	29.593	30,28	33,98	
Ισπανία	3.436	1.886	10.461	10,70	12,01	
Ιταλία	1.382	4.965	8.292	8,48	9,52	
Ουγγαρία	8.180	11.511	7.074	7,24	8,12	
Ολλανδία	3.799	4.834	6.174	6,32	7,09	
Γερμανία	6.153	5.007	5.014	5,13	5,76	
Βέλγιο	3.643	3.845	4.499	4,60	5,16	
Υποσύνολο					81,63	
Βουλγαρία	585	1.354	3.894	3,98		36,60
Ρουμανία	117	176	2.516	2,57		23,65
Λίβανος	230	1.977	2.399	2,45		22,55
Υποσύνολο						82,80

Πηγή: U.N., Comtrade.

ο Λίβανος. Οι συνολικές εξαγωγές προς τις τρεις αυτές χώρες καλύπτουν το 82,8% των εκροών ρυζιού προς τις τρίτες χώρες.

Τέλος, οι εισαγωγές ρυζιού προέρχονται κυρίως από την Ιταλία και τη Γαλλία. Μικρότερης έντασης εισαγωγές πραγματοποιούνται από το Βέλγιο, τη Πορτογαλία και την Ολλανδία. Ποσότητες ρυζιού εισάγονται και από χώρες όπως η Ινδία, το Πακιστάν, η Ταϊλάνδη και το Μπαγκλαντές, που αποτελούν κυρίως ειδικές ποικιλίες ρυζιού.

2.2.6. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Εκτός από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα υπόλοιπα δημητριακά, στην καλλιέργεια του ρυζιού έχουμε και το πρόβλημα απορρόφησης της πλεονάζουσας παραγωγής σε ικανοποιητικές τιμές. Οι δυνατότητες ανάπτυξης της αγοράς περιλαμβάνουν όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω για τα δημητριακά, αλλά επιπλέον θα μπορούσε να επεκταθεί η παραγωγή και σε άλλα παθογενή εδάφη στα οποία η καλλιέργεια του ρυζιού θα συνέβαλε και στη βελτίωσή τους. Προϋπόθεση για την αύξηση της παραγωγής θα αποτελούσε η επέκταση των εξαγωγικών αγορών.

Η παγκόσμια παραγωγή ρυζιού αναμένεται να αυξηθεί περαιτέρω και τα επόμενα έτη, ενώ οι καλλιεργούμενες εκτάσεις είναι πιθανόν να μειωθούν κυρίως στην Ασία. Η αύξηση της παραγωγής θα είναι το αποτέλεσμα της αυξανόμενης παραγωγικότητας, που απορρέει από την ενδυνάμωση των τεχνολογιών, τη μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στον έλεγχο των υδάτων, και τη διάδοση ανθεκτικότερων ποικιλιών. Ωστόσο, η αναμενόμενη αύξηση των εισοδημάτων και η διαφοροποίηση της διατροφής στις ασιατικές χώρες θα οδηγήσουν σε μείωση της παγκόσμιας κατά κεφαλήν κατανάλωσης ρυζιού. Επιπλέον, τα αποθέματα ρυζιού αναμένονται να μειωθούν ακόμα και από χώρες όπως η Κίνα που διατηρεί τα υψηλότερα αποθέματα παγκοσμίως, πράγμα που θα αυξήσει περαιτέρω την προσφορά. Τέλος, οι τιμές είναι πολύ πιθανό να διατηρηθούν μεσοπρόθεσμα στα ίδια επίπεδα με το 2007, αλλά θα εξαρτηθούν πολύ από το ύψος των αποθεμάτων. Στην Ελλάδα, λόγω της αυξημένης τιμής των τελευταίων χρόνων, η παραγωγή όπως και η καλλιεργούμενη έκταση έχουν αυξητική τάση, η οποία αναμένεται να συνεχιστεί, κάτι που θα ενέτεινε το πρόβλημα διάθεσης των πλεονασμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΦΥΤΑ

3.1. Καπνός

3.1.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Η παγκόσμια παραγωγή καπνού το 2004 ήταν 6,48 εκατ. τόνοι, ενώ το επόμενο έτος μειώθηκε ελάχιστα (6,38 εκατ. τόνοι). Η Κίνα θεωρείται ακόμη η κύρια παραγωγός χώρα του ακατέργαστου καπνού, παράγοντας 2,41 εκατ. τόνους το 2004 και περίπου 2,5 εκατ. τόνους το 2005. Η Βραζιλία είναι η δεύτερη μεγαλύτερη παραγωγός, ακολουθούμενη από την Ινδία και τις Η.Π.Α. Με ύψος παραγωγής 344 χιλ. τόνων το 2004, η Ε.Ε. συγκαταλέγεται πέμπτη σε παγκόσμιο επίπεδο. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ευρωπαϊκή παραγωγή φύλλων καπνού περιοριζόταν από τα κατώτατα όρια εγγύησης που καθορίζονται με βάση τον Κανονισμό (Ε.Κ.) αριθ. 546/2002 για τα έτη 2002 ως 2005 ως ακολούθως: 341 χιλ. τόνοι το 2002, και 334 χιλ. τόνοι το 2003 έως και το 2005.

– Παραγωγή καπνού στην Ελλάδα

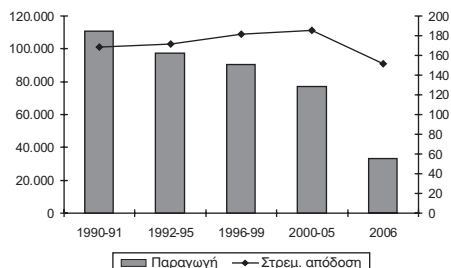
Στην Ελλάδα, η παραγωγή καπνού ανατολικού τύπου παρουσιάζει κατά την εξεταζόμενη περίοδο πτωτική τάση, αφού μειώθηκε από 111 χιλ. τόνους περίπου στην αρχή της δεκαετίας του '90 σε 77 χιλ. τόνους κατά μέσο όρο την περίοδο 2000-2005 (Πίνακας 3.1). Η εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. όμως, με την πλήρη αποδέσμευση των ενισχύσεων από το είδος και το ύψος της παραγωγής, οδήγησε σε περαιτέρω πτώση της παραγωγής (-57%). Αντίστοιχη είναι και η εξέλιξη της καλλιεργούμενης έκτασης. Για τον καπνό τύπου μπέρλεϋ και βιρτζίνια, η παραγωγή αυξήθηκε σημαντικά με την εφαρμογή της Κ.Α.Π. του 1992 (+45%), μειώθηκε όμως κατά 12% την αμέσως επόμενη περίοδο και σταθεροποιήθηκε την περίοδο ισχύος της Agenda 2000. Με την νέα Κ.Α.Π., η παραγωγή καπνού αυτών των τύπων ουσιαστικά μηδενίστηκε. Σαφώς και η καλλιεργούμενη έκταση ακολούθησε την ίδια πορεία (Πίνακας 3.2).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1

Έκταση και παραγωγή καπνού ανατολικού τύπου στην Ελλάδα

	Παραγωγή (τόνοι)	Ποσοστό ανάπτυξης*	Έκταση (στρέμ.)	Στρεμ. απόδοση (χγρ./στρέμ.)
1990-91	111.000		660.000	168
1992-95	97.250	-12,39	568.000	171
1996-99	90.500	-6,94	498.750	181
2000-05	76.972	-14,95	414.897	186
2006	33.138	-56,95	219.022	151

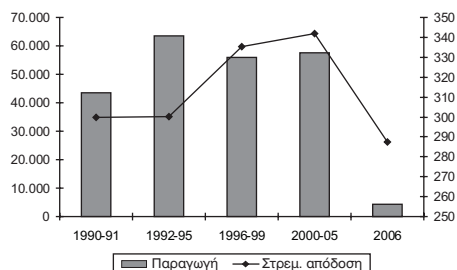
* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2

Έκταση και παραγωγή καπνού τύπου μπέρλεϋ και βιρτζίνια στην Ελλάδα

	Παραγωγή (τόνοι)	Ποσοστό ανάπτυξης*	Έκταση (στρέμ.)	Στρεμ. απόδοση (χγρ./στρέμ.)
1990-91	43.500		145.000	300
1992-95	63.500	45,98	211.500	300
1996-99	56.000	-11,81	167.000	335
2000-05	57.598	2,85	168.414	342
2006	4.248	-92,62	14.785	287

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Παραγωγή καπνού σε περιφερειακό επίπεδο

Σε περιφερειακό επίπεδο, όπως δείχνουν οι Πίνακες 3.3 και 3.4, πάνω από το 88% της παραγωγής καπνού ανατολικού τύπου επικεντρώνεται στις περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (53,86% της συνολικής παραγωγής) και της Κεντρικής Μακεδονίας (34,33%). Σε επίπεδο νομού βασικοί παραγωγοί είναι οι νομοί Πιερίας (29,32%), Σερρών (20,76%), Ροδόπης (18,48%) και Ξάνθης (10,18%). Για τον καπνό τύπου μπέρλεϋ και βιρτζίνια, η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας παράγει περισσότερο από τη μισή παραγωγή (54,07%) και ακολουθεί η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας (18,29%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3

Καπνός ανατολικού τύπου σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Σύνολο εκτάσεων (στρέμ.)	Καλλιεργούμενη έκταση (στρέμ.)	Παραγωγή (τόνοι)	% Καλ. έκτασης προς σύνολο	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	33.067.036	219.022	33.138	0,66	100,00
Αττική	505.156	0	0	0,00	0,00
Στερεά Ελλάδα	3.372.458	1.675	161	0,05	0,49
Δυτική Ελλάδα	2.912.319	759	191	0,03	0,58
Πελοπόννησος	3.573.744	58	25	0,00	0,08
Νησιά Ιονίου	697.956	0	0	0,00	0,00
Ήπειρος	972.476	180	57	0,02	0,17
Θεσσαλία	4.566.313	8.148	1.850	0,18	5,58
Κεντρική Μακεδονία	5.382.209	55.596	11.375	1,03	34,33
Δυτική Μακεδονία	1.997.659	9.053	1.632	0,45	4,92
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	4.963.046	143.553	17.849	2,89	53,86
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	937.295	0	0	0,00	0,00
Νησιά Νότιου Αιγαίου	644.688	0	0	0,00	0,00
Κρήτη	2.541.717	0	0	0,00	0,00

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4

Καπνός τύπου μπέρλεϋ και βιτζίνια σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Σύνολο εκτάσεων (στρέμ.)	Καλλιεργούμενη έκταση (στρέμ.)	Παραγωγή (τόνοι)	% Καλ. έκτασης προς σύνολο	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	33.067.036	14.785	4.248	0,04	100,00
Αττική	505.156	0	0	0,00	0,00
Στερεά Ελλάδα	3.372.458	7.809	2.297	0,23	54,07
Δυτική Ελλάδα	2.912.319	928	371	0,03	8,73
Πελοπόννησος	3.573.744	0	0	0,00	0,00
Νησιά Ιονίου	697.956	0	0	0,00	0,00
Ήπειρος	972.476	3	1	0,00	0,02
Θεσσαλία	4.566.313	1.178	394	0,03	9,27
Κεντρική Μακεδονία	5.382.209	2.942	777	0,05	18,29
Δυτική Μακεδονία	1.997.659	210	32	0,01	0,75
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	4.963.046	1.715	377	0,03	8,87
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	937.295	0	0	0,00	0,00
Νησιά Νότιου Αιγαίου	644.688	0	0	0,00	0,00
Κρήτη	2.541.717	0	0	0,00	0,00

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η νέα Κ.Α.Π. οδήγησε σε σημαντικές αλλαγές στην καλλιέργεια του καπνού. Στους Πίνακες 3.5 και 3.6 παρουσιάζονται οι μεταβολές στην καλλιεργούμενη έκταση και την παραγωγή καπνού πριν και μετά την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. Η παραγωγή καπνού τύπου μπέρλεϋ και βιρτζίνια ουσιαστικά εγκαταλείφθηκε, ενώ η παραγωγή του ανατολικού τύπου μειώθηκε στο ήμισυ της παραγωγής του προηγούμενου έτους. Σε περιφερειακό επίπεδο και όσον αφορά τον καπνό τύπου μπέρλεϋ και βιρτζίνια, η Στερεά Ελλάδα και κυρίως ο νομός Φθιώτιδας εξακολουθούν να παράγουν κάποιες ποσότητες.

Για τον καπνό ανατολικού τύπου, η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, που ήταν η τρίτη στη σειρά παραγωγός περιφέρεια, παρήγαγε το 12,31% της συνολικής παραγωγής το 2005, και ουσιαστικά ο νομός Αιτωλοακαρνανίας, που ήταν ο δεύτερος νομός παραγωγής (16,15%), εγκατέλειψε την παραγωγή (-98,32% και -98,4%, αντίστοιχα). Η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας και ο νομός Πιερίας, οι μεγαλύτεροι παραγωγοί το 2005 (36,27% και 23,82%, αντίστοιχα) μείωσαν την παραγωγή τους στο μισό περίπου του επιπέδου του 2005. Αντίθετα, η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, περιφέρεια όπου η καλλιέργεια του καπνού ανατολικού τύπου βρίσκει τις πιο πρόσφορες συνθήκες, παρουσιάζει τη μικρότερη μείωση (-17,24%) και γίνεται πλέον η βασική παραγωγός.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5

Καπνός ανατολικού τύπου (έκταση σε στρέμματα και παραγωγή σε τόνους)

	2005		2006		% Μεταβολή	
	Έκταση	Παραγωγή	Έκταση	Παραγωγή	Έκτασης	Παραγωγής
Σύνολο Ελλάδας	385.686	70.563	219.022	33.138	-43,21	-53,04
Αττική	0	0	0	0	0,00	0,00
Στερεά Ελλάδα	4.482	1.434	1.675	161	-62,63	-88,77
Δυτική Ελλάδα	47.495	11.401	759	191	-98,40	-98,32
Πελοπόννησος	2.824	856	58	25	-97,95	-97,08
Νησιά Ιονίου	0	0	0	0	0,00	0,00
Ήπειρος	1.648	508	180	57	-89,08	-88,78
Θεσσαλία	19.237	4.544	8.148	1.850	-57,64	-59,29
Κεντρική Μακεδονία	123.105	25.591	55.596	11.375	-54,84	-55,55
Δυτική Μακεδονία	27.254	4.659	9.053	1.632	-66,78	-64,97
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	159.641	21.567	143.553	17.849	-10,08	-17,24
Νησιά Β. Αιγαίου	0	0	0	0	0,00	0,00
Νησιά Ν. Αιγαίου	0	0	0	0	0,00	0,00
Κρήτη	0	0	0	0	0,00	0,00

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2005 και 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6

Καπνός τύπου μπέρλεϋ και βιρτζίνια (έκταση σε στρέμματα και παραγωγή σε τόνους)

	2005		2006		% Μεταβολή	
	Έκταση	Παραγωγή	Έκταση	Παραγωγή	Έκτασης	Παραγωγής
Σύνολο Ελλάδας	158.002	53.788	14.785	4.248	-90,64	-92,10
Αττική	0	0	0	0	0,00	0,00
Στερεά Ελλάδα	35.754	12.194	7.809	2.297	-78,16	-81,16
Δυτική Ελλάδα	40.512	13.312	928	371	-97,71	-97,21
Πελοπόννησος	467	232	0	0	-100,00	-100,00
Νησιά Ιονίου	0	0	0	0	0,00	0,00
Ήπειρος	283	113	3	1	-98,94	-99,12
Θεσσαλία	27.436	9.909	1.178	394	-95,71	-96,02
Κεντρική Μακεδονία	49.047	16.972	2.942	777	-94,00	-95,42
Δυτική Μακεδονία	291	43	210	32	-27,84	-25,58
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	4.212	1.014	1.715	377	-59,28	-62,82
Νησιά Β. Αιγαίου	0	0	0	0	0,00	0,00
Νησιά Ν. Αιγαίου	0	0	0	0	0,00	0,00
Κρήτη	0	0	0	0	0,00	0,00

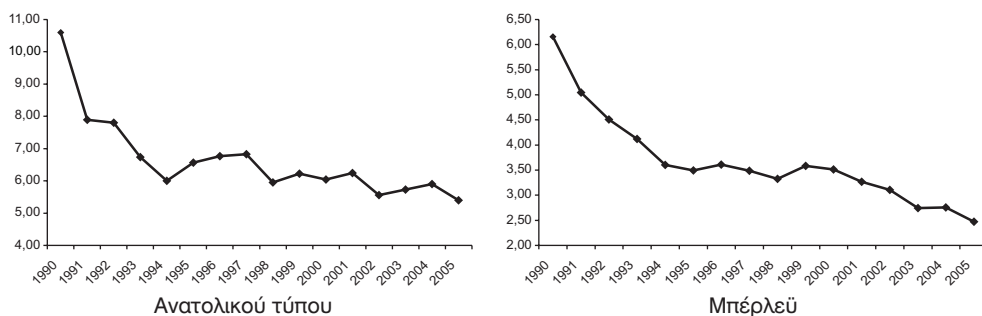
Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2005 και 2006.

3.1.2. Τιμές

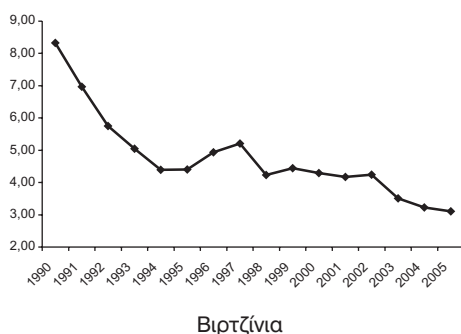
Οι πραγματικές τιμές καπνού στην Ελλάδα, για όλους τους τύπους, είναι πολύ πτωτικές στην αρχή της περιόδου, αλλά σχεδόν σταθεροποιούνται μετά το 1994. Πρέπει να σημειωθεί ότι στις τιμές περιλαμβάνονται και οι ενισχύσεις που αποτελούν το 60% περίπου της τιμής για τα καπνά ανατολικού τύπου και πάνω από το 80% για τον καπνό τύπου μπέρλεϋ και βιρτζίνια (Διάγραμμα 3.1).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1

Πραγματικές τιμές παραγωγού καπνού ανατολικού τύπου, μπέρλεϋ και βιρτζίνια (€/κιλό) με ενισχύσεις, έτος βάσης 2005

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1 (συνέχεια)

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τμήμα Αγροτικής Στατιστικής.

3.1.3. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς καπνού

Ο κοινοτικός Κανονισμός 1679/2005 εισάγει μια κοινή οργάνωση της αγοράς για τον ακατέργαστο καπνό, συμβάλλοντας στη σταθεροποίηση των αγορών και εξασφαλίζοντας ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο για τους αγρότες με τον καθορισμό συστήματος προμοδότησης, μέτρων για το επίπεδο παραγωγής, και ρυθμίσεων για το εμπόριο με τρίτες χώρες. Εντούτοις, από την 1η Ιανουαρίου 2006, το σύστημα των προμοδοτήσεων και τα μέτρα περιορισμού της παραγωγής με βάση τον Κανονισμό (Ε.Ο.Κ.) αριθ. 2075/92 δεν ισχύουν.

Η Κ.Ο.Α. για τον καπνό καλύπτει τον ακατέργαστο ή μη-μεταποιημένο καπνό και τα απορρίμματα καπνού που εμπίπτουν στον τίτλο CN 2401.

Το ποσό προμοδοτήσεων καθορίζονταν ανά χιλιόγραμμο καπνού και για κάθε ομάδα ποικιλιών καπνού. Για να λάβει ο παραγωγός προμοδότηση, ο καπνός πρέπει να ανταποκρίνεται σε ορισμένα ποιοτικά πρότυπα, να προέρχεται από έναν τόπο παραγωγής που αφορά τη σχετική ποικιλία, και να παραδίδεται σε μορφή φύλλων από τον παραγωγό στις εγκαταστάσεις του πρώτου μεταποιητή στα πλαίσια ενός συμβολαίου. Η προμοδότηση περιλάμβανε, επίσης, ένα σταθερό και ένα μεταβλητό συστατικό που δίνονταν σε κάθε παραγωγό ξεχωριστά ή σε ομάδες παραγωγών.

Η ελληνική πολιτική επέλεξε από την 1η Ιανουαρίου 2006, και για τις συγκομιδές των ετών 2006 έως 2009, το 40% του εθνικού ανώτατου ορίου παραγωγής να αποσυνδέεται από τις άμεσες ενισχύσεις. Το υπόλοιπο 60% είναι διαθέσιμο για την καταβολή ενισχύσεων με βάση το ύψος παραγωγής. Από το 2010 ξεκινά η πλήρης αποσύνδεση των ενισχύσεων από την παραγωγή. Αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων είναι η δραματική συρρίκνωση της παραγωγής.

Στον Πίνακα 3.7 δίδονται οι επιδοτήσεις της Ε.Ε. για την παραγωγή καπνού, οι οποίες κυμαίνονται μέχρι το 2005 στα €600 εκατ. περίπου, και σημειώνουν μεγάλη πτώση με την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. το 2006 και 2007. Αντίστοιχη πορεία ακολουθούν και οι επιδοτήσεις προς την Ελλάδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.7

Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για τον καπνό από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ε.Ε.-27	512,19	564,57	611,99	568,36	589,23	570,46	606,43	627,15	231,59	156,12
Ελλάδα	376,10	374,44	379,94	369,33	367,69	351,43	356,79	347,05	7,10	7,20

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

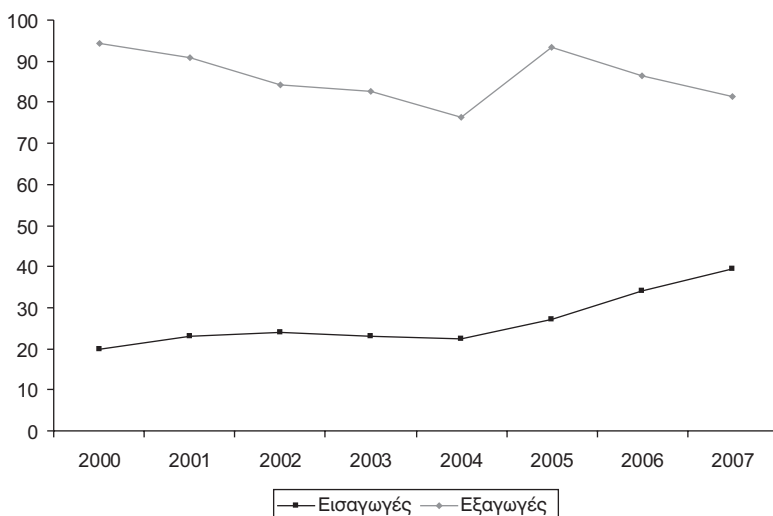
3.1.4. Εξωτερικό εμπόριο

– Ροές εμπορίου

Όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 3.2, οι εισαγωγές καπνού αυξάνονται συνεχώς στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2000-2007, σε αντίθεση με τις εξαγωγές που μειώθηκαν σημαντικά μετά την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. Συγκεκριμένα, η μέση ετήσια μεταβολή της ποσότητας των συνολικών εισαγωγών κατά την εξεταζόμενη περίοδο υπολογίζεται στο 10,28%, και η αντίστοιχη τιμή για τις

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές καπνού της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

εξαγόμενες ποσότητες στο -2,11%. Αντίστοιχα, η μέση ετήσια μεταβολή της αξίας των εισαγωγών καπνού μειώθηκε κατά 0,13%, ενώ η αξία των εξαγωγών κατά 4,80%. Γενικά, παρατηρείται μία αύξηση των εισαγωγών από τρίτες χώρες που όμως δεν αντισταθμίζεται από τις μειωμένες εισαγωγές από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ε.Ε. (Πίνακας 3.8). Έτσι το εμπορικό πλεόνασμα του καπνού που είναι από τα πιο σημαντικά για τη χώρα βαίνει μειούμενο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.8
Ροές εμπορίου καπνού της Ελλάδας

Εισαγωγές					
	Ποσότητα (τόνοι)			Αξία (χιλ. €)	
	Από Ε.Ε.-25	Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25	Από λοιπές χώρες
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	9.337		10.475	71.929	38.666
2001	9.687	3,75	13.240	64.433	-10,42
2002	9.030	-6,78	14.941	61.915	-3,91
2003	8.275	-8,36	14.655	59.085	-4,57
2004	6.880	-16,86	15.514	52.510	-11,13
2005	3.810	-44,63	23.347	28.646	-45,45
2006	2.621	-31,19	31.389	14.675	-48,77
2007	4.561	74,00	34.747	11.643	-20,66

Εξαγωγές					
	Ποσότητα (τόνοι)			Αξία (χιλ. €)	
	Προς Ε.Ε.-25	Προς λοιπές χώρες		Προς Ε.Ε.-25	Προς λοιπές χώρες
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	31.914		62.482	129.693	179.373
2001	28.793	-9,78	62.011	105.978	-18,29
2002	27.694	-3,82	56.556	97.212	-8,27
2003	30.916	11,63	51.617	125.210	28,80
2004	26.001	-15,90	50.276	95.004	-24,12
2005	36.034	38,59	57.498	133.356	40,37
2006	35.877	-0,44	50.497	124.004	-7,01
2007	31.198	-13,04	50.087	89.408	-27,90

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 3.9, ο καπνός προέρχεται κυρίως από τρίτες χώρες, αφού οι εισαγόμενες ποσότητες από μη-Κοινοτικές χώρες αν-

τιπροσωπεύουν το 88,4% του συνόλου. Η Βουλγαρία και η FYROM εμφανίζονται ως κύριοι εμπορικοί εταίροι όσον αφορά τις εισαγωγές. Ακολουθούν με μικρό-

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.9
Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τον καπνό (τόνο)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	27.157	34.010	39.308	100,00		
Ε.Ε.-25	3.810	2.621	4.561	11,60		
Λοιπές χώρες	23.347	31.389	34.747	88,40		
Ιταλία	733	892	2.821	7,18	61,85	
Γερμανία	2.272	1.102	518	1,32	11,36	
Ολλανδία	0	0	412	1,05	9,04	
Πολωνία	80	204	283	0,72	6,20	
Υποσύνολο					88,45	
Βουλγαρία	1.310	3.305	7.943	20,21		22,86
FYROM	5.964	13.504	7.275	18,51		20,94
Η.Π.Α.	3.940	2.760	4.897	12,46		14,09
Βραζιλία	5.570	4.454	4.562	11,61		13,13
Τουρκία	191	1.193	3.989	10,15		11,48
Υποσύνολο						82,50
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	93.532	86.374	81.285	100,00		
Ε.Ε.-25	36.034	35.877	31.198	38,38		
Λοιπές χώρες	57.498	50.497	50.087	61,62		
Βέλγιο	8.626	11.794	8.220	10,11	26,35	
Γερμανία	7.198	8.893	7.834	9,64	25,11	
Γαλλία	4.929	3.582	3.479	4,28	11,15	
Πολωνία	632	1.710	2.525	3,11	8,09	
Ολλανδία	5.589	4.093	2.446	3,01	7,84	
Υποσύνολο					78,54	
Ρωσία	8.661	8.553	9.495	11,68		18,96
Η.Π.Α.	10.902	6.568	6.289	7,74		12,56
Βουλγαρία	493	882	4.928	6,06		9,84
Ινδονησία	3.499	4.088	4.356	5,36		8,70
Αίγυπτος	3.609	4.913	3.939	4,85		7,86
Αλγερία	6.896	5.245	3.700	4,55		7,39
Κορέα	3.964	2.456	2.264	2,79		4,52
Υποσύνολο						69,82

Πηγή: U.N., Comtrade.

τερα ποσοστά συμμετοχής οι Η.Π.Α., η Βραζιλία και η Τουρκία, ενώ όλες οι προαναφερόμενες χώρες καλύπτουν το 82,5% του συνόλου των συναλλαγών με τρίτες χώρες. Από τα κράτη-μέλη της Ε.Ε., η Ιταλία είναι η κυριότερη χώρα προέλευσης καπνού καθώς και η Γερμανία και το 2007 η Ολλανδία.

Επιπλέον, η Ελλάδα αποστέλλει σημαντικές ποσότητες καπνού στη Ρωσία, το Βέλγιο, τη Γερμανία και τις Η.Π.Α., ενώ μικρότερες ποσότητες έχουν ως τελικό προορισμό τη Βουλγαρία, την Ινδονησία και την Αίγυπτο.

3.1.5. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Πριν από την τελευταία μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. ο καπνός αφορούσε περίπου 48 χιλ. καλλιεργητές και 540 χιλ. στρέμματα. Μετά το 2006, οι αντίστοιχοι αριθμοί είναι 10 χιλ. καλλιεργητές και έκταση περί τα 225 χιλ. στρέμματα. Κατά συνέπεια, η νέα Κ.Α.Π. με την ενιαία ενίσχυση, τη σταδιακή και οριστική κατάργηση της επιδότησης του καπνού (από το 2013) και την πλήρη αποσύνδεσή της από την παραγωγή επέφερε το σημαντικό περιορισμό του κλάδου σε ορισμένες περιοχές και την πλήρη εγκατάλειψη της καπνοκαλλιέργειας σε πολλές άλλες.

Λόγοι που θα συνηγορούσαν για την επανακαλλιέργεια του καπνού είναι η αδυναμία εύρεσης καλλιέργειας αντικατάστασης. Γιατί, αν και πολλοί αγρότες στρέφονται σε άλλες καλλιέργειες όπως λαχανικά, οπωροφόρα, αρωματικά φυτά, βιολογική γεωργία, ή άλλες δράσεις όπως ο αγροτουρισμός, στις περισσότερες παραδοσιακές καπνοπαραγωγικές περιοχές φαίνεται ότι είναι δύσκολη οικονομικά και τεχνικά κάποια καλλιέργεια αντικατάστασης. Επιπλέον, η αξιοποίηση της υποδομής και των εξειδικευμένων μηχανημάτων παραγωγής δεν μπορεί να γίνει εύκολα σε άλλους κλάδους. Τέλος, η αξιοποίηση των ειδικών εδαφοκλιματικών και κοινωνικοοικονομικών συνθηκών είναι δύσκολο να επιτευχθεί, καθώς η παραγωγή καπνού χρειάζεται πολλή ανειδίκευτη εργασία, οικογενειακής μορφής, απαιτεί μεγάλο αριθμό ημερομισθίων για την παραγωγή του, αποδίδει ικανοποιητικό εισόδημα στα μικρά μεγέθη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που χαρακτηρίζουν την Ελλάδα, και αξιοποιεί γεωργικές εκτάσεις χαμηλής παραγωγικής ικανότητας που δεν προσφέρονται για άλλες καλλιέργειες.

Εντούτοις, ο καπνός θα μπορούσε να επανακαλλιεργηθεί και να συνεχίσει να καλλιεργείται στην Ελλάδα μόνο εάν συνυπάρξουν παράλληλα τρεις προϋποθέσεις. Πρώτον, η ολική (ή μερική) επανασύνδεση της ενίσχυσης με την παραγωγή, όπως ισχύει για άλλες καλλιέργειες στην Ελλάδα (π.χ. βαμβάκι) και για τον καπνό σε χώρες της Ε.Ε. όπως η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Γαλλία, όπου στη νέα Κ.Α.Π. διατηρήθηκε η μερική σύνδεση και δεν παρατηρήθηκε εγκατάλειψη ή αξιοσημείωτη μείωση της καλλιέργειας. Δεύτερον, η ολοκληρωμένη δια-

χείριση καπνού, με την επιστημονική καθοδήγηση και την εκπαίδευση/ενημέρωση των παραγωγών, και με μια συμφωνημένη μεταξύ μεταποιητών και παραγωγών εμπορική τιμή, η οποία θα καλύπτει τουλάχιστον το κόστος παραγωγής. Τρίτον, σημαντικό ρόλο θα μπορούσε να έχει η συμβολιακή παραγωγή καθώς και η υποστήριξη της έρευνας στον τομέα. Με τη συμβολιακή παραγωγή θα υπάρχουν συγκεκριμένες δεσμεύσεις και υποχρεώσεις των δύο πλευρών. Με την έρευνα μπορεί επίσης να επιτευχθεί ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων, οδηγώντας σε μείωση του κόστους παραγωγής, στην προστασία του περιβάλλοντος και στη βελτίωση της ποιότητας.

3.2. Βαμβάκι

3.2.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Οι συνολικά καλλιεργούμενες εκτάσεις με βαμβάκι υπολογίζονται στα 360 περίπου εκατ. στρέμματα σε παγκόσμιο επίπεδο για το 2004/2005. Επιπλέον, η παγκόσμια παραγωγή για το προϊόν αυτό ανέρχεται στα 26 εκατ. τόνους για την ίδια περίοδο, ενώ τα αντίστοιχα στοιχεία για το 2003/2004 ήταν 320 εκατ. στρέμματα και 20,5 εκατ. τόνοι. Καθώς αναμένεται μία μείωση του αριθμού στρεμμάτων όπου καλλιεργείται βαμβάκι μετά το 2006, το επίπεδο παραγωγής μειώνεται ελάχιστα, ενώ υπάρχει αύξηση των αποδόσεων σε παγκόσμιο επίπεδο (Πίνακας 3.10).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.10
Έκταση, απόδοση και παραγωγή βαμβακιού

	Κόσμος	Η.Π.Α.	Μεξικό	Ε.Ε.-27	Κίνα	Ινδία	Αργεντινή	Βραζιλία
Έκταση (εκατ. στρέμ.)								
2006/07	347,3	55,9	1,3	..	53,5	88,7	3,1	8,5
2007/08*	347,2	51,5	1,2	..	60,0	91,7	4,0	10,9
2008/09**	336,5	42,5	1,1	..	62,0	95,0	3,3	11,0
Απόδοση (τόν./στρ.)								
2006/07	7.310	9.310	10.970	..	11.560	4.670	4.460	12.040
2007/08*	7.660	9.120	12.310	..	12.880	5.180	4.350	13.930
2008/09**	7.800	9.850	13.480	..	12.570	5.800	4.450	14.200
Παραγωγή (εκατ. 480 lb.bales)								
2006/07	116,6	23,9	0,6	2,5	28,4	19,1	0,6	4,7
2007/08*	122,1	21,6	0,7	1,6	35,5	21,8	0,8	7,0
2008/09**	120,5	19,2	0,7	1,6	35,8	25,3	0,7	7,2

* Προσωρινά στοιχεία, ** Εκτιμήσεις.

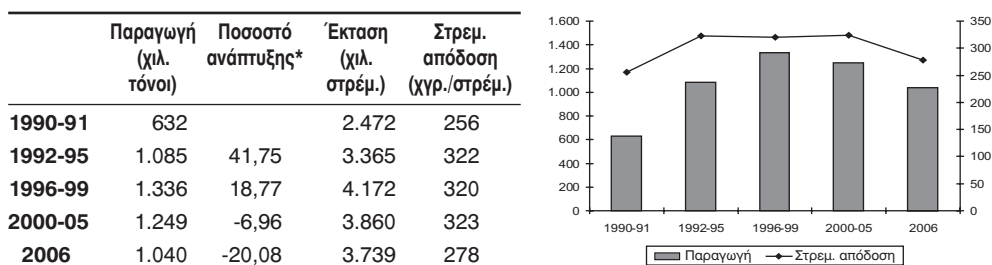
Πηγή: USDA, Foreign Agricultural Service, Office of Global Analysis, 2008.

Στην Ε.Ε., η καλλιέργεια βαμβακιού είναι περιορισμένη τόσο αναφορικά με τον αριθμό των καλλιεργούμενων εκτάσεων όσο και με τον αριθμό των παραγωγών. Η παραγωγή συγκεντρώνεται σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδας, της Ισπανίας, και της Πορτογαλίας σε μικρότερη κλίμακα, όπου και διαδραματίζει έναν σημαντικό κοινωνικοοικονομικό ρόλο. Ο αριθμός των εκτάσεων όπου φυτεύτηκε βαμβάκι μειώθηκε οριακά, από τις 4.630 χιλ. στρέμματα το 2003 στις 4.600 χιλ. το 2004. Ωστόσο, το 2004 παρήχθησαν 1,5 εκατ. τόνοι βαμβακιού (1,14 εκατ. τόνοι στην Ελλάδα και 368 χιλ. στην Ισπανία) σε σύγκριση με τους 1,27 τόνους το 2003, λόγω συνεχούς αύξησης των αποδόσεων.

– Παραγωγή βαμβακιού στην Ελλάδα

Η παραγωγή βαμβακιού στην Ελλάδα είναι μια από τις πιο σημαντικές καλλιέργειες, αφού καλύπτει το 11,3% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης της χώρας. Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 3.11, η παραγωγή βαμβακιού παρουσιάζει μια σημαντική αυξητική τάση μέχρι το 2000, ενώ μειώθηκε μετά την Agenda 2000 και ακόμη περισσότερο με την αποδέσμευση της ενίσχυσης μετά το 2005. Η καλλιεργούμενη έκταση ακολουθεί αντίστοιχη πορεία, ενώ η στρεμματική απόδοση κυμαίνεται γύρω στα 320 κιλά ανά στρέμμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.11
Έκταση και παραγωγή βαμβακιού στην Ελλάδα

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Παραγωγή βαμβακιού σε περιφερειακό επίπεδο

Η καλλιέργεια του βαμβακιού, λόγω του ότι το βαμβάκι είναι ένα αρδευόμενο φυτό, εμφανίζεται κατά κύριο λόγο στη Θεσσαλία με 43,12% του συνόλου της παραγωγής, και κυρίως στους νομούς Λάρισας (21%) και Καρδίτσας (14,5%), ενώ ακολουθούν οι περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (19,5%), της Κεντρικής Μακεδονίας (17,8%), καθώς και της Στερεάς Ελλάδας (16,4%)

(Πίνακας 3.12). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το 32,5% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης στη Θεσσαλία καλύπτεται από την καλλιέργεια αυτή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.12
Παραγωγή βαμβακιού σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Σύνολο καλ. εκτάσεων (στρέμ.)	Καλλιεργούμενη έκταση (στρέμ.)	Παραγωγή (τόνοι)	% Καλ. έκτασης προς σύνολο	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	33.067.036	3.738.723	1.040.461	11,31	100,00
Αττική	505.156	7.500	1.950	1,48	0,19
Στερεά Ελλάδα	3.372.458	556.689	170.739	16,51	16,41
Δυτική Ελλάδα	2.912.319	84.895	30.178	2,92	2,90
Πελοπόννησος	3.573.744	0	0	0,00	0,00
Νησιά Ιονίου	697.956	0	0	0,00	0,00
Ήπειρος	972.476	4.266	1.249	0,44	0,12
Θεσσαλία	4.566.313	1.482.911	448.606	32,48	43,12
Κεντρική Μακεδονία	5.382.209	641.220	185.091	11,91	17,79
Δυτική Μακεδονία	1.997.659	0	0	0,00	0,00
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	4.963.046	961.242	202.648	19,37	19,48
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	937.295	0	0	0,00	0,00
Νησιά Νότιου Αιγαίου	644.688	0	0	0,00	0,00
Κρήτη	2.541.717	0	0	0,00	0,00

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

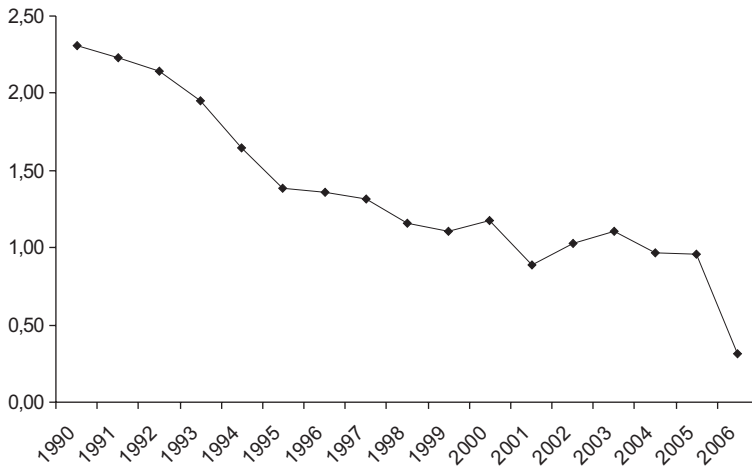
3.2.2. Τιμές

Η κοινοτική ενίσχυση διαμορφώνεται με βάση την τιμή στόχου των €106,30 ανά τόνο. Το ύψος της επιδότησης, συνεπώς, ισοδυναμεί με τη διαφορά μεταξύ της τιμής στόχου και της παγκόσμιας τιμής και χορηγείται στα εκκοκκιστήρια που καταβάλλουν μια ελάχιστη τιμή στον καλλιεργητή. Εάν η παραγωγή βαμβακιού υπερβαίνει τη μέγιστη εγγυημένη ποσότητα, η τιμή στόχου και η ελάχιστη τιμή μειώνονται.

Η τιμή στόχου λοιπόν μειώνεται κατά 50% του ποσοστού υπέρβασης της εθνικής εγγυημένης ποσότητας (249 χιλ. τόνοι για την Ισπανία και 782 χιλ. τόνοι για την Ελλάδα), υπό τον όρο ότι η παραγωγή είναι χαμηλότερη από 362 χιλ. τόνους στην Ισπανία και 1,14 εκατ. τόνους στην Ελλάδα. Πέρα από αυτό το επίπεδο, η μείωση αυξάνεται κατά 2% για κάθε 4.830 τόνους που παράγονται στην Ισπανία και 15.170 τόνους στην Ελλάδα. Το 2004/2005, η τιμή στόχου μειώθηκε κατά 25,8% στην Ισπανία και 22,7% στην Ελλάδα. Η πραγματική τιμή παραγωγού για το βαμβάκι στην Ελλάδα έχει πτωτική τάση σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο με μια σχετική σταθερότητα την περίοδο 1995-2005 (Διάγραμμα 3.3).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.3

Πραγματικές τιμές παραγωγού βαμβακιού (€/κιλό), έτος βάσης 2006

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τμήμα Αγροτικής Στατιστικής.

3.2.3. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για το βαμβάκι

Η νέα Κ.Ο.Α. για το βαμβάκι βασίζεται στις ακόλουθες πολιτικές:

Σταδιακή μείωση και πρόσθετη ενίσχυση: Μέχρι το 2012 θα μειωθούν οι άμεσες ενισχύσεις που λαμβάνουν οι παραγωγοί βαμβακιού. Η μείωση αυτή θα είναι 4% το 2006 και 5% από το 2007 έως το 2012 κατ' έτος. Οι παραγωγοί που λαμβάνουν ποσό μικρότερο των €5.000 ανά έτος εξαιρούνται από το μέτρο αυτό.

Ένα μέρος των ενισχύσεων που εισέπρατταν μέχρι σήμερα οι βαμβακοπαραγωγοί μετατρέπεται σε ενιαία ενίσχυση. Επίσης, ειδική στρεμματική ενίσχυση χορηγείται για περιορισμένο αριθμό στρεμμάτων. Οι επιλέξιμες εκτάσεις για την Ελλάδα φτάνουν τα 3.700 χιλ. στρέμματα. Πιο αναλυτικά, στα πρώτα 3.000 χιλ. στρέμματα δίνεται ενίσχυση ύψους €59,4/στρέμμα και στα επόμενα 700 χιλ. στρέμματα €34,28/στρέμμα. Σε περίπτωση υπέρβασης των 3.700 χιλ. στρεμμάτων, η ενίσχυση των €34,28/στρέμμα μειώνεται σε ποσοστό ίσο με το ποσοστό της υπέρβασης.

Δημοσιονομικό πλαφόν: Το μέγιστο ποσό στήριξης του προϊόντος με τη μορφή των άμεσων ενισχύσεων φτάνει τα €570 εκατ. και το ποσό που μεταφέρεται για τα διαρθρωτικά προγράμματα τα €18 εκατ.

Εκκοκκιστικό δικαίωμα: Οι βαμβακοπαραγωγοί και οι εκκοκκιστές, μέσω των διεπαγγελματικών οργανώσεων και των ομάδων παραγωγών, συμφωνούν το ποσό που πληρώνει ο παραγωγός στο εκκοκκιστήριο.

Επιστροφή Φ.Π.Α.: Στους βαμβακοπαραγωγούς επιστρέφεται για την εμπορική αξία του προϊόντος τους ο φόρος προστιθέμενης αξίας.

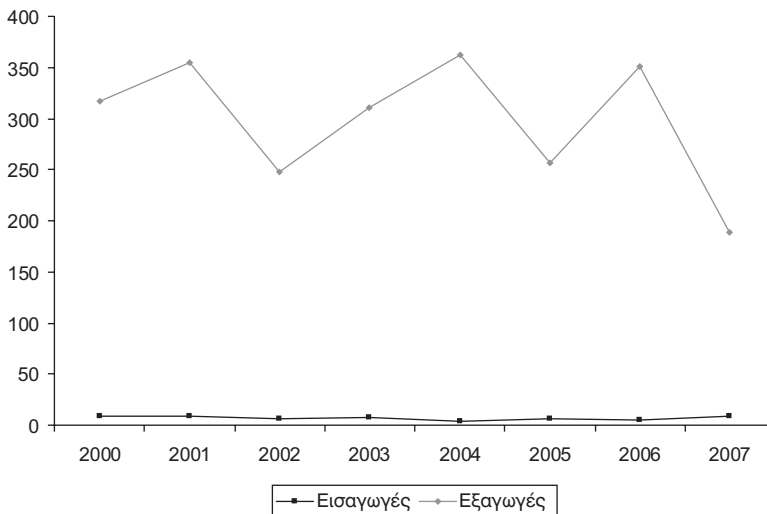
3.2.4. Εξωτερικό εμπόριο

– Ροές εμπορίου

Στην Ελλάδα, το εξωτερικό εμπόριο του βαμβακιού είναι πλεονασματικό (Διάγραμμα 3.4). Η μέση ετήσια μεταβολή των εισαγωγών είναι 1,21% και τα τελευταία χρόνια προέρχονται από χώρες εκτός της Ε.Ε. Είναι φανερό, ωστόσο, ότι οι εισαγωγές της χώρας είναι πολύ μικρές σε σχέση με τις εξαγωγές και ανέρχονται το 2007 σε 9,4 χιλ. τόνους, σε αντίθεση με τις εξαγωγές που φθάνουν τους 189 χιλ. τόνους (Πίνακας 3.13). Και οι εξαγωγές της χώρας κατευθύνονται κυρίως προς χώρες εκτός της Ε.Ε., αν και παρατηρείται πτωτική τάση κατά την εξεταζόμενη περίοδο (μέση ετήσια μεταβολή -7,18%).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές βαμβακιού της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.13
Ροές εμπορίου βαμβακιού της Ελλάδας

Εισαγωγές									
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)				
	Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		
2000	4.794		3.831		6.861		6.221		
2001	3.399	-29,11	4.843	26,42	4.394	-35,96	8.333	33,95	
2002	914	-73,10	5.005	3,36	2.392	-45,56	8.600	3,21	
2003	1.550	69,59	5.815	16,16	2.877	20,27	8.477	-1,44	
2004	242	-84,42	3.908	-32,79	1.022	-64,48	5.706	-32,69	
2005	826	241,86	5.701	45,88	1.428	39,73	6.285	10,15	
2006	780	-5,51	4.782	-16,12	1.542	8,03	4.550	-27,60	
2007	924	18,38	8.461	76,92	1.414	-8,32	8.076	77,47	

Εξαγωγές									
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)				
	Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες		Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες		
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		
2000	122.728		194.734		123.416		222.263		
2001	153.446	25,03	200.857	3,14	104.048	-15,69	200.373	-9,85	
2002	78.515	-48,83	169.753	-15,49	65.976	-36,59	166.656	-16,83	
2003	91.236	16,20	219.067	29,05	90.602	37,32	256.218	53,74	
2004	120.713	32,31	241.272	10,14	64.225	-29,11	248.655	-2,95	
2005	61.863	-48,75	195.251	-19,07	45.711	-28,83	177.663	-28,55	
2006	63.682	2,94	286.809	46,89	51.679	13,05	276.694	55,74	
2007	39.360	-38,19	149.099	-48,01	33.386	-35,40	145.299	-47,49	

Πηγή: U.N., Comtrade.

- Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Οι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τις εισαγωγές βαμβακιού είναι κυρίως η Τουρκία (45,18%), το Τουρκμενιστάν (8,11%) και το Καζακιστάν (6,17%), (Πίνακας 3.14). Όσον αφορά τις εξαγωγές, το 45,63% πηγαίνουν πάλι στην Τουρκία και ακολουθεί η Αίγυπτος (14,54%). Οι εξαγωγές σε χώρες μέλη της Ε.Ε. κατευθύνονται κυρίως προς την Ιταλία (65%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.14

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το βαμβάκι (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	6.527	5.563	9.385	100,00		
Ε.Ε.-25	826	780	924	9,84		
Λοιπές χώρες	5.701	4.782	8.461	90,16		
Ιταλία	100	96	258	2,75	27,94	
Αυστρία	0	0	230	2,45	24,88	
Γαλλία	177	276	176	1,88	19,07	
Βέλγιο	58	176	139	1,48	15,04	
Υποσύνολο					86,93	
Τουρκία	2.029	2.623	4.240	45,18		50,11
Τουρκμενιστάν	0	23	761	8,11		9,00
Καζακιστάν	0	519	579	6,17		6,85
Η.Π.Α.	469	244	504	5,37		5,95
Συρία	1.301	143	501	5,34		5,92
Πακιστάν	209	387	461	4,91		5,45
Υποσύνολο						83,28
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	257.114	350.491	188.459	100,00		
Ε.Ε.-25	61.863	63.682	39.360	20,89		
Λοιπές χώρες	195.251	286.809	149.099	79,11		
Ιταλία	36.714	41.741	25.593	13,58	65,02	
Γερμανία	12.274	10.381	4.955	2,63	12,59	
Αυστρία	2.299	1.532	2.405	1,28	6,11	
Ισπανία	2.002	1.096	1.719	0,91	4,37	
Ηνωμ. Βασίλειο	3.744	4.681	1.614	0,86	4,10	
Υποσύνολο					92,19	
Τουρκία	93.947	164.263	85.996	45,63		57,68
Αίγυπτος	41.667	51.635	27.401	14,54		18,38
Πακιστάν	7.083	16.995	7.910	4,20		5,31
Βουλγαρία	9.321	13.940	6.179	3,28		4,14
Κορέα	13.460	5.318	5.085	2,70		3,41
Υποσύνολο						88,91

Πηγή: U.N., Comtrade.

3.2.5. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Με τη νέα Κ.Α.Π. και τα δεδομένα που διαμορφώνει με τη μείωση των επιδοτήσεων σε συντριπτικά για το βαμβάκι επίπεδα, η καλλιέργεια βαμβακιού μπορεί να επιβιώσει μόνο μέσω ποιοτικών και φιλικών προς το περιβάλλον μεθόδων παραγωγής. Η ολοκληρωμένη διαχείριση, η βιολογική καλλιέργεια, καθώς και η κατάρτιση των παραγωγών μπορούν να συμβάλουν ώστε το ελληνικό βαμβάκι να γίνει πιο ποιοτικό, να μειωθεί το κόστος παραγωγής, να αυξηθούν οι εξαγωγές και να στηριχθεί το εισόδημα των βαμβακοπαραγωγών.

Οι συμπράξεις (clusters), με την αναβάθμιση του ρόλου των αγροτικών ενώσεων στη συγκέντρωση και διαχείριση της παραγωγής, και η ενίσχυση της συνεταιριστικής δράσης, με τη δημιουργία ομάδων καλλιεργητών και υποδομών για την επιστημονική τους στήριξη, θα μπορούσαν ακόμη να αποτελέσουν μοχλό ανάπτυξης του κλάδου.

3.3. Ζαχαρότευτλα

3.3.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Μετά από το 2003/2004, η παγκόσμια παραγωγή ζάχαρης παρέμεινε σε χαμηλότερο επίπεδο από εκείνη του 2002/2003 που δημιούργησε μεγάλο πλεόνασμα και αύξησε υπέρμετρα το λόγο των αποθεμάτων προς τη ζήτηση (Πίνακας 3.15). Αν και το πλεόνασμα διατηρείται, παρατηρείται μία τάση μείωσης, ώστε η παγκόσμια αγορά ζάχαρης να βελτιώνεται συνεχώς. Η Βραζιλία συνεχίζει να κατέχει την κυρίαρχη θέση (με 24,9 εκατ. τόνους), ακολουθούμενη από την

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.15
Παγκόσμια παραγωγή και κατανάλωση ζάχαρης (εκατ. τόνοι)

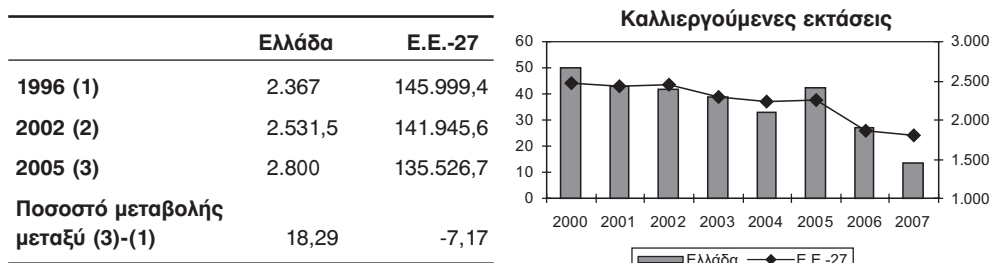
	Παραγωγή	Κατανάλωση	Πλεόνασμα ή έλλειμμα	Απόθεμα / κατανάλωση (%)
	(1)	(2)	(3) = (1) – (2)	(4)
2000/01	132,67	131,68	0,99	47,07
2001/02	137,98	135,46	2,52	45,64
2002/03	149,58	139,54	10,04	50,07
2003/04	144,39	142,92	1,47	47,40
2004/05	146,37	145,09	1,28	45,46

Πηγή: F. O. Lichts, *International Sugar and Sweetener Report*, διάφορα τεύχη.

Ε.Ε., τη Ρωσία και την Ουκρανία. Επιπλέον, σημαντικό ύψος παραγωγής παρατηρείται στις Η.Π.Α. (7,3 εκατ. τόνοι), το Μεξικό (6 εκατ.), την Ινδία (14 εκατ.), και την Αυστραλία (5,5 εκατ.). Το 2006/2007, το πλεόνασμα στην αγορά ζάχαρης αυξάνεται και πάλι κατά ένα μεγάλο ποσοστό για να διατηρηθεί και τα επόμενα έτη, αλλά σε χαμηλότερα επίπεδα.

Η παραγωγή ζάχαρης στην Ε.Ε.-25 υπολογίζεται ότι έφθασε τα 19,6 εκατ. τόνους το 2005/2006, μειωμένη ελάχιστα σε σχέση με το 2004. Κατά τη διάρκεια και των δύο ετών, οι καιρικές συνθήκες ήταν άριστες στις περισσότερες περιοχές παραγωγής. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις αυξήθηκαν στα 21,7 εκατ. στρέμματα, με μείωση των εκτάσεων στην Πολωνία και τις Κάτω Χώρες, αλλά με αύξηση στην Ιταλία (+35% στα 2.520 χιλ. στρέμματα) και την Ελλάδα (+29% στα 430 χιλ. στρέμματα). Κατά συνέπεια, τόσο η Ιταλία όσο και η Ελλάδα κατόρθωσαν να καλύψουν τις ποσοτώσεις τους, παράγοντας 1,6 και 0,3 εκατ. τόνους αντίστοιχα. Σε αντίθεση με το 2004/2005, θεωρήθηκε απαραίτητο να μειωθούν σημαντικά οι κοινοτικές ποσοτώσεις προκειμένου να συμμορφωθεί η Ε.Ε. με τις υποχρεώσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Ο Πίνακας 3.16 εμφανίζει στοιχεία του επιπέδου παραγωγής και καλλιεργούμενων εκτάσεων ζαχαρότευτλων για την Ελλάδα και την Ε.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.16
Παραγωγή (χιλ. τόνοι) και καλλιεργούμενες εκτάσεις
(χιλ. εκτάρια) ζαχαρότευτλων

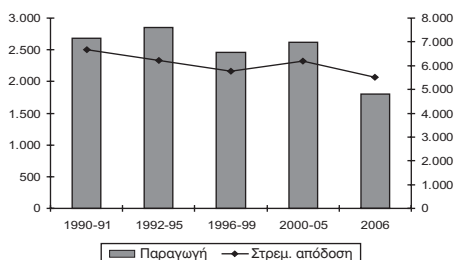
Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

– Παραγωγή στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα η καλλιέργεια ζαχαρότευτλων παρουσιάζει ουσιαστικά μια σταθερότητα μέχρι το 2005 (Πίνακας 3.17). Με την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π., όμως, η παραγωγή μειώνεται κατά 31% περίπου το 2006. Αντίστοιχα, η μείωση στις καλλιεργούμενες εκτάσεις ανέρχεται στο 22%. Οι στρεμματικές αποδόσεις κυμαίνονται μεταξύ 5,5 και 6,7 τόνους το στρέμμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.17
Έκταση και παραγωγή ζαχαρότευτλων στην Ελλάδα

	Παραγωγή (χιλ. τόνοι)	Ποσοστό ανάπτυξης*	Έκταση (χιλ. στρέμ.)	Στρεμ. απόδοση (χγρ./στρέμ.)
1990-91	2.684		402	6.673
1992-95	2.856	6,44	458	6.222
1996-99	2.457	-13,99	426	5.766
2000-05	2.620	6,65	423	6.178
2006	1.798	-31,38	327	5.498

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Παραγωγή ζαχαρότευτλων σε περιφερειακό επίπεδο

Η καλλιέργεια ζαχαρότευτλων που αποτελεί το 1% περίπου της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης παρουσιάζει, όπως φαίνεται από τον Πίνακα 3.18, μεγάλη συγκέντρωση στην περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και ιδιαίτερα στο νομό Έβρου (με 45% και 17,3% του συνόλου της παραγωγής, αντίστοιχα). Ακολουθούν οι περιφέρειες της Θεσσαλίας (25,6%) και της Κεντρικής Μακεδονίας (20,5%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.18
Παραγωγή ζαχαρότευτλων σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Σύνολο εκτάσεων (στρέμ.)	Καλλιεργούμενη έκταση (στρέμ.)	Παραγωγή (τόνοι)	% Καλ. έκτασης προς σύνολο	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	33.067.036	326.782	1.917.170	0,99	100,00
Αττική	505.156	0	0	0,00	0,00
Στερεά Ελλάδα	3.372.458	14.194	80.065	0,42	4,18
Δυτική Ελλάδα	2.912.319	0	0	0,00	0,00
Πελοπόννησος	3.573.744	0	0	0,00	0,00
Νησιά Ιονίου	697.956	0	0	0,00	0,00
Ήπειρος	972.476	0	0	0,00	0,00
Θεσσαλία	4.566.313	73.621	490.578	1,61	25,59
Κεντρική Μακεδονία	5.382.209	68.972	391.895	1,28	20,44
Δυτική Μακεδονία	1.997.659	20834	90541	1,04	4,72
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	4.963.046	149.159	864.090	3,01	45,07
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	937.295	0	0	0,00	0,00
Νησιά Νότιου Αιγαίου	644.688	2	2	0,00	0,00
Κρήτη	2.541.717	0	0	0,00	0,00

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

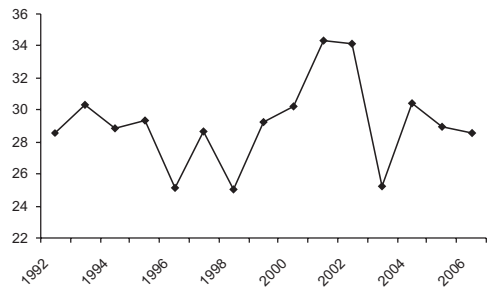
3.3.2. Κατανάλωση

Η παγκόσμια κατανάλωση ζάχαρης ανήλθε το 2004/2005 στα 145,1 εκατ. τόνους, ενώ στην Ε.Ε.-25 στα 15,2 εκατ. Σε παγκόσμιο επίπεδο, η χρήση ζάχαρης αυξήθηκε κατά 2,3% ανά έτος για το χρονικό διάστημα 1998-2007, ως αποτέλεσμα της αύξησης των εισοδημάτων και της γρήγορης ανάπτυξης του πληθυσμού κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου χρησιμοποιείται το 70% της συνολικής κατανάλωσης. Στην Ελλάδα, η κατά κεφαλήν κατανάλωση ζάχαρης ανέρχεται στα 29 περίπου κιλά το χρόνο και παρουσιάζει μια σταθερότητα από το 1997 και μετά (Πίνακας 3.19).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.19

Κατά κεφαλήν φαινομενική κατανάλωση ζάχαρης στην Ελλάδα (κιλά)

1992-1996 (1)	28,45
1997-2001 (2)	29,48
2002-2006 (3)	29,48
Ποσοστιαία μεταβολή (1) – (2)	3,64
Ποσοστιαία μεταβολή (2) – (3)	-0,03
2002	34,19
2006	28,58
Ποσοστιαία μεταβολή 2002 - 2006	-16,41

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture, Food: From farm to fork statistics.

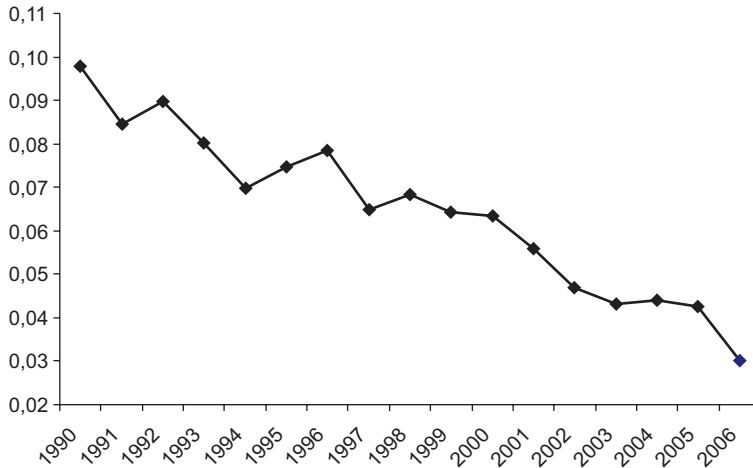
3.3.3. Τιμές

Οι τιμές της ζάχαρης σημείωσαν αύξηση λόγω του έντονου ενδιαφέροντος στην παγκόσμια αγορά για παράγωγα ζάχαρης. Στην Ε.Ε., τα σχετικά υψηλά αποθέματα παρέμβασης και το χαμηλό ενδιαφέρον μεταπώλησης της κοινοτικής ζάχαρης οδήγησαν τις τιμές αγοράς κοντά στην τιμή παρέμβασης στα περισσότερα κράτη- μέλη.

Η τιμή ζαχαρότευτλων στην Ελλάδα, σε πραγματικούς όρους, εμφανίζει μια σταθερά πτωτική τάση σε όλη την περίοδο (Διάγραμμα 3.5). Συνεπώς, η παραγωγή εξακολουθεί να υφίσταται κυρίως λόγω των ενισχύσεων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.5

Πραγματικές τιμές παραγωγού ζαχαρότευτλων (€/κιλό), έτος βάσης 2006

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τμήμα Αγροτικής Στατιστικής.

3.3.4. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς Ζάχαρης

Η πρώτη Κοινή Οργάνωση Αγοράς Ζάχαρης καθιερώθηκε το 1967 και ακολούθησαν συχνές αλλαγές (το 1974, 1981, 1999 και 2001). Ο πιο πρόσφατος Κανονισμός (Ε.Κ.) αριθ. 318/06 εξετάζει την Κ.Ο.Α. για τη ζάχαρη με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα αυτού. Συγκεκριμένα, μειώνεται η ελάχιστη τιμή παρέμβασης και ενθαρρύνονται οι μη-αποτελεσματικοί παραγωγοί να αποσυρθούν από τον κλάδο. Η Κ.Ο.Α. ζάχαρης αφορά το ζαχαρότευτλο, το ζαχαροκάλαμο, τη ζάχαρη από άλλη προέλευση, το σιρόπι (συμπεριλαμβανομένου του σιροπιού ζάχαρης) και τις μελάσες.

Οι τιμές στόχου για τη λευκή ζάχαρη είναι οι ακόλουθες:

- €631,9 ανά τόνο για το 2006/2007 και 2007/2008,
- €541,5 ανά τόνο για το 2008/2009,
- €404,4 ανά τόνο από το 2009/2010 και έπειτα.

Οι τιμές στόχου για την ακατέργαστη ζάχαρη είναι οι ακόλουθες:

- €496,8 ανά τόνο για το 2006/2007 και το 2007/2008,
- €448,8 ανά τόνο για το 2008/2009,
- €335,2 ανά τόνο από το 2009/2010 και έπειτα.

Η ελάχιστη τιμή για την ποσόστωση ζαχαροτεύτλων, τέλος, καθορίζεται ως ακολούθως:

- €32,86 ανά τόνο για το 2006/2007,
- €29,78 ανά τόνο για το 2007/2008,
- €27,83 ανά τόνο για το 2008/2009,
- €26,29 ανά τόνο από το 2009/2010 και έπειτα.

Στα συμβόλαια των παραγωγών και μεταποιητών αναγράφεται η ποσότητα των ζαχαροτεύτλων που αφορά την ποσόστωση, ενώ οι απαραίτητες πληροφορίες δίνονται και στο κράτος-μέλος όπου δραστηριοποιούνται. Εθνικές ποσοστώσεις καθορίζονται επίσης ανά έτος, ώστε το κάθε κράτος να καθορίζει τις ποσοστώσεις των παραγωγών του. Από το 2007/2008 και μετά, τα κράτη-μέλη επιβάλλουν επιπλέον ένα κόστος στην παραγωγή, ύψους €12 ανά τόνο. Ως το 2010, οι οργανισμοί παρέμβασης μπορούν να αγοράζουν μέχρι και 600 χιλ. τόνους ετησίως, υπό τον όρο ότι η ζάχαρη έχει παραχθεί εντός της ποσόστωσης και από ζαχαρότευτλο ή ζαχαροκάλαμο που συγκομίσθηκε στην Ε.Ε.

Με τον Κανονισμό 320/2006 και τη θέσπιση προσωρινού καθεστώτος αναδιάρθρωσης του κλάδου, η Κ.Ο.Α. προωθεί την κατά 36% περικοπή της εγγυημένης ελάχιστης τιμής της ζάχαρης, τη γενναιόδωρη αποζημίωση των αγροτών και τη σύσταση ταμείου αναδιάρθρωσης, ως μέσου ενθάρρυνσης των μη ανταγωνιστικών ζαχαροτευτλοπαραγωγών να εγκαταλείψουν τον κλάδο.

Συγκεκριμένα, η εγγυημένη τιμή για τη λευκή ζάχαρη θα μειωθεί κατά 36% σε διάστημα 4 ετών. Οι παραγωγοί θα αποζημιωθούν για ποσοστό 64,2% της περικοπής της τιμής, κατά μέσον όρο, με τη χορήγηση αποσυνδεδεμένης από την παραγωγή ενίσχυσης, η οποία θα συναρτηθεί με την τήρηση περιβαλλοντικών προτύπων και προτύπων για τη διαχείριση της γης και θα προστεθεί στην ενιαία ενίσχυση ανά εκμετάλλευση.

Οι χώρες που θα αποποιηθούν περισσότερο από το 50% της οικείας ποσόστωσης παραγωγής θα έχουν το δικαίωμα να χορηγήσουν προσωρινά, για πενταετή περίοδο, όχι όμως αργότερα από την περίοδο εμπορίας 2013/2014, πρόσθετη συνδεδεμένη ενίσχυση ύψους 30% της απώλειας εισοδήματος. Θεσπίστηκε, συνεπώς, γενναιόδωρο καθεστώς εθελούσιας αναδιάρθρωσης, με σκοπό να δοθούν κίνητρα για την αποχώρηση των λιγότερο ανταγωνιστικών παραγωγών από τον κλάδο.

Η ενίσχυση αναδιάρθρωσης ανά τόνο αποποιηθείσας ποσόστωσης των μεταποιητών ανήλθε στα €730 ανά τόνο το πρώτο και το δεύτερο έτος και θα μειωθεί σε €625 το τρίτο και σε €520 το τελευταίο έτος. Ποσό ίσο προς το 10% της σχετικής ενίσχυσης αναδιάρθρωσης προορίζεται για τους καλλιεργητές ζα-

χαρότευτλων οι οποίοι έχουν συνάψει, κατά την περίοδο που προηγείται της περιόδου εμπορίας, σύμβαση παράδοσης με την ενδιαφερόμενη επιχείρηση, που αποποιείται την ποσόστωση, για την παραγωγή ζάχαρης δυνάμει της σχετικής αποδεδουλευμένης ποσόστωσης. Για την περίοδο εμπορίας 2008/2009, οι καλλιεργητές λαμβάνουν πρόσθετη ενίσχυση €237,5 ανά τόνο αποδεδουλευμένης ποσόστωσης ζάχαρης. Η πρόσθετη αυτή ενίσχυση πρέπει, επίσης, να καταβληθεί για την περίοδο εμπορίας 2009/2010 σε περίπτωση που η ενδιαφερόμενη επιχείρηση αποποιείται μέρος ή το σύνολο της ποσόστωσης ζάχαρης που της έχει χορηγηθεί για τη συγκεκριμένη περίοδο εμπορίας.

Τέλος, η ενίσχυση για μέτρα διαφοροποίησης σε περιοχές που θίγονται από την αναδιάρθρωση του κλάδου της ζάχαρης μπορεί να χορηγείται σε οποιοδήποτε κράτος-μέλος σε συνάρτηση με την ποσόστωση ζάχαρης, την οποία αποποιούνται επιχειρήσεις εγκατεστημένες σε αυτό το κράτος-μέλος μια από τις περιόδους εμπορίας 2006/2007 και έως το 2009/2010. Το συνολικό ποσό της ενίσχυσης που διατίθεται σε ένα κράτος-μέλος καθορίζεται στα €109,50 ανά τόνο αποποιηθείσας ποσόστωσης ζάχαρης για το 2006/2007 και 2007/2008, €93,80 για το 2008/2009, και €78,00 για το 2009/2010.

Το συνολικό ποσό ενίσχυσης που διατίθεται σε ένα κράτος-μέλος για μια περίοδο εμπορίας προσ αυξάνεται κατά 50%, όταν η εθνική ποσόστωση ζάχαρης για αυτό το κράτος έχει αποτελέσει αντικείμενο αποποίησης κατά 50% τουλάχιστον, αλλά κατά λιγότερο του 75% (για την Ελλάδα είναι 158.702 τόνοι).

Με βάση τα παραπάνω, η απόσυρση του 51% της εθνικής ποσόστωσης ζάχαρης έδωσε το έναυσμα για εξελίξεις στον τομέα της ζάχαρης στην Ελλάδα. Η διοίκηση της Ελληνικής Βιομηχανίας Ζάχαρης αποφάσισε να αποσύρει δύο εργοστάσιά της (της Λάρισας και της Ξάνθης) και προτίθεται να τα μετατρέψει σε μονάδες παραγωγής βιοαιθανόλης, ενώ οι ζαχαροτευτλοπαραγωγοί οδηγήθηκαν σε προγράμματα εγκατάλειψης των ζαχαροτευτλοκαλλιεργειών.

Με βάση τον Πίνακα 3.20, η Ε.Ε. δίνει σημαντικές επιδοτήσεις στον τομέα των ζαχαρότευτλων το 2006 και το 2007 στα πλαίσια της αναδιάρθρωσης του κλάδου, ενώ προηγουμένως ο κλάδος ήταν σχεδόν πλήρως αυτοχρηματοδοτούμενος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.20

Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για τα ζαχαρότευτλα από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ε.Ε.-27	6,30	7,18	2,82	3,02	3,64	12,44	8,30	5,28	125,05	133,22
Ελλάδα	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,70	7,47

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

3.3.5. Εξωτερικό εμπόριο

– Ροές εμπορίου

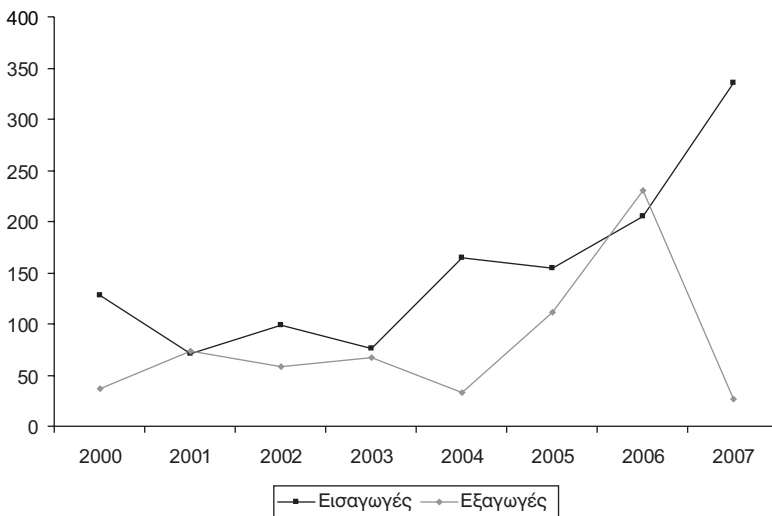
Οι εμπορικές συναλλαγές στον τομέα της ζάχαρης εμφανίζουν έντονες διακυμάνσεις κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Το 2001 και το 2003, οι εισαγωγές τείνουν να βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με εκείνο των εξαγωγών. Μόνο το 2006, ο τομέας εμφανίζεται ελαφρά πλεονασματικός, αφού οι συνολικές εισαγόμενες ποσότητες ζάχαρης φθάνουν τους 205 χιλ. τόνους, ενώ αντίστοιχα οι εξαγωγές τους 230,4 χιλ. τόνους. Τα υπόλοιπα χρόνια, η ελληνική αγορά χαρακτηρίζεται ως ελλειμματική, ενώ παρατηρείται μία σημαντική αύξηση του ελλείμματος το 2007 λόγω της αρνητικής εξέλιξης στο επίπεδο παραγωγής (Διάγραμμα 3.6).

Ειδικότερα, οι ελληνικές εξαγόμενες ποσότητες κυμάνθηκαν μεταξύ 26,86 και 230,4 χιλ. τόνους, με τη μικρότερη ποσότητα να παρατηρείται το 2007, και τη μεγαλύτερη το 2006. Το 2001 εισήχθησαν μόλις 70,5 χιλ. τόνοι ζάχαρης, ενώ το 2007 εκτιμάται ότι η εν λόγω ποσότητα έφθασε τους 335,6 χιλ. τόνους.

Οι τρίτες χώρες αποτέλεσαν τον κυριότερο προορισμό της ελληνικής ζάχαρης για ολόκληρη την εξεταζόμενη περίοδο. Η μέση ετήσια μεταβολή της συνολικής αξίας των εξαγωγών ανήλθε στο 12,24%, ενώ η αντίστοιχη μεταβολή της αξίας των εισαγωγών άγγιξε το 15,80% για το χρονικό διάστημα 2000-2007.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.6

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές ζάχαρης της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.21
Ροές εμπορίου ζάχαρης της Ελλάδας

Εισαγωγές									
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)				
Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες			Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		
Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή			Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		
2000	100.791		26.785		6.025		562		
2001	38.249	-62,05	32.225	20,31	1.727	-71,33	660	17,41	
2002	45.049	17,78	54.064	67,77	1.433	-17,02	2.339	254,26	
2003	27.752	-38,40	47.983	-11,25	1.724	20,31	1.495	-36,11	
2004	59.716	115,18	104.795	118,40	4.834	180,35	5.331	256,64	
2005	59.860	0,24	94.355	-9,96	3.884	-19,65	4.589	-13,91	
2006	87.465	46,11	117.835	24,89	5.228	34,61	5.763	25,57	
2007	187.822	114,74	147.771	25,40	12.315	135,56	6.079	5,50	

Εξαγωγές									
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)				
Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες			Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες		
Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή			Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		
2000	2.722		34.570		110		271		
2001	2.747	0,93	70.871	105,01	81	-26,65	1.073	296,61	
2002	227	-91,74	58.611	-17,30	15	-80,86	952	-11,34	
2003	5.212	2.196,96	61.261	4,52	147	847,20	1.095	15,12	
2004	938	-82,01	32.426	-47,07	36	-75,18	376	-65,71	
2005	831	-11,34	110.341	240,28	44	20,53	2.220	490,96	
2006	2.456	195,38	227.933	106,57	170	287,10	6.461	191,06	
2007	3.048	24,11	23.814	-89,55	125	-26,42	730	-88,70	

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Το σύνολο σχεδόν των εξαγόμενων ποσοτήτων ζάχαρης κατευθύνεται προς τρίτες χώρες (98,9% του συνόλου των εμπορικών συναλλαγών). Αντίθετα, οι εισαγωγές ζάχαρης προέρχονται σχεδόν κατά το ήμισυ από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Είναι εμφανές από τα στοιχεία του Πίνακα 3.22 ότι σημαντικότερος προορισμός της ελληνικής ζάχαρης είναι η Βουλγαρία, όπου εξάγεται το 15,34% του συνόλου των εξαγωγών για το προϊόν αυτό. Ακολουθούν η FYROM, η Αλβανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Οι σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι όσον αφορά τις εισαγωγές είναι, για το 2007, το Βέλγιο και το Ηνωμένο Βασίλειο από την Ε.Ε. (66,88% των εισαγωγών).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.22

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τη ζάχαρη (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	154.215	205.300	335.593	100,00		
Ε.Ε.-25	59.860	87.465	187.822	55,97		
Λοιπές χώρες	94.355	117.835	147.771	44,03		
Βέλγιο	8.223	11.393	81.745	24,36	43,52	
Ηνωμ. Βασίλειο	18.454	31.549	43.874	13,07	23,36	
Γαλλία	13.019	13.155	18.038	5,37	9,60	
Ιταλία	11.326	18.099	17.813	5,31	9,48	
Γερμανία	1.538	6.857	15.038	4,48	8,01	
Υποσύνολο					93,98	
Σερβία	39.661	79.107	64.451	19,21		43,62
Ρωσία	0	1	22.600	6,73		15,29
Ινδία	66	2.024	14.518	4,33		9,82
Βουλγαρία	912	1.006	12.685	3,78		8,58
Βραζιλία	8.162	7.604	9.463	2,82		6,40
Αίγυπτος	1	11.715	9.314	2,78		6,30
Υποσύνολο						90,02
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	111.172	230.388	26.861	100,00		
Ε.Ε.-25	831	2.456	3.048	1,07		
Λοιπές χώρες	110.341	227.933	23.814	98,93		
Ηνωμ. Βασίλειο	0	634	2.572	0,28	25,82	
Κύπρος	274	1.379	351	0,60	56,16	
Αυστρία	445	0	0	0,00	0,00	
Υποσύνολο					81,98	
Βουλγαρία	19.832	35.330	11.175	15,34		15,50
FYROM	3.561	8.064	7.839	3,50		3,54
Αλβανία	3.988	4.749	3.674	2,06		2,08
Λίβανος	5.924	39.919	0	17,33		17,51
Συρία	57.369	105.758	0	45,90		46,40
Υποσύνολο						85,03

Πηγή: U.N., Comtrade.

γών από την Κοινότητα), και η Σερβία και η Ρωσία από τις τρίτες χώρες (58,91% των εισαγωγών από τρίτες χώρες).

3.3.6. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Η Βραζιλία αναμένεται να παραμείνει η κύρια χώρα παραγωγής ζάχαρης. Η απόδοση και οι καλλιεργούμενες εκτάσεις (κυρίως για το ζαχαροκάλαμο) πιθανόν θα αυξηθούν ως απάντηση των παραγωγών στις υψηλότερες τιμές αγοράς. Παρ' όλα αυτά, καθώς η παγκόσμια αγορά ζάχαρης εμφανίζεται σχεδόν ισορροπημένη και τα υπερβολικά αποθέματα μειώνονται, οι δείκτες τιμών της λευκής και ακατέργαστης ζάχαρης θα αυξηθούν σημαντικά σε ονομαστικούς όρους, αλλά θα τείνουν να μειώνονται σε πραγματικούς όρους.

Μετά τη μεταρρύθμιση του καθεστώτος ζάχαρης, η Ε.Ε. αναμένεται να μειώσει την παραγωγή της λόγω αυξανόμενων εισαγωγών και ελέγχων στα πλαίσια του Π.Ο.Ε. για τις επιδοτούμενες εξαγωγές. Τελικά, είναι πιθανόν η Ε.Ε. να μετατραπεί στο μεγαλύτερο εισαγωγέα ζάχαρης σε παγκόσμιο επίπεδο.

Άρα στον τομέα αυτό οι μελλοντικές εξελίξεις θα επηρεαστούν άμεσα από τη ζήτηση βιοκαυσίμων. Αν η Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης μετατρέψει τα εργοστάσια της Λάρισας και της Ξάνθης σε εργοστάσια παραγωγής βιοαιθανόλης και η παραγωγή ζαχαρότευτλων για την παραγωγή βιοαιθανόλης ενταχθεί από την Κ.Ο.Α. ζάχαρης στα ενεργειακά φυτά, τότε η προοπτική του κλάδου μπορεί να είναι θετική. Διαφορετικά, με τη νέα Κ.Ο.Α. ζάχαρης και την εγκατάλειψη της ζαχαροτευτοκαλλιέργειας κατά 51%, ο κλάδος θα συρρικνωθεί σημαντικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΛΑΙΑ ΚΑΙ ΟΙΝΟΣ

4.1. Ελαιόλαδο και επιτραπέζιες ελιές

4.1.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Η παγκόσμια παραγωγή ελαιόλαδου ήταν περίπου 2,5 εκατ. τόνοι το 2006. Το 72% της ποσότητας αυτής παρήχθη στην Ε.Ε., ενώ σημαντικές χώρες παραγωγής θεωρούνται και η Συρία (100 χιλ. τόνοι), η Τουρκία (112 χιλ. τόνοι), η Τυνησία (220 χιλ. τόνοι) και το Μαρόκο (75 χιλ. τόνοι). Ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα της παραγωγής ελαιόλαδου είναι οι μεγάλες διακυμάνσεις που παρατηρούνται στο επίπεδο παραγωγής τόσο ανά έτος όσο και ανά περιοχή.

Το 2005/2006, η παραγωγή στην Ε.Ε. εμφανίζεται μειωμένη κατά 18% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, στο επίπεδο των 1,9 εκατ. τόνων (827 χιλ. τόνοι από την Ισπανία, 636 χιλ. τόνοι από την Ιταλία, 424 χιλ. τόνοι από την Ελλάδα, 29

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1

Παγκόσμια παραγωγή ελαιόλαδου ανά κράτος (χιλ. τόνοι)

	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07*	2007/08**	Μέσος όρος		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1) - (7)		
									Ποσότητα	%
Ισπανία	1.411,4	861,1	1.412,0	989,8	826,9	1.108,7	1.228,1	1.101,7	39,02	
Ιταλία	656,7	634,0	685,0	879,0	636,5	603,0	500,0	682,4	24,17	
Ελλάδα	358,3	414,0	308,0	435,0	424,0	370,0	360,0	384,9	13,63	
Πορτογαλία	33,7	28,9	31,2	41,2	29,1	48,0	36,0	35,4	1,25	
Γαλλία	3,6	4,7	4,6	4,7	4,4	3,4	4,5	4,2	0,15	
Σύνολο Ε.Ε.	2.463,5	1.942,5	2.448,0	2.357,0	1.928,5	2.142,0	2.135,5	2.213,6	78,40	
Τυνησία	35,0	72,0	280,0	130,0	220,0	170,0	180,0	151,2	5,36	
Συρία	92,0	165,0	110,0	175,0	100,0	154,0	100,0	132,7	4,17	
Τουρκία	65,0	140,0	79,0	145,0	112,0	166,0	160,0	117,8	4,70	
Μαρόκο	60,0	45,0	100,0	50,0	75,0	75,0	85,0	67,5	2,39	
Ιορδανία	14,0	28,0	25,0	29,0	22,0	37,0	21,5	25,8	0,91	
Αργεντινή	10,0	11,0	13,5	18,0	23,0	14,5	20,0	15,0	0,53	
Σύνολο εκτός Ε.Ε.	362,0	553,0	726,0	656,0	744,0	717,5	685,0	609,7	21,60	
Σύνολο	2.825,5	2.495,5	3.174,0	3.013,0	2.672,5	2.859,5	2.820,5	2.823,3	100,00	

* Προσωρινά στοιχεία, ** Εκτιμήσεις.

Πηγή: Διεθνές Συμβούλιο Ελαιόλαδου.

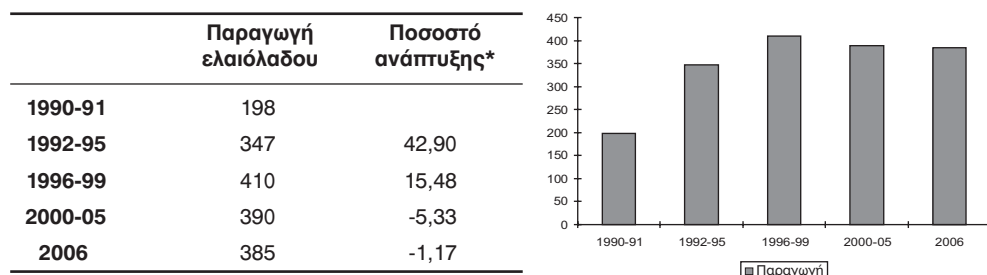
χιλ. τόνοι από την Πορτογαλία και 4 χιλ. τόνοι από τη Γαλλία). Αξίζει να σημειωθεί ότι τη μεγαλύτερη μείωση παραγωγής είχαν η Ιταλία (-28%) και η Ισπανία (-16%), που παράγουν περισσότερο από το 75% της συνολικής παραγωγής της Ε.Ε. Η μειωμένη παραγωγή οφείλεται στις κακές συνθήκες που επικράτησαν για την καλλιέργεια, κυρίως στην Ισπανία, αν και αναμένεται να βελτιωθεί, κάτι που φαίνεται από τα προσωρινά στοιχεία για το 2007, αλλά και τις εκτιμήσεις για το 2008.

– Παραγωγή ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών στην Ελλάδα

Η παραγωγή ελαιόλαδου στην Ελλάδα, μετά το διπλασιασμό της από το 1990 μέχρι το 2000, δηλαδή από 198 χιλ. τόνους στους 410 χιλ. τόνους, παρουσιάζει μια σχετική σταθερότητα τα επόμενα χρόνια φθάνοντας τους 390 χιλ. τόνους περίπου (Πίνακας 4.2).

Όσον αφορά τις ελιές, ελαιοποιήσιμες και επιτραπέζιες, η παραγωγή τους αυξάνει σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο (Πίνακας 4.3 και Διάγραμμα 4.1).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2
Παραγωγή ελαιόλαδου στην Ελλάδα (χιλ. τόνοι)

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3
Παραγωγή ελιών στην Ελλάδα (χιλ. τόνοι)

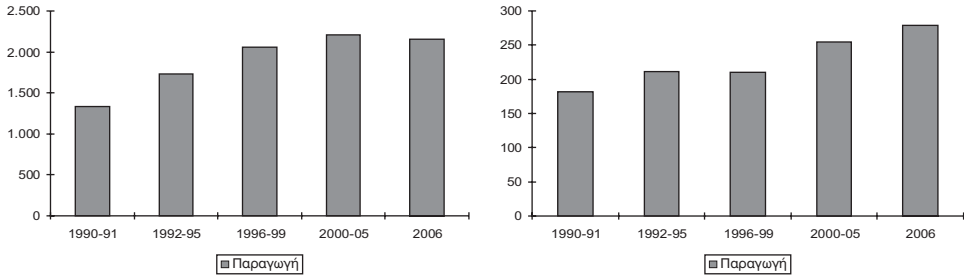
Περίοδος	Παραγωγή ελαιοποιήσιμων ελιών	Ποσοστό ανάπτυξης*	Παραγωγή επιτραπέζιων ελιών	Ποσοστό ανάπτυξης*
1990-91	1.336		182	
1992-95	1.729	22,75	211	13,85
1996-99	2.056	15,93	210	-0,72
2000-05	2.206	6,77	254	17,48
2006	2.154	-2,40	279	8,90

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1

Παραγωγή ελαιοποιήσιμων και επιτραπέζιων ελιών στην Ελλάδα (χιλ. τόνοι)

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

Η νέα Κ.Α.Π. φαίνεται να είναι ιδιαίτερος ευεργετική για τις επιτραπέζιες ελιές που αυξάνονται το 2006 κατά 9%.

4.1.2. Κατανάλωση

Η κατανάλωση ελαιόλαδου στην Ε.Ε. υπολογίζεται στα 1,9 εκατ. τόνους το 2006 (ή το 71% της συνολικής παγκόσμιας κατανάλωσης). Πρώτη χώρα σε κατανάλωση ελαιόλαδου είναι η Ιταλία (848 χιλ. τόνοι) και ακολουθούν η Ισπανία (478 χιλ. τόνοι) και η Ελλάδα (265 χιλ. τόνοι). Εκτός της Ε.Ε., η κατανάλωση ελαιόλαδου είναι ιδιαίτερα χαμηλή με βασικότερο καταναλωτή τις Η.Π.Α. (με 7,7% της συνολικής κατανάλωσης) και ακολουθούν η Συρία (4,1%), η Τουρκία (2%) και το Μαρόκο (2%).

Το 2006, η κατανάλωση ελαιόλαδου στην Ε.Ε. εμφανίζεται μειωμένη κατά 7,7% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα προσωρινά αλλά και τα εκτιμημένα στοιχεία για το 2007 και 2008 αναμένουν μια αύξηση της κατανάλωσης ελαιόλαδου σε επίπεδα κοντά στους 2.040 χιλ. τόνους. Στην Ελλάδα η κατανάλωση αναμένεται να επανέλθει στα επίπεδα του 2005, έχοντας σημειώσει μία μικρή μείωση το 2006 (Πίνακας 4.4).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4
Κατανάλωση ελαιόλαδου ανά κράτος (χιλ. τόνοι)

	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07*	2007/08**	Μέσος όρος	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1) - (7)	
								Ποσότητα	%
Ιταλία	735,0	770,0	785,0	840,0	848,2	852,4	810,5	805,1	28,95
Ισπανία	631,2	591,3	613,9	615,9	477,8	570,0	625,0	585,3	21,04
Ελλάδα	270,0	270,0	270,0	283,0	265,0	284,0	284,0	273,3	9,83
Γαλλία	95,1	97,0	94,0	97,1	99,5	100,5	104,0	97,2	3,49
Πορτογαλία	61,5	64,9	67,0	74,5	71,6	75,0	66,0	69,1	2,48
Σύνολο Ε.Ε.	1.894,5	1.918,5	1.997,5	2.079,0	1.918,0	2.035,5	2.046,5	1.973,8	70,97
Η.Π.Α.	188,5	184,0	216,5	215,5	223,0	251,0	251,0	213,1	7,66
Συρία	86,0	128,5	150,0	135,0	79,0	110,0	80,0	114,8	4,13
Μαρόκο	60,0	60,0	70,0	38,0	55,0	55,0	65,0	56,3	2,02
Τουρκία	55,0	50,0	46,0	60,0	50,0	70,0	73,0	55,2	1,98
Τυνησία	28,0	30,0	56,0	44,0	38,0	45,0	50,0	40,2	1,45
Αλγερία	25,0	21,0	60,0	38,0	35,0	22,5	32,0	33,6	1,21
Αυστραλία	27,5	31,5	34,5	32,5	34,5	40,0	41,0	33,4	1,20
Ιαπωνία	31,5	30,5	32,0	32,0	30,0	31,0	31,5	31,2	1,12
Καναδάς	24,0	25,0	26,0	32,0	30,0	30,5	30,5	27,9	1,00
Σύνολο εκτός Ε.Ε.	712,0	759,0	885,0	844,5	772,5	872,0	880,0	807,5	29,03
Σύνολο	2.606,5	2.677,5	2.882,5	2.923,5	2.690,5	2.907,5	2.926,5	2.781,3	100,00

* Προσωρινά στοιχεία, ** Εκτιμήσεις.

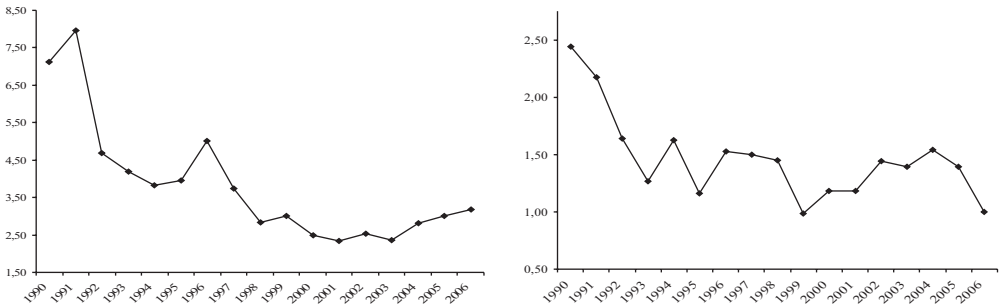
Πηγή: Διεθνές Συμβούλιο Ελαιόλαδου.

4.1.3. Τιμές

Το 2005 οι πραγματικές τιμές ελαιόλαδου σημείωσαν σημαντική αύξηση έναντι του 2004. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις καταχωρίστηκαν στην Ισπανία και την Ιταλία. Στην Ελλάδα, οι τιμές είναι σχετικά αυξημένες από το 2004 και μετά. Δεν είναι όμως ίδια η πορεία στις τιμές των επιτραπέζιων ελιών που τα τελευταία χρόνια παρουσιάζονται μειωμένες (Διάγραμμα 4.2).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2

Πραγματικές τιμές παραγωγού ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών (€/κιλό), έτος βάσης 2006

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τμήμα Αγροτικής Στατιστικής.

4.1.4. Η Κοινή Οργάνωση των Αγορών ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών

Η Κ.Ο.Α. ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών αποτέλεσε αντικείμενο μεταρρύθμισης το 2004, ώστε να επιτραπεί η μετάβαση από τις άμεσες ενισχύσεις στην παραγωγή στο νέο καθεστώς της ενιαίας ενίσχυσης (Κανονισμός (Ε.Κ.) αριθ. 865/04). Ποσοστό τουλάχιστον 60% του ποσού των ενισχύσεων που καταβλήθηκαν κατά την περίοδο 1999-2002 καταλογίζονται πλέον στο καθεστώς της ενιαίας ενίσχυσης. Πριν το 2005, η ενίσχυση που καταβάλλονταν με βάση το επίπεδο παραγωγής ήταν €1.322,50 ανά τόνο.

Η Κ.Ο.Α. ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών καλύπτει τα εξής προϊόντα: ελαιόλαδο, ελιές νωπές, διατηρημένες με απλή ψύξη, ξερές ή παρασκευασμένες, υπολείμματα και πυρήνες ελιάς. Η περίοδος εμπορίας αρχίζει την 1η Ιουλίου κάθε έτους και λήγει στις 30 Ιουνίου του επόμενου έτους. Ωστόσο, η περίοδος εμπορίας το 2005/2006 άρχισε την 1η Νοεμβρίου 2005. Τα κράτη-μέλη δεν επιτρέπεται να προσαυξήσουν τις τιμές των άλλων φυτικών ελαίων σε σχέση με την τιμή του ελαιόλαδου, ώστε να διευκολύνουν τη διάθεση της παραγωγής ελαιόλαδου.

Τέλος, με βάση τον Κανονισμό (Ε.Κ.) αριθ. 2080/2005, καθορίστηκαν οι λεπτομερείς κανόνες των οργανώσεων παραγωγών δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη βελτίωση της ποιότητας του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών, στη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδράσεων της καλλιέργειας ελιών, την προστασία πιστοποίησης και ποιότητας και τη διάδοση πληροφοριών. Επιπλέον, ο Κανονισμός καθορίζει τις διαδικασίες για την έγκριση λειτουργίας των οργανώσεων, τα κριτήρια επιλογής των προγραμμάτων εργασίας, τις διαδικασίες πληρωμής, καθώς επίσης και την κατανομή της κοινοτικής χρηματοδότησης. Στον Πίνακα 4.5 εμφανίζεται το ύψος των κοινοτικών επιδοτήσεων τα τελευταία χρό-

για τόσο για το ελαιόλαδο όσο και για τις επιτραπέζιες ελιές. Είναι εμφανές ότι η Ελλάδα επωφελείται κυρίως από τις ενισχύσεις για την παραγωγή ελαιόλαδου, αν και το ύψος τους μειώνεται αισθητά μετά την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5

Επιδότησεις στην Ελλάδα για το ελαιόλαδο και τις επιτραπέζιες ελιές από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ελαιόλαδο										
Ε.Ε.-27	1.914,01	2.020,65	2.025,49	2.007,65	2.205,69	2.016,82	2.123,85	1.799,19	436,71	128,66
Ελλάδα	510,96	543,22	532,31	507,31	521,91	456,83	537,80	175,92	14,35	20,91
Επιτραπέζιες ελιές										
Ε.Ε.-27	7,23	28,33	63,32	82,10	65,98	63,89	62,51	46,27	1,02	0,00
Ελλάδα	7,23	15,49	14,32	21,90	17,67	15,02	18,15	1,85	0,00	..

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

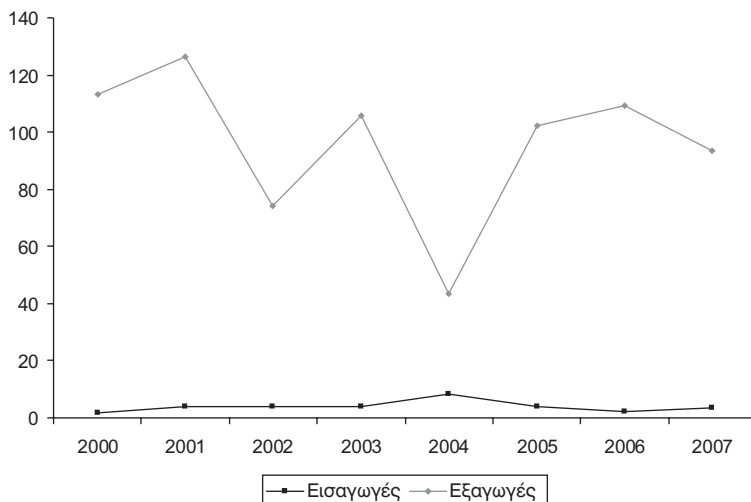
4.1.5. Εξωτερικό εμπόριο

– Ροές εμπορίου

Διαθέτοντας μία πλεονασματική αγορά για το ελαιόλαδο, οι εξαγωγές του τομέα κυμαίνονται σε υψηλά επίπεδα κατά την εξεταζόμενη περίοδο (Διάγραμμα 4.3).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές ελαιόλαδου της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

Ειδικότερα, οι ελληνικές εξαγόμενες ποσότητες κυμάνθηκαν μεταξύ 43,86 και 126,3 χιλ. τόνων, με τη μικρότερη ποσότητα να παρατηρείται το 2004 και τη μεγαλύτερη το 2001, οπότε και αυξήθηκε το ενδοκοινοτικό εμπόριο κατά 12,8% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Όπως είναι αναμενόμενο, οι εξαγόμενες ποσότητες επηρεάζονται σημαντικά από τις έντονες διακυμάνσεις του επιπέδου παραγωγής που παρατηρούνται στον τομέα (Πίνακας 4.6).

Οι εισαγωγές ελαιόλαδου είναι αμελητέες τόσο σε επίπεδο Κοινότητας όσο και από τις υπόλοιπες χώρες. Το 2006 εισήχθησαν μόλις 2,2 χιλ. τόνοι ελαιόλαδου, ενώ το 2007 εκτιμάται ότι η εν λόγω ποσότητα αυξήθηκε κατά 1,16 χιλ. τόνους.

Τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ε.Ε. αποτέλεσαν τον κυριότερο προορισμό του ελληνικού ελαιόλαδου για ολόκληρη την εξεταζόμενη περίοδο. Η μέση ετήσια μετα-

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6
Ροές εμπορίου ελαιόλαδου της Ελλάδας

Εισαγωγές								
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	1.786		7		2.811		26	
2001	3.715	107,95	20	168,92	6.631	135,87	90	..
2002	4.073	9,64	0	..	9.112	37,41	0	..
2003	4.122	1,19	0	..	9.424	3,42	1	..
2004	8.511	106,50	5	..	21.067	123,56	22	..
2005	3.781	-55,57	0	..	10.300	-51,11	0	..
2006	2.240	-40,76	0	..	8.141	-20,96	0	..
2007	3.371	50,49	30	..	8.805	8,15	58	..

Εξαγωγές								
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες		Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	104.655		8.721		224.537		25.002	
2001	118.139	12,88	8.166	-6,36	245.971	9,55	23.611	-5,56
2002	66.685	-43,55	7.561	-7,41	162.442	-33,96	24.330	3,05
2003	97.603	46,36	8.259	9,23	240.113	47,81	26.125	7,37
2004	36.115	-63,00	7.541	-8,69	95.460	-60,24	27.743	6,19
2005	93.831	159,81	8.541	13,26	300.273	214,55	33.618	21,18
2006	99.804	6,37	9.638	12,85	358.227	19,30	44.934	33,66
2007	79.860	-19,98	13.527	40,35	233.795	-34,74	47.423	5,54

Πηγή: U.N., Comtrade.

βολή της συνολικής αξίας των εξαγωγών ανήλθε στο 1,72%, ενώ η αντίστοιχη μεταβολή της αξίας των εισαγωγών άγγιξε το 17,67% για το χρονικό διάστημα 2000-2007.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Είναι εμφανές από τα στοιχεία του Πίνακα 4.7 ότι σημαντικότερος αγοραστής του ελληνικού ελαιόλαδου είναι η Ιταλία, όπου εξάγεται το 70,12% του συνόλου των εξαγωγών. Ακολουθούν η Γερμανία, η Ισπανία και η Αυστρία, ενώ στο σύνολο τους οι τέσσερις αυτές χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο καλύπτουν το

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7
Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το ελαιόλαδο (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	3.781	2.240	3.401	100,00		
Ε.Ε.-25	3.781	2.240	3.371	99,11		
Λοιπές χώρες	0	0	30	0,89		
Ιταλία	2.213	1.700	2.021	59,42	59,95	
Ισπανία	1.061	368	1.163	34,20	34,51	
Υποσύνολο					94,46	
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	102.372	109.442	93.387	100,00		
Ε.Ε.-25	93.831	99.804	79.860	85,52		
Λοιπές χώρες	8.541	9.638	13.527	14,48		
Ιταλία	82.327	83.801	65.482	70,12	82,00	
Γερμανία	1.728	2.843	4.611	4,94	5,77	
Ισπανία	4.082	6.288	2.444	2,62	3,06	
Αυστρία	1.130	1.156	2.138	2,29	2,68	
Ηνωμ. Βασίλειο	1.679	1.829	1.837	1,97	2,30	
Υποσύνολο					95,81	
Καναδάς	1.852	1.866	4.027	4,31		29,77
Η.Π.Α.	2.535	3.616	3.847	4,12		28,44
Αυστραλία	1.422	1.189	1.546	1,66		11,43
Ελβετία	521	631	560	0,60		4,14
Κίνα	548	326	426	0,46		3,15
Ρωσία	200	198	397	0,43		2,94
Ιαπωνία	263	240	336	0,36		2,48
Υποσύνολο						82,35

Πηγή: U.N., Comtrade.

95,81% των εκροών ελαιόλαδου προς την Ε.Ε. Οι ποσότητες που εξάγονται προς τρίτες χώρες και κυρίως προς τον Καναδά, τις Η.Π.Α. και την Αυστραλία είναι κατά πολύ χαμηλότερες και αντιστοιχούν στο 69,64% των εξωκοινοτικών εκροών.

Οι σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι όσον αφορά τις εισαγωγές είναι, για το 2007, δύο άλλες μεσογειακές χώρες, η Ιταλία και η Ισπανία (94,46% των εισαγωγών από την Κοινότητα).

4.1.6. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Το ελαιόλαδο δέχεται πολλές πιέσεις από τις εξελίξεις στην παγκόσμια αγορά, την υιοθέτηση ολοένα και πιο αυστηρών κανόνων υγιεινής και ασφάλειας των τροφίμων και την ευαισθητοποίηση καθημερινά περισσότερων πολιτών σε θέματα περιβαλλοντικά.

Η προώθηση διεπαγγελματικών συμφωνιών μπορεί να παίξει πρωταρχικό ρόλο, με τη διαμόρφωση συγκεκριμένου θεσμικού πλαισίου και την εφαρμογή ενιαίας εθνικής στρατηγικής και συναφών πολιτικών ανάπτυξης των δραστηριοτήτων που αφορούν τα προϊόντα ελιάς και ελαιόλαδου. Η εκπόνηση και υλοποίηση προγραμμάτων ανάπτυξης κλαδικής υποδομής και ποιοτικής βελτίωσης των προϊόντων του τομέα, η διαρκής ενημέρωση των διαφόρων επαγγελματικών κατηγοριών και η ανάπτυξη της έρευνας θα μπορούσαν, επίσης, να συμβάλουν στην προστασία των καταναλωτών και στην προσαρμογή των προϊόντων στις ανάγκες της εγχώριας και διεθνούς αγοράς. Η αύξηση της ζήτησης των προϊόντων του τομέα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο θα μπορούσε να επιτευχθεί με την ενημέρωση για τα πλεονεκτήματα υγείας που έχουν απέναντι σε άλλα σπορέλαια ή μαργαρίνες. Επιπλέον, η προώθηση της βιολογικής ελαιοκαλλιέργειας, των ονομασιών προέλευσης και των σημάτων ποιότητας των προϊόντων θα μπορούσαν να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητά τους στη διεθνή αγορά.

Όπως ήδη έχει αναφερθεί, η παραγωγή ελαιόλαδου και ελιών εμφανίζει μια αυξητική πορεία σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο. Κατά συνέπεια, η πορεία αυτή μπορεί να είναι ακόμη θετικότερη στο μέλλον, αν οι παραγωγοί ενημερωθούν και προσαρμόσουν την παραγωγή τους σε όλες τις δυνατότητες που τους δίνονται και αναφέρονται παραπάνω.

4.2. Οίνος και αμπέλια

4.2.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Από το 1998 που η παγκόσμια καλλιέργεια αμπελώνων ήταν στο χαμηλότερο σημείο ακολούθησε μια πολύ έντονη ανάκαμψη μέχρι το 2000, κάτω από

την επίδραση κυρίως της πραγματοποίησης νέων φυτεύσεων στις χώρες του νότιου ημισφαιρίου και ιδιαίτερα στις Η.Π.Α., καθώς και της συνεχούς αύξησης των κινεζικών εκτάσεων αμπελώνων, ιδιαίτερα από το 1998 και έως το 2003 τουλάχιστον. Στη συνέχεια, η παγκόσμια έκταση αμπελώνων σταθεροποιείται για την τριετία 2000-2002, φθάνοντας τα 78,7 εκατ. στρέμματα περίπου. Ειδικότερα, σε περίπου μια δεκαετία η έκταση αμπελώνων της Κίνας αυξήθηκε κατά 38%, της Αυστραλίας κατά 32%, της Χιλής κατά 17% και των Η.Π.Α. κατά 10%. Αντίθετα, στην Ουγγαρία για την ίδια περίοδο υπήρξε ραγδαία μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων (-20%).

Η Ε.Ε. διατηρεί το προβάδισμα στις εκτάσεις με 47% σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας του Ο.Η.Ε. (F.A.O.), κατά τη διάρκεια του 2004, η Ισπανία είχε τη μεγαλύτερη σε έκταση καλλιέργεια αμπελιού (σταφύλια για νωπή κατανάλωση, κρασί, σταφίδα και χυμό). Ακολουθούν η Ιταλία, η Κίνα και οι Η.Π.Α. Να σημειωθεί ότι η παραγωγή κρασιού στην Ε.Ε. μειώθηκε έναντι του προηγούμενου έτους φθάνοντας τα 165,6 εκατ. εκατόλιτρα το 2005, ποσότητα ελαφρώς υψηλότερη από το μέσο επίπεδο παραγωγής κατά τα τελευταία 5 χρόνια (Πίνακας 4.8).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.8
Παραγωγή οίνου* στην Ε.Ε.

	Παραγωγή οίνου (εκατ. εκατόλιτρα)	Μέσος όρος παραγωγής για 5 έτη (εκατ. εκατόλιτρα)	Μέσος όρος παραγωγής για 10 έτη (εκατ. εκατόλιτρα)
1999/00	179,1	164,3	166,3
2000/01	176,0	169,0	165,7
2001/02	159,1	167,0	166,0
2002/03	150,9	164,5	162,0
2003/04	153,3	163,7	161,4
2004/05	183,7	164,6	164,5
2005/06	165,6	162,5	165,7

* Ο μούστος που δεν χρησιμοποιήθηκε για παραγωγή οίνου δεν συμπεριλαμβάνεται.
Πηγή: European Commission (2007), *The Agricultural Situation in the EU*, Report 2005.

Όσον αφορά το επίπεδο συγκομιδής σταφυλιών για οίνο ανά κράτος-μέλος, παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.9 για ένα χρονικό διάστημα 5 ετών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9
Συγκομιδή σταφυλιών για οίνο* ανά κράτος

Συνολική παραγωγή (χιλ. εκατόλιτρα)	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06
Τσεχία	545	495	510	545	580
Γερμανία	8.980	9.984	8.289	10.147	9.100
Ελλάδα	3.477	3.085	3.815	4.295	4.093
Ισπανία	33.937	39.419	47.300	49.038	41.360
Γαλλία	55.339	51.966	47.519	58.845	53.300
Ιταλία	52.293	46.200	46.650	55.000	52.600
Κύπρος	503	240	400	414	200
Λουξεμβούργο	135	154	123	156	135
Ουγγαρία	5.450	3.500	3.900	4.800	2.900
Μάλτα	67	62	70	70	70
Αυστρία	2.531	2.599	2.556	2.579	2.190
Πορτογαλία	7.790	6.651	7.283	7.475	6.645
Σλοβενία	1.090	900	867	1.031	1.250
Σλοβακία	..	332	540	500	400
Λοιπά κράτη της Ε.Ε.-25	18	12	18	20	20
Σύνολο Ε.Ε.-25	172.155	165.599	169.644	194.390	174.843

* Ο μούστος που δεν χρησιμοποιήθηκε για παραγωγή οίνου δεν συμπεριλαμβάνεται.
Πηγή: European Commission (2007), *The Agricultural Situation in the EU*, Report 2005.

– Παραγωγή στην Ελλάδα

Διαχρονικά, οι εκτάσεις των ελληνικών αμπελώνων παρουσιάζουν διακυμάνσεις. Από το 1990 μέχρι το 2001, η έκταση των αμπελώνων μειώνεται, ενώ σύμφωνα με στοιχεία του 1997 η συνολική έκταση των αμπελώνων ήταν 1,32 εκατ. στρέμματα. Οι προαναφερόμενοι πτωτικοί ρυθμοί της αμπελοκαλλιέργειας είναι της τάξης του 10% περίπου τα τελευταία χρόνια (Διάγραμμα 4.4). Η πτώση αυτή οφείλεται κυρίως στο μέτρο των επιδοτούμενων εκριζώσεων που εφαρμόσε η Ε.Ε., με σκοπό τον περιορισμό της υψηλής παραγωγής και των συσσωρευμένων αποθεμάτων. Συγκρίνοντας τα διαθέσιμα στοιχεία για τις εκτάσεις των αμπελώνων της Ελλάδας με τα αντίστοιχα των κρατών-μελών της Ε.Ε., η Ελλάδα βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις απέχοντας κατά πολύ από τις εκτάσεις χωρών όπως η Ισπανία (περίπου 12 εκατ. στρέμματα) και η Γαλλία (περίπου 9,1 εκατ. στρέμματα). Παρά τη μείωση των εκτάσεων που καλύπτονται με αμπέλια από το 2003 και μετά, δεν παρατηρείται ανάλογη μείωση της παραγωγής, κάτι που οφείλεται κυρίως στη βελτίωση των συντελεστών απόδοσης των εκμεταλλεύσεων.

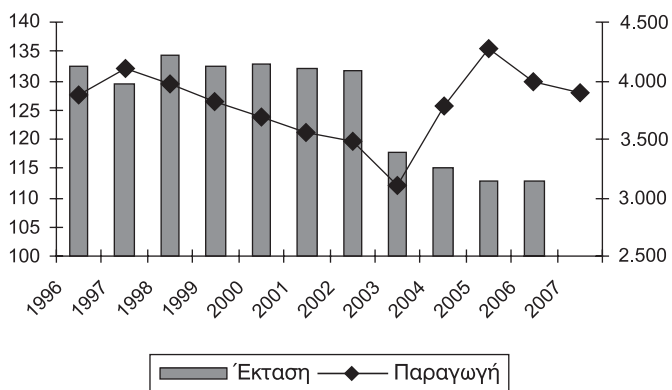
Όσον αφορά στις εκτάσεις των καλλιεργούμενων ποικιλιών της Ελλάδας, οι οινάμπελοι κατέχουν περίπου το 68,67% των αμπελώνων, ενώ οι υπόλοιπες

εκτάσεις καλλιεργούνται με επιτραπέζιες ποικιλίες (23,69%) και σταφίδα (7,64%). Η μέση έκταση για την Ελλάδα είναι περίπου 5 στρέμματα για τις ποικιλίες V.Q.P.R.D., ενώ για την Ε.Ε. είναι 11-70 στρέμματα, και για τις επιτραπέζιες ποικιλίες 4 στρέμματα για την Ελλάδα και 7-35 στρέμματα για την Ε.Ε. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί η ενίσχυση του μεριδίου των ποικιλιών για κρασιά ποιότητας.

Η παραγωγή μούστου ακολουθεί την πορεία των αμπελώνων και μετά το 1998 παρατηρείται σημαντική πτώση. Την περίοδο 2000-05 η μείωση παραγωγής μούστου είναι της τάξης του 11,5% (Πίνακας 4.10).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.4

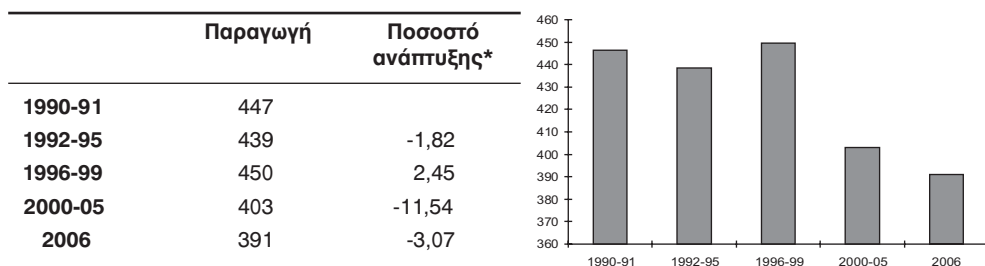
Εκτάσεις αμπελών (χιλ. εκτάρια) και παραγωγή κρασιού (χιλ. εκατόλιτρα) στην Ελλάδα

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.10

Παραγωγή μούστου στην Ελλάδα (χιλ. τόνοι)

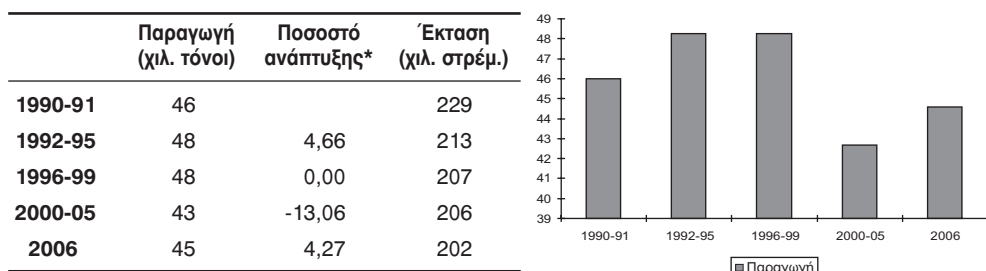
* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

Τόσο η παραγωγή κορινθιακής σταφίδας όσο και αυτή της σουλτανίνας παρουσιάζουν συνολικά πτωτική τάση και ιδιαίτερα το 2002 παρατηρείται ιστορικά η χαμηλότερη καταγεγραμμένη παραγωγή και για τα δύο είδη σταφίδας. Ιδιαίτερα η παραγωγή σουλτανίνας έφτασε σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα, ως αποτέλεσμα ζημιών που σημειώθηκαν κατά την αντίστοιχη καλλιεργητική περίοδο (Πίνακες 4.11 και 4.12).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.11

Έκταση και παραγωγή κορινθιακής σταφίδας στην Ελλάδα

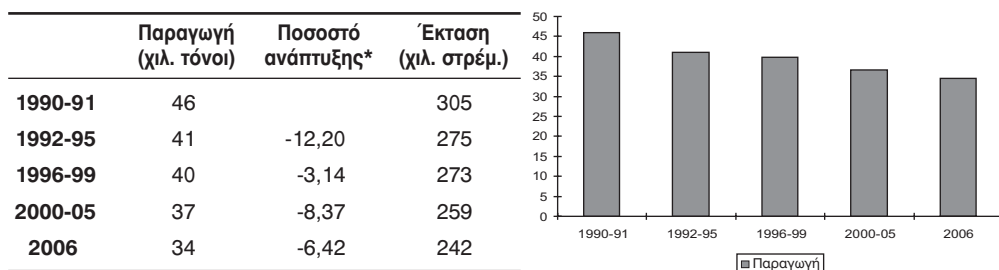

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.12

Έκταση και παραγωγή σουλτανίνας στην Ελλάδα

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Παραγωγή αμπέλων σε περιφερειακό επίπεδο

Η καλλιέργεια αμπέλων καλύπτει το 3,81% της καλλιεργούμενης έκτασης στην Ελλάδα. Όσον αφορά στη γεωγραφική κατανομή των εκτάσεων, ο μεγαλύτερος αριθμός αμπέλων το 2006 βρίσκεται στην Πελοπόννησο με 289.691

στρέμματα, ενώ ακολουθούν η Κρήτη με 255.228 και η περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας με 188.619 (Πίνακας 4.13). Στην περιφέρεια Πελοποννήσου, και κυρίως στο νομό Κορινθίας, παράγεται το 48,22% (47,41% στην Κορινθία) των επιτραπέζιων σταφυλιών, το 31,47% (20,19% στην Κορινθία) των σταφίδων και το 15,56% (8,53% στην Κορινθία) των σταφυλιών που γλευκοποιήθηκαν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13
Αμπελώνες σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Παραγωγή (τόνοι)				% συμμετοχής στο σύνολο της παραγωγής		
	Έκταση (στρέμ.)	Σταφύλια που γλευκοποιήθηκαν	Επιτραπέζια	Σταφίδα	Σταφύλια που γλευκοποιήθηκαν	Επιτραπέζια	Σταφίδα
Σύνολο Ελλάδας	1.261.084	712.001	245.572	79.249	100,00	100,00	100,00
Αττική	73.667	45.540	826	0	6,40	0,34	0,00
Στερεά Ελλάδα	88.555	89.204	1.884	13	12,53	0,77	0,02
Δυτική Ελλάδα	188.619	119.662	3.179	24.374	16,81	1,29	30,76
Πελοπόννησος	289.691	110.776	118.413	24.936	15,56	48,22	31,47
Νησιά Ιονίου	59.788	25.900	458	4.768	3,64	0,19	6,02
Ήπειρος	7.841	5.474	219	7	0,77	0,09	0,01
Θεσσαλία	59.597	86.874	12.913	1	12,20	5,26	0,00
Κεντρ. Μακεδονία	58.881	46.714	24.424	4	6,56	9,95	0,01
Δυτ. Μακεδονία	26.868	17.774	898	0	2,50	0,37	0,00
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	58.866	37.888	53.780	0	5,32	21,90	0,00
Νησιά Β. Αιγαίου	35.492	27.547	1.635	3	3,87	0,67	0,00
Νησιά Ν. Αιγαίου	57.991	18.046	2.640	5	2,53	1,08	0,01
Κρήτη	255.228	80.603	24.304	25.140	11,32	9,90	31,72

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 4.14, η ελληνική παραγωγή οίνου περιλαμβάνει κυρίως οίνους λευκούς (68%) και δευτερευόντως ερυθρούς και ερυθρωπούς (32%), το μερίδιο των οποίων συνεχώς μειώνεται. Όσον αφορά στους τύπους του οίνου, η παραγωγή καλύπτεται σε συντριπτικό ποσοστό από επιτραπέζιους οίνους, ενώ μικρό μόνο μέρος αφορά οίνους V.Q.P.R.D. (περίπου 9,5%), ποσοστό που παραμένει μάλλον στάσιμο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.14
Οινοπαραγωγή περιόδου 2006-2007 (εκατόλιτρα)

Κατηγορία	Συνολικός όγκος σε 100-λίτρα	Εκ των οποίων οίνοι ερυθροί και ερυθρωποί	Εκ των οποίων οίνοι λευκοί
1. Επιτραπέζιοι οίνοι			
α) Χωρίς γεωγραφική ένδειξη	2.796.296	906.052	1.890.244
β) Με γεωγραφική ένδειξη	387.732	169.651	218.081
γ) Ονομασία κατά παράδοση	347.963	331	347.632
γ.1) Χωρίς γεωγραφική ένδειξη (Ρετσίνα υπόλοιπης χώρας)	327.962	331	327.631
γ.2) Με γεωγραφική ένδειξη (Τοπικοί οίνοι)	20.001	0	20.001
2. V.Q.P.R.D. (ΟΠΑΠ-ΟΠΕ)	377.656	162.012	215.644
Σύνολο	3.909.647	1.238.046	2.671.601
Γλεύκη σταφυλής	28.377		28.377
Σύνολο	3.938.024	1.238.046	2.699.978

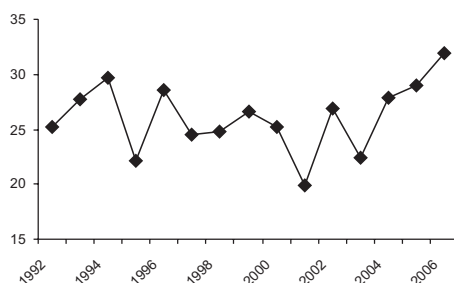
Πηγή: ΕΣΥΕ.

4.2.2. Κατανάλωση

Η κατανάλωση οίνου στην Ε.Ε. μειώνεται σταθερά. Στο διάστημα της τελευταίας δεκαετίας σημειώθηκε άνοδος των εισαγωγών κατά 10% ετησίως, ενώ οι εξαγωγές αυξάνονται με αργό ρυθμό. Εάν διατηρηθούν οι τρέχουσες τάσεις, το 2010/2011 το πλεόνασμα οινοπαραγωγής θα φθάνει το 15% της ετήσιας παραγωγής. Η Ε.Ε. δαπανά κάθε χρόνο περίπου μισό δις ευρώ απλώς και μόνο για να απαλλαγεί από τα πλεονάσματα οίνου για τα οποία δεν υπάρχει αγορά να τα απορροφήσει. Στην Ελλάδα, η κατανάλωση οίνου παρουσιάζει αύξηση τα τελευταία χρόνια (Πίνακας 4.15). Το ζήτημα, όμως, εξακολουθεί να υφίσταται όσο η

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.15
Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση οίνου στην Ελλάδα (κιά)

1991-1996 (1)	26,67
1997-2001 (2)	24,22
2002-2006 (3)	27,58
Ποσοστιαία μεταβολή (1) - (2)	-9,18
Ποσοστιαία μεταβολή (2) - (3)	13,88
2002	26,82
2006	31,93
Ποσοστιαία μεταβολή 2002 - 2006	19,05

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture, Food: From farm to fork statistics.

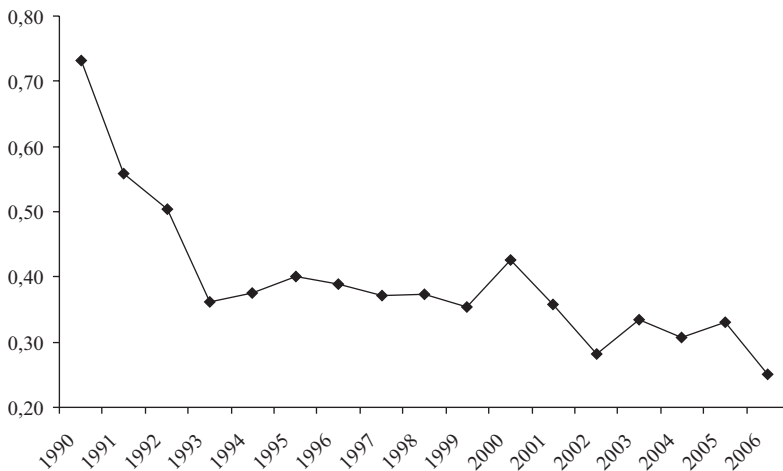
κατανάλωση εγχώριων οίνων είναι μειωμένη σε σχέση με αυτή των εισαγόμενων και κυρίως από χώρες εκτός Ε.Ε.

4.2.3. Τιμές

Οι πραγματικές τιμές παραγωγού οίνου μειώθηκαν στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε., εκτός από την Ουγγαρία, όπου οι τιμές αυξήθηκαν, και τη Γερμανία, όπου παρέμειναν σταθερές. Στην Ελλάδα, η τιμή του οίνου σε πραγματικούς όρους μετά τη σημαντική πτώση μέχρι το 1993 παρουσιάζει μια σχετική σταθερότητα με ελαφρά πτωτική τάση τα τελευταία χρόνια (Διάγραμμα 4.5).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5

Πραγματικές τιμές παραγωγού οίνου (€/κιλό), έτος βάσης 2006

Πηγή: ΕΣΥΕ.

4.2.4. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς οίνου, σταφίδας και επιτραπέζιων σταφυλιών

Με βάση τον Κανονισμό (Ε.Κ.) αριθ. 1493/99 και τη μεταρρύθμιση του 2008, η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς οίνου έχει ως στόχο την επίτευξη καλύτερης ισορροπίας μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης στην κοινοτική αγορά,

καθώς και την αύξηση μακροπρόθεσμα της ανταγωνιστικότητας του τομέα με τη βελτίωση της φήμης των ευρωπαϊκών κρασιών και την επανάκτηση μεριδίων της αγοράς εντός και εκτός της Ε.Ε. Η Κ.Ο.Α. αποσκοπεί επίσης στην κατάργηση της παρέμβασης ως τεχνητού μέσου διάθεσης της πλεονασματικής παραγωγής, στη διατήρηση του συνόλου των παραδοσιακών αγορών της πόσιμης αλκοόλης και των προϊόντων της αμπέλου, στη συνεκτίμηση της περιφερειακής διαφοροποίησης και στην αναγνώριση του ρόλου των ομάδων παραγωγών και των διεπαγγελματικών οργανώσεων. Τέλος, επιδιώκει να απλουστεύσει σημαντικά τη νομοθεσία στο συγκεκριμένο τομέα και εντάσσεται με τον τρόπο αυτό στο γενικό πλαίσιο της αποσαφήνισης της Κ.Α.Π.

– Η Κ.Ο.Α. σταφίδας και επιτραπέζιων σταφυλιών

Ο τομέας των οπωροκηπευτικών, στον οποίο ανήκουν τα επιτραπέζια σταφύλια και οι σταφίδες, αναπτύσσεται διεξοδικά στο αντίστοιχο κεφάλαιο. Όσον αφορά ιδιαίτερα τις σταφίδες, το καθεστώς τους βασίζεται στην ενίσχυση των παραγωγών ανά στρέμμα παραγωγής, βάσει συνομολογίας συμφωνητικών του παραγωγού ή των ομάδων παραγωγών και των μεταποιητών. Το νέο σύστημα προβλέπει αποσύνδεση αυτών των ενισχύσεων από την παραγωγή και μετατροπή τους σε στρεμματικές ενισχύσεις υπό μορφή ατομικών δικαιωμάτων πληρωμής.

– Η Κ.Ο.Α. οίνου

Η Κ.Ο.Α. του οίνου αφορά τα νωπά σταφύλια εκτός των επιτραπέζιων, τους χυμούς και τα γλεύκη των σταφυλιών, τους οίνους νωπών σταφυλιών, συμπεριλαμβανομένων των αφρωδών οίνων, των οίνων λικέρ και των ημιαφρωδών οίνων, το ξύδι από οίνο, τον οίνο δευτερίας, την οινολάσπη, και τα στέμφυλα σταφυλιών.

Η νομοθεσία διατηρεί την αρχή της απαγόρευσης της φύτευσης αμπέλων με ποικιλίες που έχουν ταξινομηθεί ως οινοποιήσιμες έως τις 31 Ιουλίου 2010, εκτός εάν πρόκειται για δικαίωμα νέας φύτευσης, δικαίωμα αναφύτευσης ή δικαίωμα φύτευσης που λαμβάνεται από απόθεμα. Τα δικαιώματα νέας φύτευσης παρέχονται από τα κράτη-μέλη στους παραγωγούς για ορισμένες εκτάσεις. Επίσης, μπορεί να χορηγούνται πρόσθετα δικαιώματα εντός ορισμένων ποσοτικών ορίων που καθορίζονται για κάθε χώρα παραγωγής. Τα δικαιώματα αναφύτευσης παρέχονται από τα κράτη-μέλη στους παραγωγούς που έχουν προβεί ή δεσμεύονται να προβούν, εντός προθεσμίας τριών περιόδων, στην εκρίζωση αμ-

πελώννα. Η διάρκεια χρησιμοποίησεως των δικαιωμάτων αυτών κυμαίνεται από 5 έως 8 έτη ανάλογα με την περίπτωση. Τα δικαιώματα νέας φύτευσης, καθώς και τα δικαιώματα αναφύτευσης, εφαρμόζονται μόνο στα κράτη-μέλη όπου η παραγωγή οίνου δεν υπερβαίνει τα 25.000 εκατόλιτρα ανά περίοδο.

Ο κανονισμός θεσπίζει επιπλέον ένα σύστημα αποθεμάτων δικαιωμάτων, το οποίο τίθεται σε εφαρμογή από τα κράτη μέλη και τροφοδοτείται τόσο από τα νέα δικαιώματα φύτευσης όσο και από εκείνα που δεν χρησιμοποιήθηκαν εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών. Μια πριμοδότηση εγκατάλειψης, το ποσό της οποίας καθορίζεται από τα κράτη-μέλη, μπορεί επίσης να χορηγηθεί σε αντιστάθμισμα της οριστικής εγκατάλειψης της αμπελοργίας σε μια καθορισμένη έκταση.

Καθιερώνεται ακόμη καθεστώς αναδιάρθρωσης και μετατροπής των αμπελώνων, το οποίο αποσκοπεί στην προσαρμογή της παραγωγής στη ζήτηση της αγοράς. Επιπλέον, θεσπίζεται για τους παραγωγούς καθεστώς ενίσχυσης στην ιδιωτική αποθεματοποίηση του επιτραπέζιου οίνου, του γλεύκους σταφυλιών, του συμπυκνωμένου γλεύκους σταφυλιών και του διορθωμένου συμπυκνωμένου γλεύκους σταφυλιών.

Η κοινότητα μπορεί να στηρίζει την απόσταξη των επιτραπέζιων οίνων, προκειμένου να στηρίξει την αμπελοοινική αγορά και να ευνοήσει με τον τρόπο αυτό τη συνέχιση του εφοδιασμού με προϊόντα απόσταξης οίνου των τομέων της πόσιμης αλκοόλης που παραδοσιακά χρησιμοποιούν την αλκοόλη αυτή (απόσταγμα οίνου και οίνος λικέρ). Επιπλέον, έχει καθιερωθεί μηχανισμός απόσταξης κρίσης, που είναι προαιρετικός σε περίπτωση έκτακτης διαταραχής της αγοράς που οφείλεται σε σημαντικά πλεονάσματα ή σε προβλήματα ποιότητας. Το μέτρο αυτό αποσκοπεί στην απορρόφηση των πλεονασμάτων και στη διασφάλιση της συνέχειας του εφοδιασμού από τη μια συγκομιδή στην άλλη.

Τέλος, στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της Κ.Α.Π. το 2003, οι οινοπαραγωγοί μπορούν να λάβουν άμεσες ενισχύσεις ανεξάρτητα από την παραγωγή τους.

4.2.5. Εξωτερικό εμπόριο

– Ροές εμπορίου

Ο τομέας του οίνου είναι όπως και ο τομέας του ελαιόλαδου εμπορικά πλεονασματικός. Η πορεία των εξαγόμενων ποσοτήτων οίνου, όπως προκύπτει

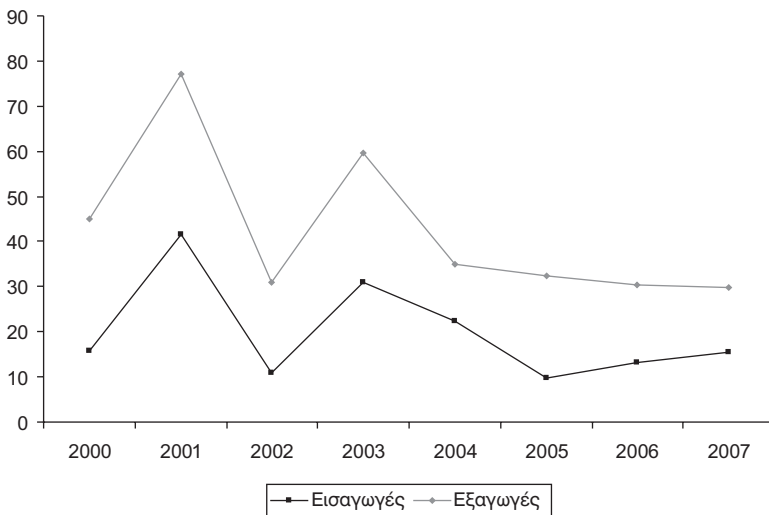
από τα στοιχεία του Πίνακα 4.16, ήταν σε γενικές γραμμές αυξομειωτική, με τις εξαγωγές να ανέρχονται σε 29,75 χιλ. τόνους το 2007 από 44,89 χιλ. τόνους το 2000 (μέσος ρυθμός μεταβολής -5,70%). Πρέπει να σημειωθεί ότι μετά το 2004 σημειώθηκαν συνεχείς ετήσιες μειώσεις της εξαγόμενης ποσότητας που ξεπερνούν το 5%. Παράλληλα, ιδιομορφίες στο επίπεδο των εξαγωγών παρουσιάζονται και το 2002. Από την άλλη πλευρά, η πορεία των εισαγωγών δείχνει να ακολουθεί σχεδόν σταθερά την πορεία εξέλιξης των εξαγωγών στο χρόνο (Διάγραμμα 4.6).

Τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. αποτελούν τον κύριο προορισμό του ελληνικού οίνου, καλύπτοντας το 83,18% του συνόλου των εξαγωγών. Οι περιορισμένες εξαγωγές προς τρίτες χώρες καλύπτουν για το 2007 το 16,82% των συνολικών εκροών για το προϊόν αυτό.

Στο Διάγραμμα 4.6 εμφανίζεται η διαχρονική εξέλιξη των εισαγωγών και εξαγωγών οίνου σε παγκόσμιο επίπεδο και για το χρονικό διάστημα 2000-2007.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές οίνου της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16
Ροές εμπορίου οίνου της Ελλάδας

Εισαγωγές								
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες			Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή			Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	15.344		287		11.144		196	
2001	41.314	169,25	113	-60,54	19.330	73,45	234	19,59
2002	10.713	-74,07	141	24,16	36.763	90,18	389	66,04
2003	30.305	182,87	555	294,03	15.740	-57,18	855	119,95
2004	22.017	-27,35	374	-32,64	15.707	-0,21	676	-20,96
2005	9.477	-56,96	245	-34,44	11.652	-25,82	843	24,76
2006	12.821	35,29	279	14,00	13.594	16,67	884	4,85
2007	15.000	17,00	409	46,44	15.091	11,01	1.539	74,06

Εξαγωγές								
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες			Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή			Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	40.948		3.940		57.274		10.395	
2001	72.372	76,74	4.660	18,26	66.423	15,97	11.299	8,69
2002	26.773	-63,01	4.048	-13,12	40.100	-39,63	10.245	-9,33
2003	55.166	106,05	4.412	9,00	55.481	38,36	10.505	2,54
2004	29.975	-45,67	5.059	14,66	50.105	-9,69	12.703	20,93
2005	28.229	-5,82	4.023	-20,47	45.222	-9,75	10.232	-19,46
2006	26.496	-6,14	3.947	-1,90	42.830	-5,29	11.032	7,82
2007	24.746	-6,60	5.003	26,76	40.834	-4,66	12.971	17,58

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Σύμφωνα με τα αναλυτικά στοιχεία του Πίνακα 4.17, το 2007 η Γερμανία καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών (50,2%) και ακολουθούν με σημαντική διαφορά η Γαλλία, το Βέλγιο και η Ολλανδία. Από κοινού οι τέσσερις αυτές χώρες της Ε.Ε. μαζί με το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιταλία καλύπτουν το 90,67% των ενδοκοινοτικών εκροών.

Από την άλλη πλευρά, στις τρίτες χώρες προορισμού ελληνικού οίνου βρίσκονται το 2007 οι χώρες της Βόρειας Αμερικής, η Ρωσία, η Αυστραλία και η Ελβετία. Αναφορικά με τις Η.Π.Α. αξίζει να σημειωθεί ότι οι εξαγωγές προς αυτήν καλύπτουν το 42,77% των εκροών προς τρίτες χώρες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.17

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τον οίνο (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	9.722	13.100	15.409	100,00		
Ε.Ε.-25	9.477	12.821	15.000	97,35		
Λοιπές χώρες	245	279	409	2,65		
Ιταλία	6.217	10.933	8.273	53,69	55,15	
Ισπανία	234	268	3.524	22,87	23,49	
Κύπρος	1.533	12	1.544	10,02	10,29	
Γαλλία	958	929	990	6,43	6,60	
Υποσύνολο					95,54	
Η.Π.Α.	10	5	138	0,89		33,64
Αργεντινή	25	79	60	0,39		14,65
Χιλή	64	50	56	0,36		13,69
Ρουμανία	37	84	52	0,34		12,79
Μολδαβία	43	31	31	0,20		7,46
Υποσύνολο						82,22
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	32.253	30.443	29.749	100,00		
Ε.Ε.-25	28.229	26.496	24.746	83,18		
Λοιπές χώρες	4.023	3.947	5.003	16,82		
Γερμανία	18.045	14.655	14.935	50,20	60,35	
Γαλλία	3.454	4.952	3.924	13,19	15,86	
Βέλγιο	1.394	1.199	1.109	3,73	4,48	
Ολλανδία	641	757	880	2,96	3,55	
Ηνωμ. Βασίλειο	874	701	819	2,75	3,31	
Ιταλία	802	1.634	771	2,59	3,12	
Υποσύνολο					90,67	
Η.Π.Α.	1.987	1.837	2.140	7,19		42,77
Καναδάς	927	965	1.032	3,47		20,62
Ρωσία	61	445	840	2,82		16,79
Αυστραλία	267	186	294	0,99		5,87
Ελβετία	473	258	238	0,80		4,75
Υποσύνολο						90,80

Πηγή: U.N., Comtrade.

Τέλος, οι εισαγωγές οίνου προέρχονται από την Ιταλία, την Ισπανία και την Κύπρο. Μικρότερης έντασης εισαγωγές πραγματοποιούνται από τη Γαλλία, τις Η.Π.Α. και τη Χιλή. Γενικά, κατά την τελευταία τριετία (2005-2007) η κυριαρ-

χία των ιταλικών και ισπανικών κρασιών στην ελληνική αγορά έχει γίνει ακόμη πιο έντονη.

4.2.6. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Στην Ελλάδα, η έκταση όλων των ειδών αμπελώνων είναι πτωτική σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο, εξαιτίας των εκριζώσεων αμπέλων. Αντίθετα, η παραγωγή επιτραπέζιων σταφυλιών και μούστου είναι σχετικά σταθερή παρά τις ετήσιες διακυμάνσεις, λόγω αύξησης των αποδόσεων. Όσον αφορά τις σταφίδες, παρουσιάζουν πτωτική τάση.

Παρά τις εξελίξεις αυτές, ο τομέας αμπέλου και οίνου δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα σχετικά με άλλους τομείς, γιατί οι εδαφοκλιματικές συνθήκες της χώρας είναι κατάλληλες για την καλλιέργεια και την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων. Ωστόσο, τα προβλήματα που υπάρχουν στον κλάδο είναι το υψηλό κόστος παραγωγής και η συσσώρευση αποθεμάτων οίνου. Επίσης, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται τάση εγκατάλειψης της καλλιέργειας στην Ελλάδα λόγω της αύξησης του ανταγωνισμού κυρίως από τις τρίτες χώρες όπως οι χώρες της Λατινικής Αμερικής, γεγονός που αποτελεί ένα σημαντικό ζήτημα.

Ο κλάδος μπορεί να αναπτυχθεί με την ενίσχυση των ομάδων παραγωγών, που με κατάλληλη κατάρτιση και ενημέρωση των μελών τους μπορούν να αναπτύξουν δράσεις για τη διεύρυνση και τη σταθεροποίηση των προϊόντων τους στη διεθνή αγορά. Τέλος, σημαντική είναι και η αύξηση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου, κυρίως μέσω του εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και των καλλιεργητικών πρακτικών με αναδιάρθρωση των ποικιλιών αμπέλου με βάση τη ζήτηση της εγχώριας και διεθνούς αγοράς. Η ταυτόχρονη στροφή σε οίνους ονομασίας προέλευσης και σε βιολογικά προϊόντα μπορεί με τα κατάλληλα μέτρα προώθησης να οδηγήσει στην αύξηση του μεριδίου τους σε μια νέα αγορά με σημαντικές προοπτικές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ

5.1. Οπωροκηπευτικά

5.1.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Η παγκόσμια παραγωγή των φρέσκων φρούτων και λαχανικών έχει αυξηθεί σταθερά τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα, ο όγκος παραγωγής αυξήθηκε κατά 41% μέσα στο χρονικό διάστημα 1995-2004. Αυτό οφείλεται κυρίως στη σημαντική αύξηση που παρατηρείται στην Κίνα (109%), αλλά και στην Ινδία (38%), την Ε.Ε. (15%) και τις Η.Π.Α. (7%). Η παγκόσμια παραγωγή των φρούτων και λαχανικών έφθασε τα 1,37 δις τόνους το 2004, αυξημένη κατά 2,2% έναντι του 2003.

Στην Ε.Ε., η συνολική παραγωγή οπωροκηπευτικών αντιπροσωπεύει το 17% της συνολικής γεωργικής παραγωγής της και καταλαμβάνει το 3% των καλλιεργούμενων εκτάσεων, ενώ δεσμεύει το 3,1% του αγροτικού προϋπολογισμού. Η Ε.Ε.-27 συγκαταλέγεται μεταξύ των μεγαλύτερων παραγωγών οπωροκηπευτικών στον κόσμο, με μέση παραγωγή 108,6 εκατ. τόνους, περιλαμβανομένης και της πατάτας κατά την περίοδο 2003-2005, η οποία αντιστοιχεί στο 8,3% της παγκόσμιας παραγωγής. Την περίοδο 2001-2003, η ετήσια παραγωγή των λαχανικών στην Ε.Ε. (χωρίς τις πατάτες) ανήλθε στα 57,7 εκατ. τόνους κατά μέσο όρο, από τα οποία 15,6 εκατ. τόνοι ήταν ντομάτες. Η παραγωγή οπωροφόρων άγγιξε τα 24,8 εκατ. τόνους.

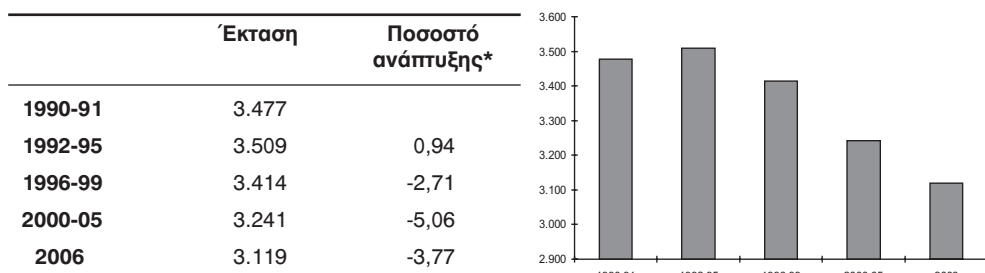
Συγκεκριμένα, η παραγωγή μήλων έφθασε τα 11,6 εκατ. τόνους το 2004/2005 (+0,2%), ενώ τα αχλάδια ήταν 2,7 εκατ. τόνοι (+0,7%) και τα ροδάκινα 3,2 εκατ. τόνοι (+48,2%). Οι αποσυρμένες ποσότητες έχουν μειωθεί σημαντικά στα μήλα (π.χ. το 2000/2001 ήταν 3%, ενώ το 2004/2005 ήταν μόλις 0,2%), αλλά αυξήθηκαν στα ροδάκινα (από 1,3% το 2003/2004 στο 2,2% το επόμενο έτος). Επιπλέον, η παραγωγή νεκταρινιών το 2004/2005 ήταν 1,1 εκατ. τόνοι, αυξημένη κατά 27,9% σε σύγκριση με το 2003/2004, ενώ τα αντίστοιχα στοιχεία για τα επιτραπέζια σταφύλια ήταν 2,1 εκατ. τόνοι (αύξηση κατά 6%) και για τα βερίκοκα 640 χιλ. τόνοι (αύξηση κατά 31,9%). Τα νεκταρίνια που αποσύρθηκαν από την αγορά αντιπροσώπευσαν το 4% της συνολικής παραγωγής το 2004/2005 (έναντι 3,7% το 2003/2004), και τα βερίκοκα το 0,1% (έναντι 0,2%). Η ποσότητα των επιτραπέζιων σταφυλιών που αποσύρθηκαν ήταν αμελητέα. Την ίδια περίοδο, τέλος, η παραγωγή ντομάτας αυξήθηκε κατά 8,7% φθάνοντας στο επίπεδο των 17,3 εκατ. τόνων, ενώ οι αποσυρόμενες ποσότητες αντιπροσώπευσαν το 4,6% της συνολικής παραγωγής έναντι 0,9% το 2003/2004.

– Εκτάσεις οπωροκηπευτικών στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα παράγεται περίπου το 3,1% της συνολικής παραγωγής οπωροκηπευτικών της Ε.Ε.-25 (μέσος όρος 2003-2005). Στην παραγωγή λαχανικών η χώρα μας καταλαμβάνει την 5η θέση με παραγωγή 4 εκατ. τόνων (μέσος όρος 2003-2005), εκ των οποίων 0,9 εκατ. τόνοι αφορούν την τομάτα και 0,9 εκατ. τόνοι την πατάτα. Ο τομέας οπωροκηπευτικών παρουσιάζει μια πτωτική τάση όσον αφορά την καλλιεργούμενη έκταση από το 1996 και μετά (Πίνακας 5.1).

Συγκεκριμένα, από το 2003 μέχρι το 2006 παρατηρείται μια μείωση των εκτάσεων όπου καλλιεργούνται οπωροκηπευτικά της τάξης του 4% περίπου, και η μείωση προέρχεται κατά κύριο λόγο από τα πεπονοειδή και τα κηπευτικά. Αντίθετα, τη μικρότερη μείωση έχουν οι οπώρες, οι οποίες θεωρούνται μια καλλιέργεια που ευνοείται από τις εδαφοκλιματικές συνθήκες της χώρας (Πίνακας 5.2).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1
Έκταση οπωροκηπευτικών στην Ελλάδα (χιλ. στρέμματα)

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.2
Καλλιεργούμενες εκτάσεις οπωροκηπευτικών στην Ελλάδα (στρέμματα)

	2003	2006	Ποσοστιαία μεταβολή 2003 - 2006
Κηπευτικά	1.191.000	1.118.947	-6,44
Πατάτες	461.625	451.631	-2,21
Πεπονοειδή	264.177	246.226	-7,29
Οπώρες	783.521	779.809	-0,48
Ξηροί καρποί	545.322	522.620	-4,34
Σύνολο	3.245.645	3.119.233	-3,84

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική στατιστική.

– Κηπευτικά

Στην Ελλάδα, η συνολικά καλλιεργούμενη έκταση με κηπευτικά ανέρχεται περίπου σε 1,1 εκατ. στρέμματα, αντιπροσωπεύοντας το 5,2% του συνόλου των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Από αυτά τα 500 χιλ. στρέμματα περίπου καλλιεργούνται ως θερμοκήπια (υπολογίζεται ότι το 50% των θερμοκηπίων βρίσκονται στην Κρήτη) ως πρώτη και δεύτερη καλλιέργεια και τα 600 χιλ. στρέμματα περίπου με χαμηλή κάλυψη.

Από το σύνολο των κηπευτικών που καλλιεργούνται υπαίθρια, τις μεγαλύτερες εκτάσεις στον ελλαδικό χώρο τις καταλαμβάνουν οι τομάτες με 338.721 στρέμματα, οι ανοιξιάτικες πατάτες με 167.378 στρέμματα, τα καρπούζια με 166.534 στρέμματα, και τέλος το λάχανο με 85.844 στρέμματα. Στον Πίνακα 5.3 φαίνονται οι κυριότερες καλλιέργειες των κηπευτικών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3
Έκταση και παραγωγή κηπευτικών στην Ελλάδα, 2006

	Έκταση (στρέμ.)	Παραγωγή (τόνοι)
Αγκινάρες	26.256	28.869
Καρπούζια	166.534	636.272
Κολοκυθάκια	50.358	96.033
Κουνουπίδια	47.747	83.288
Κρεμμύδια ξερά	68.356	171.929
Λάχανο	85.844	177.459
Πατάτες		
- ανοιξιάτικες	167.378	319.305
- καλοκαιρινές	144.276	313.441
- φθινοπωρινές	139.977	263.294
Πεπόνια	79.692	160.448
Πράσα	21.386	41.056
Ραδίκια, αντίδια	23.113	37.333
Σκόρδα ξερά	12.871	9.405
Σπανάκια	41.461	46.850
Σπαράγγια	46.156	20.810
Τομάτες		
- υπαίθριες	148.244	425.822
- θερμοκηπίου	33.614	253.155
- βιομηχανικές	156.863	889.281
Φασολάκια	75.156	65.976
Φράουλες	3.216	6.998
Μαρούλια	54.960	91.873
Λοιπά λαχανικά	79.287	159.143

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική στατιστική.

Η καλλιέργεια των κηπευτικών είναι κατανομημένη σε όλη την επικράτεια της χώρας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι τα αγγούρια καλλιεργούνται κυρίως στην Κρήτη και την Πελοπόννησο, τα καρπούζια στην Πελοπόννησο και τη Θεσσαλία και τα σπαράγγια στην Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία, την Αιτωλοακαρνανία και την Ήπειρο.

Αξίζει να επισημανθεί ακόμη ότι, επειδή η πατάτα καλλιεργείται σε 3 περιόδους, συναντάται σε όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας (ιδιαίτερα στους νομούς Βοιωτίας, Εύβοιας, Αχαΐας, Ηλείας, Μεσσηνίας, Ηρακλείου, Λασιθίου, Έβρου, Δράμας, Αρκαδίας) και επομένως το προϊόν αυτό υπάρχει καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, με μέση ετήσια παραγωγή που αγγίζει τους 900 χιλ. τόνους.

Δεύτερη καλλιέργεια κατά σειρά σπουδαιότητας είναι αυτή της τομάτας. Από το σύνολο των καλλιεργούμενων εκτάσεων με τομάτα, το 54% περίπου προορίζεται για νωπή κατανάλωση εκ των οποίων το 10% καλλιεργείται σε θερμοκήπια και το 44% υπαίθρια. Το υπόλοιπο πολύ σημαντικό μέρος του παραγόμενου προϊόντος οδηγείται στον τομέα της μεταποίησης (46%). Το μεγαλύτερο ποσοστό των θερμοκηπιακών καλλιεργειών με τομάτα βρίσκεται στην Κρήτη, την Πελοπόννησο, τη Δυτική Στερεά Ελλάδα και ακολουθούν η Δυτική και Κεντρική Μακεδονία.

– Οπωροφόρα

Στα οπωροφόρα δένδρα περιλαμβάνονται οι δενδρώδεις καλλιέργειες, δηλαδή οι ροδακινιές, οι νεκταρινιές, οι δαμασκηνιές, οι βερικοκιές, οι κερασιές, οι βυσσινιές, οι μηλιές, οι αχλαδιές, οι φιστικιές, οι αμυγδαλιές, οι καρυδιές, οι καστανιές και οι φουντουκιές. Βασική καλλιέργεια στην Ελλάδα είναι οι ροδακινιές με 768 χιλ. τόνους το 2006, καθώς η χώρα αποτελεί μια από τις κυριότερες χώρες παραγωγής ροδάκινων και νεκταρινιών στον κόσμο (Πίνακας 5.4). Η ευρύτητα της καλλιέργειας της ροδακινιάς και των παραλλαγών της συνδέεται στενά με την ποιότητα των καρπών της, που είναι από τους πιο εύγευστους, και την ευρεία χρησιμοποίησή τους στην παραγωγή σακχαρόπηκτων και κονσερβοποιημένων προϊόντων. Να σημειωθεί ότι η συνεχής ανανέωση της καλλιέργειας με νέες ποικιλίες και η εφαρμογή σύγχρονων τεχνικών παραγωγής βελτιώνουν διαχρονικά την ποιότητα, την ανταγωνιστικότητα και τη θέση του ελληνικού ροδάκινου στην παγκόσμια αγορά.

Η μηλιά, η δεύτερη σε σημαντικότητα καλλιέργεια οπωροφόρων, με 289 χιλ. τόνους παραγωγής το 2006, καλλιεργείται σε ορεινές και πεδινές περιοχές με την εξής αναλογία: ορεινές 31%, ημιορεινές 34% και πεδινές 35%. Το πρόβλημα είναι ότι, λόγω του ιδιόμορφου ανάγλυφου της χώρας, οι ορεινές καλ-

λιέργειες, που δίνουν καλύτερη ποιότητα μήλων, δεν επιδέχονται εύκολα μηχανοποίηση της καλλιέργειας, ούτε πυκνή φύτευση. Άρα είναι δύσκολο να μειωθεί το κόστος παραγωγής.

Σε περιφερειακό επίπεδο, η ροδακινιά καλλιεργείται κυρίως στις περιφέρειες Μακεδονίας, Θεσσαλίας και Πελοποννήσου. Σε επίπεδο νομού οι νομοί Πέλλας, Ημαθίας, Πιερίας, Κοζάνης, Λάρισας, Μαγνησίας, Αχαΐας, Ηλείας, Ιωνανίνων, Τρικάλων, Κιλκίς και Φλώρινας είναι οι βασικοί παραγωγοί.

Οι μηλιές αποτελούν για τη χώρα τη δεύτερη σε σπουδαιότητα δενδροκομική καλλιέργεια, μετά τη ροδακινιά ως προς τα φυλλοβόλα οπωροφόρα, και τρίτη μετά τα εσπεριδοειδή. Έχει διαδοθεί σε ψυχρότερες περιοχές, αλλά σε μορφή συστηματικών οπωρώνων εντοπίζεται κυρίως στην Κεντρική και Δυτική Μακεδονία, στη Θεσσαλία (κυρίως στις περιοχές της Αγιάς και τη Ζαγορά) και στην Πελοπόννησο (Ν. Αρκαδίας).

Οι βερικοκίες καλλιεργούνται κυρίως στη Στερεά Ελλάδα, την Εύβοια, την Πελοπόννησο, τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία, ενώ οι κερασιές καλλιεργούνται κυρίως στη Μακεδονία, τη Θεσσαλία και την Πελοπόννησο. Σε ό,τι αφορά την αχλαδιά είναι διαδεδομένη σε όλη την επικράτεια, αλλά σε μορφή συστηματικών

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.4
Παραγωγή οπωροφόρων στην Ελλάδα, 2006

	Έκταση (στρέμ.)	Αριθμός δέντρων	Παραγωγή (τόνοι)
Οπώρες			
Μηλιές	132.880	6.526.731	288.685
Αχλαδιές	43.531	4.748.196	81.748
Ροδακινιές	431.413	18.438.716	767.938
Βερικοκίες	57.147	2.282.278	71.747
Κερασιές	95.907	2.406.835	44.100
Βυσσινιές	2.173	153.279	2.347
Κυδωνιές	1.548	284.542	5.106
Κορομηλιές	1.293	232.635	3.089
Συκιές νωπών σύκων	2.533	717.928	12.137
Ξηροί καρποί			
Συκιές ξερών σύκων	61.988	1.124.644	10.104
Αμυγδαλιές	172.908	6.553.255	50.722
Καρυδιές	91.925	2.765.765	23.785
Καστανιές	90.258	1.583.112	17.441
Χαρουπιές	46.129	1.452.323	14.507
Φουντουκιές	7.184	312.776	1.690
Φιστικιές	49.545	1.165.226	8.228

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική στατιστική.

οπωρώνων εντοπίζεται κυρίως στη Δυτική και Κεντρική Μακεδονία, τη Θεσσαλία και την Πελοπόννησο.

Αναφορικά με τους ξηρούς καρπούς, η καλλιέργεια της αμυγδαλιάς στην Ελλάδα βρίσκεται κυρίως στη Στερεά Ελλάδα, την Εύβοια, την Πελοπόννησο, τη Θεσσαλία, τη Μακεδονία, τη Θράκη, τα νησιά Αιγαίου και την Κρήτη, ενώ η μεγαλύτερη συγκέντρωση παρατηρείται στη Μαγνησία και τη Λάρισα. Οι φουντουκίες καλλιεργούνται κυρίως στη Στερεά Ελλάδα και την Εύβοια, την Πελοπόννησο, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία, τη Μακεδονία και τη Θράκη. Η καλλιέργεια της καρυδιάς γίνεται κυρίως στη Στερεά Ελλάδα και την Εύβοια, την Πελοπόννησο, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία, τη Μακεδονία, τη Θράκη και την Κρήτη. Τέλος, η καλλιέργεια της φυσικιάς πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο στη Βοιωτία, την Κορινθία, την Εύβοια και τη Φθιώτιδα, καθώς και στην Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα (Θεσσαλία, Χαλκιδική, Ροδόπη), την Κρήτη και τις Κυκλάδες.

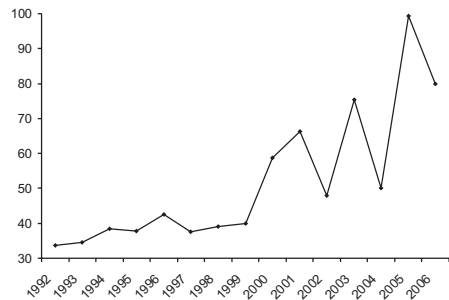
5.1.2. Κατανάλωση⁹

Η φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση οπωρών στην Ελλάδα, παρά τις διακυμάνσεις ανά έτος, έχει μια σταθερή ανοδική πορεία ανά πενταετία (Πίνακας 5.5). Αξιοσημείωτη είναι η αύξηση από το 2002 στο 2006 κατά 66,69%, γεγονός που δείχνει τη μεταβολή των διατροφικών συνηθειών των Ελλήνων και τη στροφή τους προς τα φρούτα. Ο μέσος καταναλωτής από τα 131 γραμμάρια οπωρών την ημέρα που κατανάλωνε το 2002 αύξησε την κατανάλωσή του στα 219 γραμμάρια το 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.5

Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση οπωρών στην Ελλάδα (κιλά)

1992-1996 (1)	37,35
1997-2001 (2)	48,29
2002-2006 (3)	70,52
Ποσοστιαία μεταβολή (1) – (2)	29,28
Ποσοστιαία μεταβολή (2) – (3)	46,03
2002	47,90
2006	79,84
Ποσοστιαία μεταβολή 2002 - 2006	66,69

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture, Food: From farm to fork statistics.

9. Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία κατανάλωσης για τα πεπονοειδή και τα γεώμηλα για την Ελλάδα.

5.1.3. Η Κοινή Οργάνωση Αγορών στον τομέα των οπωροκηπευτικών

Το 2007 πραγματοποιήθηκε μία σε βάθος μεταρρύθμιση της Κ.Ο.Α., Κανονισμός (Ε.Κ.) αριθ. 1182/07, στον τομέα των οπωροκηπευτικών, η οποία βελτιώθηκε με την τελευταία μεταρρύθμιση του 2008, με σκοπό τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα, τον προσανατολισμό του προς την αγορά, την αντιμετώπιση της μείωσης του εισοδήματος που προκύπτει από τις διακυμάνσεις των τιμών σε περιόδους κρίσης, την προώθηση της κατανάλωσης, την προστασία του περιβάλλοντος και τη συμμετοχή των παραγωγών σε οργανώσεις παραγωγών. Ο κανονισμός εφαρμόζεται σε δύο ομάδες προϊόντων, τα οποία μέχρι το 2008 αποτελούσαν το αντικείμενο δύο διαφορετικών Κ.Ο.Α.: τα νωπά και τα μεταποιημένα προϊόντα οπωροκηπευτικών. Τα προϊόντα που δεν καλύπτονται από την Κ.Ο.Α. αυτή είναι οι πατάτες, τα σταφύλια, οι μπανάνες, τα μπιζέλια, οι ελιές, το γλυκό καλαμπόκι και τα κτηνοτροφικά φασόλια.

Οι παραγωγοί νωπών προϊόντων μπορούν να συνιστούν οργανώσεις παραγωγών για να εκτελούν επιχειρησιακά προγράμματα που αποβλέπουν σε στόχους εμπορικούς, όπως ο εξορθολογισμός της παραγωγής, η ρύθμιση των τιμών, η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και η πρόληψη και διαχείριση κάθε είδους κρίσεων. Επιπλέον, προκειμένου να πωλούνται τα οπωροκηπευτικά, οφείλουν να καλύπτουν συγκεκριμένα πρότυπα ποιότητας που καθορίζονται από την Ε.Ε. και να είναι ευκρινής ο τόπος προέλευσής τους. Σε περιόδους κρίσης, οι οργανώσεις παραγωγών μπορούν να αποφασίσουν να μην πωλούν μερικά από τα προϊόντα τους, υπό τον όρο ότι δεν υπονομεύεται η κανονική διάθεση των προϊόντων ή δεν βλάπτεται το περιβάλλον. Για τις ποσότητες που αποσύρουν από την αγορά, λαμβάνουν την κοινοτική αποζημίωση απόσυρσης. Να σημειωθεί ότι η κοινοτική ενίσχυση που δίνεται στις οργανώσεις παραγωγών για τα μεταποιημένα προϊόντα ανέρχεται στα €34,5 ανά τόνο για τις ντομάτες, τα €47,7 ανά τόνο για τα ροδάκινα, και τα €161,7 ανά τόνο για τα αχλάδια.

Επιπλέον, εφαρμόζεται το καθεστώς της ενιαίας ενίσχυσης. Όμως, το καθεστώς αυτό εισάγεται προοδευτικά. Σε πρώτη φάση μεταβατικά, και όσον αφορά τα προϊόντα που πριν από τη μεταρρύθμιση είχαν δικαίωμα ενίσχυσης στη μεταποίηση, τα κράτη-μέλη έχουν τη δυνατότητα να διατηρούν μέρος των ποσών και να χορηγούν συμπληρωματική ενίσχυση στους γεωργούς. Επιπλέον, κατά το μεταβατικό αυτό χρονικό διάστημα, τα κράτη-μέλη μπορούν να παρέχουν στρεμματικές ενισχύσεις.

Σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, η υπαγωγή των οπωροκηπευτικών στο καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης σημαίνει ότι είναι υποχρεωτική και η πολλαπλή συμμόρφωση. Ταυτόχρονα οι οργανώσεις παραγωγών θα πρέπει να διαθέτουν το 10% των επιχειρησιακών τους προγραμμάτων για περιβαλλοντικά

μέτρα, ενώ η κοινοτική συγχρηματοδότηση θα είναι 60% για τα βιολογικά προϊόντα. Τέλος, όσον αφορά την αύξηση της κατανάλωσης οπωροκηπευτικών, ο στόχος αυτός αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους που προσδιορίζονται για τη Διατροφή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Στον Πίνακα 5.6 παρουσιάζονται οι επιδοτήσεις που έχουν δοθεί στα οπωροκηπευτικά από την Ε.Ε., καθώς και οι επιδοτήσεις που δίνονται στην Ελλάδα. Είναι φανερό ότι υπάρχει μια σημαντική αύξηση των επιδοτήσεων από την Agenda 2000 τόσο στην Ε.Ε. όσο και στην Ελλάδα, που τότε άρχισε ουσιαστικά να επιδοτείται ο κλάδος. Η αυξητική πορεία συνεχίστηκε μέχρι την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π., οπότε και μειώθηκαν. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ουσιαστικά η καλλιέργεια οπωροκηπευτικών είναι η μόνη φυτική παραγωγή που εξακολουθεί να παίρνει επιδοτήσεις σε επίπεδα ελάχιστα μειωμένα σε σχέση με την περίοδο πριν την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6

Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για τα οπωροκηπευτικά από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ε.Ε.-27	43,25	36,73	29,70	99,26	105,15	122,11	121,64	107,71	95,20	106,92
Ελλάδα	0,00	0,00	0,00	32,25	29,68	32,99	40,96	30,36	26,00	28,00

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

5.1.4. Εξωτερικό εμπόριο

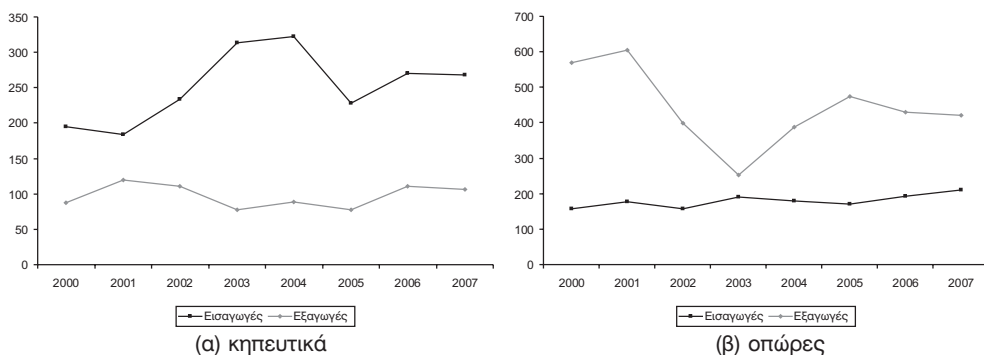
– Ροές εμπορίου

Το ελληνικό εξωτερικό εμπόριο κηπευτικών προϊόντων είναι εξαιρετικά ελλειμματικό με εύρος αυξανόμενο, σε αντίθεση με το πλεονασματικό ισοζύγιο που παρατηρείται στον τομέα των οπωρών (Διάγραμμα 5.1). Ειδικότερα, σημειώθηκε μία μείωση του πλεονάσματος για τις οπώρες κατά την περίοδο 2001-2003, όταν οι εξαγωγές των 605,4 χιλ. τόνων το 2001 έπεσαν στους μόλις 251,9 χιλ. τόνους το 2003. Στη συνέχεια οι εξαγωγές αυξήθηκαν και πάλι, ώστε το ισοζύγιο του τομέα να αγγίζει τους 211,5 χιλ. τόνους το 2007.

Η μέση ετήσια μεταβολή της συνολικής αξίας των εισαγωγών κηπευτικών κατά την περίοδο 2000-2007 ανήλθε στο 11,24%, ενώ η αντίστοιχη τιμή για τις εξαγωγές είναι 3,85%. Όσον αφορά τις οπώρες, η μέση ετήσια μεταβολή της συνολικής αξίας των εισαγωγών για την ίδια περίοδο είναι 8,14% και για τις εξαγωγές -0,71%. Οι Πίνακες 5.7 και 5.8 παρουσιάζουν λεπτομερώς τις ετήσιες μεταβολές στην αξία και την ποσότητα εμπορικών συναλλαγών τόσο για τις οπώρες όσο και για τα κηπευτικά.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.1

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές κηπευτικών και οπωρών της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.7

Ροές εμπορίου κηπευτικών της Ελλάδας

Εισαγωγές					
		Ποσότητα (τόνοι)		Αξία (χιλ. €)	
		Από Ε.Ε.-25	Από λοιπές χώρες	Από Ε.Ε.-25	Από λοιπές χώρες
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	144.740	50.525	59.464	20.617	
2001	121.166	-16,29	62.256	23,22	63.409
2002	122.806	1,35	110.998	78,29	72.114
2003	201.471	64,06	112.226	1,11	92.137
2004	164.839	-18,18	156.968	39,87	78.345
2005	125.322	-23,97	103.145	-34,29	71.805
2006	153.498	22,48	116.525	12,97	97.963
2007	142.768	-6,99	125.775	7,94	108.804

Εξαγωγές					
		Ποσότητα (τόνοι)		Αξία (χιλ. €)	
		Προς Ε.Ε.-25	Προς λοιπές χώρες	Προς Ε.Ε.-25	Προς λοιπές χώρες
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	62.533	25.252	88.078	8.103	
2001	87.781	40,38	31.454	24,56	126.978
2002	73.986	-15,72	36.288	15,37	109.679
2003	52.598	-28,91	24.695	-31,95	82.422
2004	58.624	11,46	29.859	20,91	78.906
2005	59.278	1,11	17.958	-39,86	87.237
2006	79.001	33,27	31.486	75,33	117.539
2007	73.569	-6,88	33.224	5,52	105.437

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.8
Ροές εμπορίου οπωρών της Ελλάδας

Εισαγωγές								
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες			Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	114.964		41.286		90.961		57.889	
2001	106.898	-7,02	70.227	70,10	91.971	1,11	84.446	45,88
2002	84.442	-21,01	73.427	4,56	78.933	-14,18	101.857	20,62
2003	102.822	21,77	88.504	20,53	109.052	38,16	105.179	3,26
2004	90.307	-12,17	88.043	-0,52	94.021	-13,78	116.994	11,23
2005	87.954	-2,61	82.112	-6,74	91.805	-2,36	151.927	29,86
2006	106.979	21,63	86.786	5,69	100.238	9,19	133.187	-12,34
2007	113.663	6,25	96.059	10,69	117.320	17,04	140.056	5,16

Εξαγωγές								
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες			Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	400.170		170.236		290.033		65.409	
2001	410.201	2,51	195.196	14,66	327.892	13,05	81.195	24,13
2002	264.012	-35,64	135.282	-30,69	176.699	-46,11	62.574	-22,93
2003	176.266	-33,24	75.617	-44,10	171.558	-2,91	40.782	-34,83
2004	232.457	31,88	155.612	105,79	195.491	13,95	65.853	61,48
2005	262.932	13,11	210.725	35,42	248.823	27,28	87.163	32,36
2006	253.112	-3,73	177.184	-15,92	242.020	-2,73	91.136	4,56
2007	219.605	-13,24	201.588	13,77	222.848	-7,92	115.350	26,57

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Οι σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι οπωροκηπευτικών θεωρούνται τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ε.Ε. και κυρίως η Γερμανία, η Γαλλία και η Ιταλία. Συγκεκριμένα, το 53,16% των εισαγωγών κηπευτικών και το 54,2% των εισαγωγών οπωρών προέρχονται από την Ε.Ε. Οι εξαγωγές των οπωροκηπευτικών έχουν επίσης ως τελικό προορισμό τη Γερμανία και τη Γαλλία, καθώς και το Ηνωμένο Βασίλειο, την Τσεχία και την Πολωνία. Το 68,9% των εξαγωγών κηπευτικών και το 52,14% των οπωρών συγκαταλέγονται στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές. Αξίζει ακόμη να σημειωθεί ότι η Βουλγαρία και η Ρουμανία, ως τα πιο νέα μέλη της

Ε.Ε., βελτιώνουν επίσης τις συναλλαγές τους με την Ελλάδα για τα προϊόντα του τομέα των οπωροκηπευτικών. Τέλος, εισαγωγές πραγματοποιούνται και από τις μακρινές χώρες της Νότιας Αμερικής, όπως η Χιλή, η Κολομβία, η Αργεντινή και το Εκουαδόρ (Πίνακας 5.9 και 5.10).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.9

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τα κηπευτικά (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	228.467	270.022	268.544	100,00		
Ε.Ε.-25	125.322	153.498	142.768	53,16		
Λοιπές χώρες	103.145	116.525	125.775	46,84		
Ολλανδία	28.407	30.808	38.012	14,15	26,63	
Γερμανία	24.411	22.928	30.021	11,18	21,03	
Γαλλία	33.033	44.068	25.759	9,59	18,04	
Βέλγιο	15.047	16.363	15.964	5,94	11,18	
Ιταλία	8.784	16.624	10.264	3,82	7,19	
Υποσύνολο					84,07	
Αίγυπτος	51.285	55.714	76.007	28,30		60,43
Τουρκία	26.944	27.791	24.343	9,06		19,35
FYROM	9.770	16.076	10.069	3,75		8,01
Βουλγαρία	5.027	4.745	6.517	2,43		5,18
Υποσύνολο						92,97
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	77.235	110.486	106.793	100,00		
Ε.Ε.-25	59.278	79.001	73.569	68,89		
Λοιπές χώρες	17.958	31.486	33.224	31,11		
Γερμανία	32.371	41.439	39.521	37,01	53,72	
Πολωνία	4.225	8.663	7.389	6,92	10,04	
Ιταλία	7.507	7.372	7.024	6,58	9,55	
Τσεχία	993	4.907	3.777	3,54	5,13	
Ηνωμ. Βασίλειο	2.546	2.686	2.914	2,73	3,96	
Υποσύνολο					82,41	
Βουλγαρία	5.384	8.133	8.837	8,27		26,60
Ρουμανία	702	5.157	8.608	8,06		25,91
Αλβανία	5.995	9.812	7.931	7,43		23,87
FYROM	1.937	3.249	2.514	2,35		7,57
Υποσύνολο						83,94

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.10
Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τις οπώρες (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	170.066	193.765	209.723	100,00		
Ε.Ε.-25	87.954	106.979	113.663	54,20		
Λοιπές χώρες	82.112	86.786	96.059	45,80		
Ιταλία	54.173	74.304	83.195	39,67	73,19	
Ισπανία	13.152	15.011	13.359	6,37	11,75	
Γερμανία	7.113	5.889	6.739	3,21	5,93	
Ολλανδία	5.997	4.631	4.666	2,22	4,11	
Υποσύνολο					94,98	
Εκουαδόρ	40.747	36.439	34.987	16,68		36,42
Η.Π.Α.	11.332	9.612	12.018	5,73		12,51
Χιλή	5.535	6.918	9.472	4,52		9,86
Κολομβία	86	0	6.503	3,10		6,77
Τουρκία	4.340	5.696	6.416	3,06		6,68
Αργεντινή	4.612	2.578	4.576	2,18		4,76
Υποσύνολο						77,01
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	473.656	430.296	421.192	100,00		
Ε.Ε.-25	262.932	253.112	219.605	52,14		
Λοιπές χώρες	210.725	177.184	201.588	47,86		
Γερμανία	80.340	70.423	71.398	16,95	32,51	
Ηνωμ. Βασίλειο	41.770	38.359	32.602	7,74	14,85	
Ιταλία	44.317	42.344	24.146	5,73	11,00	
Πολωνία	28.857	23.639	20.395	4,84	9,29	
Ολλανδία	20.142	22.242	17.377	4,13	7,91	
Κύπρος	4.818	7.375	10.009	2,38	4,56	
Τσεχία	7.602	9.820	7.626	1,81	3,47	
Υποσύνολο					83,58	
Ρουμανία	36.195	28.982	46.475	11,03		23,05
Ρωσία	40.751	37.850	45.972	10,91		22,80
Βουλγαρία	45.582	30.323	38.722	9,19		19,21
Αλβανία	32.818	25.517	19.153	4,55		9,50
FYROM	19.716	11.669	11.309	2,68		5,61
Ουκρανία	6.852	10.318	9.614	2,28		4,77
Υποσύνολο						84,95

Πηγή: U.N., Comtrade.

5.1.5. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

– Κηπευτικά

Ο κλάδος των κηπευτικών αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα, όπως το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, το υψηλό κόστος παραγωγής λόγω αύξησης της τιμής των καυσίμων, το αυξημένο κόστος των εισροών (φυτοφάρμακα, λιπάσματα, σπόροι κλπ.), τη μεγάλη διαφορά των τιμών παραγωγού και καταναλωτή, κ.ά. Επιπλέον, τα κηπευτικά είναι ευπαθή προϊόντα στις καιρικές συνθήκες και αντιμετωπίζουν ισχυρό ανταγωνισμό από την παγκόσμια αγορά.

Παρ' όλα τα προβλήματα, ο τομέας των κηπευτικών έχει προοπτικές ανάπτυξης, αν αυξηθούν οι εξαγωγές ποιοτικών προϊόντων και προωθηθεί η καλλιέργεια βιολογικών προϊόντων. Επιπλέον, οι παραγωγοί του κλάδου θα πρέπει να εκμεταλλευτούν τα κίνητρα που δίνει η νέα Κ.Ο.Α. για την καλύτερη λειτουργία των οργανώσεων παραγωγών και να αξιοποιήσουν τις ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα. Επιπρόσθετα, τα συστήματα διαχείρισης ποιότητας, όπως η προώθηση της πιστοποίησης των τοπικών προϊόντων και η εφαρμογή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης της παραγωγής, μπορούν να δώσουν σημαντική ώθηση στον κλάδο.

Προκειμένου ο κλάδος των κηπευτικών να εξελιχθεί και να αναπτυχθεί επαρκώς, είναι απαραίτητη και η επίλυση των βασικών διαρθρωτικών προβλημάτων που προαναφέρθηκαν, καθώς και η ορθολογική χρήση των εισροών και η σωστή διαχείριση των υδάτινων πόρων.

– Οπωροφόρα

Ο κλάδος των οπωροφόρων αντιμετωπίζει προβλήματα όμοια με εκείνα του κλάδου των κηπευτικών, αν και οι εδαφοκλιματικές συνθήκες της χώρας ευνοούν την παραγωγή τους. Προβλήματα όπως η χαμηλή ποιότητα, το υψηλό κόστος παραγωγής, η υπερπαραγωγή και ο έντονος διεθνής ανταγωνισμός πρέπει ωστόσο να αντιμετωπιστούν, ώστε ο κλάδος να αναπτυχθεί. Οι προσπάθειες θα πρέπει να επικεντρωθούν στην επιλογή ποικιλιών με στόχο τη διεύρυνση της εμπορικής περιόδου ποιοτικών προϊόντων.

Θα πρέπει ακόμη να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο συνεχή εκσυγχρονισμό των υποδομών, προκειμένου να διατηρούνται τα προϊόντα σε άριστη κατάσταση και να προωθούνται στην αγορά σύμφωνα με τη ζήτηση. Ιδιαίτερο βάρος πρέπει να δοθεί στην τυποποίηση και τη συσκευασία, ώστε να ακολουθούνται τα ευρωπαϊκά ποιοτικά πρότυπα. Επιπλέον, θα πρέπει να γίνει προσπάθεια προσαρμο-

γής των καλλιεργητικών εκμεταλλεύσεων και πρακτικών στις ιδιαιτερότητες των οπωροφόρων, όπως η μηχανοποίηση της συγκομιδής, η ανανέωση των παραγωγικών φυτειών, η ίδρυση νέων σύγχρονων μονάδων αποθήκευσης και συντήρησης και η βελτίωση των τεχνικών άρδευσης.

Επιπρόσθετα, σημαντική είναι η εφαρμογή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης και η επέκταση της βιολογικής καλλιέργειας, ώστε να παράγονται ανταγωνιστικά προϊόντα, ασφαλή, ποιοτικά, με σεβασμό στο περιβάλλον και στο ανθρώπινο δυναμικό, με στόχο την αειφορία και τη μείωση του κόστους του παραγόμενου προϊόντος.

Τέλος, η επαγγελματική κατάρτιση, η ενημέρωση και οι συμβουλευτικές υπηρεσίες καθώς και η δημιουργία συμπράξεων και δικτυώσεων είναι εξίσου απαραίτητες για την ανάληψη συλλογικών προσπαθειών προς τη διεύρυνση της αγοράς.

5.2. Εσπεριδοειδή

5.2.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Η παραγωγή εσπεριδοειδών σε παγκόσμιο επίπεδο ξεπερνά τους 80 εκατ. τόνους, εκ των οποίων τα 55 εκατ. τόνοι είναι πορτοκάλια, το βασικότερο προϊόν βάσει στοιχείων της πενταετίας 1998/1999 έως 2002/2003. Κύρια χώρα παραγωγής είναι η Βραζιλία με 19,5 εκατ. τόνους περίπου και ακολουθούν οι χώρες της Μεσογείου, οι Η.Π.Α. καθώς και η Κίνα, στην οποία παρατηρείται μια ραγδαία ανάπτυξη.

Στην περιοχή της Μεσογείου, κατά την προαναφερόμενη πενταετία, η ετήσια παραγωγή εσπεριδοειδών διαμορφώνεται στους 16,8 εκατ. τόνους, με ανώτατο όριο τους 17,5 εκατ. τόνους και κατώτερο τους 15,5 εκατ. τόνους. Η Ισπανία κατέχει το 33,5% της συνολικής παραγωγής της Μεσογείου, ακολουθεί η Ιταλία με 17,5% και οι αξιοσημείωτα αναπτυσσόμενες στον τομέα Αίγυπτος (15,3%) και Τουρκία (10,6%). Η Ελλάδα κατέχει την 5η θέση με 7,5%. Την παραγωγική περίοδο 2005/2006, η Ελλάδα κατήλθε στην 7η θέση με ποσοστό 6,36% της συνολικής παραγωγής της Μεσογείου (18,2 εκατ. τόνους), γεγονός το οποίο οφείλεται κατά κύριο λόγο στην καταστροφή φυτικού κεφαλαίου κατά τους παγετούς του 2004. Όσον αφορά την κατανομή των ειδών, κυριαρχούν τα πορτοκάλια με συνολική παραγωγή που προσεγγίζει τα τελευταία χρόνια τους 10 εκατ. τόνους, άνω του 57% της συνολικής παραγωγής των εσπεριδοειδών της Μεσο-

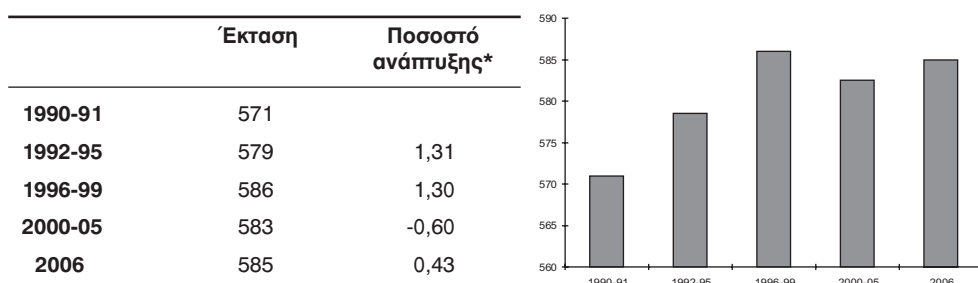
γείου. Τέλος, να σημειωθεί ότι στην Ε.Ε. παρήχθησαν 6 εκατ. τόνοι πορτοκάλια το 2004/2005 (-2,3% σε σχέση με το 2003/2004) και 1,4 εκατ. τόνοι λεμόνια (-21,5%).

– Εκτάσεις και παραγωγή εσπεριδοειδών στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, ο τομέας των εσπεριδοειδών αποτελεί τη δεύτερη σημαντικότερη δενδρώδη καλλιέργεια μεταξύ των καλλιεργειών για την παραγωγή φρούτων, μετά τα ροδάκινα, τόσο από άποψη εκτάσεως και όγκου παραγωγής, όσο και από άποψη ακαθάριστης αξίας παραγωγής. Η καλλιεργούμενη έκταση εσπεριδοειδών έχει ελαφρά ανοδική τάση, όπως φαίνεται από τον Πίνακα 5.11.

Συγκεκριμένα, η έκταση των εσπεριδοειδών ανέρχεται στα 585 χιλ. στρέμματα το 2006, με κυρίαρχη την έκταση της πορτοκαλιάς, η οποία συμμετέχει με ποσοστό 70% (Πίνακας 5.12). Ακολουθεί η έκταση της λεμονιάς με ποσοστό 18% και η έκταση της μανταρινιάς με ποσοστό 12%. Από το 2003 μέχρι

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.11
Έκταση εσπεριδοειδών στην Ελλάδα (χιλ. στρέμματα)

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.12
Καλλιεργούμενες εκτάσεις εσπεριδοειδών στην Ελλάδα (στρέμματα)

	2003	2006	Ποσοστιαία μεταβολή 2003 - 2006
Πορτοκάλια	401.485	407.188	1,42
Λεμόνια	105.180	104.092	-1,03
Μανταρίνια	66.241	69.150	4,39
Νεράντζια	219	187	-14,61
Λοιπά εσπεριδοειδή	4.109	4.049	-1,46
Σύνολο	577.234	584.666	1,29

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική στατιστική.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.13

Αριθμός δέντρων και παραγωγή εσπεριδοειδών, 2006

	Αριθμός δέντρων	Παραγωγή (τόνοι)
Πορτοκάλια	18.589.349	895.564
Λεμόνια	4.470.287	87.584
Μανταρίνια	3.535.503	108.992
Νεράντζια	51.088	999
Λοιπά εσπεριδοειδή	235.487	8.226

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική στατιστική.

το 2006 παρατηρείται μια αύξηση των εκτάσεων που καλλιεργούνται με εσπεριδοειδή της τάξης του 1,3% περίπου, λόγω αύξησης της έκτασης των πορτοκαλιών και μανταρινιών.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα πορτοκάλια είναι η κυρίαρχη παραγωγή εσπεριδοειδών με 896 χιλ. τόνους και ακολουθούν τα μανταρίνια με 109 χιλ. τόνους και τα λεμόνια με 88 χιλ. τόνους (Πίνακας 5.13). Τα νεράντζια αποτελούν πολύ μικρό μέρος της παραγωγής, ενώ στα λοιπά εσπεριδοειδή συμμετέχουν κατά κύριο λόγο τα κίτρα και το κουμ-κουάτ.

Από τη γεωγραφική κατανομή των καλλιεργούμενων εκτάσεων ανά είδος, στην καλλιέργεια πορτοκαλιών και μανταρινιών προηγείται ο νομός Αργολίδας που συγκεντρώνει περίπου το 1/3 της συνολικής έκτασης πορτοκαλιών και μανταρινιών. Ακολουθούν οι νομοί Λακωνίας, Άρτας, Χανίων και Αιτωλοακαρνανίας, όσον αφορά την έκταση της πορτοκαλιάς. Στην έκταση της λεμονιάς προηγείται ο νομός Κορινθίας, με το 1/3 περίπου της συνολικής έκτασης, και οι νομοί Αχαΐας, Πειραιά και Ηλείας. Στα μανταρίνια μετά το νομό Αργολίδας ακολουθούν οι νομοί Άρτας, Χανίων και Κορινθίας. Τέλος, οι νομοί Ρεθύμνου και Αχαΐας παρουσιάζουν εκτάσεις με καλλιέργεια κιτριάς και ο νομός Κέρκυρας εκτάσεις καλλιέργειας κουμ-κουάτ.

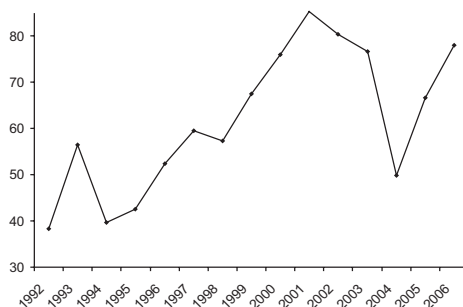
5.2.2. Κατανάλωση

Η φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση εσπεριδοειδών παρουσιάζει σημαντική αύξηση μέχρι το 2001, αφού ουσιαστικά υπερδιπλασιάζεται από το 1991 που ήταν περίπου 38 κιλά, και φτάνει τα 85 κιλά το 2001. Στη συνέχεια παρατηρείται ελαφρά μείωση, και ο μέσος καταναλωτής από τα 220 γραμμάρια που κατανάλωνε την ημέρα το 2002 μείωσε την κατανάλωσή του στα 213 γραμμάρια το 2006 (Πίνακας 5.14).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.14

Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση εσπεριδοειδών στην Ελλάδα (σε κιλά)

1992-1996 (1)	45,90
1997-2001 (2)	69,14
2002-2006 (3)	70,34
Ποσοστιαία μεταβολή (1) – (2)	50,63
Ποσοστιαία μεταβολή (2) – (3)	1,72
2002	80,34
2006	78,07
Ποσοστιαία μεταβολή 2002 - 2006	-2,82

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture, Food: From farm to fork statistics.

5.2.3. Η Κοινή Οργάνωση Αγορών στον τομέα των εσπεριδοειδών

Τα εσπεριδοειδή ανήκουν στην Κ.Ο.Α. των οπωροκηπευτικών και ισχύουν όσα αναφέρονται στο τμήμα 5.1.3. Επιπλέον, για τα μεταποιημένα εσπεριδοειδή μπορεί να υπάρξει πλήρης αποδέσμευση των ενισχύσεων από την παραγωγή από το 2008 και μετά. Δίνεται όμως η δυνατότητα μεταβατικής περιόδου μερικής δέσμευσης υπό την προϋπόθεση σύναψης συμβολαίων μεταποίησης μέχρι 100% έως τις 31/12/2010 και μέχρι 75% από 01/01/2011 έως 31/12/2012. Μετά το πέρας της μεταβατικής περιόδου θα ισχύσει, υποχρεωτικά, πλήρης αποδέσμευση της ενίσχυσης. Επιπρόσθετα, εάν δεν υπάρχουν διαθέσιμα ατομικά στοιχεία για τις εκτάσεις καλλιεργούμενων εσπεριδοειδών, θα ληφθούν υπόψη τα στοιχεία που θα υποβληθούν από τους παραγωγούς το 2008.

5.2.4. Εξωτερικό εμπόριο

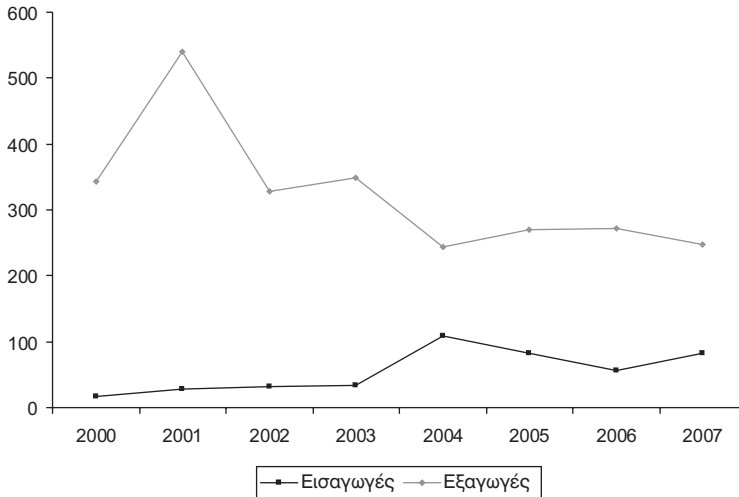
– Ροές εμπορίου

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 5.15, το εμπόριο εσπεριδοειδών με τρίτες χώρες κυριαρχεί στις συναλλαγές του τομέα, τόσο από άποψη ύψους συναλλαγών όσο και αξίας (με εξαίρεση την αξία εξαγωγών). Το 2007 το συνολικό ύψος των εισαγωγών έφθασε τους 83,1 χιλ. τόνους και η αξία τους τα €50,4 εκατ., ενώ οι αντίστοιχες τιμές για τις εξαγωγές ήταν 247,2 χιλ. τόνοι και €123,4 εκατ. Η μέση ετήσια μεταβολή της συνολικής ποσότητας των εισαγωγών έφθασε το 26,25% για το διάστημα 2000-2007 και για τις εξαγωγές παρουσιάζεται αρνη-

τική στο επίπεδο του -4,55%. Κατά συνέπεια, αν και η Ελλάδα διατηρεί το εμπορικό της πλεόνασμα στον τομέα των εσπεριδοειδών, το μέγεθος του περιορίστηκε σημαντικά μετά το 2003 (Διάγραμμα 5.2).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.2

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές εσπεριδοειδών της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.15

Ροές εμπορίου εσπεριδοειδών της Ελλάδας

	Εισαγωγές							
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	5.750		10.505		3.176		7.583	
2001	4.627	-19,54	24.088	129,29	3.142	-1,06	12.988	71,27
2002	3.206	-30,71	28.163	16,92	2.130	-32,20	14.818	14,09
2003	4.857	51,51	29.063	3,19	3.995	87,52	16.790	13,31
2004	28.843	493,82	79.686	174,18	16.543	314,10	44.125	162,80
2005	23.149	-19,74	59.683	-25,10	11.287	-31,77	34.397	-22,05
2006	11.676	-49,56	43.667	-26,84	6.544	-42,03	24.160	-29,76
2007	14.005	19,95	69.108	58,26	8.395	28,28	42.030	73,97

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.15 (συνέχεια)

Εξαγωγές								
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες			Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	151.486		191.032		53.440		49.738	
2001	258.842	70,87	281.700	47,46	104.001	94,61	82.872	66,62
2002	156.283	-39,62	172.312	-38,83	74.396	-28,47	60.266	-27,28
2003	166.906	6,80	181.030	5,06	78.791	5,91	57.757	-4,16
2004	126.156	-24,41	117.713	-34,98	50.472	-35,94	37.884	-34,41
2005	128.827	2,12	140.821	19,63	51.666	2,37	47.617	25,69
2006	127.130	-1,32	144.084	2,32	55.603	7,62	48.750	2,38
2007	112.430	-11,56	134.758	-6,47	67.444	21,30	55.975	14,82

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Οι κυριότερες χώρες προμήθειας εσπεριδοειδών είναι η Αργεντινή, ενώ η Νότια Αφρική και η Τουρκία είναι οι χώρες από τις οποίες εισάγονται σημαντικές ποσότητες. Από ευρωπαϊκές χώρες, σημαντικοί εμπορικοί εταίροι ως προς τις εισαγωγές θεωρούνται η Ισπανία και η Ιταλία, οι οποίες και καλύπτουν το 56,69% των ενδοκοινοτικών εισροών για το 2007 (Πίνακας 5.16).

Οι τρίτες χώρες, και ιδιαίτερα οι γειτονικές χώρες των Βαλκανίων, παρουσιάζονται ως οι κύριοι εισαγωγείς των ελληνικών εσπεριδοειδών. Το 2007, το 91,03% των εξαγωγών προς τρίτες χώρες έχουν ως τελικό προορισμό έξι χώρες, και ειδικότερα τη Ρουμανία, τη Σερβία, τη Βουλγαρία, τη FYROM, την Αλβανία και την Κροατία. Το 45,48% των συνολικών εξαγωγών αποτελούν ενδοκοινοτικό εμπόριο, ενώ πλήθος κρατών-μελών της Ε.Ε. εισάγουν ελληνικά εσπεριδοειδή, με σημαντικότερα τη Γερμανία, την Ουγγαρία, την Πολωνία και την Τσεχία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.16

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τα εσπεριδοειδή (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	82.832	55.342,4	83.113,3	100,00		
Ε.Ε.-25	23.148,8	11.675,6	14.005,3	16,85		
Λοιπές χώρες	59.683,2	43.666,8	69.108	83,15		
Ισπανία	831	2.252,1	4.125,9	4,96	29,46	
Ιταλία	8.319,9	2.662,7	3.813,6	4,59	27,23	
Κύπρος	2.372,8	1.223,9	1.572,7	1,89	11,23	
Αυστρία	500,3	20,5	1.258,9	1,51	8,99	
Γερμανία	5.071,9	1.250,6	1.070,6	1,29	7,64	
Ολλανδία	971,9	842,2	986,9	1,19	7,05	
Υποσύνολο					91,60	
Αργεντινή	29.110,1	23.370,9	38.071,4	45,81		55,09
Νότια Αφρική	2.719,8	6.037,1	15.759,4	18,96		22,80
Τουρκία	26.154	12.971,4	9.021,5	10,85		13,05
Υποσύνολο						90,95
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	269.647	271.214	247.188	100,00		
Ε.Ε.-25	128.827	127.130	112.430	45,48		
Λοιπές χώρες	140.821	144.084	134.758	54,52		
Γερμανία	37.779	36.939	30.057	12,16	26,73	
Ουγγαρία	12.303	14.857	15.131	6,12	13,46	
Πολωνία	12.175	13.469	13.290	5,38	11,82	
Τσεχία	13.725	15.672	12.720	5,15	11,31	
Αυστρία	5.115	8.721	6.669	2,70	5,93	
Σλοβακία	3.493	9.790	6.420	2,60	5,71	
Δανία	3.935	4.316	6.044	2,44	5,38	
Σουηδία	4.225	4.226	4.847	1,96	4,31	
Υποσύνολο					84,65	
Ρουμανία	40.124	43.457	38.435	15,55		28,52
Σερβία	9.227	22.373	28.271	11,44		20,98
Βουλγαρία	27.842	24.677	17.791	7,20		13,20
FYROM	11.756	8.118	14.314	5,79		10,62
Αλβανία	15.278	18.887	12.808	5,18		9,50
Κροατία	9.282	9.734	11.046	4,47		8,20
Υποσύνολο						91,03

Πηγή: U.N., Comtrade.

5.2.5. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Ο κλάδος των εσπεριδοειδών αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα λόγω του μεγάλου αριθμού μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Επιπλέον, κάποιες ποικιλίες που παράγονται δεν είναι ποιοτικά και εμπορικά οι πλέον κατάλληλες για την αγορά και τον τόπο καλλιέργειάς τους. Η συμμετοχή των ελληνικών εσπεριδοειδών στις ευρωπαϊκές αγορές είναι, επίσης, μικρού μεγέθους και περιορισμένης περιόδου. Προβλήματα όπως η ελλιπής υποδομή, οι δυσκολίες μεταφοράς των εσπεριδοειδών και το διαπραγματευτικό μειονέκτημα των ελληνικών επιχειρήσεων αποτελούν επίσης τροχοπέδη στην ανάπτυξη του τομέα.

Όπως και στον κλάδο των οπωροκηπευτικών, για την ανάπτυξη του κλάδου θα πρέπει να δοθούν κίνητρα για την καλύτερη λειτουργία των οργανώσεων παραγωγών και την επέκταση της παραγωγής βιολογικών προϊόντων. Επιπλέον, θα πρέπει να βελτιωθεί η διάρθρωση των ειδών, καθώς και η ποικιλιακή σύσταση αυτών και η ποιότητα των προϊόντων. Επίσης, απαραίτητος θεωρείται ο ορισμός ζωνών καλλιέργειας εσπεριδοειδών ανάλογα με τις δυνατότητες κάθε περιοχής, τις απαιτήσεις της αγοράς για παραγωγή προϊόντος με σταθερά εμπορικά χαρακτηριστικά και την ανάγκη διαρκούς παρουσίας των ελληνικών προϊόντων στην αγορά.

Ιδιαίτερη σημασία για τον κλάδο έχει και η εφαρμογή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης με στόχο την παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων, ασφαλών, ποιοτικών και με σεβασμό προς το περιβάλλον. Τέλος, η εκπαίδευση και η ενημέρωση των παραγωγών και η συμβολιακή γεωργία θα συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη του κλάδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

6.1. Ψυχανθή

Με τον όρο ψυχανθή αναφερόμαστε στην παραγωγή ξηρού χόρτου (σανού) καθώς και στους ξηρούς σπόρους που χρησιμοποιούνται για ανθρώπινη κατανάλωση (όσπρια). Τα σπουδαιότερα προϊόντα ψυχανθών για σανό είναι η μηδική, ο βίκος και τα ετήσια τριφύλλια. Στα όσπρια συγκαταλέγονται φυτά όπως τα φασόλια, τα ρεβίθια, τα κουκιά, το λαθούρι (φάβα), τα μπιζέλια και οι φακές. Στο σύνολό τους τα αγαθά που ανήκουν στα ψυχανθή είναι υψηλής θρεπτικής και ενεργειακής αξίας, απαραίτητα για τη διατροφή του ανθρώπου και για την ορθολογική ανάπτυξη και στήριξη της ζωικής παραγωγής, και για το λόγο αυτό τυγχάνουν ιδιαίτερης προσοχής στο τελευταίο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους της έκθεσης.

6.1.1. Παραγωγή

– Ψυχανθή για σανό

Σύμφωνα με εκτίμηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων με κτηνοτροφικά φυτά, η μηδική καλλιεργείται παγκόσμια σε έκταση μεγαλύτερη των 350 εκατ. στρεμμάτων. Ο βίκος καλλιεργείται σε αρκετά εκατ. στρέμματα, ενώ για τα τριφύλλια και τα υπόλοιπα κτηνοτροφικά ψυχανθή για καρπό, οι παγκόσμια καλλιεργούμενες εκτάσεις είναι πάρα πολύ μικρές. Βασικές χώρες παραγωγής είναι οι Η.Π.Α. και ο Καναδάς, καθώς και η Αργεντινή και η Αυστραλία. Παρά, όμως, τις αυξητικές τάσεις που σημειώθηκαν σε πολλές περιοχές αναφορικά με τις καλλιεργούμενες εκτάσεις, τα τελευταία χρόνια σημειώνεται μία σταθεροποίηση που αντανακλάται και στο συνολικό όγκο παραγωγής. Στην Ε.Ε., τα κτηνοτροφικά ψυχανθή καταλαμβάνουν κάθε χρόνο έκταση περίπου 15 εκατ. στρεμμάτων με δεσπόζουσα καλλιέργεια αυτή της μηδικής που καταλαμβάνει σημαντικές εκτάσεις στην Ισπανία, την Ιταλία, τη Γαλλία, τη Ρουμανία, την Ουγγαρία και την Πολωνία.

Όσον αφορά την Ελλάδα, στον Πίνακα 6.1 υποδηλώνεται η σπουδαιότητα της μηδικής τόσο σε επίπεδο καλλιεργούμενων εκτάσεων όσο και σε επίπεδο εγχώριας παραγωγής. Τα ετήσια τριφύλλια, αντιθέτως, εμφανίζουν πτωτικές τάσεις τόσο ως προς τις καλλιεργούμενες εκτάσεις όσο και ως προς τον όγκο παραγωγής. Το προϊόν εκείνο που φαίνεται να κερδίζει έδαφος είναι ο βίκος, για τον οποίο σημειώθηκε αύξηση της παραγωγής κατά 22% περίπου στο χρονικό διάστημα 2003-2006.

Γενικά, τα κτηνοτροφικά φυτά για σανό παρουσιάζουν αυξητικές τάσεις κατά την εφαρμογή της Agenda 2000, χωρίς όμως να έχουν φτάσει στα επίπεδα παραγωγής πριν από το 2000 (Πίνακας 6.2). Το 2006, η παραγωγή ανέρχεται στους 1.753 χιλιάδες τόνους και η καλλιεργούμενη έκταση στα 2.319 χιλιάδες στρέμματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.1

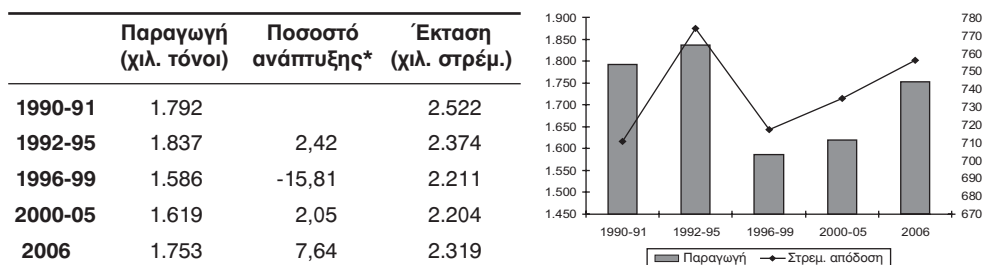
Καλλιεργούμενες εκτάσεις (στρέμ.) και όγκος παραγωγής (τόνοι)
των κτηνοτροφικών φυτών για σανό

	2003		2006		Ποσοστιαία μεταβολή 2003 - 2006	
	Έκταση	Παραγωγή	Έκταση	Παραγωγή	Έκταση	Παραγωγή
Μηδική	1.115.527	1.234.327	1.227.532	1.333.451	9,12	7,43
Ετήσια τριφύλλια	137.609	96.460	132.969	99.187	-3,49	2,75
Σανός	312.998	95.636	291.814	88.593	-7,26	-7,95
Κριθάρι	243.609	74.867	232.189	72.179	-4,92	-3,72
Βρώμη	216.931	78.392	217.918	77.178	0,45	-1,57
Βίκος	170.334	63.667	216.207	82.340	21,22	22,68
Σύνολο	2.197.008	1.643.349	2.318.629	1.752.928	5,25	6,25

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.2

Έκταση και παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών για σανό στην Ελλάδα

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών σε περιφερειακό επίπεδο

Η παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών χρησιμοποιεί το 7,1% της καλλιεργούμενης έκτασης στην Ελλάδα και έχει σχετικά μεγάλη διασπορά. Στον Πίνακα 6.3 δίνεται το ποσοστό της κάθε περιφέρειας στη συνολική παραγωγή των κτηνοτροφικών φυτών για σανό. Η μηδική, που χρησιμοποιεί περισσότερο από το μισό της καλλιεργούμενης έκτασης με κτηνοτροφικά φυτά για σανό, βρίσκεται κυρίως στη Δυτική Ελλάδα (17,88%) και το νομό Αιτωλοακαρνανίας (14,78%),

στη Μακεδονία, τη Θράκη και τη Θεσσαλία. Τα ετήσια τριφύλλια, που καλύπτουν το 5,67% της καλλιεργούμενης έκτασης, υπάρχουν στη Θεσσαλία (19,74%), την Ήπειρο, τη Δυτική και τη Στερεά Ελλάδα. Ο σανός καλύπτει το 12,45% της καλλιεργούμενης έκτασης και παράγεται κυρίως στην Ήπειρο (29,2%), τη Δυτική Ελλάδα, τη Δυτική Μακεδονία και τα Ιόνια νησιά. Το κριθάρι και η βρώμη που καλύπτουν το καθένα το 9,5% περίπου της καλλιεργούμενης έκτασης με κτηνοτροφικά φυτά, τα συναντάμε στη Δυτική Ελλάδα, την Πελοπόννησο, τα νησιά του Νότιου Αιγαίου και την Κρήτη. Τέλος, ο βίκος, με 9,2% της καλλιεργούμενης έκτασης με κτηνοτροφικά φυτά, παράγεται κυρίως στη Θεσσαλία (23,47%), καθώς και στη Στερεά Ελλάδα, την Κεντρική Μακεδονία και τη Δυτική Ελλάδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.3

Κτηνοτροφικά φυτά σε περιφερειακό επίπεδο ως ποσοστό της συνολικής παραγωγής, 2006

	Μηδική	Ετήσια τριφύλλια	Σανός	Κριθάρι	Βρώμη	Βίκος
Αττική	0,02	0,19	0,02	1,16	1,84	1,39
Στερεά Ελλάδα	13,58	10,76	3,89	9,92	9,96	10,34
Δυτική Ελλάδα	17,88	15,69	15,19	15,31	28,09	8,65
Πελοπόννησος	2,03	4,07	6,90	19,36	17,36	8,29
Νησιά Ιονίου	0,46	3,59	12,02	0,64	2,42	0,89
Ήπειρος	11,09	17,41	29,20	0,28	7,00	1,70
Θεσσαλία	14,51	19,74	8,70	2,80	3,82	23,47
Κεντρική Μακεδονία	17,40	8,10	3,32	5,53	2,53	9,56
Δυτική Μακεδονία	7,93	4,63	14,05	0,78	0,32	3,12
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	13,86	9,41	3,80	2,40	1,38	8,31
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	0,42	2,25	0,98	1,89	2,94	4,65
Νησιά Νότιου Αιγαίου	0,55	1,48	1,30	30,06	12,29	6,63
Κρήτη	0,26	2,67	0,63	9,87	10,04	13,00

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική.

– Όσπρια

Τα όσπρια σε παγκόσμιο επίπεδο καταλαμβάνουν μικρές σχετικά εκτάσεις και οι κύριες χώρες παραγωγής τους είναι οι Η.Π.Α., ο Καναδάς, η Τουρκία κ.ά. Στην Ε.Ε., τα όσπρια καλλιεργούνται σε ασήμαντες, για τη σπουδαιότητά τους και τα πλεονεκτήματά τους, εκτάσεις που χρόνο με το χρόνο μειώνονται. Στην Ελλάδα, σε ό,τι αφορά την καλλιέργεια των οσπρίων, το σύνολο της καλλιεργούμενης έκτασης ανέρχεται σε 150 χιλ. στρέμματα περίπου, με μέση παραγωγή τους 29 χιλ. τόνους, εκ των οποίων τα φασόλια καλύπτουν το 64% των εκτάσεων και το 73% της συνολικής παραγωγής.

Με βάση τον Πίνακα 6.4 παρατηρείται μία αυξητική τάση στα βρώσιμα όσπρια ως προς τις καλλιεργούμενες εκτάσεις και μια ελαφρά μείωση της παραγωγής. Ειδικότερα τα φασόλια, τα κουκιά και τα μπιζέλια παρουσιάζουν μείωση, ενώ τα ρεβίθια και η φακή έχουν αύξηση της παραγωγής και της έκτασης.

Η καλλιέργεια των φασολιών απαντάται κύριως στους νομούς Φλώρινας, Καστοριάς και Καβάλας. Τα ρεβίθια στους νομούς Ευβοίας, Βοιωτίας, Φθιώτιδας και Κυκλάδων. Τα κουκιά στους νομούς Ηρακλείου και Αρκαδίας, το λαθούρι στο νομό Κορινθίας και η φακή στο νομό Λάρισας.

Συνοπτικά, τα βρώσιμα όσπρια έχουν μια πτωτική πορεία σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο τόσο στην παραγωγή όσο και στην καλλιεργούμενη έκταση (Πίνακας 6.5). Η παραγωγή από τους 35 χιλ. τόνους στην αρχή της δεκαετίας

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.4

Καλλιεργούμενες εκτάσεις (στρέμ.) και όγκος παραγωγής (τόνοι) των οσπρίων

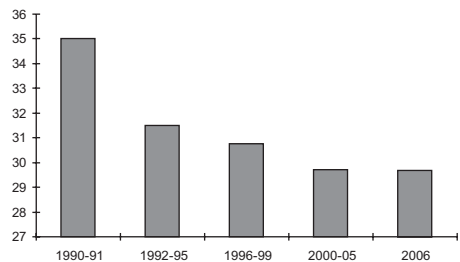
	2003		2006		Ποσοστιαία μεταβολή 2003 - 2006	
	Έκταση	Παραγωγή	Έκταση	Παραγωγή	Έκταση	Παραγωγή
Φασόλια (αμιγής καλλιέργεια)	76.336	19.137	73.899	18.325	-3,30	-4,43
Φασόλια (συνκαλλιεργούμενα)	22.611	2.766	18.361	2.070	-23,15	-33,62
Ρεβίθια	15.675	2.130	23.892	2.739	34,39	22,23
Κουκιά	19.887	3.417	17.794	3.059	-11,76	-11,70
Λαθούρια (φάβα)	2.638	282	2.510	261	-5,10	-8,05
Μπιζέλια	4.442	1.569	3.977	1.248	-11,69	-25,72
Φακή	6.935	815	17.899	1.969	61,25	58,61
Σύνολο	148.524	30.116	158.332	29.671	6,19	-1,50

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.5

Έκταση και παραγωγή βρώσιμων οσπρίων στην Ελλάδα

	Παραγωγή (χιλ. τόνοι)	Ποσοστό ανάπτυξης*	Έκταση (χιλ. στρέμ.)
1990-91	35		226
1992-95	32	-11,11	180
1996-99	31	-2,44	175
2000-05	30	-3,49	153
2006	30	-0,14	158

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

του '90 ανέρχεται σε 30 χιλ. τόνους το 2006. Τα αντίστοιχα μεγέθη για την καλλιεργούμενη έκταση είναι από 226 χιλ. στρέμματα στα 158 χιλ. στρέμματα.

– Παραγωγή οσπρίων σε περιφερειακό επίπεδο

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 6.6, τα όσπρια είναι μια παραγωγή που είναι ιδιαίτερα συγκεντρωμένη. Τα φασόλια, που αποτελούν τη σημαντικότερη παραγωγή, παράγονται κυρίως στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας (37,6% της συνολικής παραγωγής) και κυρίως στην περιοχή των Πρεσπών, στους νομούς Φλώρινας (23%) και Κοζάνης (13%). Η παραγωγή που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συγκέντρωση είναι τα μπιζέλια, αφού το 57,69% παράγεται στη Θεσσαλία και ακολουθεί το λαθούρι που το 43,3% παράγεται στα νησιά του Νότιου Αιγαίου, και κυρίως στις Κυκλάδες (Σαντορίνη), όπου παράγεται το 36% της συνολικής παραγωγής. Η φακή κατά 63,5% παράγεται σε δύο νομούς, αυτούς του Έβρου (34,89%) και της Λάρισας (28,69%). Τέλος, τα κουκιά ευδοκούν κατά βάση στην Κρήτη (35,21%) και ειδικότερα στο νομό Ηρακλείου (19,12%) και τα ρεβίθια στη Στερεά Ελλάδα (27%), την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (19%) και τη Θεσσαλία (18%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.6

Παραγωγή οσπρίων σε περιφερειακό επίπεδο ως ποσοστό της συνολικής παραγωγής, 2006

	Φασόλια	Κουκιά	Φακή	Ρεβίθια	Λαθούρι	Μπιζέλια
Αττική	0,55	2,68	2,13	1,24	0,38	1,92
Στερεά Ελλάδα	6,17	14,51	9,19	26,98	12,26	4,09
Δυτική Ελλάδα	18,26	11,67	3,96	4,93	0,77	13,22
Πελοπόννησος	4,25	9,64	0,76	1,72	13,79	1,36
Νησιά Ιονίου	1,90	5,13	2,03	2,26	10,34	3,93
Ήπειρος	6,33	1,47	0,76	0,33	0,00	0,56
Θεσσαλία	3,28	0,07	29,30	18,11	1,53	57,69
Κεντρική Μακεδονία	1,76	0,72	1,17	6,46	0,38	5,93
Δυτική Μακεδονία	37,60	0,26	10,11	10,48	0,00	8,01
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	14,97	0,95	36,06	19,06	0,00	0,88
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	1,55	14,55	1,37	1,97	3,07	0,64
Νησιά Νότιου Αιγαίου	1,34	3,14	1,27	2,15	43,30	1,28
Κρήτη	2,04	35,21	1,88	4,31	14,18	0,48

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική.

6.1.2. Η Κοινή Οργάνωση Αγοράς των ψυχανθών

Σύμφωνα με το νέο καθεστώς της Κ.Α.Π., για τα πρωτεϊνούχα φυτά (π.χ. μπιζέλια, κουκιά) καθώς και για ορισμένα ψυχανθή για καρπό (φακές, ρεβίθια και

βίκος), δικαιούχοι των δικαιωμάτων της ενιαίας ενίσχυσης είναι οι γεωργοί που έλαβαν ενίσχυση στα πλαίσια των καθεστώτων στήριξης την περίοδο αναφοράς 2000-2002. Τα υπόλοιπα βρώσιμα όσπρια (φασόλια, λαθούρια, κλπ.) και τα κτηνοτροφικά ψυχανθή για καρπό και σανό δεν επιδοτούνται. Συγκεκριμένα, επιδότηση δικαιούνται τα ακόλουθα:

Οι *πρωτεϊνούχοι σπόροι* για τους οποίους η ενίσχυση ανέρχεται σε 555,7€/στρέμμα όταν συγκομίζονται μετά το στάδιο της γαλακτικής ωρίμανσης. Εντούτοις, οι σπόροι που καλλιεργούνται σύμφωνα με τις τοπικές προδιαγραφές, αλλά που δεν φτάνουν στο στάδιο της γαλακτικής ωρίμανσης λόγω έκτακτων καιρικών συνθηκών, είναι επιλέξιμοι για ενίσχυση υπό την προϋπόθεση ότι δεν χρησιμοποιούνται για κανένα άλλο σκοπό. Η ενίσχυση αυτή χορηγείται εντός μιας μέγιστης εγγυημένης έκτασης, η οποία καθορίζεται στα 16 εκατ. στρέμματα. Σε περίπτωση υπέρβασής της, σε κοινοτικό επίπεδο, η ενίσχυση μειώνεται αναλογικά, για το αντίστοιχο έτος.

Τα *πρωτεϊνούχα φυτά* στις περιφέρειες όπου κατά παράδοση καλλιεργούνται, σε ανάμειξη με σιτηρά. Η ενίσχυση για τις πρωτεϊνούχες καλλιέργειες καταβάλλεται μετά από αίτηση του ενδιαφερόμενου υπό τον όρο ότι αποδεικνύεται ότι τα πρωτεϊνούχα φυτά επικρατούν στο μείγμα.

Το *βρώσιμο λαθούρι* και τα φασόλια όπου υπάρχουν ειδικά μέτρα στήριξης για τη συνέχιση και ανάπτυξη της παραγωγής τους στα μικρά νησιά του Αιγαίου. Στο πλαίσιο αυτό προβλέπεται οικονομική στρεμματική ενίσχυση των καλλιεργητών του βρώσιμου λαθουριού (στα νησιά Θήρας, Θηρασίας νομού Κυκλάδων και στο νομό Σάμου) και των φασολιών (στους νομούς Δωδεκανήσου, Λέσβου, Σάμου και Χίου), η οποία μπορεί να φτάσει και τα 50€/στρέμμα ανάλογα με την καλλιεργηθείσα έκταση, με στόχο τη διατήρηση των παραδοσιακών αυτών προϊόντων. Η μέγιστη επιλέξιμη έκταση για ενίσχυση ανέρχεται σε 1.590 στρέμματα για την καλλιέργεια των φασολιών και 1.580 για την καλλιέργεια του βρώσιμου λαθουριού. Σε περίπτωση υπέρβασης εφαρμόζεται οριζόντια μείωση.

6.1.3. Εξωτερικό εμπόριο

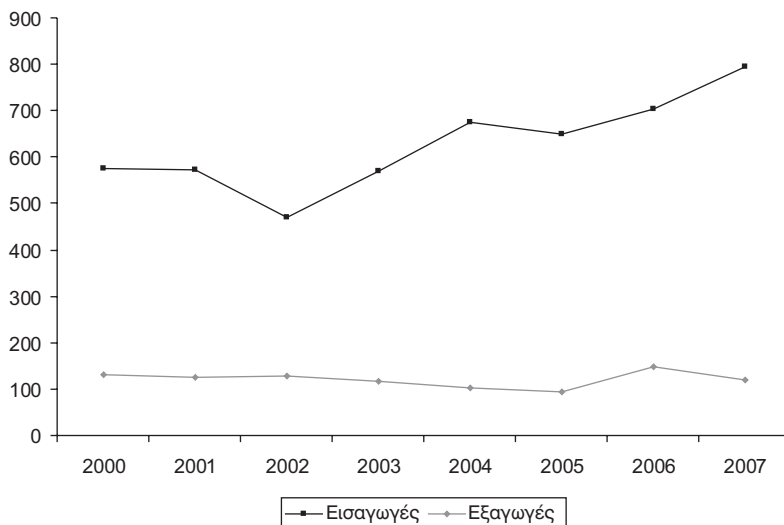
– Ροές εμπορίου

Όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 6.1, στην Ελλάδα οι εισαγωγές ζωοτροφών αυξάνονται με ταχύ ρυθμό για την περίοδο 2000-2007. Συγκεκριμένα, η μέση ετήσια μεταβολή της αξίας των εισαγωγών κατά την εξεταζόμενη περίοδο υπολογίζεται στο 6,68%, και η αντίστοιχη τιμή για τις εισαγόμενες ποσότητες

στο 3,21%. Αντίθετα, οι εξαγωγές ζωοτροφών παραμένουν σταθερά χαμηλές, ενώ κυμαίνονται από τους 95,3 χιλ. τόνους το 2005 στους 148,8 χιλ. τόνους το 2006 (Πίνακας 6.7).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.1

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές ζωοτροφών της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.7

Ροές εμπορίου ζωοτροφών της Ελλάδας

	Εισαγωγές							
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	306.937		267.486		172.346		62.220	
2001	312.229	1,72	259.976	-2,81	183.282	6,35	76.204	22,47
2002	188.790	-39,53	280.784	8,00	151.391	-17,40	83.638	9,75
2003	224.255	18,79	344.045	22,53	154.378	1,97	93.643	11,96
2004	262.966	17,26	410.699	19,37	149.776	-2,98	103.625	10,66
2005	271.701	3,32	378.292	-7,89	153.415	2,43	96.887	-6,50
2006	239.729	-11,77	464.637	22,83	172.034	12,14	114.627	18,31
2007	319.262	33,18	476.531	2,56	228.963	33,09	139.983	22,12

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.7 (συνέχεια)

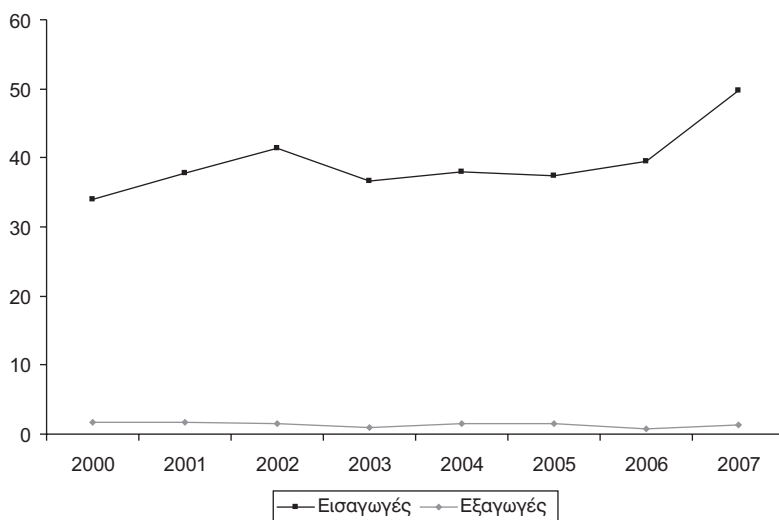
	Εξαγωγές							
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες		Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	42.967		88.833		9.539		18.933	
2001	45.050	4,85	79.860	-10,10	11.519	20,76	20.263	7,02
2002	34.787	-22,78	92.942	16,38	8.619	-25,18	22.780	12,42
2003	58.387	67,84	58.849	-36,68	9.901	14,88	14.680	-35,56
2004	50.948	-12,74	50.548	-14,11	12.440	25,65	16.103	9,70
2005	36.893	-27,59	58.368	15,47	9.826	-21,02	20.222	25,58
2006	69.933	89,56	78.905	35,19	9.314	-5,22	22.471	11,12
2007	55.173	-21,11	65.696	-16,74	8.947	-3,94	26.574	18,26

Πηγή: U.N., Comtrade.

Παρόμοια με την προηγούμενη κατηγορία των ψυχανθών, η εισαγόμενη ποσότητα οσπρίων εμφάνισε έντονα αυξητική τάση την περίοδο 2000-2007, ενώ οι εξαγωγές παρέμειναν σταθερά σε πολύ χαμηλά επίπεδα (Διάγραμμα 6.2). Όσον αφορά τις εισροές από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ε.Ε. μειώθηκαν ση-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.2

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές οσπρίων της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

μαντικά το 2007 σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο (-40,96%), ενώ αυξήθηκαν κατά περίπου το ίδιο ποσοστό οι εισαγωγές από τις τρίτες χώρες (39,89%). Αξίζει να σημειωθεί ότι οι εισαγωγές από τρίτες χώρες έφθασαν το 2007 στο επίπεδο των 45,78 χιλ. τόνων, ενώ το ενδοκοινοτικό εμπόριο οσπρίων ήταν μόλις 3,97 χιλ. τόνοι. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία αστάθεια στο ύψος των εξαγωγών οσπρίων προς όλες τις χώρες, αν και κατά το χρονικό διάστημα 2000-2007 οι συνολικές εκροές δεν ξεπερνούν τους 1.500 περίπου τόνους (Πίνακας 6.8).

Η μέση ετησία μεταβολή της αξίας των συνολικών εισαγωγών από την Ε.Ε. κατά την εξεταζόμενη περίοδο αυξήθηκε κατά 16%, ενώ των εξαγωγών, που είναι πολύ χαμηλές σε σχέση με τις εισαγωγές, μειώθηκε κατά 0,13%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.8
Ροές εμπορίου οσπρίων της Ελλάδας

Εισαγωγές								
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	1.626		32.359		2.238		23.055	
2001	2.195	35,01	35.537	9,82	2.694	20,37	23.234	0,78
2002	2.788	27,00	38.556	8,49	3.378	25,38	26.025	12,01
2003	3.436	23,25	33.161	-13,99	3.766	11,49	19.283	-25,91
2004	4.684	36,32	33.251	0,27	3.912	3,89	18.421	-4,47
2005	4.679	-0,11	32.818	-1,30	4.180	6,84	19.763	7,29
2006	6.718	43,58	32.726	-0,28	3.656	-12,53	19.218	-2,76
2007	3.967	-40,96	45.780	39,89	4.475	22,40	25.517	32,77

Εξαγωγές								
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες		Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	433		1.244		495		812	
2001	580	34,17	1.053	-15,39	741	49,84	650	-20,04
2002	372	-35,99	1.093	3,82	410	-44,72	638	-1,83
2003	279	-24,90	671	-38,57	319	-22,10	437	-31,52
2004	303	8,75	1.173	74,77	371	16,20	457	4,58
2005	716	135,93	710	-39,48	577	55,43	353	-22,68
2006	472	-34,10	281	-60,41	541	-6,24	244	-31,03
2007	605	28,17	715	154,22	755	39,70	540	121,82

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 6.9, τα ψυχανθή προέρχονται κυρίως από τρίτες χώρες (59,9% του συνόλου των εισαγωγών ζωοτροφών). Η Αργεντινή

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.9

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τις ζωοτροφές (τόνοι)

Εισαγωγές						
				Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες
	2005	2006	2007	2007	2007	2007
Σύνολο	649.993	704.366	795.793	100,00		
Ε.Ε.-25	271.701	239.729	319.262	40,12		
Λοιπές χώρες	378.292	464.637	476.531	59,88		
Ιταλία	82.330	76.747	102.057	12,82	31,97	
Ισπανία	51.907	46.956	76.101	9,56	23,84	
Γερμανία	22.215	21.179	33.109	4,16	10,37	
Ολλανδία	42.492	22.410	29.416	3,70	9,21	
Δανία	23.678	26.518	24.680	3,10	7,73	
Γαλλία	20.466	20.478	24.567	3,09	7,69	
Υποσύνολο					90,81	
Αργεντινή	190.702	221.613	205.194	25,78		43,06
Βραζιλία	83.112	129.748	120.191	15,10		25,22
Ρωσία	21.699	34.913	52.088	6,55		10,93
Ουκρανία	12.243	17.209	23.592	2,96		4,95
Περου	12.296	16.662	19.449	2,44		4,08
Υποσύνολο						88,24
Εξαγωγές						
				Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες
	2005	2006	2007	2007	2007	2007
Σύνολο	95.261	148.838	120.869	100,00		
Ε.Ε.-25	36.893	69.933	55.173	45,65		
Λοιπές χώρες	58.368	78.905	65.696	54,35		
Ιταλία	3.167	21.082	23.295	19,27	42,22	
Κύπρος	28.790	19.425	12.579	10,41	22,80	
Ηνωμ. Βασίλειο	54	3.678	9.304	7,70	16,86	
Ολλανδία	55	7.996	6.172	5,11	11,19	
Υποσύνολο					93,07	
FYROM	24.304	28.484	32.524	26,91		49,51
Τουρκία	8.812	8.826	10.977	9,08		16,71
Αλβανία	2.761	6.525	9.499	7,86		14,46
Βουλγαρία	3.269	10.313	5.259	4,35		8,01
Υποσύνολο						88,68

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.10

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για τα όσπρια (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	37.497	39.444	49.747	100,00		
Ε.Ε.-25	4.679	6.718	3.967	7,97		
Λοιπές χώρες	32.818	32.726	45.780	92,03		
Πορτογαλία	2.593	1.598	1.476	2,97	37,20	
Ιταλία	512	645	967	1,94	24,37	
Πολωνία	933	355	579	1,16	14,60	
Ολλανδία	223	261	355	0,71	8,95	
Γερμανία	74	122	236	0,47	5,94	
Ηνωμ. Βασίλειο	156	3.652	222	0,45	5,59	
Υποσύνολο					96,65	
Καναδάς	16.777	14.152	19.847	39,90		43,35
Ουκρανία	1.138	4.185	9.332	18,76		20,38
Μεξικό	2.243	2.838	3.868	7,78		8,45
Κίνα	2.331	2.408	3.508	7,05		7,66
Τουρκία	3.387	2.004	1.718	3,45		3,75
Αργεντινή	942	908	1.039	2,09		2,27
Υποσύνολο						85,87
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	1.426	753	1.319	100,00		
Ε.Ε.-25	716	472	605	45,83		
Λοιπές χώρες	710	281	715	54,17		
Κύπρος	323	220	283	21,41	46,73	
Γερμανία	61	146	102	7,75	16,90	
Πολωνία	0	0	86	6,53	14,24	
Ισπανία	1	1	66	4,99	10,88	
Υποσύνολο					88,75	
Βουλγαρία	279	140	291	22,03		40,67
Αλβανία	106	44	261	19,78		36,51
Σερβία	8	14	57	4,31		7,96
Η.Π.Α.	55	68	51	3,84		7,09
Υποσύνολο						92,23

Πηγή: U.N., Comtrade.

(50,41% των εισαγωγών από τρίτες χώρες) και η Βραζιλία εμφανίζονται ως κύριοι εξαγωγείς ζωοτροφών προς την ελληνική αγορά. Από τα κράτη-μέλη της Ε.Ε., η Ιταλία είναι η κυριότερη χώρα προέλευσης ψυχανθών καθώς και η Ισπανία και η Γερμανία. Τέλος, η Ελλάδα αποστέλλει μικρές ποσότητες ζωοτροφών στην Ιταλία, την Κύπρο και τη FYROM.

Όσον αφορά τα όσπρια, η Ελλάδα έχει αμιγώς ελλειμματικό ισοζύγιο. Ο Καναδάς με 44,74% του εμπορίου αποτελεί την πρώτη χώρα προέλευσης οσπρίων, ενώ η Πορτογαλία με 55,4% του ενδοκοινοτικού εμπορίου θεωρείται η κύρια ευρωπαϊκή χώρα προέλευσης οσπρίων. Μικρές ποσότητες οσπρίων έχουν ως τελικό προορισμό χώρες των Βαλκανίων (Αλβανία και Βουλγαρία) και την Κύπρο.

6.1.4. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Η παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών και οσπρίων εμφανίζεται σχετικά σταθερή μετά το 1996. Η νέα Κ.Α.Π. ευνοεί μια αύξηση της παραγόμενης ποσότητας και των καλλιεργούμενων εκτάσεων και δείχνει τη δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης του τομέα για την κάλυψη εκτάσεων από άλλα προϊόντα που η νέα Κ.Α.Π. δεν επιδοτεί πλέον (π.χ. σιτάρι, βαμβάκι).

Το κυριότερο χαρακτηριστικό του τομέα των οσπρίων και των κτηνοτροφικών φυτών είναι ότι κανένας από τους δύο τομείς δεν είναι αυτάρκης, παρ'όλο που υπάρχουν οι προϋποθέσεις. Έχοντας προϊόντα ονομασίας προέλευσης και γεωγραφικής ένδειξης, όπως τα φασόλια στην Καστόρια και το βρώσιμο λαθούρι στη Σαντορίνη, θα πρέπει να γίνει προσπάθεια επέκτασης της παραγωγής τους και σε άλλες περιοχές.

Γενικά, αναμένεται αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων με κτηνοτροφικά φυτά γιατί η νέα Κ.Α.Π. με τη μείωση των επιδοτήσεων σε προϊόντα όπως το βαμβάκι και ο καπνός οδηγεί στη μείωση της παραγωγής αυτών των προϊόντων και στην προώθηση άλλων καλλιεργειών όπως είναι τα ψυχανθή. Μέσω της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών μπορεί συνεπώς να αυξηθούν οι εκτάσεις καλλιέργειας οσπρίων και ζωοτροφών.

Για την ανάπτυξη του τομέα είναι, ωστόσο, απαραίτητος ο εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και των καλλιεργητικών πρακτικών. Για την καλλιέργεια των οσπρίων απαιτείται η δημιουργία τράπεζας γενετικού υλικού για τις τοπικές παραδοσιακές ποικιλίες, καθώς και η διατήρηση, βελτίωση, διάδοση των αυτόχθονων ποικιλιών, των απειλούμενων ειδών και ποικιλιών και,

τέλος, η δημιουργία ποικιλιών οσπρίων υψηλής ποιότητας. Για την καλλιέργεια των κτηνοτροφικών φυτών απαιτείται η εκμηχάνιση της καλλιέργειας, η διαφύλαξη της ποιότητας και η βελτίωση των ποικιλιών ως προς την αντοχή στις ασθένειες και τα δυσμενή καιρικά φαινόμενα.

Η εφαρμογή του συστήματος ολοκληρωμένης διαχείρισης στην παραγωγή και του θεσμού της συμβολαιακής γεωργίας μπορούν, επίσης, να βοηθήσουν τον κλάδο των οσπρίων, όπως και η προώθηση και προβολή των προϊόντων ονομασίας προέλευσης και των προϊόντων γεωγραφικής ένδειξης, καθώς και η επαγγελματική κατάρτιση και ενημέρωση των παραγωγών.

6.2. Βιολογικά προϊόντα

6.2.1. Παραγωγή

Η βιολογική γεωργία, η καλλιέργεια δηλαδή αγροτικών προϊόντων με καλλιεργητικές τεχνικές χαμηλής έντασης κεφαλαίου, χωρίς τη χρήση χημικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, αποσκοπεί στη διατήρηση των φυσικών και διαθέσιμων πόρων, την προστασία του περιβάλλοντος και τη διασφάλιση της υγείας τόσο των παραγωγών όσο και των καταναλωτών.

Καθώς ένας από τους στόχους της μεταρρύθμισης της Κ.Α.Π. το 2003 ήταν η προώθηση αγροτικών προϊόντων φιλικών προς το περιβάλλον και ασφαλών για τους καταναλωτές, οι βιοκαλλιέργειες θεωρήθηκαν σημαντικό μέσο για την επίτευξη του στόχου αυτού (Πίνακας 6.11). Συγκεκριμένα, οι βιοκαλλιέργειες καλύπτουν το 4% περίπου της συνολικά χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης στην Ε.Ε., έχοντας μία συνεχώς αυξητική πορεία. Η Αυστρία έχει το υψηλότερο ποσοστό βιοκαλλιεργειών σε επίπεδο καλλιεργούμενων εκτάσεων (11% το 2005), ενώ οι αντίστοιχες εκτάσεις για την Ελλάδα είναι 7,25%. Επιπλέον, τα ποσοστά αύξησης των βιοκαλλιεργειών μεταξύ 2004 και 2005 ήταν ιδιαίτερα υψηλά στη Μάλτα, τη Λετονία, τη Σλοβακία, και την Ελλάδα. Τα περισσότερα κράτη-μέλη παρουσιάζουν επίσης μία ανοδική τάση στο ποσοστό των βιοκαλλιεργητών, παρόμοια με την τάση των χρησιμοποιούμενων εκτάσεων.

Στα πλαίσια της δυναμικής του κλάδου αυτού, η Ελλάδα φαίνεται να έχει τη δυνατότητα να συνδυάσει ικανοποιητική παραγωγικότητα και θετική οικονομικότητα στην ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας, με την παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας. Αυτό οφείλεται κυρίως στις ευνοϊκές εδαφο-κλιματικές συνθήκες, στις μικρότερου μεγέθους οικογενειακού τύπου γεωργικές εκμεταλλεύ-

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.11
Βιολογικές καλλιέργειες

	Βιοκαλλιέργειες 2005 (στρέμ.)	% μεταβολή 2004-05
E.E.-25	61.154.650	6
Ελλάδα	2.887.370	16
	Αριθμός βιοκαλλιεργητών 2005	% μεταβολή 2004-05
E.E.-25	182.305	13,4
Ελλάδα	15.556	57,4
Μέσο μέγεθος αγροτικών εκμεταλλεύσεων, 2005		
	Βιολογικές εκμεταλλεύσεις (στρέμ./εκμετάλλευση)	Σύνολο εκμεταλλεύσεων (στρέμ./εκμετάλλευση)
E.E.-25	387	160
Ελλάδα	195	48

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

σεις, καθώς και στο ευρύτερο φυσικό περιβάλλον που δεν έχει επιβαρύνσεις από τη βαριά βιομηχανία.

Ειδικότερα, με βάση τα στοιχεία του Υπουργείου Γεωργικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τμήμα Βιολογικής Γεωργίας, η βιολογική γεωργία, με βάση τις καλλιεργούμενες εκτάσεις, από το 2002 μέχρι το 2006, έχει σχεδόν τετραπλασιαστεί, ενώ τα πρόσφατα στοιχεία για το 2007 υποδηλώνουν μία μείωση της τάξης του 8% (Πίνακας 6.12). Το 2006, από το σύνολο των καλλιεργούμενων εκτάσεων βιολογικής γεωργίας, το 35% είναι ελαιώνες, το 29% δημητριακά και το 18% ψυχανθή. Σε σχέση με το 2002 παρατηρείται μια αύξηση της καλλιέργειας των δημητριακών, που ανερχόταν μόλις στο 14% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης με βιολογικά προϊόντα, και των ψυχανθών που από το 5% αυξήθηκε στο 18%. Επίσης, παρατηρούμε μια σημαντική μείωση της ποσοστιαίας συμμετοχής των ελαιώνων στην καλλιεργούμενη έκταση βιολογικών προϊόντων από το 50% στο 35%, η οποία όμως οφείλεται στη μεγάλη αύξηση του συνόλου των βιοκαλλιεργειών και όχι στην απόλυτη μείωση των εκτάσεων των βιολογικών ελαιώνων. Σημαντικές εκτάσεις έχουν δοθεί, μετά το 2003 με πτωτική όμως τάση, στους βοσκότοπους και τα λιβάδια για βιολογική ζωική παραγωγή. Τέλος, η μείωση των βιοκαλλιεργειών το 2007 οφείλεται κυρίως στον περιορισμό της αγρανάπαυσης σε επίπεδο παρόμοιο με εκείνο πριν το 2006,

καθώς και στη μείωση των εκτάσεων για την καλλιέργεια εσπεριδοειδών και δημητριακών.

Γενικά, διαπιστώνεται ότι η βιολογική γεωργία στην Ελλάδα καλύπτει τα κυριότερα προϊόντα παραδοσιακού ενδιαφέροντος, και ιδιαίτερα τις μόνιμες καλλιέργειες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.12

Έκταση κατά είδος βιολογικής καλλιέργειας στην Ελλάδα (στρέμματα)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Σύνολο	771.203	2.444.565	2.671.590	2.887.370	3.022.561	2.798.946
Καλλιεργούμενες εκτάσεις	295.051	389.951	709.250	1.038.240	1.701.866	1.521.175
Δημητριακά (με ρύζι)	40.428	63.503	125.820	396.860	489.718	403.078
Βιομηχανικά φυτά	1.196	507	29.340	33.710	30.800	33.874
Νωπά λαχανικά	5.137	5.426	2.610	6.260	13.617	22.084
Όσπρια	2.760	528	1.920	14.600	16.004	126.767
Ψυχανθή	14.671	29.855	30.260	89.460	298.788	430.982
Βοσκότοποι και λιβάδια	476.151	2.054.614	1.962.340	1.849.130	1.320.695	1.277.771
Φρούτα (εκτός εσπεριδοειδή, αμπέλι και ελιά)	8.973	10.105	17.580	23.900	26.454	26.319
Εσπεριδοειδή	18.564	20.729	21.680	20.020	25.707	20.161
Αμπέλι	25.986	31.682	33.030	39.550	46.028	45.633
Ελιά	145.947	173.409	258.110	396.360	599.990	519.369
Αγρανάπαυση (ως μέρος της εναλλαγής καλλιεργειών)	11.087	18.112	13.030	16.030	139.982	18.683
Λοιπά	8.437	36.077	20.320	13.990	4.061	981

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Γραφείο Βιολογικών Προϊόντων.

Εξετάζοντας τα στοιχεία ανά περιφέρεια, παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό της καλλιεργούμενης έκτασης για βιολογικά φυτικά προϊόντα αφορά τη Δυτική Ελλάδα και τη Θεσσαλία, ενώ ακολουθούν η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, και η Πελοπόννησος (Πίνακας 6.13). Το 2005, ο αριθμός των βιοκαλλιεργητών ανήλθε στις 15 περίπου χιλιάδες, ενώ τρία χρόνια νωρίτερα ο αριθμός των παραγωγών που δεσμεύονταν στον τομέα αυτό ήταν μόλις 6 χιλιάδες. Τέλος, ιδιαίτερα αυξημένος φαίνεται να είναι ο αριθμός των βιοκαλλιεργητών στην Κρήτη, παρά τις σχετικά λιγότερες καλλιεργούμενες εκτάσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.13

Κατανομή εκτάσεων (στρέμ.) και αριθμός παραγωγών βιοκαλλιεργειών ανά περιφέρεια

Περιφέρειες	2002		2005	
	Καλλιεργούμενη έκταση (στρέμ.)	Αριθμός παραγωγών	Καλλιεργούμενη έκταση (στρέμ.)	Αριθμός παραγωγών
Ανατ. Μακεδονίας & Θράκης	74.888	199	315.885	862
Κεντρικής Μακεδονίας	56.457	466	307.466	1.367
Δυτικής Μακεδονίας	26.580	347	90.421	648
Ηπείρου	27.249	167	164.403	407
Θεσσαλίας	16.506	194	407.206	1.857
Ιονίων Νήσων	108.399	188	174.464	325
Δυτικής Ελλάδας	142.095	1.135	535.569	2.694
Στερεάς Ελλάδας	46.522	364	214.128	890
Αττικής	10.290	234	15.570	278
Πελοποννήσου	155.116	1.686	305.585	2.685
Βόρειου Αιγαίου	70.190	357	177.496	1.621
Νότιου Αιγαίου	1.768	46	9.469	81
Κρήτης	26.745	600	169.706	1.061

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Γραφείο Βιολογικών Προϊόντων.

6.2.2. Κατανάλωση

Σε παγκόσμιο επίπεδο, και ιδιαίτερα στην Ε.Ε., οι καταναλωτές επιλέγουν τα τελευταία χρόνια τα βιολογικά προϊόντα είτε επειδή τα θεωρούν πιο ασφαλή, είτε για να συμβάλλουν στην αειφόρο ανάπτυξη της υπαίθρου. Ως αποτέλεσμα, η αξία των πωλήσεων βιολογικών προϊόντων σε ολόκληρο τον κόσμο αυξήθηκε κατά 43% από το 2002 έως το 2005, φθάνοντας το επίπεδο των 25 περίπου δισεκατομμυρίων ευρώ. Το 2006, υπολογίζεται επίσης ότι οι πωλήσεις συνέχισαν να αυξάνονται φθάνοντας τα €31 δις.

Αν και η καλλιέργεια βιολογικών προϊόντων ασκείται στις περισσότερες χώρες του κόσμου, η κατανάλωσή τους συγκεντρώνεται στη Βόρεια Αμερική και την Ε.Ε., όπου και παρατηρείται ελλειμματική παρουσία βιολογικών τροφίμων στην αγορά. Για την Ε.Ε. ιδιαίτερα, οι πωλήσεις βιολογικών προϊόντων ήταν περίπου €13 δις το 2005, με ετήσια αύξηση πωλήσεων της τάξης του 10-15%. Η μεγαλύτερη αγορά παρατηρείται στη Γερμανία όπου οι πωλήσεις άγγιξαν τα €3,9 δις, ενώ ακολουθούν η Ιταλία και η Γαλλία με ετήσιο κύκλο εργασιών στα €2,4 δις και €2,2 δις, αντίστοιχα. Επιπλέον, η Δανία εμφανίζει το υψηλότερο επίπεδο

καταναλωτικών δαπανών για βιολογικά προϊόντα (περισσότερο από €60 ανά κεφαλήν), ακολουθούμενη από τη Σουηδία και την Αυστρία (€45 και €41, αντίστοιχα).

Στην Ελλάδα, η συνολική αξία της εγχώριας αγοράς βιολογικών τροφίμων εκτιμάται στο ύψος των €52 εκατομμυρίων περίπου. Το μέγεθος αυτό είναι σχετικά μικρό, αν αναλογιστεί κανείς ότι το 65% της αγοράς καλύπτεται από εισαγόμενα βιολογικά προϊόντα. Αξίζει λοιπόν να σημειωθεί ότι ένα μεγάλο μέρος των παραγόμενων βιολογικών προϊόντων εξάγεται (72-75%), με συνέπεια τα εγχώρια βιολογικά προϊόντα να καταλαμβάνουν ένα μικρό μόνο μερίδιο αγοράς.

6.2.3. Τιμές και επιδοτήσεις

Όσον αφορά τις τιμές, οι διαθέσιμες πληροφορίες για τα βιολογικά προϊόντα είναι ελάχιστες. Εντούτοις, κατά γενικό κανόνα, τα βιολογικά προϊόντα λαμβάνουν υψηλότερες τιμές από τα συμβατικά, αλλά οι τιμές αποκλίνουν ανάλογα με τη χώρα και το προϊόν. Στην Ελλάδα, οι τιμές των βιολογικών προϊόντων εμφανίζονται να είναι σχετικά υψηλότερες σε σύγκριση με τις τιμές παρόμοιων προϊόντων στα άλλα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Αυτό μπορεί να οφείλεται μερικώς στη σχετικά μικρή αγορά βιολογικών προϊόντων της χώρας.

Οι τιμές των βιολογικών προϊόντων ενισχύονται και μέσω του πρώτου πυλώνα της Κ.Α.Π. Δηλαδή, οι βιοκαλλιεργητές λαμβάνουν άμεσες πληρωμές και ωφελούνται από μέτρα στήριξης τιμών. Αντίστοιχα, οι αγρότες αναλαμβάνουν την υποχρέωση για ένα ελάχιστο χρονικό διάστημα καλλιέργειας πέντε ετών, ενώ η ενίσχυση παρέχεται σε συνάρτηση με την περιοχή και τον τύπο συγκομιδής κάθε ενδιαφερόμενου. Επιπλέον, οι βιοκαλλιέργειες είναι πλήρως ενσωματωμένες στην πολιτική αγροτικής ανάπτυξης του δεύτερου πυλώνα της Κ.Α.Π. και έχουν μια εξέχουσα θέση αναφορικά με τα μέτρα γεωργικού περιβάλλοντος. Η μέση τιμή ενίσχυσης για τις βιοκαλλιέργειες στην Ε.Ε.-15 ήταν το 2003 18,5 €/στρέμμα, τιμή που πρέπει να συγκριθεί με τη μέση ενίσχυση για το γεωργικό περιβάλλον που ανήλθε στα 9,1€. Η χαμηλότερη ενίσχυση χορηγήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο (3,6€ έναντι 14€ για το γεωργικό περιβάλλον), και η υψηλότερη δόθηκε στην Ελλάδα (40,4€ έναντι 20€ για το γεωργικό περιβάλλον). Ο Πίνακας 6.14 παρέχει πληροφορίες αναφορικά με το ύψος των εκτάσεων και τον αριθμό των βιοκαλλιεργητών που ενισχύθηκαν από τα μέτρα αυτά τα τελευταία χρόνια.

Τόσο οι εκτάσεις όσο και ο αριθμός των παραγωγών που ωφελήθηκαν από τις ενισχύσεις για τις βιοκαλλιέργειες εμφανίζουν ανοδική τάση. Ωστόσο, με

την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π., οι ανά στρέμμα ενισχύσεις, σε σχέση με εκείνες της προηγούμενης περιόδου, είναι σημαντικά μειωμένες, όπως φαίνεται και από τα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί. Να σημειωθεί, τέλος, ότι σύμφωνα με το εγκεκριμένο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 προβλέπεται να διατεθεί για τη βιολογική γεωργία δαπάνη ύψους €313 εκατομμυρίων, με δράσεις που αντιστοιχούν σε 1,8 εκατ. στρέμματα. Ενώ για τη βιολογική κτηνοτροφία, η οποία αναλύεται εκτενέστερα στο τρίτο μέρος της έκθεσης, διατίθεται δαπάνη ύψους €110 εκατομμυρίων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.14
Πιστοποιημένες εκτάσεις βιοκαλλιεργειών και αριθμός παραγωγών που λαμβάνουν ενίσχυση

	1998-2000	2001	2002	2003	2004
<i>Εκτάσεις βιοκαλλιεργειών (στρέμματα)</i>					
Ε.Ε.-25	36.760.000	49.086.310	53.498.730	56.777.640	..
Ελλάδα	192.340	248.000	289.440	2.444.550	2.494.880
<i>Αριθμός παραγωγών</i>					
Ε.Ε.-25	131.213	148.088	159.248	142.375	..
Ελλάδα	4.651	6.680	6.047	6.186	8.427

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.15
Συγκριτικός πίνακας ενισχύσεων

Καλλιέργεια	2006 (€/στρέμμα)	2007-2013 (€/στρέμμα)	Καλλιέργεια	2006 (€/στρέμμα)	2007-2013 (€/στρέμμα)
Επιτραπέζια ελιά	90	72	Μηδική αρδευόμενη	60	40,8
Ελιά για ελαιόλαδο	72,2	41,1	Κτηνοτροφικά σιτηρά	33,5	14,7
Σταφίδα	90	63,1	Βαμβάκι	60	58,5
Σταφύλι επιτραπέζιο	90	88,5	Κρόκος	90	..
Σταφύλι οينوποίησης	90	70,9	Δενδρώδεις αρδευόμενες	90	..
Σιτηρά και λοιπές ξηρικές καλλιέργειες	33,5	10,6	Ακρόδρυα	40	..
Αραβόσιτος	60	52,7	Εσπεριδοειδή	90	..
Αραβόσιτος για ζωοτροφή	60	58,5	Αρωματικά φυτά	33,5	..

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

6.2.4. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Η παραγωγή βιολογικών προϊόντων άρχισε στην Ελλάδα κυρίως λόγω της δυνατότητας εξαγωγών, και εξελίσσεται σε έναν από τους πιο σημαντικούς κλάδους του αγροτικού τομέα. Πρέπει λοιπόν να σημειωθεί ότι η Ελλάδα εκτιμάται ότι έχει τη δυνατότητα μιας πιθανής αύξησης του τομέα βιοκαλλιεργειών στο άμεσο μέλλον.

Ωστόσο, παρά τον αξιόλογο ρυθμό αύξησης των βιολογικά καλλιεργούμενων αγροτικών εκτάσεων, το 52% των βιοκαλλιεργητών εγκαταλείπει την καλλιέργεια με την ολοκλήρωση της πενταετίας. Πολλοί παραγωγοί ακόμη δεν φαίνεται να καταλαβαίνουν πλήρως τις μεθόδους βιολογικής καλλιέργειας ή δεν είναι πάντα πρόθυμοι να ακολουθήσουν τους “κανόνες του παιχνιδιού”. Σε μεγάλο βαθμό αυτό μπορεί να αποδοθεί στην έλλειψη προσπαθειών εκπαίδευσης, τεχνικής υποστήριξης και ενημέρωσης. Επιπλέον, οι παραγωγοί διαμαρτύρονται συχνά για το σύστημα πιστοποίησης των βιολογικών προϊόντων, που χαρακτηρίζεται ως σύνθετο, γραφειοκρατικό και υψηλού κόστους.

Θεωρείται, συνεπώς, απαραίτητη η δημιουργία μιας καλά οργανωμένης αγοράς, που θα στηρίζεται από το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο. Να σημειωθεί, επίσης, ότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, διάφοροι λιανοπωλητές τροφίμων συμμετέχουν στο εμπόριο βιολογικών προϊόντων, οι οποίοι θα μπορούσαν, σε συνεργασία με τους παραγωγούς και τις αρμόδιες αρχές, να συμβάλλουν στην περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη σωστή ενημέρωση των καταναλωτών και στη θέσπιση αξιόπιστων συστημάτων πιστοποίησης.

6.3. Ενεργειακά φυτά

Οι υψηλές τιμές ενέργειας και η αυξανόμενη ανησυχία σχετικά με την παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας λόγω του φαινομένου του θερμοκηπίου έχουν εντείνει, μεταξύ άλλων, το δημόσιο ενδιαφέρον για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Μία από αυτές, τα βιοκαύσιμα, δηλαδή καύσιμα που παράγονται από βιομάζα, έχουν τύχει ιδιαίτερης προσοχής. Οι τεχνολογίες παραγωγής βασισμένες είτε σε αμυλούχα, ζαχαρούχα και ελαιούχα γεωργικά προϊόντα (όπως τα δημητριακά, το ζαχαροκάλαμο και οι ελαιόσποροι αντίστοιχα), είτε σε δασικά προϊόντα, είναι σχετικά απλές και η παραγόμενη βιοαιθανόλη ή το βιοντίζελ μπορούν να χρησιμοποιηθούν στις συμβατικές μηχανές καύσεως χωρίς ή με συγκριτικά μικρές τροποποιήσεις. Η παραγωγή βιοενέργειας επηρεάζει λοιπόν άμεσα τον αγροτικό κλάδο.

Η Κ.Α.Π. συμβάλλει στην ενίσχυση της παραγωγής βιομάζας από τη γεωργία και τη δασοκομία ενθαρρύνοντας και τη χρήση της βιοενέργειας στις αγροτικές περιοχές. Όμως, οι υψηλές τιμές των γεωργικών προϊόντων που χρησιμοποιούνται ως πρώτη ύλη και η χαμηλή αξία των τελικών βιοκαυσίμων έχουν οδηγήσει στην παραγωγή και χρήση τους μέσω μόνο δημόσιας υποστήριξης. Οι αγρότες που παράγουν τις συγκομιδές βιοενέργειας μπορούν να ωφεληθούν από την εφαρμογή της ενιαίας ενίσχυσης. Το ποσό της ενίσχυσης από την Ε.Ε. ανέρχεται στα 4,5 €/στρέμμα, με μέγιστη συνολική έκταση 20 εκατ. στρεμμάτων.

Να σημειωθεί ότι το 2004 που ξεκίνησε η εφαρμογή της ενίσχυσης αυτής, η μέγιστη συνολική έκταση ήταν 15 εκατ. στρέμματα, τα οποία και αυξήθηκαν με την ένταξη των νέων κρατών-μελών της Ε.Ε. Ωστόσο, αρχικά καλλιεργούνταν 3,1 εκατ. στρέμματα με ενεργειακά φυτά, ενώ το 2007 οι καλλιέργειες υπερέβησαν τα 28,4 εκατ. στρέμματα. Ως αποτέλεσμα, η ενίσχυση ανά στρέμμα μειώθηκε κατά το αναλογούν ποσοστό της υπέρβασης, ενώ παράλληλα περιορίστηκαν αισθητά οι εκτάσεις με καλλιέργειες δημητριακών και ελαιούχων σπόρων για την παραγωγή τροφίμων.

Το μέτρο της στρεμματικής ενίσχυσης αναμένεται να καταργηθεί πλήρως για όλα τα φυτά από τα οποία παράγονται βιοκαύσιμα, όπως είναι ο αραβόσιτος, η σόγια, η ελαιοκράμβη, ο ηλιάνθος, τα ζαχαρότευτλα και τα δημητριακά. Η παραγωγή βιομάζας στην Ε.Ε., όμως, αναμένεται να αυξηθεί, υποκινουμένη από τους προαναφερόμενους πολιτικούς στόχους, τις συνεχείς ανόδους στις τιμές του πετρελαίου και την τεχνολογική πρόοδο για την παραγωγή δεύτερης γενιάς βιοκαυσίμων.

Για την Ελλάδα, οι ενεργειακές καλλιέργειες μπορούν να καταστούν ελκυστικές για ορισμένες περιοχές που ικανοποιούν τις σχετικές απαιτήσεις και ταυτόχρονα αντιμετωπίζουν πρόβλημα από την εγκατάλειψη παραδοσιακών καλλιεργειών. Απαιτείται, όμως, εθνική πολιτική που να προβλέπει συγκεκριμένες ενισχύσεις για τους παραγωγούς, καθώς η αγορά δεν καλύπτει το κόστος παραγωγής.

Επιπλέον, παρά τον αρχικό ενθουσιασμό, υποτονικό καταγράφεται το ενδιαφέρον των αγροτών για τις καλλιέργειες ενεργειακών φυτών την τελευταία διετία, λόγω κυρίως δύο παραγόντων. Ο πρώτος αφορά το χαμηλό ποσό ενίσχυσης και την κατάργησή της στο άμεσο μέλλον. Ο δεύτερος σχετίζεται με την αβέβαιη απόδοση των ενεργειακών φυτών (π.χ. ηλιάνθος και ελαιοκράμβη) και τη συγκυρία των υψηλών τιμών για τα δημητριακά διεθνώς, μέσω της οποίας οι αγρότες μπορούν να εξασφαλίσουν υψηλότερα εισοδήματα.

Ως αποτέλεσμα, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις με ενεργειακά φυτά παρέμειναν πολύ περιορισμένες ήδη από το 2006, όταν ξεκίνησε η παραγωγή του

κλάδου αυτού στην Ελλάδα. Επιπλέον, αναμένεται οι εκτάσεις αυτές να μειωθούν ακόμα περισσότερο, παρά το γεγονός ότι οι περισσότερες εγχώριες εταιρείες παραγωγής βιοντίζελ προσφέρουν στους αγρότες ιδιαίτερα αυξημένες τιμές σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Οι εξελίξεις αυτές αναμένεται να οδηγήσουν στην αύξηση των εισαγόμενων πρώτων υλών, οι οποίες και θα ξεπερνούν το 80% του συνόλου που χρησιμοποιείται για την παραγωγή βιοντίζελ.

Για την επέκταση του κλάδου των ενεργειακών φυτών στην Ελλάδα συμπεραίνεται λοιπόν ότι, παρά τις αυξήσεις των τιμών, η καταβολή ενισχύσεων είναι απαραίτητη για την εισοδηματική εξασφάλιση των παραγωγών. Εκτός από την παροχή ικανοποιητικών οικονομικών κινήτρων για τη βιοενέργεια, απαραίτητα θεωρούνται τόσο ο σχεδιασμός όσο και η υλοποίηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων ενημέρωσης, κατάρτισης και τεχνικής υποστήριξης του αγροτικού πληθυσμού και των φορέων του στον τομέα των ενεργειακών καλλιεργειών.

Η αυξανόμενη διείσδυση των ενεργειακών καλλιεργειών στις αγροτικές δραστηριότητες, η σταδιακά αποκτώμενη καλλιεργητική εμπειρία και η επιλογή των πλέον κατάλληλων τύπων καλλιεργειών και πρακτικών για τις συγκεκριμένες τοπικές συνθήκες (εδάφη, αρδεύσεις, κλπ.) θα μπορούσαν να μειώσουν σημαντικά το κόστος παραγωγής ενεργειακών πρώτων υλών, καθώς οι καλλιεργητικές αποδόσεις των ενεργειακών φυτών θα μπορούσαν να αυξηθούν θεαματικά. Επιπλέον, η ανάπτυξη του κλάδου ενεργειακών φυτών θα μπορούσε να οδηγήσει στη σημαντική κοινωνικοοικονομική αναδιάρθρωση του αγροτικού τομέα, ενισχύοντας τα αγροτικά εισοδήματα και διατηρώντας τον αγροτικό πληθυσμό στην ύπαιθρο.

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

ΖΩΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΡΕΑΤΟΣ

7.1. Εισαγωγή

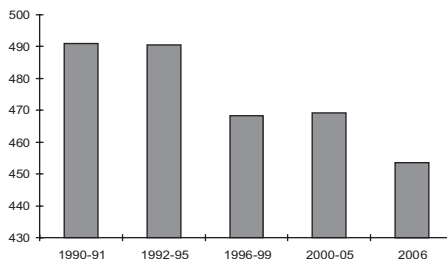
Ακολουθώντας τον ίδιο τρόπο ανάλυσης με τα κεφάλαια του Δεύτερου Μέρους της έκθεσης, το παρόν κεφάλαιο παρουσιάζει τις πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές για τον τομέα κτηνοτροφίας στην Ελλάδα. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε πέντε τομείς ζωικής παραγωγής και, συγκεκριμένα, στη βοοτροφία, την αιγοπροβατοτροφία, τη χοιροτροφία, την πτηνοτροφία και τη γαλακτοκομία. Η ανάλυση επικεντρώνεται στην εξέλιξη της παραγωγής, της κατανάλωσης, των τιμών, των ροών εμπορίου και του τρόπου άσκησης πολιτικής για τον κάθε τομέα ξεχωριστά, ενώ επιπλέον στοιχεία δίνονται σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο για λόγους σύγκρισης και καλύτερης παρουσίασης του ελληνικού τομέα κτηνοτροφίας. Τέλος, αναλύονται τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κτηνοτρόφοι στην Ελλάδα, παραθέτοντας και προτάσεις πολιτικής παρέμβασης για το άμεσο μέλλον.

Πριν αρχίσει η λεπτομερής ανάλυση του τομέα κτηνοτροφίας, δίνεται μία γενική παρουσίαση του κλάδου στην Ελλάδα σε συγκεντρωτικό επίπεδο. Αξίζει λοιπόν να σημειωθεί ότι η ζωική παραγωγή αντιπροσωπεύει περίπου το $\frac{1}{4}$ της ακαθάριστης αξίας της αγροτικής παραγωγής (23,6% το 2005) και παρέμεινε στάσιμη για το χρονικό διάστημα 1995-2005. Παρά την περιορισμένη συμμετοχή της, κατέχει σημαντικό ρόλο στην οικονομία της χώρας, παρέχοντας εργασία και εισόδημα σε χιλιάδες κτηνοτρόφους και συμβάλλοντας έτσι καθοριστικά στην περιφερειακή ανάπτυξη και στην ενίσχυση μειονεκτικών περιοχών. Η συμμετοχή των επιμέρους κλάδων της κτηνοτροφίας στο σύνολο της ζωικής παραγωγής υπολογίζεται σε 58,7% για την αιγοπροβατοτροφία, 19,25% για τη βοοτροφία, 9,9% για την πτηνοτροφία, 7,8% για τη χοιροτροφία και 4,45% για τους υπόλοιπους τομείς.

Στον Πίνακα 7.1 εμφανίζονται στοιχεία που αφορούν την παραγωγή κρέατος στην Ελλάδα για τέσσερα χρονικά διαστήματα και το 2006, διαχωρισμός που έγινε με βάση το ισχύον καθεστώς της Κ.Α.Π. Είναι εμφανές ότι η εγχώρια παραγωγή κρέατος εμφανίζει μία πτωτική τάση κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, με τις υψηλότερες μειώσεις να σημειώνονται στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '90, φθάνοντας στο επίπεδο του 4,49%. Το 2006, παρήχθησαν συνολικά 453 χιλ. τόνοι κρέατος, ενώ το διάστημα 2000-2005 το επίπεδο παραγωγής άγγιζε τους 470 χιλ. περίπου τόνους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.1
Παραγωγή κρέατος στην Ελλάδα (χιλ. τόνοι)

	Παραγωγή	Ποσοστό ανάπτυξης*
1990-91	491	
1992-95	490	-0,20
1996-99	468	-4,49
2000-05	469	0,21
2006	453	-3,41

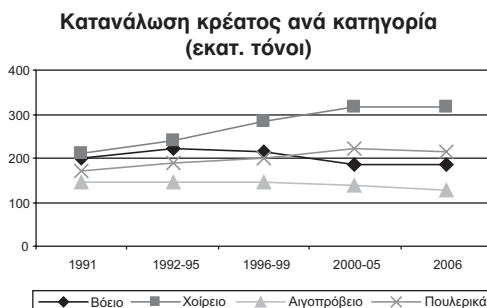
* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

Στον Πίνακα 7.2 παρουσιάζεται η εξέλιξη της εγχώριας κατανάλωσης κρέατος ανά προϊόν καθώς και η συνολική κατανάλωση κρέατος για διάφορα χρονικά διαστήματα. Στη δεύτερη στήλη του πίνακα έχει υπολογιστεί επίσης το μέσο ποσοστό αύξησης ή μείωσης της κατανάλωσης κρέατος. Παρατηρείται ότι, το διάστημα 1991-2006, το χοιρινό κρέας κατατάσσεται στην πρώτη θέση των προτιμήσεων των Ελλήνων καταναλωτών. Η κατανάλωση κρέατος πουλερικών εμφανίζεται με μία συνεχώς αυξητική τάση, ωστόσο οι αυξήσεις που παρατηρούνται για το χοιρινό κρέας είναι μεγαλύτερες. Αντίθετα, η κατανάλωση βοδινού κρέατος μειώνεται, αν και παραμένει υψηλότερη από εκείνη για το αιγοπρόβειο κρέας, η οποία και βρίσκεται σταθερά στην τελευταία θέση. Συνεπώς, η αύξηση που παρατηρείται στη συνολική κατανάλωση κρέατος τα τελευταία χρόνια είναι πολύ περιορισμένη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.2
Εξέλιξη εγχώριας φαινομενικής κατανάλωσης κρέατος στην Ελλάδα

	Κατανάλωση (χιλ. τόνοι)	Ποσοστιαία μεταβολή
1992-95	861.542	
1996-99	914.245	5,76
2000-05	933.388	2,05
2006	925.020	-0,90

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

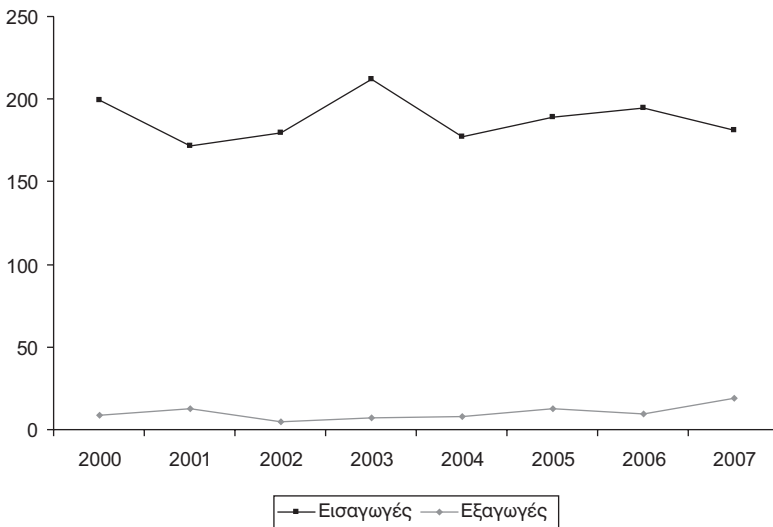
Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture, Food: From farm to fork statistics.

Η κατά κεφαλήν κατανάλωση έφθασε το 2006 στο επίπεδο των 83 κιλών, ενώ ο μέσος όρος για την περίοδο 1998-2003 ήταν 87 κιλά. Παρόμοια συμπεράσματα με εκείνα που αφορούν το επίπεδο της συνολικής κατανάλωσης μπορούν να αναφερθούν σχετικά με τις προτιμήσεις των καταναλωτών για κάθε κατηγορία κρέατος. Να σημειωθεί επίσης ότι η συμμετοχή της ελληνικής κτηνοτροφίας στην αγροτική παραγωγή είναι δυσανάλογα μικρή σε σχέση με τις ανάγκες της εγχώριας κατανάλωσης σε κρέας και γαλακτοκομικά προϊόντα.

Η αξία των εισαγωγών κρέατος υπολογίζεται το 2006 σε €564,5 εκατ., με τη συνολική ποσότητα του εισαγόμενου κρέατος να ανέρχεται σε 194,6 χιλ. τόνους, δηλαδή 43% περίπου της συνολικής ποσότητας παραγωγής (453 χιλ. τόνοι). Το σύνολο των εισαγωγών εμφανίζει μία μικρή πτωτική τάση το 2007 όσον αφορά την ποσότητα, ενώ η μέση ετήσια μεταβολή της αξίας των εισαγωγών ανέρχεται στο 2,80% για την υπό εξέταση περίοδο. Επιπλέον, η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή της αξίας των ενδοκοινοτικών συναλλαγών παραμένει θετική τα τελευταία χρόνια, σε αντίθεση με την αξία των συναλλαγών με τρίτες χώρες, που μειώθηκε μετά το 2005. Αναφορικά με τις εξαγωγές, τόσο η ποσότητα όσο και η αξία του εξαγόμενου κρέατος παραμένουν ιδιαίτερα χαμηλές για το χρονικό διάστημα 2000-2007 (Διάγραμμα 7.1 και Πίνακας 7.3).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.1
Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές κρέατος (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.3
Ροές εμπορίου κρέατος

Εισαγωγές								
Ποσότητα (χιλ. τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες			Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	181.229		17.864		419.381		43.477	
2001	153.986	-15,03	17.513	-1,96	289.928	-30,87	49.696	14,30
2002	162.267	5,38	17.047	-2,66	368.306	27,03	49.896	0,40
2003	194.625	19,94	17.405	2,10	392.509	6,57	52.506	5,23
2004	160.535	-17,52	16.904	-2,88	418.660	6,66	54.153	3,14
2005	170.064	5,94	18.895	11,78	469.255	12,09	63.359	17,00
2006	177.513	4,38	17.108	-9,46	504.060	7,42	60.434	-4,62
2007	164.396	-7,39	17.163	0,32	509.286	1,04	52.381	-13,33

Εξαγωγές								
Ποσότητα (χιλ. τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες			Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	3.473		5.417		7.440		8.833	
2001	5.998	72,68	6.662	22,97	7.144	-3,98	4.760	-46,11
2002	2.498	-58,35	2.413	-63,78	8.478	18,68	2.607	-45,22
2003	3.264	30,69	3.770	56,27	10.536	24,28	2.294	-12,01
2004	2.938	-10,00	4.742	25,77	9.422	-10,58	2.399	4,57
2005	7.558	157,24	5.349	12,79	15.846	68,18	2.822	17,63
2006	2.453	-67,54	7.064	32,07	9.503	-40,03	3.625	28,46
2007	4.839	97,24	13.861	96,22	13.584	42,94	9.156	152,58

Πηγή: U.N., Comtrade.

7.2. Βοοειδή

7.2.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Το 2005, η παγκόσμια παραγωγή βόειου κρέατος ήταν της τάξης των 53 εκατ. τόνων. Το ίδιο έτος, η Ε.Ε.-25 αποτελεί σημαντικό παραγωγό βόειου κρέατος, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 14% της παγκόσμιας παραγωγής. Συγκεκριμένα, η παραγωγή βόειου κρέατος στην Ε.Ε.-15 ανήλθε το 2004 στα 7,45

εκατ. τόνους, με μια αύξηση 1,2% έναντι του 2003. Η παραγωγή ήταν εντυπωσιακά υψηλότερη (+8,0%) τους τελευταίους δύο μήνες του 2004, δεδομένου ότι οι παραγωγοί αποσκοπούσαν στο να ωφεληθούν από την πριμοδότηση βόειου κρέατος πριν την έναρξη της νέας Κ.Α.Π. Το 2005, η παραγωγή στην Ε.Ε.-15 υπολογίζεται στα 7,27 εκατ. τόνους, δηλαδή μειωμένη κατά 2,3% περίπου σε σύγκριση με το 2004. Στην Ε.Ε.-25, η παραγωγή βόειου κρέατος εμφανίζεται επίσης μειωμένη το 2005 κατά 2,5%, στο επίπεδο των 7,84 εκατ. τόνων.

Με βάση τα στοιχεία του 2004, το βόειο κρέας κατέχει την πρώτη θέση ανάμεσα στα διάφορα είδη κρέατος που παράγονται στην Ε.Ε.-25 και αποτελεί το δεύτερο παραγωγό τομέα, αντιπροσωπεύοντας το 10% της συνολικής αξίας της αγροτικής παραγωγής της Ε.Ε.-25. Τα κυριότερα κράτη-μέλη αναφορικά με την παραγωγή βόειου κρέατος ήταν η Γαλλία (με ποσοστό 19,8%), η Γερμανία (15,8%), η Ιταλία (14,4%), το Ηνωμένο Βασίλειο (9,1%), η Ισπανία (8,9%), και η Ιρλανδία (7%).

Τέλος, το ζωικό κεφάλαιο των βοοειδών της Ε.Ε.-25 κατανέμεται κυρίως στη Γαλλία, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, χώρες στις οποίες συγκεντρώνεται το 50% περίπου του συνόλου. Το 2005 εκτρέφονταν 88,7 εκατ. βοοειδή στην Ε.Ε.-25.

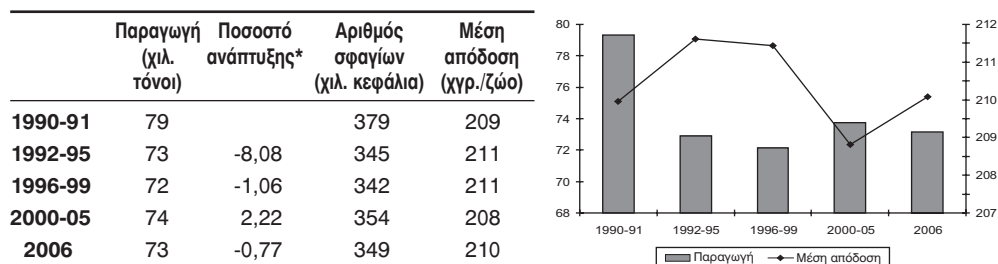
– Παραγωγή στην Ελλάδα

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, κατά την περίοδο 1995-2005, στην Ελλάδα εκτρέφονταν περίπου 731 χιλ. βοοειδή, εκ των οποίων 1.200 βουβάλια και 100 βίσονες και παράγονταν περίπου 75 χιλ. τόνοι βόειου κρέατος. Επιπλέον, η βοοτροφία σαν τομέας της ζωικής παραγωγής συμμετείχε στην ακαθάριστη αξία ζωικής παραγωγής με ποσοστό 19,2%, ενώ η συνολική ποσοστιαία μεταβολή της ακαθάριστης αξίας του τομέα βοοτροφίας υπολογίζεται σε 26,7%. Συνεπώς, η βοοτροφία αποτελεί σημαντικό τομέα της γεωργίας και γενικότερα της εγχώριας οικονομίας, αποτρέποντας την εγκατάλειψη και ερήμωση των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της Ελλάδας και συμβάλλοντας έτσι στη διατήρηση του κοινωνικού ιστού της χώρας.

Με βάση τον Πίνακα 7.4, παρατηρούμε ότι η παραγωγή βόειου κρέατος βρίσκεται σε αρκετά χαμηλά επίπεδα (περίπου 73 χιλ. τόνους), σημειώνοντας μείωση κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90. Τα τελευταία χρόνια, το επίπεδο της παραγωγής αυξήθηκε ελαφρώς, ενώ το 2006 εμφανίζεται και πάλι μειωμένο κατά 0,77%. Η παραγωγή αυτή βόειου κρέατος αφορά κατά κύριο λόγο μοσχάρια τα οποία εισάγονται σε μικρή ηλικία, εκτρέφονται για λίγους μήνες και εν συνεχεία σφάζονται.

Να σημειωθεί, ακόμη, ότι η κρεατοπαραγωγός βοοτροφία στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό μονάδων, σχετικά μικρής δυναμικότητας,

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.4
Παραγωγή βόειου κρέατος στην Ελλάδα

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

διεσπαρμένων σε όλη τη χώρα. Το ποσοστό συμμετοχής των συστηματικών μονάδων στο σύνολο της παραγωγής κυμαίνεται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα.

– Παραγωγή βόειου κρέατος σε περιφερειακό επίπεδο

Η εγχώρια παραγωγή βόειου κρέατος για το 2006 κατανέμεται ως ακολούθως στις περιφέρειες της Ελλάδας (Πίνακας 7.5). Την πρώτη θέση στη συνο-

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.5
Παραγωγή βόειου κρέατος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Αριθμός κεφαλών	Παραγωγή (τόνοι)	% αριθμού κεφαλών στο σύνολο της χώρας	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	349.068	73.162	100,00	100,00
Αττική	4.785	1.364	1,37	1,86
Στερεά Ελλάδα	15.497	2.235	4,44	3,05
Δυτική Ελλάδα	23.080	3.971	6,61	5,43
Πελοπόννησος	9.225	2.020	2,64	2,76
Νησιά Ιονίου	3.237	695	0,93	0,95
Ήπειρος	28.533	3.405	8,17	4,65
Θεσσαλία	55.899	11.287	16,01	15,43
Κεντρική Μακεδονία	88.441	22.083	25,34	30,18
Δυτική Μακεδονία	28.397	5.498	8,14	7,51
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	70.231	15.593	20,12	21,31
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	5.190	1.340	1,49	1,83
Νησιά Νότιου Αιγαίου	14.069	3.254	4,03	4,45
Κρήτη	2.484	430	0,71	0,59

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

λική παραγωγή βόειου κρέατος, με σημαντική διαφορά από τις υπόλοιπες, κατέχει η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας, η οποία συγκέντρωσε το 30,18% της συνολικής παραγωγής, με τους νομούς Θεσσαλονίκης και Ημαθίας να παράγουν το 9,3% και 8,6% της παραγωγής, αντίστοιχα. Ακολούθησαν κατά σειρά η Ανατολική Μακεδονία & Θράκη με ποσοστό 21,31%, η Θεσσαλία με ποσοστό 15,43% και η Δυτική Μακεδονία με ποσοστό 7,51%.

7.2.2. Κατανάλωση

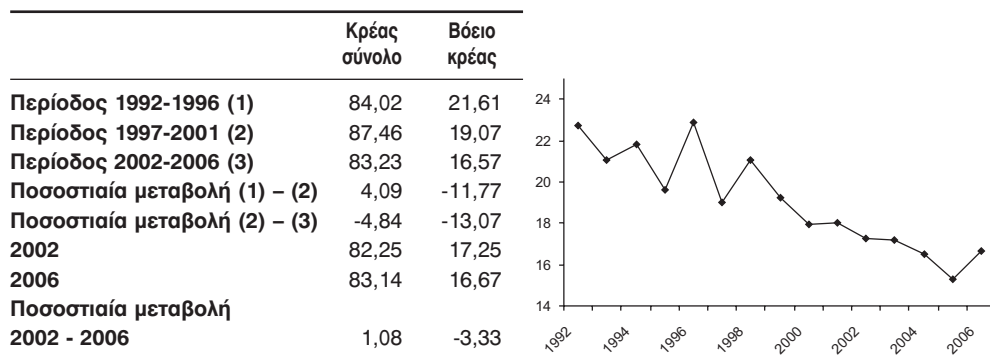
Τα τελευταία χρόνια, το σημαντικότερο στοιχείο του τομέα του βόειου κρέατος ήταν ο αντίκτυπος των ασθενειών των ζώων στην κατανάλωση. Μετά από την πρωτοφανή πτώση που σημειώθηκε το 1996, η κατανάλωση βόειου κρέατος σημείωσε σχετική ανάκαμψη το επόμενο χρονικό διάστημα. Συγκεκριμένα, η Ε.Ε. εισήγαγε σειρά μέτρων για τη βελτίωση της επισήμανσης του κρέατος, την εγγύηση της ποιότητας και την ιχνηλασιμότητα, ενέργειες οι οποίες συνέβαλαν στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών.

Το 1999, η ετήσια κατανάλωση βόειου κρέατος στην Ε.Ε. ανερχόταν σε 19 κιλά ανά άτομο. Τα επόμενα έτη παρουσιάστηκε μια μικρή αύξηση που διήρκεσε μέχρι το 2003, οπότε και η κατά κεφαλήν κατανάλωση ανήλθε στα 20,2 κιλά. Μετά τη διεύρυνση της Ε.Ε. το ποσό αυτό μειώθηκε φθάνοντας στα 17,9 κιλά το 2004 και στα 17,7 κιλά ένα χρόνο αργότερα. Η κατανάλωση βόειου κρέατος έρχεται τρίτη στις προτιμήσεις των Ευρωπαίων με ποσοστό 20,5% της συνολικής κατά κεφαλήν κατανάλωσης κρέατος έναντι 49,75% για το χοιρινό κρέας και 26,42% για το κρέας πουλερικών. Να σημειωθεί επίσης ότι η μέση κατά κεφαλήν κατανάλωση ανέρχεται στα 20 κιλά ανά άτομο το 2005 για την Ε.Ε.-15, ενώ στην Ε.Ε.-10 παραμένει εντυπωσιακά χαμηλότερη (6,4 κιλά/ άτομο).

Στην Ελλάδα, το βόειο κρέας κατείχε τη δεύτερη θέση ως προς τη ζήτηση μετά το χοιρινό κρέας και ως τα μέσα της δεκαετίας του '90, οπότε και έπεσε στην τρίτη θέση, με 21,63% της συνολικής κατανάλωσης κρέατος, λόγω της αύξησης στην κατανάλωση πουλερικών που ανήλθε στο 26,61%. Η κατανάλωση χοιρινού καλύπτει την ίδια περίοδο το 36% περίπου. Με βάση τον Πίνακα 7.6, η εγχώρια κατά κεφαλήν κατανάλωση βόειου κρέατος μειώθηκε από 21,61 κιλά ανά άτομο την περίοδο 1992-1996 σε 19,07 κιλά το διάστημα 1997-2001 (μείωση κατά 11,77%). Το 2002 διαμορφώθηκε σε 17,25 κιλά/άτομο, ενώ το 2006 μειώθηκε κατά 3,33% περίπου σε σχέση με το 2002 και διαμορφώθηκε σε 16,67 κιλά/άτομο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.6

Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση βόειου κρέατος στην Ελλάδα (κιλά)

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture, Food: From farm to fork statistics.

Γενικά, παρατηρείται μία ελαφρά σταδιακή μείωση στην κατανάλωση βόειου κρέατος, λόγω της αλλαγής των διατροφικών συνηθειών και λόγω της γενικότερης αντίληψης που υπάρχει σήμερα για την ασφάλεια του βόειου κρέατος.

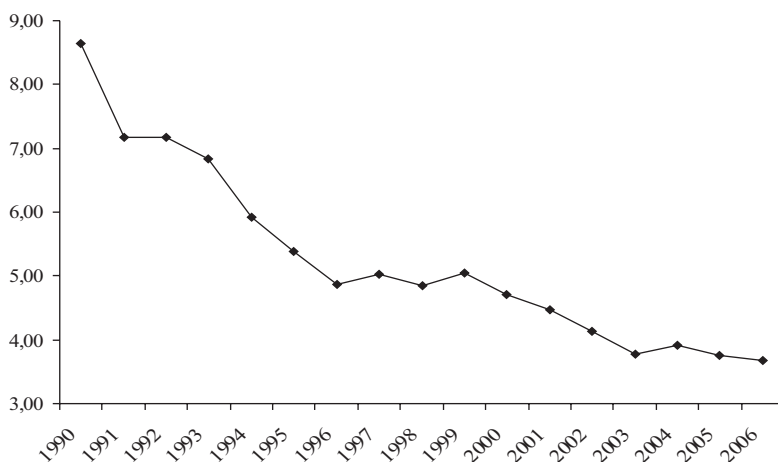
7.2.3. Τιμές

Η παραγωγή βόειου κρέατος ακολουθεί κανονικά ένα κυκλικό πρότυπο, με την αύξηση της παραγωγής να οδηγεί σε χαμηλότερες τιμές, οι οποίες ακολουθούνται από μείωση της προσφοράς και ανάκαμψη των τιμών, με τον πλήρη οικονομικό κύκλο να ολοκληρώνεται στη διάρκεια δύο ή τριών ετών. Ωστόσο, γεγονόςτα όπως η ασθένεια της Σπογγώδους Εγκεφαλοπάθειας των Βοοειδών (Σ.Ε.Β.) διαταράσσουν το κανονικό κυκλικό πρότυπο, δεδομένου ότι παρατηρήθηκε δραματική μείωση στην κατανάλωση που οδήγησε σε βραχυπρόθεσμη υπερπροσφορά και, κατά συνέπεια, σε σημαντικά μειωμένες τιμές.

Γενικά, οι τιμές βόειου κρέατος αυξήθηκαν μετά τη λήξη της διατροφικής αυτής κρίσης, αλλά σε αρκετά κράτη-μέλη μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα οι τιμές, αν και ανακάμπτουν σε ονομαστικούς όρους, σε πραγματικούς συνεχίζουν να μειώνονται, επηρεαζόμενες κυρίως από τις πρόσφατες αλλαγές στον τρόπο άσκησης πολιτικής. Στο Διάγραμμα 7.2 εμφανίζεται η εξέλιξη της τιμής για το βόειο κρέας για το χρονικό διάστημα 1990-2006 και είναι εμφανές ότι η τιμή παραγωγού μειώνεται κατά την εξεταζόμενη περίοδο φθάνοντας σε επίπεδο κάτω από τα 4 €/κιλό.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.2

Πραγματικές τιμές παραγωγού βόειου κρέατος (€/κιλό), έτος βάσης 2005

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τμήμα Αγροτικής Στατιστικής.

7.2.4. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για το βόειο κρέας

Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς στον τομέα του βόειου κρέατος επιτρέπει τη χορήγηση άμεσων ενισχύσεων στους εκτροφείς βοοειδών (Κανονισμός (Ε.Κ.) αριθ. 1254/99). Η κρίση των “τρελών αγελάδων” οδήγησε σε ορισμένες αναπροσαρμογές, ώστε να δοθούν κίνητρα στους παραγωγούς βόειου κρέατος να μειώσουν την παραγωγή τους. Τέλος, με τη μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. το 2003 καταργήθηκαν διάφορες ενισχύσεις και εφαρμόστηκε μια ενιαία εισοδηματική ενίσχυση ανά εκμετάλλευση. Ένα καθεστώς πριμοδοτήσεων (ειδικές πριμοδοτήσεις, πριμοδοτήσεις για σφαγή εκτός εποχής, πριμοδοτήσεις για θηλάζουσες αγελάδες, πριμοδοτήσεις σφαγής) και ενισχύσεων εκτακικοποίησης εξακολουθεί να ισχύει, υπό ορισμένους όρους, υπό μορφή πρόσθετων ενισχύσεων προς τον παραγωγό.

Τα καλυπτόμενα προϊόντα είναι τα ζώντα ζώα, τα κρέατα, τα παραπροϊόντα σφαγίων, τα αλεύρα και τα λίπη τους.

Από την 1η Ιουλίου 2002, χορηγούνται ενισχύσεις για ιδιωτική αποθεματοποίηση, εάν η μέση τιμή στην κοινοτική αγορά είναι κατώτερη από το 103% της βασικής τιμής, η οποία έχει καθοριστεί στα €2.224 ανά τόνο για τα σφάγια αρσενικών βοοειδών. Ξεκινά ταυτόχρονα δημόσια παρέμβαση, εάν η μέση τιμή

στην αγορά ενός κράτους-μέλους ή μιας περιφέρειας είναι κατώτερη από €1.560 ανά τόνο επί δύο συναπτές εβδομάδες. Στην περίπτωση αυτή, η τιμή αγοράς και οι καλυπτόμενες ποσότητες προσδιορίζονται με διαγωνισμό.

Στον Πίνακα 7.7 δίνεται το ύψος των επιδοτήσεων για τον τομέα της βοοτροφίας στην Ε.Ε. και την Ελλάδα για το χρονικό διάστημα 1998-2007. Παρατηρείται ότι, ενώ οι επιδοτήσεις αυξάνονταν συνεχώς κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων και έως το 2004, στη συνέχεια και κυρίως από το 2006 μειώθηκαν αισθητά εξαιτίας της εφαρμογής της νέας Κ.Α.Π.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.7

Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για τη βοοτροφία από την Ε.Ε. (εκατ. ευρώ)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ε.Ε.-27	4.372,51	4.168,06	4.450,35	5.167,13	6.581,76	6.731,10	6.999,68	4.471,87	2.641,11	2.425,76
Ελλάδα	48,83	43,95	49,97	63,02	70,23	69,76	71,41	67,91	9,00	8,37

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

7.2.5. Εξωτερικό εμπόριο

– Ροές εμπορίου

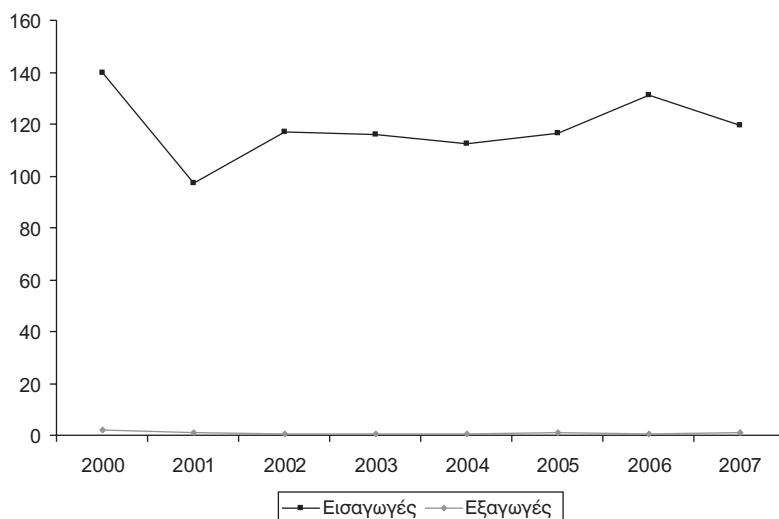
Οι εισαγωγές βόειου κρέατος κυμαίνονται σε υψηλότερα επίπεδα από το μέγεθος της εγχώριας παραγωγής κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Ειδικότερα, οι εισαγόμενες ποσότητες κυμάνθηκαν μεταξύ 139,75 και 97 χιλ. τόνων, με τη μικρότερη ποσότητα να παρατηρείται το 2001, οπότε και μειώθηκε το ενδοκοινοτικό εμπόριο κατά 30,7% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών αφορά νωπά κρέατα βοοειδών, ενώ σε σημαντικά μικρότερες ποσότητες εισάγονται κατεψυγμένα κρέατα και βρώσιμα παραπροϊόντα.

Οι εξαγωγές βόειου κρέατος είναι αμελητέες τόσο προς την Κοινότητα όσο και προς τις υπόλοιπες χώρες. Το 2006 εξήχθησαν μόλις 704 τόνοι βόειου κρέατος, ενώ το 2007 η εν λόγω ποσότητα αυξήθηκε κατά 520 τόνους. Τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ε.Ε. αποτέλεσαν τον κυριότερο προορισμό των ελληνικών κρεάτων για ολόκληρη την εξεταζόμενη περίοδο με εξαίρεση το 2000 (Διάγραμμα 7.3 και Πίνακας 7.8). Τέλος, η μέση ετήσια μεταβολή της συνολικής αξίας των εξαγωγών ήταν -4,19%, ενώ η αντίστοιχη μεταβολή της αξίας των εισαγωγών άγγιξε το 2,35% για το χρονικό διάστημα 2000-2007.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.3

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές βόειου κρέατος της Ελλάδας
(χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.8

Ροές εμπορίου βόειου κρέατος της Ελλάδας

	Εισαγωγές							
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	136.133		3.625		336.545		8.881	
2001	94.333	-30,71	2.694	-25,68	186.642	-44,54	6.130	-30,97
2002	113.748	20,58	3.035	12,67	278.349	49,14	6.744	10,02
2003	112.761	-0,87	3.387	11,61	302.208	8,57	7.206	6,84
2004	108.967	-3,36	3.213	-5,16	326.898	8,17	8.222	14,11
2005	113.248	3,93	3.153	-1,87	380.261	16,32	8.530	3,75
2006	128.704	13,65	2.369	-24,87	427.755	12,49	7.374	-13,56
2007	115.734	-10,08	4.011	69,34	394.683	-7,73	11.986	62,54

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.8 (συνέχεια)

	Εξαγωγές							
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες		Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	863		1.023		2.160		4.215	
2001	462	-46,45	321	-68,59	888	-58,90	1.021	-75,77
2002	483	4,48	198	-38,33	1.009	13,60	1.098	7,48
2003	612	26,88	135	-31,90	2.548	152,63	567	-48,38
2004	526	-14,09	103	-23,94	2.086	-18,13	419	-26,13
2005	1.025	94,81	52	-49,71	4.721	126,30	205	-51,12
2006	597	-41,78	107	106,59	3.068	-35,01	315	54,10
2007	781	30,94	443	315,95	3.996	30,25	728	130,89

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Το σύνολο σχεδόν των εισαγόμενων ποσοτήτων βόειου κρέατος προέρχεται από χώρες της Ε.Ε. Είναι εμφανές από τα στοιχεία του Πίνακα 7.9 ότι σημαντικότερος προμηθευτής της Ελλάδας για το βόειο κρέας είναι η Γαλλία, από όπου εισάγεται το 56,35% του συνόλου των εισαγωγών για το προϊόν αυτό. Ακολουθούν η Γερμανία, η Ιταλία και η Ολλανδία, ενώ στο σύνολό τους οι τέσσερις αυτές χώρες καλύπτουν το 90,83% των εισροών βόειου κρέατος από την Ε.Ε. Οι ποσότητες που εισάγονται από τρίτες χώρες και κυρίως από την Μποτσουάνα και τη Σερβία είναι κατά πολύ χαμηλότερες, ενώ μαζί με τη Βραζιλία αντιπροσώχουν στο 91,35% των εξωκοινοτικών εισροών.

Οι σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι όσον αφορά τις εξαγωγές θεωρούνται για το 2007 η Κύπρος στην Ε.Ε. (71,97% των εξαγωγών προς την Κοινότητα) και η Βουλγαρία, η οποία με την ένταξή της στην Ε.Ε. βελτίωσε αισθητά τις συναλλαγές της με την Ελλάδα σε σχέση με τα προηγούμενα έτη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.9

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το βόειο κρέας (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	116.401	131.073	119.745	100,00		
Ε.Ε.-25	113.248	128.704	115.734	96,65		
Λοιπές χώρες	3.153	2.369	4.011	3,35		
Γαλλία	69.359	70.839	67.472	56,35	58,30	
Γερμανία	11.636	16.525	14.445	12,06	12,48	
Ιταλία	11.204	11.110	11.746	9,81	10,15	
Ολλανδία	11.222	17.576	11.462	9,57	9,90	
Υποσύνολο					90,83	
Μποτσουάνα	2.059	1.349	2.694	2,25		67,16
Σερβία	28	618	600	0,50		14,95
Βραζιλία	313	195	371	0,31		9,24
Υποσύνολο						91,35
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	1.076	703	1.225	100,00		
Ε.Ε.-25	1.025	597	781	63,79		
Λοιπές χώρες	52	107	443	36,21		
Κύπρος	51	360	562	45,91	71,97	
Γερμανία	297	16	63	5,15	8,08	
Ιταλία	81	19	42	3,45	5,40	
Γαλλία	357	138	31	2,52	3,94	
Υποσύνολο					89,39	
Βουλγαρία	2	0	318	25,97		71,72
Ρουμανία	35	0	36	2,96		8,16
Υποσύνολο	0	0	0	0,00		79,88

Πηγή: U.N., Comtrade.

7.2.6. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Η παγκόσμια παραγωγή βοδινού (και όχι μόνο) κρέατος αναμένεται να αυξηθεί εξαιτίας σημαντικών βελτιώσεων σε επίπεδο παραγωγής σε χώρες όπως η Βραζιλία, η Αργεντινή, και η Κίνα. Οι αυξανόμενες επενδύσεις, η δημιουργία καλύτερων υποδομών, και η διάδοση βελτιωμένων τεχνολογιών παραγωγής

γής είναι οι κύριοι παράγοντες που θα οδηγήσουν σε αύξηση της παραγωγής κρέατος και των προϊόντων του. Επιπλέον, οι τιμές κρέατος αναμένονται να αυξηθούν μεσοπρόθεσμα, λαμβάνοντας υπόψη τις αυξανόμενες δαπάνες για τρόφιμα και την αυξανόμενη ζήτηση για κρέας στις σημαντικότερες αναπτυσσόμενες οικονομίες.

Στην Ελλάδα, το μερίδιο του βόειου κρέατος παρουσιάζει σταθεροποιητικές τάσεις και διαμορφώνεται σε 20% περίπου της συνολικά παραγόμενης ποσότητας κρέατος. Χαρακτηριστική είναι, όμως, η μείωση του ποσοστού συμμετοχής του βόειου κρέατος στη συνολική κατανάλωση από τα τέλη της δεκαετίας του '90 σε σχέση με τα προηγούμενα έτη (μειώθηκε πάνω από 4%). Παρ' όλα αυτά υπάρχει δυνατότητα για περαιτέρω ανάπτυξη της ζωικής παραγωγής και ιδιαίτερα στον τομέα του βόειου κρέατος, αφού οι Έλληνες καταναλωτές προτιμούν τα ελληνικά προϊόντα επειδή τα θεωρούν πιο ασφαλή και ανώτερης ποιότητας.

Η βοοτροφία αντιμετωπίζει αρνητικές επιπτώσεις από τη νέα Κ.Α.Π., λόγω του ότι έχει γίνει πλήρης αποσύνδεση των ενισχύσεων από το ζωικό κεφάλαιο και οι ενισχύσεις στον τομέα αυτό πριν από την αναθεώρηση ήταν ιδιαίτερα σημαντικές. Ωστόσο, διαφαίνεται ήδη η ανάπτυξη του τομέα σε νέες βάσεις μέσω της εφαρμογής σύγχρονων μεθόδων παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας. Σημαντικά μέτρα θεωρούνται επίσης η σωστή διαχείριση και αξιοποίηση των βοσκοτόπων, η μείωση του κόστους χρηματοδότησης για τον εκσυγχρονισμό των κτηνοτροφικών μονάδων, οι αποτελεσματικοί έλεγχοι της αγοράς, η εφαρμογή ιχνηλασιμότητας και ο έλεγχος της χρήσης των εισαγόμενων προϊόντων, καθώς και η ίδρυση διεπαγγελματικών οργανώσεων και η συνεχής κατάρτιση και εκπαίδευση των παραγωγών. Οι παράγοντες αυτοί θα συντελέσουν στην παραγωγή ασφαλών, ποιοτικών και ανταγωνιστικών προϊόντων, οδηγώντας σε μία αύξηση της ζήτησης για ελληνικά προϊόντα, σε βελτίωση του επιπέδου των τιμών του παραγωγού και γενικά σε μία νέα δυναμική στην ανάπτυξη του τομέα.

7.3. Αιγοπρόβατα

7.3.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Ο μεγαλύτερος παραγωγός του αιγοπρόβειου κρέατος σε παγκόσμιο επίπεδο είναι η Κίνα, όπου η παραγωγή αυξάνεται συνεχώς και το 2004 έφθασε τα 3,8 εκατ. τόνους. Η Ε.Ε. έρχεται δεύτερη στην κατάταξη με περισσότερο από

1 εκατ. τόνους, ακολουθούμενη από την Ινδία, την Αυστραλία, το Πακιστάν, τη Νέα Ζηλανδία, το Ιράν, την Τουρκία και το Σουδάν.

Αν και η κινεζική παραγωγή είναι κατά πολύ μεγαλύτερη, η Κίνα δεν έχει ακόμα έντονη παρουσία στην παγκόσμια αγορά εξαιτίας του γεγονότος ότι η εγχώρια κατανάλωση απορροφά το μεγαλύτερο μέρος της εθνικής παραγωγής. Στο παγκόσμιο εμπόριο του πρόβειου κρέατος κυριαρχεί η Νέα Ζηλανδία και η Αυστραλία, καλύπτοντας περισσότερο από το 80% των παγκόσμιων εξαγωγών. Άλλοι σημαντικοί προμηθευτές είναι η Ρουμανία, η Αργεντινή, η Ουρουγουάη, η Βουλγαρία, η Χιλή και η Π.Γ.Δ.Μ.

Ο πληθυσμός αιγοπροβάτων στην Ε.Ε. είναι πάνω από 100 εκατ. ζώα. Πέντε κράτη-μέλη (το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ισπανία, η Ελλάδα, η Γαλλία και η Ιταλία) κατέχουν περίπου το 85% του συνολικού αριθμού αιγοπροβάτων. Η Ε.Ε.-10 αντιπροσωπεύει περίπου το 3% του συνόλου της Ε.Ε. Επιπλέον, το 12% του συνόλου στην Ε.Ε. αφορά αίγες, οι οποίες βρίσκονται σχεδόν κατά το ήμισυ στην Ελλάδα, και οι υπόλοιπες στην Ισπανία, τη Γαλλία, την Ιταλία και τη Πορτογαλία. Τέλος, το ζωικό κεφάλαιο σε ευρωπαϊκό επίπεδο παρουσιάζει μείωση στο σύνολό του σε ποσοστό 11,3% περίπου και για το διάστημα 2000-2006. Η μείωση αυτή αφορά τόσο τα πρόβατα, όσο και τις αίγες και είναι ιδιαίτερα αισθητή κατά τα δύο τελευταία έτη (2005 και 2006).

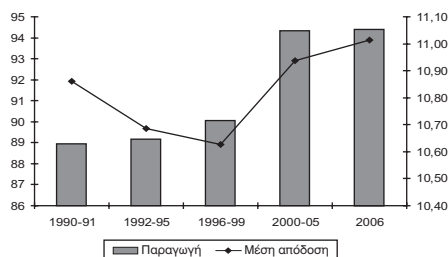
- Παραγωγή στην Ελλάδα

Η συνολική παραγωγή αίγειου και πρόβειου κρέατος στην Ελλάδα αντιστοιχεί μόλις στο 11% περίπου της συνολικής αντίστοιχης παραγωγής της Ε.Ε. Ο τομέας έχει ωστόσο ιδιαίτερη σημασία, δεδομένου ότι αξιοποιεί μειονεκτικές και ορεινές εκτάσεις που θα ήταν αδύνατο να αξιοποιηθούν διαφορετικά. Με βάση τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, το 2004 η αιγοπροβατοτροφία αντιπροσωπεύει το 31,85% περίπου της συνολικής ακαθάριστης αξίας της ζωικής παραγωγής και το 7,5% περίπου της συνολικής αξίας της αγροτικής παραγωγής.

Η εξέλιξη του επιπέδου της παραγωγής πρόβειου και αίγειου κρέατος φαίνεται στους Πίνακες 7.10 και 7.11. Και στις δύο περιπτώσεις η παραγωγή εμφανίζει αυξητικές τάσεις σε όλη τη διάρκεια του εξεταζόμενου χρονικού διαστήματος. Η παραγωγή όμως αίγειου κρέατος αυξάνεται με υψηλότερους ρυθμούς σε σχέση με την παραγωγή του πρόβειου κρέατος. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις και για τα δύο προϊόντα παρατηρήθηκαν κατά την περίοδο 2000-2005, με ποσοστό ανάπτυξης 4,76% για το πρόβειο κρέας και 5,58% για το αίγιο. Τα στοιχεία του 2006 δείχνουν ωστόσο ένα σημαντικό περιορισμό στα ποσοστά αυτά αύξησης της παραγωγής. Αναφορικά με τον αριθμό των σφαγίων και τη μέση απόδοση,

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.10
Παραγωγή πρόβειου κρέατος στην Ελλάδα

	Παραγωγή (χιλ. τόνοι)	Ποσοστό ανάπτυξης*	Αριθμός σφαγίων (χιλ. κεφάλια)	Μέση απόδοση (χγρ./ζώο)
1990-91	89		8.189	10,86
1992-95	89	0,23	8.343	10,69
1996-99	90	1,01	8.474	10,63
2000-05	94	4,76	8.625	10,94
2006	94	0,05	8.570	11,01

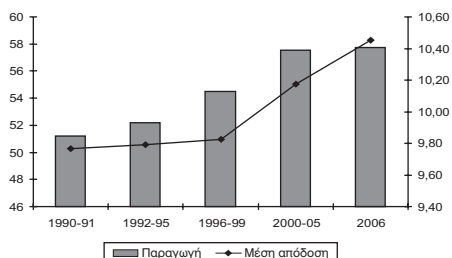

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.11
Παραγωγή αίγειου κρέατος στην Ελλάδα

	Παραγωγή (χιλ. τόνοι)	Ποσοστό ανάπτυξης*	Αριθμός σφαγίων (χιλ. κεφάλια)	Μέση απόδοση (χγρ./ζώο)
1990-91	51		5.242	9,77
1992-95	52	1,93	5.330	9,79
1996-99	55	4,49	5.549	9,82
2000-05	58	5,58	5.656	10,18
2006	58	0,28	5.522	10,45

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

τα στοιχεία και των δύο πινάκων εμφανίζουν αυξητικές τάσεις περιορισμένης όμως έντασης.

Να σημειωθεί ακόμη ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία του Ολοκληρωμένου Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου, για το έτος 2005 το μέγεθος μιας μέσης εκμετάλλευσης (με περισσότερα από 10 ζώα) ήταν 84 πρόβατα και 99 αίγες, ενώ ένας μεγάλος αριθμός εκμεταλλεύσεων παραμένει μικρής δυναμικότητας.

– Παραγωγή αιγοπρόβειου κρέατος σε περιφερειακό επίπεδο

Η κατανομή των προβάτων και των αιγών είναι περίπου ίδια σε όλες τις περιφέρειες της χώρας και η πυκνότητά τους σχετίζεται με την ύπαρξη βοσκοτόπων. Λόγω των ιδιαίτερων εδαφοκλιματικών συνθηκών (εκτεταμένες ορεινές και ημιορεινές περιοχές, και μεγάλος αριθμός νησιών), η πλειονότητα των ζώων

(80% περίπου των προβάτων και 90% των αιγών) εκτρέφονται σε ορεινές, άγονες και μειονεκτικές περιοχές, όπου κατά κανόνα η αιγοπροβατοτροφία αποτελεί τον κύριο παραγωγικό τομέα και όπου οι εναλλακτικές λύσεις απασχόλησης είναι δύσκολες αν όχι αδύνατες.

Οι Πίνακες 7.12 και 7.13 παρουσιάζουν το επίπεδο παραγωγής πρόβειου και αίγειου κρέατος, αντίστοιχα, για όλες τις περιφέρειες της χώρας και για το έτος 2006. Και στις δύο περιπτώσεις, μεγάλο ποσοστό της συνολικής παραγωγής εμφανίζεται στις περιοχές της Δυτικής Ελλάδας και της Κρήτης. Συγκεκριμένα, από τους 94 χιλ. τόνους πρόβειου κρέατος και τους 58 περίπου χιλ. τόνους αίγειου που παράγονται σε επίπεδο χώρας, η Δυτική Ελλάδα συγκεντρώνει σημαντικό μερίδιο της τάξης του 17,24% και 14,26%, αντίστοιχα (τα υψηλότερα ποσοστά). Επιπλέον, η Κρήτη κατέχει σημαντική θέση για την παραγωγή και των δύο προϊόντων, καταγράφοντας το 16% της παραγωγής πρόβειου κρέατος και το 12,24% του αίγειου κρέατος. Σημαντικές θεωρούνται επίσης και οι περιοχές της Θεσσαλίας και της Ηπείρου, αφού μαζί με τις προαναφερόμενες περιοχές καλύπτουν το 55% περίπου της συνολικής παραγωγής πρόβειου κρέατος. Τέλος, άλλες περιφέρειες της χώρας που ξεχωρίζουν για την παραγωγή αίγειου κρέατος είναι η Πελοπόννησος, η Στερεά Ελλάδα, η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, και η Κεντρική Μακεδονία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.12

Παραγωγή πρόβειου κρέατος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Αριθμός κεφαλών	Παραγωγή (τόνοι)	% αριθμού κεφαλών στο σύνολο της χώρας	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	8.569.871	94.395	100,00	100,00
Αττική	163.476	1.861	1,91	1,97
Στερεά Ελλάδα	679.614	8.433	7,93	8,93
Δυτική Ελλάδα	1.511.761	16.269	17,64	17,24
Πελοπόννησος	674.506	7.657	7,87	8,11
Νησιά Ιονίου	128.379	1.404	1,50	1,49
Ήπειρος	824.476	8.936	9,62	9,47
Θεσσαλία	1.056.044	11.356	12,32	12,03
Κεντρική Μακεδονία	625.281	6.194	7,30	6,56
Δυτική Μακεδονία	358.007	3.670	4,18	3,89
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	636.490	7.133	7,43	7,56
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	379.156	4.332	4,42	4,59
Νησιά Νότιου Αιγαίου	176.969	2.021	2,07	2,14
Κρήτη	1.355.712	15.134	15,82	16,03

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.13

Παραγωγή αίγιου κρέατος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Αριθμός κεφαλών	Παραγωγή (τόνοι)	% αριθμού κεφαλών στο σύνολο της χώρας	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	5.522.229	57.717	100,00	100,00
Αττική	75.986	894	1,38	1,55
Στερεά Ελλάδα	598.124	6.754	10,83	11,70
Δυτική Ελλάδα	760.683	8.233	13,77	14,26
Πελοπόννησος	715.519	8.217	12,96	14,24
Νησιά Ιονίου	138.906	1.327	2,52	2,30
Ήπειρος	294.492	3.193	5,33	5,53
Θεσσαλία	477.781	4.387	8,65	7,60
Κεντρική Μακεδονία	585.112	5.523	10,60	9,57
Δυτική Μακεδονία	200.714	1.839	3,63	3,19
Αν. Μακεδονία & Θράκη	560.533	5.569	10,15	9,65
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	141.768	1.475	2,57	2,56
Νησιά Νότιου Αιγαίου	316.682	3.244	5,73	5,62
Κρήτη	655.929	7.067	11,88	12,24

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

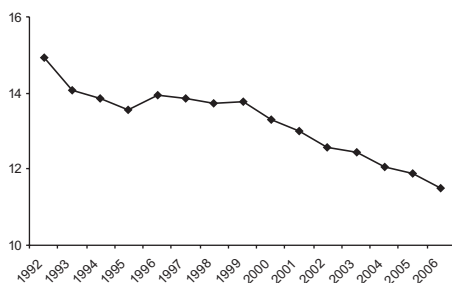
7.3.2. Κατανάλωση

Η Ε.Ε. είναι ο μεγαλύτερος καταναλωτής αίγιου και πρόβειου κρέατος. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο παρατηρείται ωστόσο μία μείωση τα τελευταία χρόνια στην κατά κεφαλήν κατανάλωση. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι η κα-

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.14

Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση αιγοπρόβειου κρέατος στην Ελλάδα (κιλά)

	Κρέας σύνολο	Αιγοπρόβειο κρέας
Περίοδος 1992-1996 (1)	84,02	14,07
Περίοδος 1997-2001 (2)	87,46	13,53
Περίοδος 2002-2006 (3)	83,23	12,10
Ποσοστιαία μεταβολή (1) – (2)	4,09	-3,78
Ποσοστιαία μεταβολή (2) – (3)	-4,84	-10,63
2002	82,25	12,59
2006	83,14	11,49
Ποσοστιαία μεταβολή 2002 - 2006	1,08	-8,78

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture, Food: From farm to fork statistics.

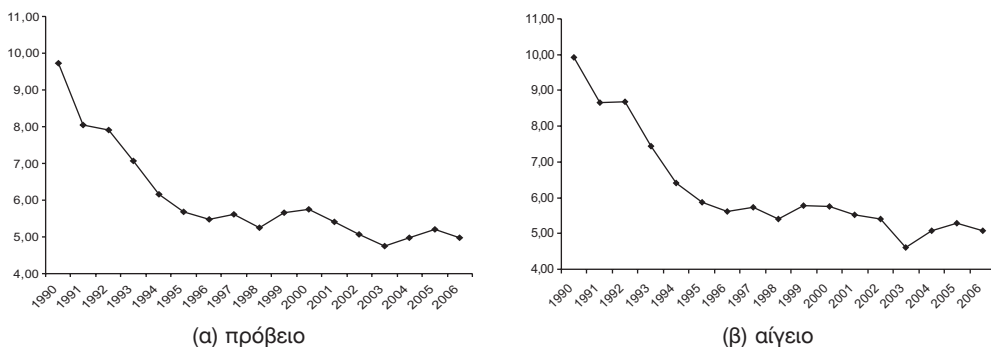
τανάλωση στην Ελλάδα είναι αισθητά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη μέση κατανάλωση της Ε.Ε. Πιο συγκεκριμένα, το αιγοπρόβειο κρέας καλύπτει σταθερά το 14% περίπου της συνολικής κατανάλωσης κρέατος στην Ελλάδα. Ωστόσο, σε αντίθεση με την κατά κεφαλήν κατανάλωση κρέατος που ελαφρώς αυξάνεται τα τελευταία χρόνια, το αιγοπρόβειο κρέας δεν προτιμάται κατά τον ίδιο βαθμό. Με αποτέλεσμα η κατανάλωσή του να υποχωρεί στο επίπεδο των 11,49 κιλών/άτομο σημειώνοντας μία πτώση της τάξης του 8,78% κατά την περίοδο 2002-2006 (Πίνακας 7.14).

7.3.3. Τιμές

Το Διάγραμμα 7.4 παρουσιάζει την εξέλιξη της πραγματικής τιμής παραγωγού τόσο για το πρόβειο όσο και για το αίγιο κρέας για το χρονικό διάστημα 1990-2006. Είναι εμφανές ότι οι τιμές και για τα δύο προϊόντα μειώθηκαν αισθητά κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, σημειώνοντας μια μικρή ανάκαμψη αμέσως μετά και με εξαίρεση το 2003 όταν, και στις δύο περιπτώσεις, οι τιμές άγγιξαν το χαμηλότερο επίπεδο που παρατηρήθηκε σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.4

Πραγματικές τιμές παραγωγού πρόβειο και αίγιου κρέατος (€/κιλό), έτος βάσης 2005

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τμήμα Αγροτικής Στατιστικής.

7.3.4. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς στον τομέα αιγοπρόβειου κρέατος

Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς στον τομέα αιγοπρόβειου κρέατος προβλέπει ενισχύσεις για τους κτηνοτρόφους αιγοπροβάτων μέσω άμεσων ενισχύ-

σεων (Κανονισμός (Ε.Κ.) αριθ. 2529/01). Με τη νέα Κ.Α.Π., θεσπίστηκε επίσης το σύστημα της ενιαίας ενίσχυσης.

Τα προϊόντα που καλύπτονται είναι τα αρνιά, τα ζώντα αιγοπρόβατα, το αιγοπρόβειο κρέας νωπό ή κατεψυγμένο ή διατηρημένο σε απλή ψύξη, τα βρώσιμα σφάγια, τα λίπη καθώς και τα παρασκευάσματα ή κονσέρβες με βάση κρέας ή σφάγια αιγοπροβάτων.

Οι παραγωγοί είναι δυνατόν να λάβουν ετησίως πριμοδότηση €21 ή €16,8 για τις προβατίνες, εάν το γάλα τους διατεθεί στο εμπόριο. Για τις αίγες το ύψος της πριμοδότησης ανέρχεται σε €16,8 ανά κεφαλήν. Ο ελάχιστος αριθμός ζώων ανά εκμετάλλευση που μπορούν να λάβουν πριμοδότηση κυμαίνεται μεταξύ 10 και 50.

Για τις εκμεταλλεύσεις των οποίων το 50% των γεωργικών εκτάσεων βρίσκονται σε μειονεκτικές περιοχές ή στις οποίες εφαρμόζεται εποχική μετακίνηση, είναι δυνατόν να χορηγηθεί συμπληρωματική πριμοδότηση €7. Οι πριμοδοτήσεις καταβάλλονται από τις 16 Οκτωβρίου έως τις 31 Μαρτίου του επόμενου έτους μετά την ολοκλήρωση των ελέγχων.

Σε κάθε κράτος-μέλος αντιστοιχεί μια μέγιστη ποσότητα ζώων που είναι δυνατόν να λάβουν πριμοδότηση. Οι ποσότητες αυτές κατανέμονται στη συνέχεια στις εκμεταλλεύσεις μέσω ατομικών δικαιωμάτων πριμοδότησης.

Ο τομέας της αιγοπροβατοτροφίας αποτελεί κύρια πηγή εισροών και κονδυλίων, συμβάλλοντας στην επιβίωση πολλών Ελλήνων παραγωγών, που πρέπει να αντιμετωπίσουν τις προαναφερόμενες συνεχώς μειούμενες τιμές του τομέα. Ο Πίνακας 7.15 παρουσιάζει το ύψος των επιδοτήσεων για τον τομέα αιγοπροβατοτροφίας τόσο για την Ε.Ε. στο σύνολο όσο και για την Ελλάδα, για τη χρονική περίοδο 1998-2007. Διαπιστώνεται ότι πριν την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. οι ετήσιες επιδοτήσεις στην Ελλάδα κυμαίνονταν κατά μέσο όρο στα €170 εκατ. Ωστόσο, το 2006-2007 οι επιδοτήσεις μειώθηκαν σημαντικά φθάνοντας μόλις τα €12 εκατ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.15

Επιδοτήσεις στην Ελλάδα για τον τομέα αιγοπροβατοτροφίας από την Ε.Ε.
(εκατ. ευρώ)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΕΕ-27	1.729,48	1.792,66	1.344,44	809,03	1.471,91	1.528,03	1.507,12	830,97	370,35	369,40
Ελλάδα	191,58	184,39	151,16	77,14	190,24	187,27	186,94	179,24	12,00	11,98

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture.

7.3.5. Εξωτερικό εμπόριο

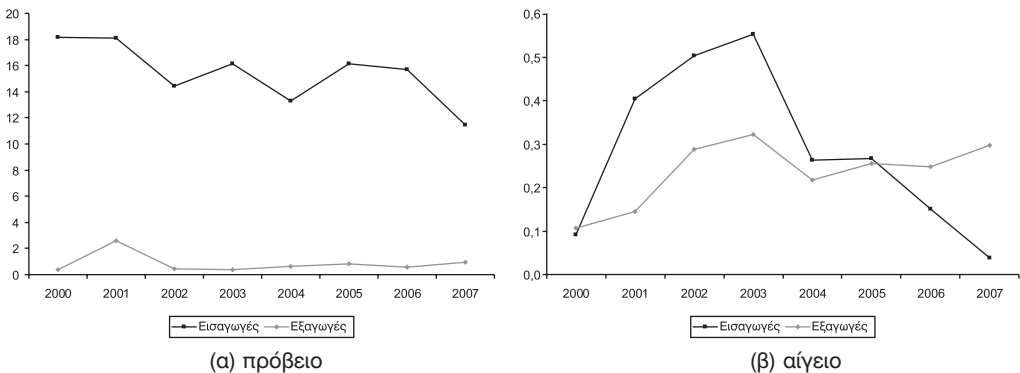
– Ροές εμπορίου

Η συνολική ποσότητα εισαγωγών πρόβειου κρέατος στην Ελλάδα εμφανίζεται με μία αυξομειωτική τάση κατά το χρονικό διάστημα 2000-2007. Η μεγαλύτερη ποσότητα που εισήχθη ήταν της τάξης των 16,13 χιλ. τόνων το 2005, ενώ δύο χρόνια αργότερα έπεσε στο επίπεδο των 11,46 χιλ. τόνων. Διατηρώντας το επίπεδο των εξαγωγών σε πολύ χαμηλά επίπεδα, το εμπορικό ισοζύγιο για το πρόβειο κρέας παραμένει ελλειμματικό παρά το υψηλό επίπεδο παραγωγής που ξεπερνά τους 90 χιλ. τόνους. Αντιθέτως, το εμπορικό ισοζύγιο για το αίγιο κρέας εμφανίζεται πλεονασματικό τα τελευταία δύο χρόνια. Την περίοδο 2000-2003, οι εισαγωγές αυξήθηκαν αισθητά, ενώ ακολούθησε μία σημαντική πτώση το 2004, οπότε και ο κλάδος θεωρείται πλεονασματικός (Διάγραμμα 7.5).

Στους Πίνακες 7.16 και 7.17 αναδεικνύεται η προτίμηση της Ελλάδας για εισαγωγές αιγοπρόβειου κρέατος από τρίτες χώρες. Το 2006 η αξία των εισαγωγών πρόβειου κρέατος από τρίτες χώρες έφθασε τα €51,8 εκατ., ενώ τον επόμενο χρόνο μειώθηκε στα €36,65 εκατ. Αντίστοιχα, οι τιμές για το ενδοκοινοτικό εμπόριο ήταν μόλις €5 εκατ. για το 2006 και €2,59 εκατ. το 2007. Η αξία των εισαγωγών αίγειου κρέατος εμφανίζεται επίσης χαμηλή, εξηγώντας το πρόσφατο πλεόνασμα εκροών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.5

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές πρόβειου και αίγειου κρέατος της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.16
Ροές εμπορίου πρόβειου κρέατος της Ελλάδας

Εισαγωγές								
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες			Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή			Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	4.431		13.711		11.698		33.539	
2001	3.981	-10,14	14.140	3,13	7.895	-32,51	41.376	23,37
2002	1.010	-74,63	13.448	-4,89	2.908	-63,16	41.396	0,05
2003	2.817	178,90	13.348	-0,75	3.106	6,81	43.297	4,59
2004	720	-74,44	12.546	-6,01	1.868	-39,85	43.232	-0,15
2005	1.399	94,25	14.737	17,46	3.094	65,61	52.434	21,28
2006	1.447	3,47	14.264	-3,21	5.039	62,83	51.862	-1,09
2007	676	-53,27	10.789	-24,37	2.595	-48,50	36.656	-29,32

Εξαγωγές								
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες			Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή			Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	265		136		999		431	
2001	2.504	-	87	-35,69	3.225	222,69	89	-79,42
2002	364	-85,45	55	-36,81	1.990	-38,29	197	121,48
2003	379	3,98	10	-82,76	2.201	10,57	35	-82,20
2004	654	72,52	1	-89,47	3.209	45,82	4	-89,42
2005	762	16,57	45	-	4.483	39,71	85	-
2006	554	-27,29	3	-94,25	2.968	-33,79	12	-85,95
2007	830	49,77	111	-	3.747	26,25	171	-

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.17
Ροές εμπορίου αίγειου κρέατος της Ελλάδας

Εισαγωγές								
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες			Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή			Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	77		14		167		34	
2001	47	-38,28	357	-	168	0,85	1.229	-
2002	18	-62,87	485	35,93	28	-83,17	1.548	25,97

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.17 (συνέχεια)

Εισαγωγές								
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες			Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2003	40	129,55	511	5,34	56	98,71	1.711	10,57
2004	9	-78,47	255	-50,17	58	3,78	876	-48,80
2005	18	105,75	248	-2,51	52	-11,69	923	5,35
2006	28	58,10	123	-50,44	46	-10,27	466	-49,56
2007	21	-25,00	17	-86,60	89	91,52	71	-84,79

Εξαγωγές								
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες			Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	107				583			
2001	146	36,46			1.012	73,44		
2002	287	97,05			1.636	61,63		
2003	322	12,30			1.504	-8,05		
2004	217	-32,62			1.376	-8,53		
2005	254	17,18			1.897	37,90		
2006	223	-12,22	25		1.875	-1,16	0	
2007	294	31,75	2	-91,97	2.550	36,01	3	586,62

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Οι κύριες χώρες εξαγωγών πρόβειου κρέατος προς την Ελλάδα είναι η Νέα Ζηλανδία, η Βουλγαρία και η FYROM, καλύπτοντας το 94,63% του συνόλου των εισαγωγών από τρίτες χώρες. Όσον αφορά κράτη-μέλη της Ε.Ε., η Ισπανία, η Ιταλία και το Βέλγιο εξήγαγαν στην Ελλάδα, το 2007, 605 τόνους πρόβειο κρέατος στο σύνολο των 676 τόνων που προήλθαν από την Ε.Ε.-25. Ως σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι για το αίγαιο κρέας εμφανίζονται η Ιταλία και η Βουλγαρία, αν και οι ποσότητες εισαγωγών από όλες τις χώρες μειώθηκαν αισθητά. Οι χώρες στις οποίες εξαγονται οι μικρές ποσότητες πρόβειου κρέατος είναι η Ιταλία, η Ισπανία και η Κύπρος, ενώ στην περίπτωση του αίγειου κρέατος η Κύπρος αντικαθίσταται από την Γερμανία (Πίνακας 7.18 και 7.19).

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.18

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το πρόβειο κρέας (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	16.135	15.711	11.465	100,00		
Ε.Ε.-25	1.399	1.447	676	5,90		
Λοιπές χώρες	14.737	14.264	10.789	94,10		
Ισπανία	976	886	435	3,79	64,33	
Ιταλία	157	135	95	0,83	14,09	
Βέλγιο	5	4	75	0,65	11,09	
Υποσύνολο					89,51	
Νέα Ζηλανδία	7.624	7.346	6.842	59,67		63,41
Βουλγαρία	4.197	3.940	2.138	18,65		19,82
FYROM	1.562	1.810	1.230	10,73		11,40
Υποσύνολο						94,63
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	807	557	941	100,00		
Ε.Ε.-25	762	554	830	88,18		
Λοιπές χώρες	45	3	111	11,82		
Ιταλία	385	231	403	42,88	48,63	
Κύπρος	201	249	232	24,69	28,00	
Ισπανία	65	54	171	18,21	20,65	
Υποσύνολο					97,28	
Βουλγαρία	41	0	40	4,22		35,70
Αλβανία	0	0	16	1,71		14,48
Υποσύνολο						50,18

Πηγή: U.N., Comtrade.

7.3.6. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Η αποσύνδεση των χορηγούμενων ενισχύσεων από την παραγωγή στο πλαίσιο της νέας Κ.Α.Π. εκτιμάται ότι θα έχει μεσοπρόθεσμα κάποιες επιπτώσεις στον τομέα της αιγοπροβατοτροφίας. Η μείωση του αριθμού των εκτρεφόμενων ζώων και των εκμεταλλεύσεων (ιδίως σε ορεινές, μειονεκτικές και νησιωτικές περιοχές) και η δημιουργία νέων μονάδων μεγαλύτερου μεγέθους

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.19

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το αίγαιο κρέας (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	266,3	151,4	37,6	100,00		
Ε.Ε.-25	17,9	28,3	21,1	56,12		
Λοιπές χώρες	248,4	123,1	16,5	43,88		
Ιταλία	0,6	5,7	18,6	49,47	88,15	
Ολλανδία	0	0,2	2,0	5,32	9,48	
Υποσύνολο					100,00	
Βουλγαρία	233,6	101,6	15,3	40,69		92,73
FYROM	1,1	0	0,7	1,86		4,24
Γαλλία	0,7	0	0,5	1,33		3,03
Υποσύνολο						100,00
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	254,4	248,2	296.200	100,00		
Ε.Ε.-25	254,4	223,3	294.200	99,32		
Λοιπές χώρες	0	24,9	2.000	0,68		
Ισπανία	27,5	75,0	141.100	47,64	47,96	
Ιταλία	173,0	97,8	113.800	38,42	38,68	
Γερμανία	50,4	22,5	36.200	12,22	12,30	
Υποσύνολο					98,94	
Αλβανία	0	0	2.000	0,68		100,00

Πηγή: U.N., Comtrade.

στις πεδινές περιοχές θα οδηγήσει στη ριζική αλλαγή της διάρθρωσης της αιγοπροβατοτροφίας. Επιπλέον, η παραγόμενη ποσότητα προϊόντων είναι πιθανό να συνεχίσει να αυξάνεται λόγω καλύτερης αξιοποίησης των ζώων και εκσυγχρονισμού των εκμεταλλεύσεων. Ο αριθμός των σφαγίων αναμένεται να συνεχίσει να μειώνεται στο άμεσο μέλλον παρά τη συνεχή σταθερότητα της ζήτησης. Συνέπεια αυτών θα είναι η αύξηση των τιμών στην αγορά αιγοπρόβειου κρέατος.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ήδη μία σημαντική μείωση των παραγωγικών ζώων που εκτρέφονται νομαδικά ή οικόσιτα και μία τάση συγκέντρωσης

σε μεγάλες και οργανωμένες μονάδες. Η διατροφή τους στηρίζεται κατά μεγάλο ποσοστό στους φυσικούς βοσκότοπους, οι οποίοι αποτελούν περίπου το 40% της συνολικής έκτασης της χώρας, αλλά είναι υποβαθμισμένοι λόγω υπερβόσκησης. Γενικά, ο τομέας της ελληνικής αιγοπροβατοτροφίας έχει κάποιες δυνατότητες ανάπτυξης, εφόσον ληφθούν τα αναγκαία μέτρα και επιλυθούν τα διαρθρωτικά προβλήματα του τομέα. Σε ό,τι αφορά τις διαγραφόμενες προοπτικές ανάπτυξης μέσα από βιώσιμες μονάδες, αναγκαία θεωρείται η καλύτερη οργάνωση των εκμεταλλεύσεων μέσω ενός συστήματος διαχείρισης το οποίο θα είναι προσαρμοσμένο στις τοπικές κοινωνικοοικονομικές και εδαφοκλιματικές συνθήκες. Σημαντικοί παράγοντες είναι ακόμη τα συλλογικά όργανα (συνεταιρισμοί, επαγγελματικές οργανώσεις κλπ.) και οι οργανισμοί πιστοποίησης και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων που οφείλουν να λειτουργούν αποτελεσματικά, ώστε μαζί με τα κατάλληλα μέτρα για την επαγγελματική κατάρτιση των αγροτών και τη μείωση του κόστους παραγωγής να συμβάλλουν στην ανάπτυξη του τομέα στο άμεσο μέλλον.

7.4. Χοίροι

7.4.1. Παραγωγή

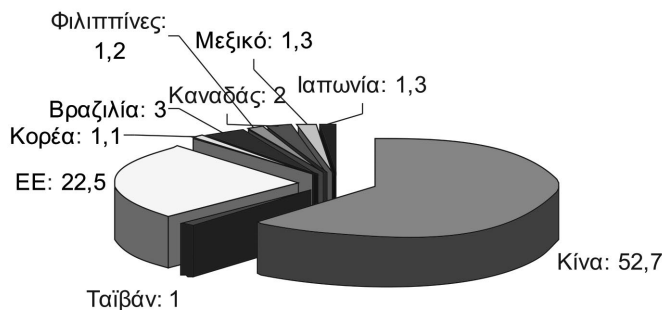
– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Το 2005, η παγκόσμια παραγωγή χοιρινού κρέατος ανήλθε στα 101,3 εκατ. τόνους, μειωμένη κατά 2% έναντι του 2004. Η Κίνα παραμένει ο κύριος παραγωγός σε παγκόσμιο επίπεδο με 49 εκατ. τόνους (4,2% περισσότερο από το προηγούμενο έτος). Η Ε.Ε. έρχεται δεύτερη με ετήσια παραγωγή 21,1 εκατ. τόνους. Το επίπεδο παραγωγής της είναι ελαφρώς μειωμένο σε σχέση με το 2004 (-0,4%), κυρίως λόγω της μείωσης που παρατηρήθηκε στην παραγωγή της Ε.Ε.-10. Επιπλέον, οι Η.Π.Α. θεωρούνται η τρίτη μεγαλύτερη παραγωγός χώρα χοίρειου κρέατος με 9,4 εκατ. τόνους το 2005 (+0,9% από το 2004). Ακολουθούν η Βραζιλία, ο Καναδάς, η Ρωσία και η Ιαπωνία με επίπεδα παραγωγής μεταξύ ενός και δύο εκατ. τόνων. Το Διάγραμμα 7.9 παρουσιάζει τα ποσοστά συμμετοχής κάθε χώρας στην παγκόσμια παραγωγή του τομέα.

Στην Ε.Ε., τέλος, οι κυριότερες χώρες παραγωγής χοίρειου κρέατος το 2002 ήταν η Γερμανία (23,1% της παραγωγής), η Ισπανία (17,5%), η Γαλλία (13,2%), η Δανία (9,9%) και οι Κάτω Χώρες (7,7%).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.6
Παγκόσμια παραγωγή χοίρειου κρέατος, 2005

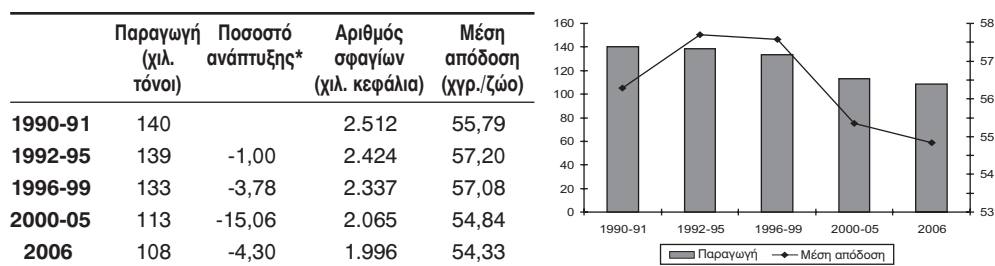

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

– Παραγωγή στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, η παραγωγή χοιρινού κρέατος κατά την περίοδο 1990-2006 μειώνεται σταθερά, φθάνοντας τους 108 περίπου χιλ. τόνους. Το διάστημα 2000-2005 σημειώνεται η μεγαλύτερη μείωση (-15,06%), οπότε και το ύψος της παραγωγής αγγίζει τους 113 χιλ. τόνους (Πίνακας 7.20). Παρόμοια με το επίπεδο της παραγωγής, τόσο ο αριθμός σφαγίων όσο και η μέση απόδοση παρουσιάζουν συνολικά μείωση σε σχέση με τις προηγούμενες εξεταζόμενες περιόδους. Η μέση απόδοση, συγκεκριμένα, αυξήθηκε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, αλλά τα τελευταία χρόνια μειώθηκε σημαντικά φθάνοντας σε επίπεδο χαμηλότερο από εκείνο του 1990-1991. Η εξέλιξη αυτή

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.20
Παραγωγή χοίρειου κρέατος στην Ελλάδα

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

οφείλεται στο ότι υπάρχει μια στροφή προς μεθόδους εκτροφής με μικρότερη βαρύτητα στην εντατικοποίηση της παραγωγής και μεγαλύτερη στη βελτίωση της ευημερίας των ζώων καθώς και στην παραγωγή υγιεινότερων και καλύτερης ποιότητας προϊόντων.

- Παραγωγή χοίρειου κρέατος σε περιφερειακό επίπεδο

Το μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας παραγωγής χοιρινού κρέατος συγκεντρώνεται στις περιφέρειες της Στερεάς Ελλάδας, της Θεσσαλίας, της Ηπείρου, της Κεντρικής Μακεδονίας, της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και της Δυτικής Ελλάδας (Πίνακας 7.21). Ειδικότερα, το 2006 παρήχθησαν στη Στερεά Ελλάδα 17 χιλ. τόνοι χοιρινού κρέατος (μερίδιο 15,9% επί του συνόλου) και στη Θεσσαλία 15 χιλ. τόνοι (μερίδιο 14,1%). Ακολουθεί η Ήπειρος με ποσοστό 13,9% και η Κεντρική Μακεδονία με ποσοστό 12% περίπου. Οι τέσσερις προαναφερθείσες περιφέρειες κάλυψαν από κοινού το 55,9% της συνολικής εγχώριας παραγωγής χοιρινού κρέατος κατά το 2006. Γενικά, τα τελευταία χρόνια, κάποιες περιφέρειες παρουσιάζουν ήπια αύξηση στον αριθμό των χοίρων και το επίπεδο παραγωγής, όπως για παράδειγμα η Στερεά Ελλάδα, η Θεσσαλία και η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, ενώ άλλες παρουσιάζουν μείωση (π.χ. η Κεντρική Μακεδονία, η Ήπειρος και η Δυτική Ελλάδα).

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.21

Παραγωγή χοίρειου κρέατος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Αριθμός κεφαλών	Παραγωγή (τόνοι)	% αριθμού κεφαλών στο σύνολο της χώρας	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	1.995.860	108.440	100,00	100,00
Αττική	57.057	1.698	2,86	1,57
Στερεά Ελλάδα	286.736	17.238	14,37	15,90
Δυτική Ελλάδα	232.799	11.532	11,66	10,63
Πελοπόννησος	129.124	7.432	6,47	6,85
Νησιά Ιονίου	15.344	648	0,77	0,60
Ήπειρος	234.402	15.103	11,74	13,93
Θεσσαλία	330.744	15.302	16,57	14,11
Κεντρική Μακεδονία	242.791	12.974	12,16	11,96
Δυτική Μακεδονία	34.861	1.953	1,75	1,80
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	191.775	12.480	9,61	11,51
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	24.452	1.025	1,23	0,95
Νησιά Νότιου Αιγαίου	64.261	3.662	3,22	3,38
Κρήτη	151.514	7.395	7,59	6,82

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

Το 2006 ο συνολικός αριθμός χοίρων ανήλθε σε 1,995 εκατ. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών εκτρέφεται στη Θεσσαλία, στη Στερεά Ελλάδα, στην Κεντρική Μακεδονία, στην Ήπειρο, και στη Δυτική Ελλάδα. Οι περιοχές αυτές κάλυψαν από κοινού το 66,5% του συνόλου των εκτρεφόμενων χοίρων το 2006. Ο μεγαλύτερος αριθμός χοίρων συγκεντρώνεται στο νομό Αιτωλοακαρνανίας, στην Εύβοια, καθώς και στα Τρίκαλα.

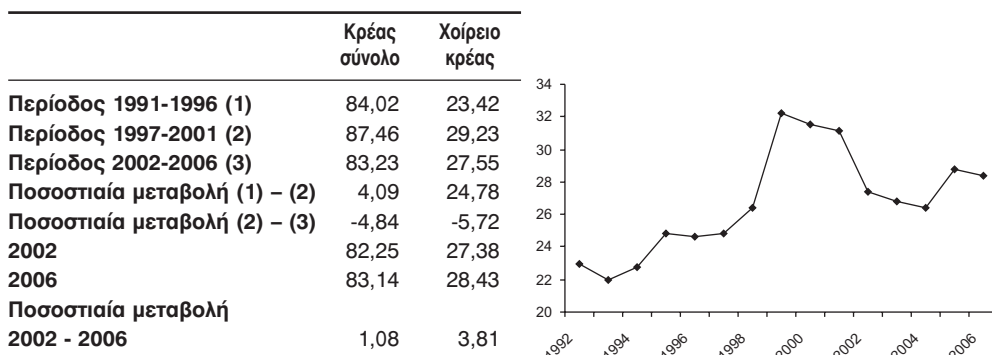
7.4.2. Κατανάλωση

Σε ό,τι αφορά την παγκόσμια κατανάλωση και με βάση τα στοιχεία του 2005, η Κίνα βρίσκεται στην πρώτη θέση με 53% και ακολουθούν η Ε.Ε. (21,3%) και οι Η.Π.Α. (9,3%). Το 2005, η κατά κεφαλήν κατανάλωση χοιρινού κρέατος μειώθηκε στην Ε.Ε. κατά 1,2% και στο επίπεδο των 42,9 κιλών ανά έτος. Ο αριθμός αυτός ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των κρατών-μελών, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι τα νέα κράτη που εισήλθαν στην Ε.Ε. έχουν ιδιαίτερη σημασία σε ό,τι αφορά τον τομέα του χοιρινού κρέατος, αντιπροσωπεύοντας το 15% της συνολικής κατανάλωσης.

Στην Ελλάδα, το χοιρινό κρέας κατατάσσεται στην πρώτη θέση των προτιμήσεων των καταναλωτών με 36% περίπου της συνολικής κατανάλωσης κρέατος το 2006. Συγκεκριμένα, η κατανάλωση χοιρινού παρουσίασε αύξηση κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90. Τα τελευταία χρόνια η κατά κεφαλήν κατανάλωση ανήλθε στο ύψος των 27,5 κιλών, εμφανίζοντας ελαφρά μείωση σε σχέση με την προηγούμενη τετραετία. Το 2006 ξεπέρασε τα 28,4 κιλά/άτομο αυξημένη εκ νέου, ενώ η ποσοστιαία μεταβολή κατά το χρονικό διάστημα 2002-2006 ήταν της τάξης του 3,81% (Πίνακας 7.22).

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.22

Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση χοίρειου κρέατος στην Ελλάδα (κιλά)

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture, Food: From farm to fork statistics.

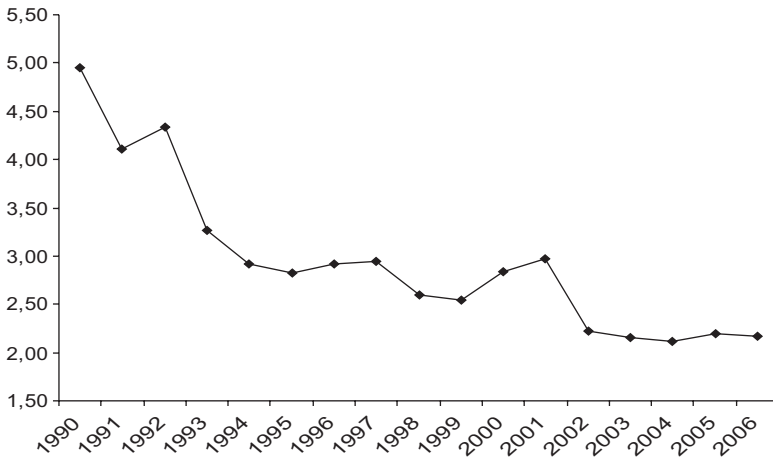
Τέλος, το ποσοστό συμμετοχής του χοιρινού κρέατος επί της συνολικής κατανάλωσης, διαμορφώθηκε στο 30-36% περίπου το διάστημα 1991-2000, ενώ τα τελευταία χρόνια δείχνει να έχει σταθεροποιηθεί στο 36% περίπου.

7.4.3. Τιμές

Στην Ελλάδα, η αυξημένη παραγωγή κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των πραγματικών τιμών χοίρειου κρέατος. Στη συνέχεια, η παραγωγή μειώθηκε και σταθεροποιήθηκε, με ευνοϊκότερη ανταπόκριση των τιμών. Από το 2002 και έπειτα, οι τιμές εμφανίζονται σχετικά σταθερές (Διάγραμμα 7.7).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.7

Πραγματικές τιμές παραγωγού χοίρειου κρέατος (€/κιλό), έτος βάσης 2005

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τμήμα Αγροτικής Στατιστικής.

7.4.4. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για το χοίρειο κρέας

Η τελευταία τροποποίηση της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς χοίρειου κρέατος πραγματοποιήθηκε προκειμένου να ληφθεί υπόψη η πράξη προσχώρησης των νέων κρατών-μελών στην Ε.Ε. (Κανονισμός (Ε.Ο.Κ.) αριθ. 2759/75). Έπειτα από τη μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. το 2003, οι εκτροφείς χοίρων μπορούν να λαμβάνουν άμεσες ενισχύσεις ή άμεσες πληρωμές, ανεξαρτήτως της παραγωγής τους.

Τα προϊόντα που αφορά η Κ.Ο.Α. είναι οι ζωντανοί χοίροι εκτός από τους αναπαραγωγούς καθαρής φυλής και τα προϊόντα που προέρχονται από το χοίρο, όπως τα κρέατα και τα μεταποιημένα προϊόντα.

Προκειμένου να ενθαρρυνθούν επαγγελματικές και διεπαγγελματικές πρωτοβουλίες που θα επιτρέψουν να διευκολυνθεί η προσαρμογή της προσφοράς στις απαιτήσεις της αγοράς, έχουν ληφθεί διάφορα κοινοτικά μέτρα.

Για παράδειγμα, η τιμή βάσης του χοίρειου σφαγίου είναι €1.509,39 ανά τόνο. Η πρόληψη μιας σημαντικής πτώσης των τιμών επιτυγχάνεται επίσης με ενισχύσεις στην ιδιωτική αποθεματοποίηση και μέτρα παρέμβασης που επιτρέπουν την αγορά σφαγίων, ημιμορίων σφαγίων, στήθους ή λαρδιού νωπού ή διατηρημένου με απλή ψύξη. Η λήψη μέτρων παρέμβασης μπορεί να επιτραπεί όταν η κοινοτική τιμή, η οποία σταθμίζεται με έναν συντελεστή λαμβάνοντας υπόψη το ζωικό κεφάλαιο χοίρων κάθε κράτους-μέλους, είναι κατώτερη από το 103% της τιμής βάσης. Η τιμή παρέμβασης για το χοίρειο σφάγιο πρότυπης ποιότητας κυμαίνεται ανάμεσα στο 78% και το 92% της τιμής βάσης. Ο υπολογισμός της τιμής παρέμβασης για τα προϊόντα εκτός του χοίρειου σφαγίου ή των προϊόντων που δεν είναι πρότυπης ποιότητας γίνεται με βάση την τιμή του χοίρειου σφαγίου πρότυπης ποιότητας. Τα τελευταία 20 χρόνια δεν έχει ωστόσο χρησιμοποιηθεί η δημόσια παρέμβαση.

Τέλος, σε περίπτωση εμφάνισης ασθενειών των ζώων, είναι δυνατόν να ληφθούν έκτακτα μέτρα στήριξης της αγοράς, κατόπιν αιτήματος του ενδιαφερόμενου κράτους-μέλους, και για όσο διάστημα αυτά είναι απολύτως αναγκαία. Τα μέτρα αυτά εφαρμόζονται υπό την προϋπόθεση ότι το ενδιαφερόμενο κράτος-μέλος έχει λάβει κατάλληλα κτηνιατρικά και υγειονομικά μέτρα.

7.4.5. Εξωτερικό εμπόριο

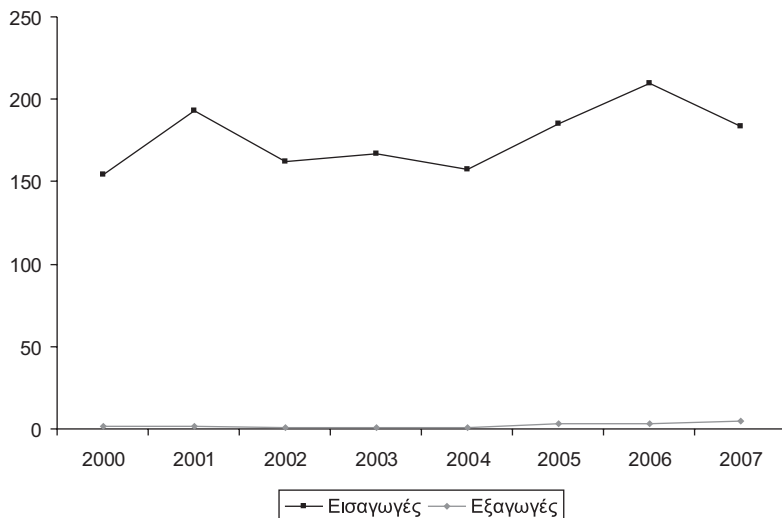
– Ροές εμπορίου

Η πορεία των εισαγόμενων ποσοτήτων χοιρινού κρέατος, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Πίνακα 7.23, ήταν σε γενικές γραμμές αυξητική με τις εισαγωγές να ανέρχονται σε 183,5 χιλ. τόνους το 2007 από 154,5 χιλ. τόνους το 2000 (μέση ετήσια αύξηση 2,49%). Εξαίρεση αποτελούν οι περίοδοι 2001-2002 και 2006-2007 όπου σημειώθηκε μείωση μεγαλύτερη του 10% (-15,9% και -12,6%, αντίστοιχα). Παράλληλα, ιδιομορφίες στο επίπεδο των εισαγωγών παρουσιάζονται και το 2004. Από την άλλη πλευρά, η πορεία των εξαγωγών παραμένει σταθερή κατά την εξεταζόμενη περίοδο και σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα.

Τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. αποτελούν τον κύριο προμηθευτή της Ελλάδας σε χοιρινό κρέας, καλύπτοντας το 99,86% του συνόλου των εισαγωγών. Οι περιορισμένες εισαγωγές από τρίτες χώρες καλύπτουν για το 2007 μόλις το 0,14% των συνολικών εισροών για το προϊόν αυτό.

Στο Διάγραμμα 7.8 εμφανίζεται η διαχρονική εξέλιξη των εισαγωγών και εξαγωγών χοιρινού κρέατος σε παγκόσμιο επίπεδο και για το χρονικό διάστημα 2000-2007.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.8
 Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές χοίρειου κρέατος της Ελλάδας
 (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.23
 Ροές εμπορίου χοίρειου κρέατος της Ελλάδας

	Εισαγωγές							
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	154.556		0		275.650		0	
2001	192.788	24,74	0	..	375.641	36,27	0	..
2002	162.158	-15,89	0	..	283.573	-24,51	0	..
2003	167.246	3,14	2	..	287.097	1,24	5	..
2004	157.694	-5,71	0	..	282.620	-1,56	0	..
2005	185.503	17,63	0	..	328.675	16,30	0	..
2006	209.593	12,99	0	..	451.903	37,49	0	..
2007	183.281	-12,55	258	..	340.758	-24,59	338	..

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.23 (συνέχεια)

Εξαγωγές								
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες		Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	539		754		913		1.830	
2001	649	20,30	581	-22,90	1.441	57,86	1.007	-44,96
2002	277	-57,28	602	3,56	524	-63,60	1.123	11,56
2003	470	69,44	318	-47,18	600	14,38	604	-46,19
2004	614	30,62	219	-31,26	1.201	100,19	445	-26,40
2005	2.422	294,75	417	90,76	3.428	185,43	493	10,76
2006	3.156	30,31	264	-36,59	3.078	-10,20	482	-2,26
2007	1.996	-36,76	2.675	911,84	2.023	-34,28	2.435	405,55

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Από τα αναλυτικά στοιχεία του Πίνακα 7.24 προκύπτει ότι το 2007 η Ολλανδία καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών (46,4%) και ακολουθούν με σημαντική διαφορά η Γαλλία, η Γερμανία και η Ισπανία. Από κοινού οι τέσσερις αυτές χώρες της Ε.Ε. καλύπτουν το 87,33% των ενδοκοινοτικών εισροών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.24

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το χοίρειο κρέας (τόνοι)

Εισαγωγές						
				Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες
	2005	2006	2007	2007	2007	2007
Σύνολο	185.503	209.593	183.539	100,00		
Ε.Ε.-25	185.503	209.593	183.281	99,86		
Λοιπές χώρες	0	0	258	0,14		
Ολλανδία	85.785	94.978	85.114	46,37	46,44	
Γαλλία	55.311	62.313	45.276	24,67	24,70	
Γερμανία	9.890	15.925	15.299	8,34	8,35	
Ισπανία	9.900	8.272	14.373	7,83	7,84	
Υποσύνολο					87,33	
Βουλγαρία	0	0	210	0,11		81,43
Χιλή	0	0	48	0,03		18,57
Υποσύνολο						100,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.24 (συνέχεια)

Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	2.839	3.420	4.671	100,00		
Ε.Ε.-25	2.422	3.156	1.996	42,73		
Λοιπές χώρες	417	264	2.675	57,27		
Βέλγιο	482	2.027	1.274	27,27	63,83	
Κύπρος	314	801	417	8,92	20,88	
Γερμανία	128	118	168	3,59	8,41	
Υποσύνολο					93,12	
Βουλγαρία	349	155	2.360	50,52		88,21
Ρουμανία	12	0	218	4,67		8,15
Υποσύνολο						96,36

Πηγή: U.N., Comtrade.

Από την άλλη πλευρά, στις τρίτες χώρες προέλευσης χοιρινού κρέατος το 2007 βρίσκεται ένα από τα νέα κράτη-μέλη της Ε.Ε., η Βουλγαρία, όπως και η Χιλή. Αναφορικά με τη Βουλγαρία αξίζει να σημειωθεί ότι οι εξαγωγές της προς την Ελλάδα καλύπτουν το 81,4% των εισροών από τρίτες χώρες.

Οι εξαγωγές χοιρινού κρέατος επικεντρώνονται στο Βέλγιο και τη Βουλγαρία. Μικρότερης έντασης εξαγωγές πραγματοποιούνται προς την Κύπρο και τη Γερμανία. Κατά την τελευταία τριετία (2005-2007) η Βουλγαρία ως εξαγωγική αγορά για την Ελλάδα έχει γίνει ακόμη πιο σημαντική.

7.4.6. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Η αγορά χοίρειου κρέατος, όπως συμβαίνει με ολόκληρο τον τομέα της κτηνοτροφίας στην Ε.Ε, αντιμετώπισε έκτακτα γεγονότα τα οποία είχαν βραχυπρόθεσμες συνέπειες και αναμένεται να εξακολουθήσουν να επηρεάζουν τη μεσοπρόθεσμη εξέλιξη του τομέα. Η Σπογγώδης Εγκεφαλοπάθεια των Βοοειδών (Σ.Ε.Β.), που προκάλεσε μετατόπιση της ζήτησης σε άλλους τύπους κρέατος (κυρίως πουλερικά), ευνόησε επίσης τον τομέα του χοίρειου κρέατος και συνέβαλε σε καλύτερες τιμές κατά την περίοδο 2000-2002. Ωστόσο, μεταξύ των μέτρων που ελήφθησαν άμεσα για την αντιμετώπιση της Σ.Ε.Β., η προσωρινή απαγόρευση της χρήσης ζωικών πρωτεϊνών σε ζωοτροφές για χοίρους και πουλερικά επηρέασαν τις τιμές των ζωοτροφών και τα περιθώρια κέρδους των παραγωγών.

Η εμφάνιση του αφθώδους πυρετού στο Ηνωμένο Βασίλειο και στη συνέχεια στην Ιρλανδία, στη Γαλλία και στις Κάτω Χώρες το 2001 διατάραξε επίσης τον τομέα του χοίρειου κρέατος. Λόγω της εμφάνισης της ασθένειας αυτής, οι περιορισμοί μεταφοράς ζωικού κεφαλαίου, σε συνδυασμό με αρκετές απαγορεύσεις εξαγωγής από τρίτες χώρες, δημιούργησαν σοβαρές διαταραχές στη σφαγή και στις πωλήσεις.

Οι μεσο- μακροπρόθεσμες προοπτικές για την κατανάλωση χοίρειου κρέατος είναι γενικά θετικές, δεδομένου ότι οι καταναλωτές είναι πιθανό να εξακολουθήσουν να προτιμούν το κρέας αυτό. Επιπλέον, οι τιμές χοίρειου κρέατος αναμένονται να παρουσιάζουν και στο μέλλον κυκλικές διακυμάνσεις αλλά σε υψηλότερα επίπεδα από ό,τι στο παρελθόν.

Συμπερασματικά, η χοιροτροφία αποτελεί δυναμικό τομέα της κτηνοτροφίας. Παρ' όλα αυτά, ο τομέας δεν αναπτύχθηκε και παρουσιάζει αρκετές διαρθρωτικές αδυναμίες με ανεπαρκή οργάνωση και κακή διαχείριση των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Οι λόγοι που οδήγησαν στη συρρίκνωση και στη συνέχεια στη στασιμότητα του τομέα είναι το υψηλό κόστος χρηματοδότησης, οι περιορισμοί στα εθνικά και κοινοτικά προγράμματα ενίσχυσης των επενδύσεων, η υπερχρέωση των παραγωγών, το υψηλό κόστος παραγωγής λόγω διατροφής (υψηλές τιμές δημητριακών και απαγόρευση χρήσης ζωοτροφών ζωικής προέλευσης) και η έλλειψη εγχώριου βασικού αναπαραγωγικού υλικού. Επίσης, πολύ σημαντικοί λόγοι για τη μη ανάπτυξη της χοιροτροφίας είναι ο έντονος ανταγωνισμός από την εισαγωγή νωπού χοιρινού κρέατος από χώρες της Ε.Ε. και οι αδυναμίες του συστήματος ελέγχου εμπορίας κρέατος, με αποτέλεσμα το εισαγόμενο χοιρινό κρέας να πωλείται ως εγχώριο με δυσμενείς επιπτώσεις στην εγχώρια παραγωγή. Τέλος, παρατηρείται έλλειψη σωστών και ισχυρών συνεταιριστικών οργανώσεων και επαγγελματικών οργανώσεων, οι οποίες θα μπορούσαν να παρέχουν ουσιαστική βοήθεια στους κτηνοτρόφους όχι μόνο στον τομέα της τεχνικής στήριξης αλλά και της διάθεσης των προϊόντων του.

Ωστόσο, οι προοπτικές της χοιροτροφίας στην Ελλάδα είναι θετικές. Ο τομέας διαθέτει αξιόλογο δυναμικό και εμπειρία και μπορεί, με το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο, να ανταποκριθεί στο νέο μοντέλο ανάπτυξης με στόχους την ασφάλεια, την ποιότητα, την ανταγωνιστικότητα και την πολυμορφία των παραγόμενων προϊόντων. Παράγοντες όπως η λύση στο πρόβλημα της υπερχρέωσης, οι δυνατότητες για επενδύσεις σε παλαιές και νέες μονάδες, η εφαρμογή συστημάτων Ολοκληρωμένης Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, η εντατικοποίηση του προγράμματος μετεγκατάστασης κτηνοτροφικών μονάδων, η βελτίωση της υποδομής της μεταποίησης, εμπορίας και ελέγχου, η ανάπτυξη προγραμμάτων

εκπαίδευσης, και η ίδρυση μιας διεπαγγελματικής οργάνωσης αναμένονται να δώσουν καινούργια ώθηση στον τομέα.

7.5. Πουλερικά

7.5.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Τα τελευταία είκοσι χρόνια, ο τομέας της πτηνοτροφίας αποτελεί το δυναμικότερο τομέα του κρέατος, ξεπερνώντας στα μέσα της δεκαετίας του '90 σε ανάπτυξη τον κλάδο των βοοειδών. Η πρώτη σημαντική διαταραχή στην εξελικτική τάση του τομέα οφείλεται στην εξάπλωση της αποκαλούμενης γρίπης των πτηνών. Ωστόσο, ο κλάδος ανέκαμψε πλήρως και σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Από το 1999, η παγκόσμια παραγωγή του κρέατος πουλερικών έχει αυξηθεί σημαντικά (+20%). Η γενική αυτή αύξηση παρουσιάζει μια επιβράδυνση από το 2001, και το ποσοστό της αύξησης είναι πολύ ετερογενές ανάμεσα στις χώρες παραγωγούς (Πίνακας 7.25). Μεταξύ των κύριων παραγωγών, σημαντικές αυξήσεις σημειώθηκαν στην Ινδία, στη Βραζιλία, στη Ρωσία, στην Κίνα και στις Η.Π.Α.

Η παραγωγή της Ε.Ε. μειώθηκε αισθητά το 2003 (-6,6%), γεγονός που οφείλεται στην εμφάνιση της γρίπης των πτηνών στις Κάτω Χώρες και το Βέλγιο, και στη μείωση της παραγωγής σε διάφορα κράτη-μέλη (π.χ. Γαλλία, Ιταλία, Σουηδία). Η παραγωγή στην Ε.Ε.-25 άρχισε να αυξάνεται το 2004, χωρίς εντούτοις να επιστρέψει στο επίπεδο του 2002. Το 2005, η παραγωγή αυξήθηκε ελα-

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.25
Παγκόσμια παραγωγή κρέατος πουλερικών (χιλ. τόνοι)

	Η.Π.Α.	Βραζιλία	Κίνα	Ιαπωνία	Ρωσία	Ινδία	Ταϊλάνδη	Ε.Ε.-15	Ε.Ε.-25	Σύνολο
1998	15.178	4.969	11.349	1.212	690	710	1.210	8.823	..	62.400
1999	16.039	5.647	11.951	1.213	748	820	1.180	9.148	..	65.333
2000	16.416	6.125	12.873	1.195	754	1.081	1.194	8.939	..	69.156
2001	16.761	6.380	12.866	1.216	861	1.250	1.336	9.381	..	71.643
2002	17.268	7.239	13.262	1.229	937	1.401	1.414	9.383	11.109	74.377
2003	17.468	7.967	13.687	1.218	1.034	1.600	1.291	9.066	10.880	75.823
2004	18.007	8.895	14.170	1.237	1.030	1.715	964	9.098	11.037	78.559
2005	..	..	..	..	..	..	..	..	11.047	..

Πηγή: European Commission, *The Agricultural Situation in the EU*, Report 2005.

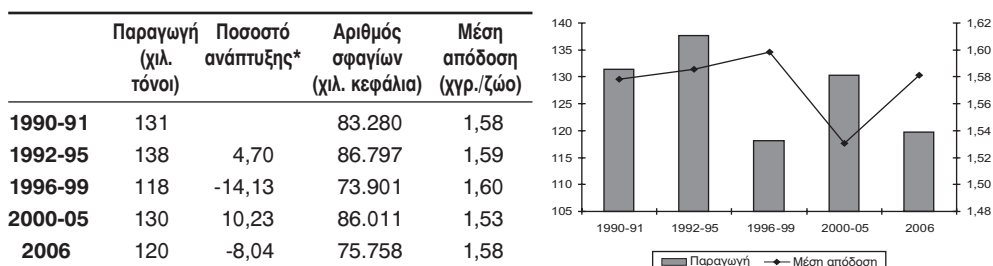
φρώς (+0,8%), ως συνέπεια της σταθερής παραγωγής στην Ε.Ε.-15 (περίπου 9,1 εκατ. τόνοι) και των αυξανόμενων επιπέδων παραγωγής στην Ε.Ε.-10. Η παρούσα κατάσταση αγοράς είναι πολύ εύθραυστη δεδομένου ότι η κατανάλωση κρέατος πουλερικών μειώνεται αισθητά κατά τη διάρκεια εξάρσεων της γρίπης των πτηνών, όπως συνέβη για παράδειγμα τους τελευταίους τέσσερις μήνες του 2005.

– Παραγωγή στην Ελλάδα

Η εξέλιξη της συνολικής παραγωγής κρέατος πουλερικών στην Ελλάδα για τέσσερις χρονικές περιόδους και για το 2006, με βάση τις αναθεωρήσεις της Κ.Α.Π., εμφανίζεται στον Πίνακα 7.26. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει το μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων. Η συνολική εγχώρια παραγωγή κρέατος πουλερικών παρουσιάζει διακυμάνσεις κατά το εξεταζόμενο διάστημα. Ειδικότερα, χαρακτηριστική είναι η παρατηρούμενη απότομη μείωση (-16,46%) κατά τη χρονική περίοδο 1996-1999. Το διάστημα από το 2000 μέχρι το 2005 η παραγωγή ακολουθεί αυξητική πορεία (με μέσο όρο αύξησης 10,23%), για να μειωθεί και πάλι το 2006 και να φθάσει στο επίπεδο των 76 περίπου χιλιάδων τόνων. Το διάγραμμα που συνοδεύει τον Πίνακα 7.26 παρουσιάζει την εξέλιξη της παραγωγής κρέατος πουλερικών καθώς και το ύψος της μέσης απόδοσης, το οποίο και εμφανίζεται αισθητά μειωμένο την περίοδο 2000-2005.

Όσον αφορά τις ειδικές κατηγορίες προϊόντων του τομέα πτηνοτροφίας, αξίζει να σημειωθεί ότι το κρέας κοτόπουλου αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος της συνολικής εγχώριας παραγωγής κρέατος πουλερικών (98%), ενώ οι γαλοπούλες, οι πάπιες και τα υπόλοιπα πουλερικά καλύπτουν μόλις το 2%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.26
Παραγωγή κρέατος πουλερικών στην Ελλάδα

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Παραγωγή κρέατος πουλερικών σε περιφερειακό επίπεδο

Στον Πίνακα 7.27 παρουσιάζονται ο αριθμός κεφαλών και η παραγωγή κρέατος πουλερικών ανά περιφέρεια. Το μεγαλύτερο μέρος της συνολικής παραγωγής κρέατος πουλερικών για το 2006 προέρχεται από την Ήπειρο και την Κεντρική Μακεδονία. Από κοινού οι δύο προαναφερθείσες περιφέρειες συγκέντρωσαν το 56,2% της συνολικής εγχώριας παραγόμενης ποσότητας κρέατος πουλερικών, με παραγωγή 33,8 χιλ. τόνους (28,2%) και 33,5 χιλ. τόνους (28%), αντίστοιχα. Στην τρίτη θέση ακολουθεί η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας με παραγωγή 20,9 χιλ. τόνων (17,5%) και έπονται με διαφορά οι υπόλοιπες περιοχές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.27

Παραγωγή κρέατος πουλερικών σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Αριθμός κεφαλών	Παραγωγή (τόνοι)	% αριθμού κεφαλών στο σύνολο της χώρας	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	75.757.670	119.770	100,00	100,00
Αττική	6.571.414	9.789	8,67	8,17
Στερεά Ελλάδα	12.116.319	20.917	15,99	17,46
Δυτική Ελλάδα	1.700.519	3.055	2,24	2,55
Πελοπόννησος	2.234.335	4.342	2,95	3,63
Νησιά Ιονίου	307.736	564	0,41	0,47
Ήπειρος	22.752.827	33.751	30,03	28,18
Θεσσαλία	1.712.434	3.191	2,26	2,66
Κεντρική Μακεδονία	20.756.147	33.548	27,40	28,01
Δυτική Μακεδονία	291.280	454	0,38	0,38
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	4.322.109	5.297	5,71	4,42
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	837.916	1.104	1,11	0,92
Νησιά Νότιου Αιγαίου	734.209	1.017	0,97	0,85
Κρήτη	1.420.425	2.736	1,87	2,28

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

7.5.2. Κατανάλωση

Πριν από την πρόσφατη μείωση της κατανάλωσης κρέατος πουλερικών στα πλαίσια της γρίπης των πτηνών, η μείωση στην κατανάλωση της Ε.Ε.-15 αντισταθμίστηκε από την αύξηση στην Ε.Ε.-10, οδηγώντας σε σταθερή κατά κεφαλήν κατανάλωση κρέατος πουλερικών σε επίπεδο 23 κιλά ανά έτος (Πίνακας 7.28). Γενικά, η κατά κεφαλήν κατανάλωση κρέατος πουλερικών στην Ε.Ε. κυμάνθηκε κατά το εξεταζόμενο διάστημα μεταξύ 21,2-23,4 κιλών/άτομο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.28
Κατανάλωση κρέατος πουλερικών στην Ε.Ε. (χιλ. τόνοι)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004*
Κρέας πουλερικών								
Μεταβολή αποθεμάτων	27,6	42,8	-44,0	-56,5	55	-20	6	..
Κατανάλωση	7.882	8.029	8.468	8.402	..	..	..	..
Κατά κεφαλήν κατανάλωση (χγρ.)	21,2	21,5	22,5	22,2	23,0	23,4	22,7	23,0

*: Ε.Ε.-25.

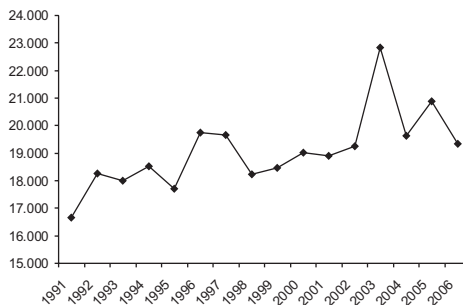
Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2007.

Στον Πίνακα 7.29 παρουσιάζεται η εξέλιξη της κατά κεφαλήν κατανάλωσης κρέατος πουλερικών για την Ελλάδα. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα η κατανάλωση κυμάνθηκε σε επίπεδα άνω των 18 κιλών ανά άτομο κατά το χρονικό διάστημα 1991-2006, με μικρές διακυμάνσεις. Η ποσοστιαία συμμετοχή της κατά κεφαλήν κατανάλωσης κρέατος πουλερικών στη συνολική εγχώρια κατά κεφαλήν κατανάλωση κρέατος ήταν για το 2006 της τάξης του 24,5%, ενώ η αύξηση κατανάλωσης κρέατος πουλερικών ανά άτομο κατά την περίοδο 2002-2006 ήταν μικρότερη από εκείνη της συνολικής κατανάλωσης κρέατος.

Συγκρίνοντας τα στοιχεία των δύο προηγούμενων πινάκων, συμπεραίνουμε ότι η κατά κεφαλήν κατανάλωση κρέατος πουλερικών στην Ελλάδα κινείται σχετικά κοντά, αν και σαφώς χαμηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Για

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.29
Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση κρέατος πουλερικών
στην Ελλάδα (κιλά)

	Κρέας σύνολο	Κρέας πουλερικών
Περίοδος 1992-1996 (1)	84,02	18,44
Περίοδος 1997-2001 (2)	87,46	18,86
Περίοδος 2002-2006 (3)	83,23	20,39
Ποσοστιαία μεταβολή (1) – (2)	4,09	2,24
Ποσοστιαία μεταβολή (2) – (3)	-4,84	8,11
2002	82,25	19,25
2006	83,14	19,33
Ποσοστιαία μεταβολή 2002 - 2006	1,08	0,43

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture, Food: From farm to fork statistics.

το 2006 διαμορφώθηκε σε 19,3 κιλά/έτος, μειωμένη κατά 8% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το 2000 το κρέας πουλερικών αποσπά μεγαλύτερο μερίδιο κατανάλωσης από το βόειο κρέας και έκτοτε η ισορροπία μετατοπίζεται σταθερά υπέρ του κρέατος πουλερικών, το οποίο κατατάσσεται στη δεύτερη θέση των προτιμήσεων των καταναλωτών. Το σχετικό του μερίδιο κυμαίνεται από το 2000 έως το 2006 μεταξύ του 21-26%.

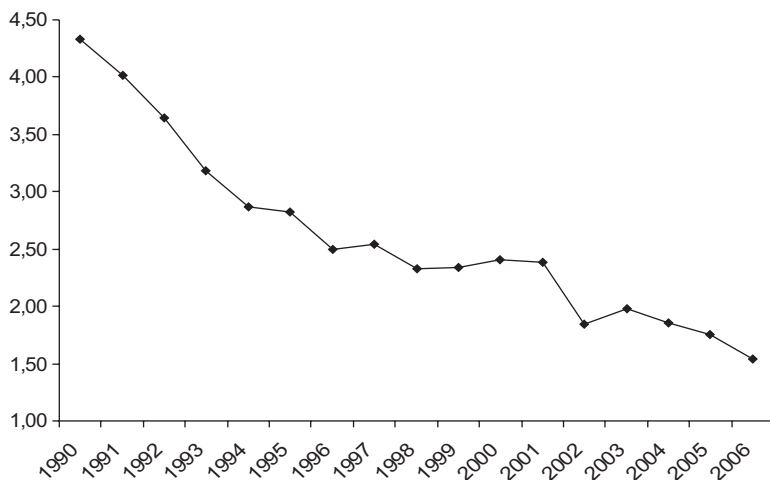
7.5.3. Τιμές

Στην Ελλάδα, η τιμή κρέατος πουλερικών ακολουθεί την τάση των τιμών των περισσότερων ευρωπαϊκών τιμών και παρατηρείται μείωση σε πραγματικές τιμές σε όρους του 2005 από €186 ανά 100 κιλά το 2003 σε €165 ανά 100 κιλά το 2005. Εντούτοις, η πτώση της τιμής κρέατος πουλερικών στην Ελλάδα είναι μικρότερη (11%) σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες.

Το Διάγραμμα 7.9 παρουσιάζει λεπτομερώς την εξέλιξη της τιμής παραγωγού στην Ελλάδα για το κρέας πουλερικών για το χρονικό διάστημα 1990-2006, σε σταθερές τιμές του 2005.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.9

Πραγματικές τιμές παραγωγού κρέατος πουλερικών (€/κιλό), έτος βάσης 2005

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τμήμα Αγροτικής Στατιστικής.

7.5.4. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για το κρέας πουλερικών

Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για τα πουλερικά προσαρμόστηκε στο σύστημα της ενιαίας ενίσχυσης με τη νέα Κ.Α.Π. (Κανονισμός (Ε.Ο.Κ.) αριθ. 2777/75). Τα προϊόντα που αφορά είναι οι πετεινοί, οι κόττες, οι πάπιες, οι χήνες, οι γαλοπούλες και οι φραγκόκοττες, τα κρέατα και τα βρώσιμα εντόσθια, τα συκώτια πουλερικών, τα λίπη και τα άλλα παρασκευάσματα με βάση τα πουλερικά.

Καθώς δεν προβλέπεται από το κοινοτικό καθεστώς άμεση αγοραστική παρέμβαση στην αγορά ή ιδιωτική αποθεματοποίηση για το κρέας πουλερικών (και τα αβγά), οι τιμές της αγοράς αλλά και τα επίπεδα των εισαγωγών αντικατοπτρίζουν ευθέως την κατάσταση που προκύπτει από τις σχέσεις προσφοράς και ζήτησης για τα ανάλογα προϊόντα.

Αναφορικά με τις επαγγελματικές και διεπαγγελματικές πρωτοβουλίες μπορούν να ληφθούν κοινοτικά μέτρα που τις ευνοούν, για να βελτιωθεί η ποιότητα των προϊόντων και της χρήσης τους, να προωθηθεί η καλύτερη οργάνωση της παραγωγής και της εμπορίας των προϊόντων και να διευκολυνθεί η διαπίστωση της εξέλιξης των τιμών τους στην αγορά.

Επιπλέον, για τα κρέατα και τα βρώσιμα εντόσθια πουλερικών καθορίζονται κανόνες εμπορίας που μπορεί να αφορούν την κατάταξη ανά κατηγορία, την κατηγορία, την ποιότητα, το βάρος και τη σήμανση. Για τα υπόλοιπα προϊόντα, η υιοθέτηση των κανόνων είναι προαιρετική.

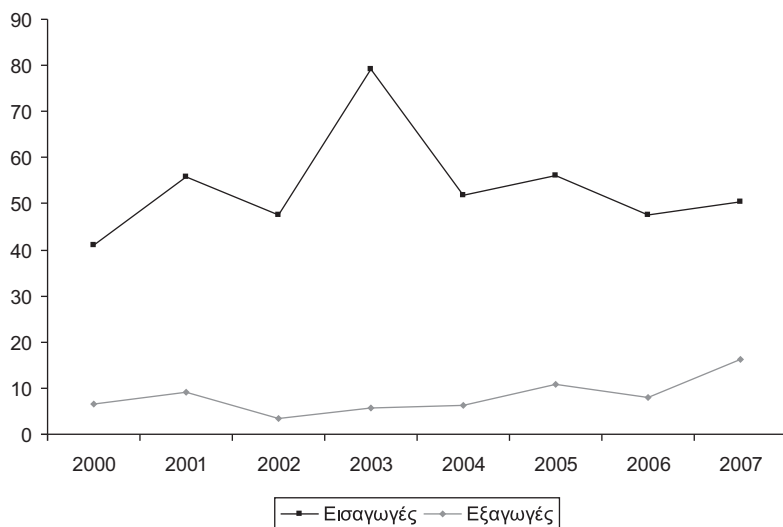
7.5.5. Εξωτερικό εμπόριο

– Ροές εμπορίου

Η πορεία των εξαγόμενων ποσοτήτων κρέατος πουλερικών, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Διαγράμματος 7.10 και του Πίνακα 7.30, ήταν αυξητική για το χρονικό διάστημα 2000-2007, με μέση ετήσια μεταβολή της συνολικής ποσότητας 13,98% και της συνολικής αξίας 5,60%. Τα αντίστοιχα στοιχεία για την ποσότητα εισαγωγών δείχνουν ότι είναι κατά πολύ μικρότερη (2,93%), ενώ η αξία των εισαγωγών είναι αυξημένη (7%). Πρέπει να σημειωθεί ότι οι εισαγωγές παρουσιάζουν συνεχείς αυξομειώσεις. Ως αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών τελικά οι εισαγωγές ανέρχονται σε 50 περίπου χιλ. τόνους το 2007 από 80 χιλ. τόνους το 2003.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.10

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές κρέατος πουλερικών της Ελλάδας
(χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.30

Ροές εμπορίου κρέατος πουλερικών της Ελλάδας

	Εισαγωγές							
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	40.589	514			70.971		1.024	
2001	55.624	322	37,04	-37,32	95.222	34,17	961	-6,15
2002	47.492	78	-14,62	-75,73	87.021	-8,61	208	-78,32
2003	79.007	159	66,36	102,69	87.139	0,14	292	40,15
2004	50.839	890	-35,65	461,64	89.835	3,09	1.822	523,99
2005	55.400	757	8,97	-14,94	85.848	-4,44	1.472	-19,23
2006	47.334	352	-14,56	-53,51	71.220	-17,04	733	-50,21
2007	47.965	2.347	1,33	566,68	111.920	57,15	3.668	400,68

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.30 (συνέχεια)

Εξαγωγές								
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες		Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	2.239		4.259		3.697		4.186	
2001	2.886	28,92	6.253	46,82	2.019	-45,38	3.650	-12,81
2002	1.364	-52,74	2.160	-65,46	3.844	90,34	1.313	-64,03
2003	1.951	43,03	3.626	67,90	4.284	11,45	1.692	28,91
2004	1.541	-21,00	4.638	27,92	2.752	-35,77	1.976	16,79
2005	5.517	257,92	5.252	13,22	4.745	72,45	2.532	28,13
2006	1.080	-80,43	6.930	31,95	1.592	-66,45	3.297	30,20
2007	2.934	171,78	13.304	91,99	3.291	106,70	8.254	150,33

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Ο Πίνακας 7.31 παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη των εισαγωγών και εξαγωγών κρέατος πουλερικών, διακρίνοντας μεταξύ Ε.Ε., τρίτων χωρών και σημαντικότερων εμπορικών εταίρων. Από τα στοιχεία του πίνακα καθίσταται σαφές ότι τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. αποτελούν σχεδόν τον αποκλειστικό προμηθευτή της Ελλάδας σε κρέας πουλερικών, καλύπτοντας πάνω από το 95% του συνόλου των εισαγωγών το 2007. Στις εισαγωγές αυτές από την Ε.Ε. κυριαρχούν η Ιταλία και η Ολλανδία, καλύπτοντας το 64% περίπου των συνολικών εισροών και το 67% του ενδοκοινοτικού εμπορίου. Ακολουθούν η Γαλλία, η Δανία και η Γερμανία με μικρότερα ποσοστά. Από κοινού οι χώρες αυτές καλύπτουν το 94% των εισαγόμενων ποσοτήτων το 2007 για την Ε.Ε.

Αντίθετα, οι εξαγωγές κρέατος πουλερικών έχουν ως τελικό προορισμό τρίτες χώρες, αφού μόλις το 18% των συνολικών ποσοτήτων εξάγεται στην Ε.Ε.-25. Να σημειωθεί, τέλος, ότι οι εξαγωγές πραγματοποιούνται κυρίως σε χώρες των Βαλκανίων, και ιδιαίτερα στο νέο κράτος-μέλος της Κοινότητας, τη Βουλγαρία (29,53% του συνόλου των εξαγωγών).

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.31

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το κρέας πουλερικών (τόνοι)

Εισαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	56.157	47.686	50.312	100,00		
Ε.Ε.-25	55.400	47.334	47.965	95,34		
Λοιπές χώρες	757	352	2.347	4,66		
Ιταλία	29.655	24.878	18.939	37,64	39,49	
Ολλανδία	9.518	9.098	13.121	26,08	27,36	
Γαλλία	6.035	3.985	5.310	10,56	11,07	
Δανία	3.069	3.416	4.035	8,02	8,41	
Γερμανία	3.724	3.370	3.768	7,49	7,86	
Υποσύνολο					94,18	
Αργεντινή	624	261	959	1,91		40,88
Βραζιλία	34	91	698	1,39		29,73
Βουλγαρία	0	0	560	1,11		23,87
Υποσύνολο						94,47
Εξαγωγές						
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	10.768	8.009	16.238	100,00		
Ε.Ε.-25	5.517	1.080	2.934	18,07		
Λοιπές χώρες	5.252	6.930	13.304	81,93		
Βέλγιο	383	0	964	5,93	32,84	
Κύπρος	431	449	803	4,94	27,36	
Ολλανδία	939	525	489	3,01	16,65	
Ηνωμ. Βασίλειο	2	0	388	2,39	13,23	
Υποσύνολο					90,09	
Βουλγαρία	1.172	2.096	4.795	29,53		36,04
FYROM	1.964	2.727	3.569	21,98		26,83
Αλβανία	1.478	1.471	3.019	18,59		22,69
Βιετνάμ	0	0	772	4,75		5,80
Υποσύνολο						91,36

Πηγή: U.N., Comtrade.

7.5.6. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Μετά την ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε., τα μέτρα της Κ.Α.Π. επέδρασαν ευνοϊκά στην αναδιάρθρωση της πτηνοτροφίας. Ωστόσο, ο τομέας αυτός συνεχίζει να αντιμετωπίζει προβλήματα διάρθρωσης και οργάνωσης.

Πιο συγκεκριμένα, η ελληνική πτηνοτροφία χαρακτηρίζεται από το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων και το μεγάλο αριθμό τους, στοιχεία που συντελούν στην αύξηση του κόστους παραγωγής και στη μη αποτελεσματική οργάνωση της αγοράς. Επιπλέον, το επίπεδο της ανταγωνιστικότητας των παραγωγών επηρεάζεται σημαντικά από το υψηλό κόστος τόσο των πρώτων υλών όσο και από το κόστος για τη διακίνηση του τελικού προϊόντος. Το ανεπαρκές οδικό δίκτυο και η συνεχής αύξηση των τιμών των ζωοτροφών αποτελούν σημαντικά προβλήματα για την περαιτέρω αύξηση της παραγωγής ενός ευπαθούς προϊόντος όπως το νωπό κρέας των πουλερικών. Οι εγχώριοι παραγωγοί οφείλουν ταυτόχρονα να συμμορφώνονται στους κανόνες υγιεινής και ποιότητας και να συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος με βάση το θεσμικό πλαίσιο της Ε.Ε. Συνεπώς, ο εκσυγχρονισμός και η ανάπτυξη του τομέα συνεχίζεται, ωστόσο με αργούς ρυθμούς που αδυνατούν προς το παρόν να συμβάλουν στην ανάκαμψη της παραγωγής. Οι τεχνολογικές εξελίξεις και το καθεστώς σκληρού ανταγωνισμού καθιστούν λοιπόν αναγκαία την υψηλή επαγγελματική κατάρτιση των παραγωγών και την καλύτερη οργάνωση της παραγωγής μέσω της αύξησης της παραγωγικότητας καθώς και τη βελτίωση της ποιότητας (τυποποίηση) και των δικτύων διανομής.

Όσον αφορά την κατανάλωση κρέατος πουλερικών στην ελληνική αγορά, αναμένεται αύξηση της σχετικής κατανάλωσης σε προϊόντα όμως διασφαλισμένης ποιότητας τα οποία πωλούνται σε λογικές τιμές. Απρόβλεπτα γεγονότα ίσως επηρεάσουν την αντίληψη των καταναλωτών με αποτέλεσμα τη μεταστροφή της ζήτησης από το ένα είδος κρέατος στο άλλο, αλλά οι αλλαγές αυτές είναι συνήθως προσωρινές.

Συνοπτικά, η καλή εξελικτική πορεία του τομέα πτηνοτροφίας στην Ελλάδα μπορεί να έχει ακόμα θετικότερες προοπτικές, εφόσον συνεχίσει να εκσυγχρονίζεται και να προσαρμόζεται στις σύγχρονες απαιτήσεις της αγοράς. Η προώθηση της πιστοποίησης και σήμανσης του κρέατος πουλερικών και των αβγών και η ταυτόχρονη χρήση συστημάτων ιχνηλασιμότητας θεωρούνται καθοριστικοί παράγοντες για την επίτευξη του στόχου αυτού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΖΩΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

8.1. Αβγά

8.1.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Η παγκόσμια παραγωγή αβγών έχει αυξηθεί κατά 8,1% μεταξύ 1999 και 2004. Αν και η μέση αύξηση στις Η.Π.Α. ήταν υψηλότερη από εκείνη στην Ε.Ε., η τελευταία διατηρεί ακόμα τη δεύτερη θέση μετά από την Κίνα. Η Κίνα παρουσίασε ένα υψηλό ποσοστό αύξησης (+31,4% μεταξύ 1999 και 2004) και είναι η πρώτη παραγωγός χώρα αβγών σε παγκόσμιο επίπεδο (Πίνακας 8.1). Η παραγωγή στην Ινδία αυξήθηκε επίσης σημαντικά μεταξύ 1998 και 2003 (+35%), αλλά μειώθηκε αισθητά το 2004 (-15%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.1
Παγκόσμια παραγωγή αβγών (χιλ. τόνοι)

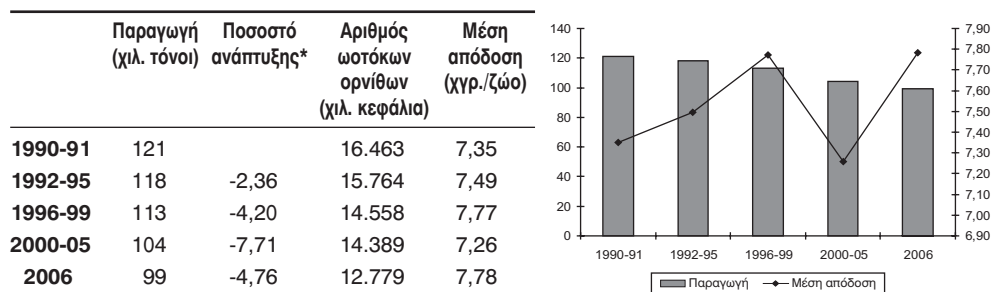
	Η.Π.Α.	Μεξικό	Βραζιλία	Ιαπωνία	Ρωσία	Ινδία	Κίνα	Ε.Ε.-25	Σύνολο
1998	4.731	1.461	1.467	2.536	1.827	1.623	17.532	4.934	51.823
1999	4.912	1.635	1.509	2.539	1.846	1.683	18.510	5.066	53.833
2000	4.998	1.788	1.539	2.353	1.894	1.749	19.433	5.289	55.405
2001	5.084	1.892	1.604	2.514	1.960	1.870	20.229	5.328	52.766
2002	5.131	1.900	1.547	2.514	2.022	2.000	21.288	5.259	54.564
2003	5.123	1.882	1.550	2.500	2.040	2.200	22.333	5.185	55.828
2004	5.288	1.906	1.560	2.471	1.993	1.890	24.326	6.573	58.205
2005	..	..	..	..	..	..	..	6.514	..

Πηγή: European Commission, *The Agricultural Situation in the EU*, Report 2005.

– Παραγωγή στην Ελλάδα

Η εξέλιξη της συνολικής παραγωγής αβγών, το ποσοστό μεταβολής της και ο αριθμός ωστόκων ορνίθων δίνονται στον Πίνακα 8.2. Ειδικότερα, η συνολική εγχώρια παραγωγή αβγών ξεπερνά τους 100 χιλιάδες τόνους, με εξαίρεση τα τελευταία χρόνια οπότε, για παράδειγμα, το 2006 η παραγωγή περιορίστηκε στο επίπεδο των 99 χιλ. τόνων. Εντούτοις, παρατηρείται μία συνεχής πτωτική πορεία κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου. Αντίθετα, η μέση απόδοση παραγωγής διατηρείται σχετικά σταθερή, στο επίπεδο των 7,35 κιλών ανά ζώο περίπου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.2
Παραγωγή αβγών στην Ελλάδα

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Παραγωγή αβγών σε περιφερειακό επίπεδο

Αναφορικά με την εγχώρια παραγωγή σε επίπεδο περιφέρειας, ο Πίνακας 8.3 παραθέτει στοιχεία για το 2006. Το 67% περίπου της συνολικής παραγωγής συγκεντρώνεται σε τέσσερις μόλις περιφέρειες, και ιδιαίτερα στην Αττική, την Κεντρική Μακεδονία, την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, και την Πε-

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.3
Παραγωγή αβγών σε τεμάχια σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Παραγωγή (τόνοι)	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	1.989.595	100,00
Αττική	569.022	28,60
Στερά Ελλάδα	143.356	7,21
Δυτική Ελλάδα	88.729	4,46
Πελοπόννησος	224.249	11,27
Νησιά Ιονίου	19.109	0,96
Ήπειρος	111.652	5,61
Θεσσαλία	71.545	3,60
Κεντρική Μακεδονία	291.454	14,65
Δυτική Μακεδονία	27.900	1,40
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	251.605	12,65
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	38.692	1,94
Νησιά Νότιου Αιγαίου	61.922	3,11
Κρήτη	90.360	4,54

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

λοπόννησο. Ακολουθούν η Στερεά Ελλάδα με 143 χιλ. τεμάχια (7,2%) και η Ήπειρος με 112 χιλ. τεμάχια (5,6%).

8.1.2. Κατανάλωση

Στον Πίνακα 8.4 παρουσιάζονται στοιχεία για την κατανάλωση αβγών στην Ε.Ε. Παρατηρείται μία αυξητική τάση όσον αφορά το επίπεδο της κατανάλωσης, αλλά περιορισμένης έντασης και με εξαίρεση το 2003 όπου σημειώνεται μείωση. Επιπλέον, η κατά κεφαλήν κατανάλωση ξεπερνά τα τελευταία χρόνια το επίπεδο των 13 κιλών, φθάνοντας τα 14 κιλά το 2004.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.4
Κατανάλωση αβγών στην Ε.Ε.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004*
Κατανάλωση	4.764	4.800	4.900	5.206	5.159	5.191	4.986	6.403
Κατά κεφαλήν κατανάλωση								
σε κιλά	12,8	12,8	13,0	13,8	13,2	13,7	13,1	14,0

* Ε.Ε.-25.

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2007.

Η συνολική εγχώρια κατανάλωση αβγών κυμάνθηκε μεταξύ 111-124 χιλ. τόνων ετησίως κατά την περίοδο 1997-2002. Στο διάστημα αυτό εμφανίζονται μικρές αυξομειώσεις σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Κατά συνέπεια, η κατά κεφαλήν κατανάλωση αβγών παραμένει πρακτικά σταθερή, δεδομένου ότι κατά το εξεταζόμενο διάστημα κυμάνθηκε μεταξύ 10,6-11,7 κιλών/άτομο. Ωστόσο, η τιμή της κινείται σαφώς χαμηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

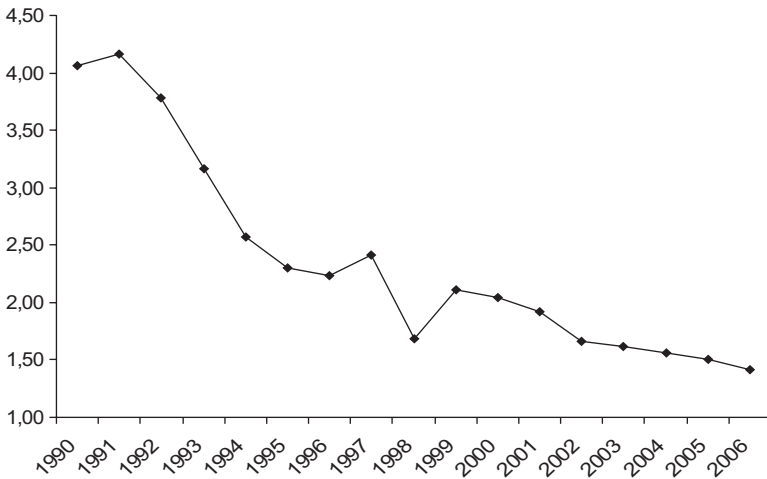
8.1.3. Τιμές

Οι τιμές αβγών μειώθηκαν αισθητά σε ορισμένα κράτη-μέλη όπως το Ηνωμένο Βασίλειο (-25,8%), την Ισπανία (-22,5%), την Τσεχία (-21,9%), τη Φινλανδία (-18,3%), τη Σλοβενία (-12,6%), την Ιταλία (-10,1%) και τη Δανία (-9,4%), ενώ σε άλλα κράτη η μεταβολή των τιμών ήταν θετική. Και στην Ελλάδα παρατηρείται πτώση της τιμής των αβγών (-7,1% το 2005 σε σύγκριση με το 2003).

Το Διάγραμμα 8.1 παρουσιάζει λεπτομερώς την εξέλιξη της τιμής παραγωγού στην Ελλάδα για τα αβγά για το χρονικό διάστημα 1990-2006, σε πραγματικές τιμές του 2005.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.1

Πραγματικές τιμές παραγωγού αβγών (€/κιλό), έτος βάσης 2005

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τμήμα Αγροτικής Στατιστικής.

8.1.4. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για τα αβγά

Η πρώτη Κ.Ο.Α. για τα αβγά θεσπίστηκε με τον Κανονισμό (Ε.Ο.Κ.) αριθ. 21/62. Ο τρέχων κανονισμός είναι σε ισχύ από το 1975, αλλά έχει τροποποιηθεί επανειλημμένα. Η Κ.Ο.Α. αυτή καλύπτει τα αβγά πουλερικών (σε κέλυφος, φρέσκα, συντηρημένα ή μαγειρεμένα) και τα αβγά άλλων πουλιών (συμπεριλαμβανομένων των αβγών που έχουν υποβληθεί σε ορισμένες μεθόδους μαγειρέματος ή συντήρησης, ή έχουν γλυκαθεί).

Για να ενθαρρύνουν την εμπορική δραστηριότητα και τις κοινές εμπορικές οργανώσεις, κοινοτικά μέτρα μπορούν να ληφθούν για να βελτιώσουν την ποιότητα των προϊόντων και τη χρήση τους, να προωθήσουν την καλύτερη οργάνωση της παραγωγής και του μάρκετινγκ και να διευκολύνουν την καταγραφή των τάσεων στις τιμές αγοράς.

8.1.5. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Ο κλάδος της αβγοπαραγωγής καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας αγοράς, χωρίς να έχει σημαντικό ανταγωνισμό από τις εισαγωγές που είναι πολύ περιορισμένες. Τα προβλήματα και οι προοπτικές του κλάδου της αβγοπα-

ραγωγού πτηνοτροφίας είναι αντίστοιχα με αυτά της κρεοπαραγωγού (βλέπε ενότητα 7.5.6) και ως εκ τούτου δεν επαναλαμβάνονται.

8.2. Γάλα

8.2.1. Παραγωγή

– Παγκόσμια παραγωγή και παραγωγή στην Ε.Ε.

Η παγκόσμια παραγωγή γάλακτος υπολογίζεται στους 622 εκατ. τόνους το 2004 και στους 629 εκατ. τόνους τον επόμενο χρόνο. Το αγελαδινό γάλα αντιπροσωπεύει το 84% της συνολικής παραγωγής και το γάλα βουβάλων το 12%. Το υπόλοιπο 4% προέρχεται από πρόβατα, αίγες και καμήλες. Η Ε.Ε. κατέχει την πρώτη θέση σε επίπεδο παραγωγής, ακολουθούμενη από την Ινδία με 92 εκατ. τόνους. Το Πακιστάν και η Κίνα θεωρούνται επίσης βασικοί παραγωγοί γάλακτος στην Ασία, ενώ η ζήτηση των γαλακτοκομικών προϊόντων συνεχίζει να αυξάνεται στην περιοχή λόγω βελτίωσης του εισοδήματος και υιοθέτησης μιας διατροφής με περισσότερα προϊόντα του τομέα. Στη Λατινική Αμερική, η Βραζιλία παράγει τη μεγαλύτερη ποσότητα γάλακτος, και στο σύνολό της η περιοχή αυτή προσέφερε 63,5 εκατ. τόνους γάλακτος το 2005. Η Ρωσία με τη σειρά της παρήγαγε 31,2 εκατ. τόνους καταλαμβάνοντας την 4η θέση, ενώ στις υπόλοιπες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης παρατηρείται μία μείωση της παραγωγής.

Η παραγωγή γάλακτος στις Η.Π.Α. αυξήθηκε το 2005 κατά 3,5%, δηλαδή στα 80 εκατ. τόνους, μετά από τρία χρόνια στασιμότητας στα 77 εκατ. τόνους. Στον Καναδά, η παραγωγή παρέμεινε σταθερή στα 7,8 εκατ. τόνους. Τέλος, στην Ωκεανία, οι καιρικές συνθήκες διαδραμάτισαν έναν σημαντικό ρόλο στα επίπεδα παραγωγής, με διαφορετικά αποτελέσματα στη Νέα Ζηλανδία και την Αυστραλία. Η παραγωγή γάλακτος στη Νέα Ζηλανδία μειώθηκε κατά 2,5% φθάνοντας τους 14,4 εκατ. τόνους, ενώ στην Αυστραλία παρέμεινε σταθερή στους 10,5 εκατ. τόνους.

Συγκεκριμένα για την Ε.Ε.-25, η Γερμανία παρήγαγε το 2004 το 19,95% του συνολικά παραγόμενου αγελαδινού γάλακτος, η Γαλλία το 17,22%, το Ηνωμένο Βασίλειο το 10,28%, η Ιταλία το 7,61%, οι Κάτω Χώρες το 7,72%, η Ισπανία το 4,49% και η Ελλάδα μόλις το 0,55%. Ο αριθμός αγελάδων μειώθηκε το 2005 φθάνοντας στα περίπου 22,9 εκατ. ζώα (-2.1% έναντι του 2004). Αντίθετα, η απόδοση παραγωγής γάλακτος αυξήθηκε και η παραγωγή άγγιξε τα 142,9 εκατ. τόνους το 2005. Επιπλέον, ο μέσος αριθμός αγελάδων ανά εκμετάλλευση ανήλθε στις 39 (κυμαινόμενος από 4 στην Πολωνία έως 237 στην Τσεχία). Τέλος, η παραγωγή (παράδοση) γάλακτος στην Ε.Ε. παρέμεινε μέχρι και το 2007 κάτω από το επίπεδο της ποσόστωσης.

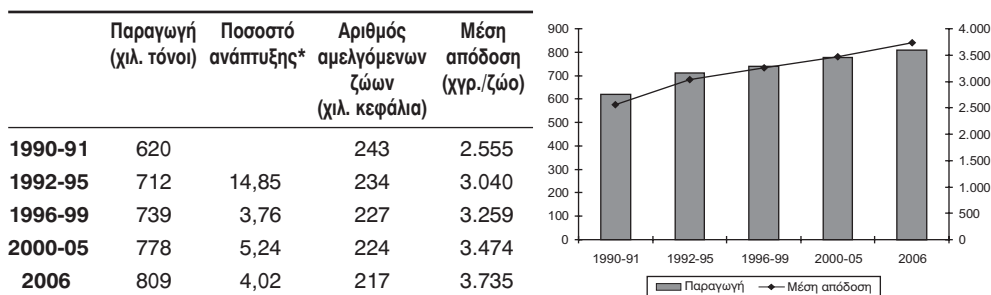
Η εκτροφή προβάτων για παραγωγή γάλακτος αποτελεί δραστηριότητα που ασκείται κυρίως στις νότιες χώρες της Ε.Ε., όπου αρμέγεται μεγάλος αριθμός ζώων, π.χ. στην Ελλάδα 95% και την Ιταλία 70%, ενώ σε ευρωπαϊκό επίπεδο αρμέγεται κατά μέσο όρο περίπου το 30% των προβάτων. Σε ό,τι αφορά το αίγαιο γάλα αξιοποιείται κατά βάση για την παραγωγή ορισμένων τυριών κυρίως στη Γαλλία, την Ιταλία και την Ελλάδα. Αίγες και πρόβατα με κατεύθυνση τη γαλακτοπαραγωγή εκτρέφονται και στις γειτονικές χώρες όπως είναι η Βουλγαρία, η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (Π.Γ.Δ.Μ.), η Ρουμανία και η Τουρκία.

Γενικά, οι κύριες χώρες παραγωγής αίγειου και πρόβειου γάλακτος στην Ε.Ε. είναι η Ελλάδα, η Ιταλία, η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Γαλλία. Η παραγωγή του στην Ε.Ε. παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις τα τελευταία χρόνια και κυμαίνεται γύρω στα 4 εκατ. τόνους. Αξιοσημείωτο είναι ότι η χώρα μας παράγει το 30% περίπου του συνολικά παραγόμενου στην Ε.Ε. πρόβειου και αίγειου γάλακτος.

– Παραγωγή στην Ελλάδα

Κατά την περίοδο 1990-2006 αυξήθηκαν οι συνολικά παραγόμενες ποσότητες αγελαδινού γάλακτος στην Ελλάδα, με το υψηλότερο ποσοστό αύξησης να καταγράφεται κατά το χρονικό διάστημα 1992-1995. Το 2006 παρήχθησαν 809 χιλ. τόνοι αγελαδινού γάλακτος, σημειώνοντας ποσοστό αύξησης της τάξης του 4,02% σε σχέση με τη προηγούμενη περίοδο (Πίνακας 8.5). Σε σχέση επίσης με τις ποσότητες αίγειου και πρόβειου γάλακτος που παράγονται στη χώρα, το αγελαδινό γάλα κατέχει την πρώτη θέση, σημειώνοντας και τα υψηλότερα ποσοστά αύξησης κατά τη διάρκεια ολόκληρης της εξεταζόμενης περιόδου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.5
Παραγωγή αγελαδινού γάλακτος στην Ελλάδα

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

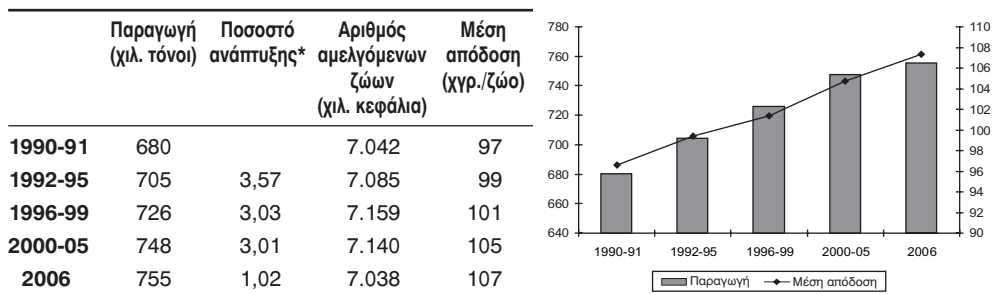
Να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα έχει επιτευχθεί σημαντική βελτίωση των αποδόσεων λόγω της βελτίωσης του γενετικού υλικού των ζώων και των συνθηκών εκτροφής τους (διατροφή, σταβλισμός κ.λπ.), ωστόσο, η εγχώρια μέση απόδοση γάλακτος ανά αγελάδα, σε σχέση με το μέσο όρο της Ε.Ε., παραμένει σχετικά χαμηλή. Κύριο χαρακτηριστικό του εγχώριου τομέα της γαλακτοπαραγωγού αγελαδοτροφίας είναι επίσης η ταχεία αύξηση του μεγέθους των μονάδων και η αντίστοιχη μείωση του αριθμού των παραγωγών.

Αναφορικά με το αιγοπρόβειο γάλα, το 2006 παρήχθησαν 755 χιλ. περίπου τόνοι πρόβειου και 513 χιλ. τόνοι αίγειου γάλακτος, από τους οποίους το 90% περίπου του πρόβειου και το 80% του αίγειου γάλακτος τυροκομείται. Το υπόλοιπο αξιοποιείται σε διάφορα άλλα παραδοσιακά προϊόντα (π.χ. γιαούρτι), είτε καταναλώνεται από τους ίδιους τους παραγωγούς.

Αν και ο αριθμός των αμελγόμενων ζώων είναι υψηλότερος όσον αφορά την παραγωγή πρόβειου γάλακτος σε σχέση με εκείνη του αίγειου γάλακτος, η μέση απόδοση διατηρείται σταθερά υψηλότερη στην περίπτωση του αίγειου γάλακτος (Πίνακες 8.6 και 8.7). Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, το 2006 ο αριθμός των αμελγόμενων προβάτων ανέρχεται σε 7 εκατ. με μέση απόδοση 107 κιλά/ζώο. Για το ίδιο έτος, ο συνολικός αριθμός των αμελγόμενων αιγών ανέρχεται σε 4,1 εκατ. με μέση απόδοση 124 κιλά/ζώο.

Τα ποσοστά αύξησης της παραγωγής αίγειου γάλακτος είναι ωστόσο χαμηλότερα, ενώ τα τελευταία χρόνια παρατηρείται και μείωση της παραγωγής για το προϊόν αυτό. Το διάστημα 2000-2005, η παραγωγή αίγειου γάλακτος μειώθηκε κατά 0,24%, και το 2006 μειώθηκε κατά 1,42% σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.6
Παραγωγή πρόβειου γάλακτος στην Ελλάδα

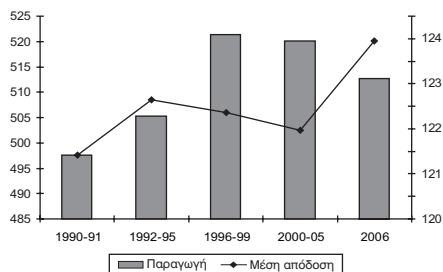

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.7
Παραγωγή αίγειου γάλακτος στην Ελλάδα

	Παραγωγή (χιλ. τόνοι)	Ποσοστό ανάπτυξης*	Αριθμός αμελγόμενων ζώων (χιλ. κεφάλια)	Μέση απόδοση (χγρ./ζώο)
1990-91	498		4.098	121
1992-95	505	1,56	4.120	123
1996-99	521	3,16	4.260	122
2000-05	520	-0,24	4.264	122
2006	513	-1,42	4.136	124

* Μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ περιόδων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας, διάφορα τεύχη.

– Παραγωγή γάλακτος σε περιφερειακό επίπεδο

Χωροταξικά και με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 8.8, η παραγωγή γάλακτος συγκεντρώνεται το 2006 κυρίως στην Κεντρική Μακεδονία (21,5%) και ιδιαίτερα στο νομό Θεσσαλονίκης (10,5%), τη Θεσσαλία (13,68%), την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (12,13%) και τη Δυτική Ελλάδα (11,95%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.8
Παραγωγή γάλακτος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Παραγωγή γάλακτος σε τόνους	% παραγωγής στο σύνολο της χώρας
Σύνολο Ελλάδας	2.076.884	100,00
Αττική	40.902	1,97
Στερεά Ελλάδα	109.615	5,28
Δυτική Ελλάδα	248.259	11,95
Πελοπόννησος	125.545	6,04
Νησιά Ιονίου	28.392	1,37
Ήπειρος	141.714	6,82
Θεσσαλία	284.131	13,68
Κεντρική Μακεδονία	447.343	21,54
Δυτική Μακεδονία	136.738	6,58
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	251.920	12,13
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	62.197	2,99
Νησιά Νότιου Αιγαίου	53.693	2,59
Κρήτη	146.436	7,05

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

Όσον αφορά τις επιμέρους κατηγορίες γάλακτος, η παραγωγή αγελαδινού γάλακτος επικεντρώνεται στις ίδιες περιφέρειες με εξαίρεση τη Δυτική Ελλάδα, που δίνει τη θέση της στη Δυτική Μακεδονία. Η περιφέρεια αυτή μαζί με τις υπόλοιπες τρεις παρήγαγαν το 2006 το 81,5% περίπου της ποσότητας αγελαδινού γάλακτος στη χώρα (Πίνακας 8.9). Σε επίπεδο νομού, ο νομός Θεσσαλονίκης είναι ο κύριος παραγωγός γάλακτος (22% της συνολικής παραγωγής) και ακολουθεί ο νομός της Λάρισας (10,7%). Η παραγωγή πρόβειου γάλακτος επικεντρώνεται σε τέσσερις περιφέρειες, με σχετική διασπορά των νομών των περιφερειών, και συγκεκριμένα στη Δυτική Ελλάδα με ποσοστό 18%, τη Θεσσαλία με ποσοστό 14,2%, την Ήπειρο με ποσοστό 11,4% και την Κρήτη με ποσοστό 11,22% (Πίνακας 8.10). Τέλος, η Κεντρική Μακεδονία και η Δυτική Ελλάδα είναι πρωτοπόρες σχετικά με την παραγωγή αίγιου γάλακτος, αφού παράγουν και οι δύο το υψηλότερο (και ίδιο) ποσοστό σε επίπεδο χώρας, δηλαδή 13,39% η κάθε μία. Ακολουθούν η Πελοπόννησος με 12,4% και η Κρήτη με 11,82% (Πίνακας 8.11).

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.9

Παραγωγή αγελαδινού γάλακτος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Παραγωγή γάλακτος σε τόνους	Παραγωγή αγελαδινού γάλακτος σε τόνους	% παραγωγής στο σύνολο αγελαδινού γάλακτος της χώρας	% παραγωγής στο σύνολο γάλακτος της περιφέρειας
Σύνολο Ελλάδας	2.076.884	808.906	100,00	38,95
Αττική	40.902	18.803	2,32	45,97
Στερεά Ελλάδα	109.615	16.531	2,04	15,08
Δυτική Ελλάδα	248.259	43.482	5,38	17,51
Πελοπόννησος	125.545	7.043	0,87	5,61
Νησιά Ιονίου	28.392	2.981	0,37	10,50
Ήπειρος	141.714	27.954	3,46	19,73
Θεσσαλία	284.131	125.663	15,53	44,23
Κεντρική Μακεδονία	447.343	304.216	37,61	68,01
Δυτική Μακεδονία	136.738	76.626	9,47	56,04
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	251.920	152.524	18,86	60,54
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	62.197	4.150	0,51	6,67
Νησιά Νότιου Αιγαίου	53.693	27.854	3,44	51,88
Κρήτη	146.436	1.082	0,13	0,74

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.10

Παραγωγή πρόβειου γάλακτος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Παραγωγή γάλακτος σε τόνους	Παραγωγή πρόβειου γάλακτος σε τόνους	% παραγωγής στο σύνολο πρόβειου γάλακτος της χώρας	% παραγωγής στο σύνολο γάλακτος της περιφέρειας
Σύνολο Ελλάδας	2.076.884	755.325	100,00	36,37
Αττική	40.902	15.161	2,01	37,07
Στερεά Ελλάδα	109.615	50.414	6,67	45,99
Δυτική Ελλάδα	248.259	136.120	18,02	54,83
Πελοπόννησος	125.545	54.871	7,26	43,71
Νησιά Ιονίου	28.392	11.736	1,55	41,34
Ήπειρος	141.714	86.077	11,40	60,74
Θεσσαλία	284.131	107.064	14,17	37,68
Κεντρική Μακεδονία	447.343	74.472	9,86	16,65
Δυτική Μακεδονία	136.738	36.583	4,84	26,75
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	251.920	53.356	7,06	21,18
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	62.197	37.306	4,94	59,98
Νησιά Νότιου Αιγαίου	53.693	7.421	0,98	13,82
Κρήτη	146.436	84.747	11,22	57,87

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.11

Παραγωγή αίγειου γάλακτος σε περιφερειακό επίπεδο, 2006

	Παραγωγή γάλακτος σε τόνους	Παραγωγή αίγειου γάλακτος σε τόνους	% παραγωγής στο σύνολο αίγειου γάλακτος της χώρας	% παραγωγής στο σύνολο γάλακτος της περιφέρειας
Σύνολο Ελλάδας	2.076.884	512.653	100,00	24,68
Αττική	40.902	6.938	1,35	16,96
Στερεά Ελλάδα	109.615	42.671	8,32	38,93
Δυτική Ελλάδα	248.259	68.656	13,39	27,65
Πελοπόννησος	125.545	63.633	12,41	50,69
Νησιά Ιονίου	28.392	13.676	2,67	48,17
Ήπειρος	141.714	27.684	5,40	19,54
Θεσσαλία	284.131	51.405	10,03	18,09
Κεντρική Μακεδονία	447.343	68.656	13,39	15,35
Δυτική Μακεδονία	136.738	23.529	4,59	17,21
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	251.920	46.041	8,98	18,28
Νησιά Βόρειου Αιγαίου	62.197	20.740	4,05	33,35
Νησιά Νότιου Αιγαίου	53.693	18.418	3,59	34,30
Κρήτη	146.436	60.607	11,82	41,39

Πηγή: ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική, 2006.

8.2.2. Κατανάλωση

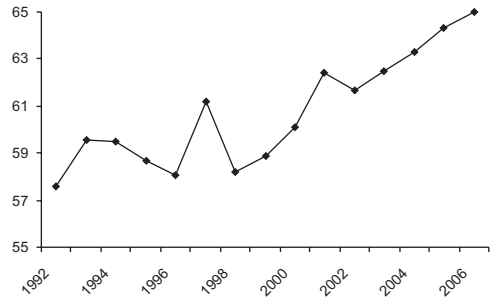
Η συνολική κατανάλωση γαλακτοκομικών προϊόντων στην Ε.Ε. τείνει να αυξάνεται από το 1996 κατά 0,3% ανά έτος. Ωστόσο παρατηρούνται διαφορές ανάμεσα στα κράτη-μέλη και για κάθε ξεχωριστό προϊόν του τομέα. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα, η μέση κατανάλωση ανά άτομο φθάνει τα τελευταία χρόνια τα 60 περίπου κιλά αγελαδινού γάλακτος, έναντι των 70 κιλών που καταναλώνει ο μέσος Ευρωπαίος πολίτης.

Ο Πίνακας 8.12 παρουσιάζει την πορεία της κατά κεφαλήν κατανάλωσης γάλακτος στην Ελλάδα για το χρονικό διάστημα 1991-2006. Παρατηρείται μία συνεχής αυξητική τάση μετά το 1998, ενώ την περίοδο 2002-2006 σημειώθηκε αύξηση της κατά κεφαλήν κατανάλωσης της τάξης του 5,35%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.12

Φαινομενική κατά κεφαλήν κατανάλωση γάλακτος στην Ελλάδα (κιλά)

Περίοδος 1992-1996 (1)	58,67
Περίοδος 1997-2001 (2)	60,15
Περίοδος 2002-2006 (3)	63,36
Ποσοστιαία μεταβολή (1) – (2)	2,52
Ποσοστιαία μεταβολή (2) – (3)	5,33
2002	61,67
2006	64,97
Ποσοστιαία μεταβολή 2002 - 2006	5,35

Πηγή: Eurostat, Statistics, Agriculture, Food: From farm to fork statistics.

8.2.3. Τιμές

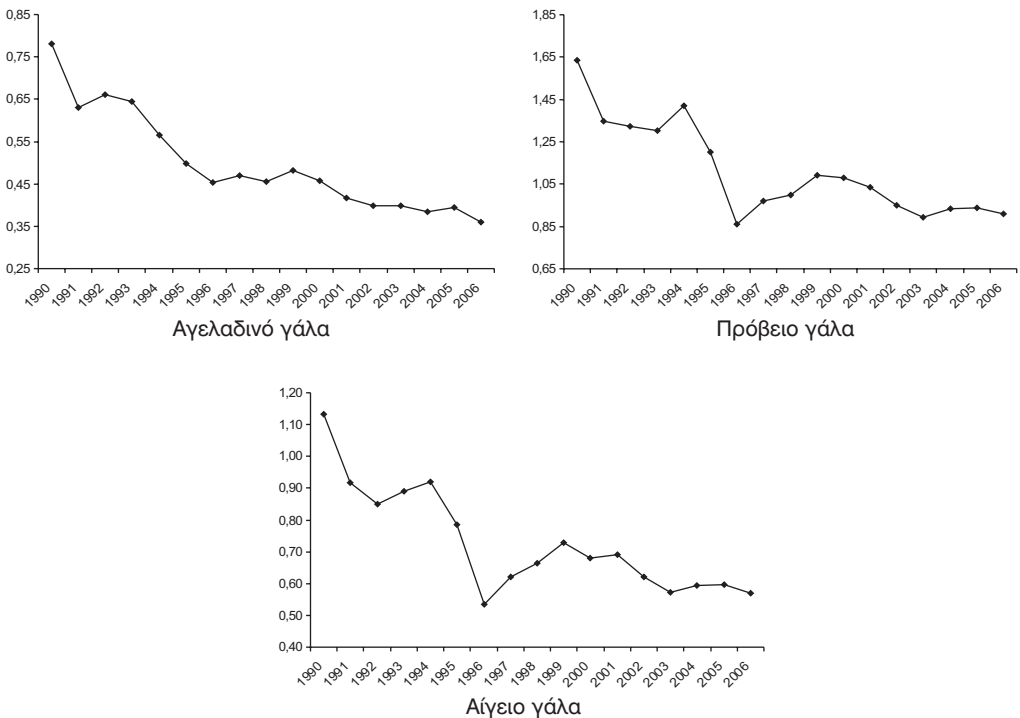
Τα τελευταία χρόνια οι ονομαστικές τιμές των γαλακτοκομικών προϊόντων αυξήθηκαν σημαντικά. Συγκεκριμένα, οι διεθνείς τιμές γαλακτοκομικών προϊόντων αυξήθηκαν θεαματικά το 2007. Αυτό οφείλεται κυρίως στη μείωση της παραγωγής γάλακτος στην Αυστραλία, την Αργεντινή και την Ε.Ε., και στους εμπορικούς περιορισμούς που επιβλήθηκαν σε διάφορες χώρες. Τα χαμηλά διεθνή αποθέματα και η κερδοσκοπία συνέβαλαν επίσης στο φαινόμενο αυτό.

Νωρίτερα, στην Ε.Ε. οι τιμές των γαλακτοκομικών προϊόντων, που ήταν σχετικά υψηλές το 2004, παρέμειναν σταθερές το 2005. Η αναθεώρηση της Κ.Α.Π. δεν είχε σημαντική επίδραση στις τιμές. Ωστόσο, οι μεταβολές των τιμών γάλακτος κατά τη διάρκεια του 2004 διέφεραν σημαντικά μεταξύ των χωρών.

Ενώ η τιμή του γάλακτος μειώθηκε σε μερικά κράτη, αυξήθηκε σημαντικά στη Λετονία (+27,9%) και τη Λιθουανία (+18,8%), καθώς επίσης και στην Ελλάδα (+4,4%), το Βέλγιο (+4,2%), την Εσθονία (+3,6%), την Ουγγαρία (+1,1%), την Ισπανία (+0,8%), την Κύπρο (+0,6%), τις Κάτω Χώρες (+0,4%) και την Πορτογαλία (+0,2%).

Το Διάγραμμα 8.2 παρουσιάζει την εξέλιξη των πραγματικών τιμών και για τα τρία είδη γάλακτος στην Ελλάδα για το χρονικό διάστημα 1990-2006. Η πραγματική τιμή του αγελαδινού γάλακτος συνεχίζει να μειώνεται μετά την πρόσφατη μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. παρά την ποσόστωση που υπάρχει λόγω αύξησης της εγχώριας ζήτησης νωπού αγελαδινού γάλακτος. Στο αίγαιο και το πρόβειο γάλα η πραγματική τιμή παρουσιάζει επίσης πτωτική πορεία λόγω της ανεξάρτητης ζήτησης αυτού του γάλακτος για μεταποίηση (π.χ. τυρί, γιαούρτι) που συγκρατεί τις τιμές, αλλά ταυτόχρονα υπάρχει μια ήπια αύξηση της παραγωγής του.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.2
Πραγματικές τιμές παραγωγού γάλακτος (€/κιλό), έτος βάσης 2005

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τμήμα Αγροτικής Στατιστικής.

8.2.4. Η Κοινή Οργάνωση της Αγοράς για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα

Η Κ.Ο.Α. του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων ρυθμίζει το γάλα και τις κρέμες γάλακτος, το βουτυρόγαλα, το γιαούρτι, το κεφίρ, τον ορό γάλακτος, το βούτυρο και άλλες λιπαρές ουσίες, τα τυριά και το πηγμένο γάλα για τυρί, τη λακτόζη και τα σιρόπια λακτόζης, και τα παρασκευάσματα που χρησιμοποιούνται για τη διατροφή των ζώων (Κανονισμός (Ε.Κ.) αριθ. 1255/99).

Η περίοδος εμπορίας αρχίζει την 1η Ιουλίου κάθε έτους και τελειώνει στις 30 Ιουνίου του επόμενου έτους. Οι τιμές παρέμβασης για τα 100 κιλά βουτύρου ανέρχονται σε:

- €328,20 από την 1η Ιουλίου 2000 έως τις 30 Ιουνίου 2004,
- €305,23 από την 1η Ιουλίου 2004 έως τις 30 Ιουνίου 2005,
- €282,44 από την 1η Ιουλίου 2005 έως τις 30 Ιουνίου 2006,
- €259,52 από την 1η Ιουλίου 2006 έως τις 30 Ιουνίου 2007, και
- €246,39 από την 1η Ιουλίου 2007.

Για το γάλα σε σκόνη, η τιμή παρέμβασης για τα 100 κιλά γάλακτος ανέρχεται στα €169,80.

Οι οργανισμοί παρέμβασης κάθε κράτους-μέλους αγοράζουν το βούτυρο στο 90% της τιμής παρέμβασης μεταξύ της 1ης Μαρτίου και της 31ης Αυγούστου κάθε έτους, με βάση τις προδιαγραφές που καθορίζονται. Η Επιτροπή μπορεί να αναστείλει την παρέμβαση, εάν οι προσφερόμενες ποσότητες υπερβαίνουν τους 30 χιλ. τόνους για το 2008 και τα επόμενα χρόνια. Το βούτυρο που αγοράζεται πρέπει να έχει ορισμένα χαρακτηριστικά και να πληροί ορισμένες απαιτήσεις. Για το αλατισμένο ή το μη αλατισμένο βούτυρο που παράγεται από κρέμα ή γάλα, μπορεί να χορηγηθεί ενίσχυση για ιδιωτική αποθεματοποίηση. Το ποσό της ενίσχυσης καθορίζεται βάσει των δαπανών αποθεματοποίησης, της προβλεπόμενης εξέλιξης των τιμών του νωπού βουτύρου ή του βουτύρου αποθεματοποίησης. Η διάθεση του βουτύρου αποθεματοποίησης από τους οργανισμούς παρέμβασης γίνεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μην διακυβεύεται η ισορροπία της αγοράς.

Οι οργανισμοί παρέμβασης των κρατών-μελών αγοράζουν στην τιμή παρέμβασης το γάλα σε σκόνη μεταξύ της 1ης Μαρτίου και της 31ης Αυγούστου. Η σύνθεση του γάλακτος αυτού πρέπει να πληροί ορισμένα χαρακτηριστικά, κυρίως όσον αφορά την ελάχιστη περιεκτικότητα σε πρωτεϊνικές ουσίες, η οποία πρέπει να ανέρχεται στο 34% του στερεού υπολείμματος χωρίς λίπος. Η Επιτροπή μπορεί να αναστείλει την παρέμβαση, εάν η προσφορά υπερβαίνει τους 109 χιλ. τόνους.

Εισχύσεις για την ιδιωτική αποθεματοποίηση χορηγούνται για ορισμένα τυριά. Το ποσό της ενίσχυσης καθορίζεται ανάλογα με τα έξοδα αποθεματοποίησης και την προβλεπόμενη εξέλιξη των τιμών. Σε περίπτωση που η κατάσταση της αγοράς το απαιτεί, η Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει να διαθέσει εκ νέου στην αγορά διάφορα αποθεματοποιημένα τυριά.

Να σημειωθεί επίσης ότι με βάση τον Κανονισμό (Ε.Κ.) αριθ. 1788/03 εφαρμόζονται ποσοτώσεις γάλακτος. Σκοπός της πολιτικής αυτής, που καθιερώθηκε το 1984, είναι να μειώσει την ανισορροπία μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης και συνεπώς τα επακόλουθα διαρθρωτικά πλεονάσματα με την εφαρμογή μιας αποζημίωσης. Η αποζημίωση καθορίζεται ανά 100 κιλά γάλακτος, στα €33,27 για την περίοδο 2004/05, στα €30,91 για το 2005/06, στα €28,54 για το 2006/07 και στα €27,83 για το 2007/08 και εφεξής. Σε περίπτωση που ένας παραγωγός υπερβεί την ποσότητα που του έχει καταναείμει το οικείο κράτος-μέλος καταβάλλει το μερίδιό του στην εισφορά. Τα κράτη-μέλη καταβάλλουν τις εισφορές στο Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων.

Το 2005, μόνο 5 χιλ. τόνοι γάλακτος σε σκόνη αποσύρθηκαν, ενώ στο τέλος του χρόνου λιγότερο από 10 χιλ. τόνοι ήταν ακόμα στα αποθέματα. Αυτό καταδεικνύει μια ισορροπημένη προσφορά και ζήτηση στον τομέα αυτό. Για το βούτυρο, 36 χιλ. τόνοι αγοράστηκαν, και τα αποθέματα στο τέλος του χρόνου ήταν ακόμα 125 χιλ. τόνοι. Αυτό δείχνει ότι η συγκεκριμένη αγορά στην Ε.Ε.-25 είναι λιγότερο ισορροπημένη.

8.2.5. Εξωτερικό εμπόριο

— Ροές εμπορίου

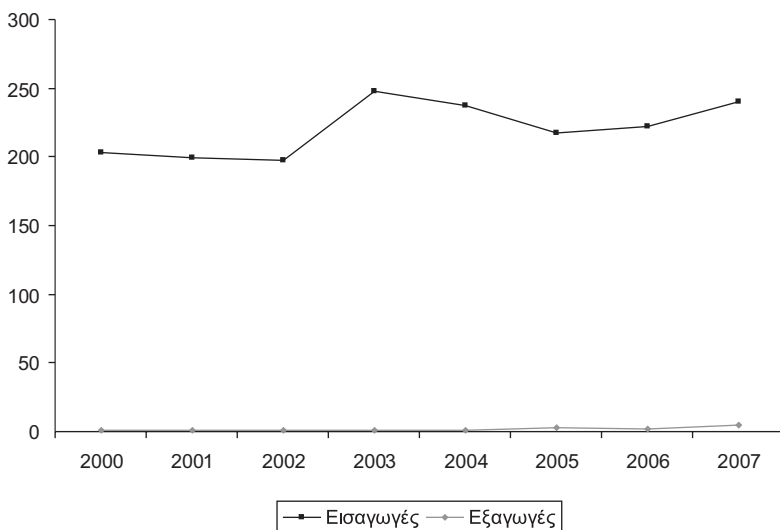
Η εισαγόμενη ποσότητα γάλακτος εμφάνισε πτωτική τάση την περίοδο 2004-2005 όσον αφορά τις εισροές από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ε.Ε., ενώ αυξήθηκαν οι εισαγωγές από τις τρίτες χώρες. Τα τελευταία δύο χρόνια συνέβη ακριβώς το αντίθετο στις εμπορικές συναλλαγές γάλακτος, αν και κατά το χρονικό διάστημα 2003-2007 οι συνολικές εισαγωγές ξεπερνούν τους 200 χιλ. τόνους. Οι εξαγωγές γάλακτος διατηρούνται σε χαμηλά επίπεδα, αν και τα τελευταία χρόνια διαφαίνεται μία σταδιακή βελτίωση στις εκροές προς την Ε.Ε. (Πίνακας 8.13)

Η μέση ετησία μεταβολή της αξίας των συνολικών εμπορικών συναλλαγών κατά την εξεταζόμενη περίοδο ανήλθε στο 3,08%, ενώ αξιοσημείωτη είναι η αντίστοιχη τιμή για τις εισροές από τρίτες χώρες (+64,04%).

Στο Διάγραμμα 8.3 απεικονίζεται η χρονική εξέλιξη των ροών εμπορίου για το γάλα τα τελευταία οχτώ χρόνια.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.3

Παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές γάλακτος της Ελλάδας (χιλ. τόνοι)

Πηγή: U.N., Comtrade.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.13

Ροές εμπορίου γάλακτος της Ελλάδας

	Εισαγωγές							
	Ποσότητα (τόνοι)				Αξία (χιλ. €)			
	Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες		Από Ε.Ε.-25		Από λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
2000	203.128		94		218.981		155	
2001	199.245	-1,91	0	..	209.806	-4,19	0	..
2002	195.861	-1,70	1.713	..	203.663	-2,93	606	..
2003	243.853	24,50	3.709	116,48	230.698	13,27	1.544	154,61
2004	232.643	-4,60	4.659	25,60	226.206	-1,95	2.512	62,69
2005	204.673	-12,02	13.038	179,86	214.232	-5,29	6.015	139,43
2006	215.362	5,22	7.198	-44,79	228.058	6,45	4.545	-24,43
2007	235.050	9,14	4.951	-31,21	265.946	16,61	4.955	9,01

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.13 (συνέχεια)

Εξαγωγές								
Ποσότητα (τόνοι)					Αξία (χιλ. €)			
Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες			Προς Ε.Ε.-25		Προς λοιπές χώρες	
	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή		Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
2000	795		504		1.132		779	
2001	792	-0,42	314	-37,70	1.510	33,31	408	-47,66
2002	411	-48,04	283	-9,90	617	-59,15	394	-3,43
2003	533	29,51	276	-2,58	661	7,13	354	-10,04
2004	801	50,39	182	-34,10	815	23,36	259	-26,87
2005	2.916	263,87	291	60,37	7.538	824,94	344	32,92
2006	2.010	-31,06	177	-39,22	2.691	-64,30	309	-10,14
2007	4.289	113,36	190	7,06	5.166	91,98	423	36,61

Πηγή: U.N., Comtrade.

– Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 8.14, το γάλα προέρχεται σχεδόν αποκλειστικά από ευρωπαϊκές χώρες (97,94% του συνόλου των εισαγωγών). Η Γερμανία είναι η κυριότερη χώρα προέλευσης γάλακτος και ακολουθούν η Ολλανδία και η Γαλλία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.14

Σημαντικοί εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας για το γάλα (τόνοι)

Εισαγωγές							
	2005			2006		2007	
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες	
	2005	2006	2007	2007	2007	2007	2007
Σύνολο	217.711	222.560	240.001	100,00			
Ε.Ε.-25	204.673	215.362	235.050	97,94			
Λοιπές χώρες	13.038	7.198	4.951	2,06			
Γερμανία	108.496	114.733	140.336	58,47	59,70		
Ολλανδία	45.477	47.959	41.602	17,33	17,70		
Γαλλία	25.318	21.663	19.310	8,05	8,22		
Υποσύνολο					85,62		
Ρουμανία	2.499	1.222	2.979	1,24			60,17
FYROM	10.539	5.929	250	0,10			5,05
Υποσύνολο							65,22

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.14 (συνέχεια)

	Εξαγωγές					
	2005	2006	2007	Ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο 2007	Ποσοστό συμμετοχής στην Ε.Ε.-25 2007	Ποσοστό συμμετοχής για τις λοιπές χώρες 2007
Σύνολο	3.207	2.187	4.479	100,00		
Ε.Ε.-25	2.916	2.010	4.289	95,77		
Λοιπές χώρες	291	177	190	4,23		
Κύπρος	459	856	2.090	46,67	48,73	
Λιθουανία	0	102	1.137	25,38	26,50	
Γερμανία	250	776	601	13,42	14,01	
Υποσύνολο					89,24	
Αλβανία	156	100	88	1,96		46,20
Ρουμανία	3	50	74	1,66		39,19
Βουλγαρία	1	0	21	0,48		11,29
Υποσύνολο						96,68

Πηγή: U.N., Comtrade.

Η Ελλάδα αποστέλλει μικρές ποσότητες γάλακτος στην Κύπρο, τη Λιθουανία και τη Γερμανία, ενώ πολύ μικρές ποσότητες έχουν ως τελικό προορισμό χώρες των Βαλκανίων (Αλβανία, Ρουμανία και Βουλγαρία).

8.2.6. Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Η παγκόσμια παραγωγή γάλακτος είναι πιθανό να διατηρήσει χαμηλά ποσοστά αύξησης, κυρίως λόγω της περιορισμένης αύξησης γάλακτος στην Κίνα. Στην Ελλάδα και την Ε.Ε. γενικότερα, η εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. αναμένεται να έχει θετικές επιπτώσεις στον τομέα της γαλακτοπαραγωγού βοοτροφίας λόγω της σταδιακής απελευθέρωσης εκτάσεων από καλλιέργειες που οι επιδοτήσεις τους μειώνονται, εφόσον δεν υπάρξει ανταγωνιστική χρήση των εν λόγω εκτάσεων από επιδοτούμενα ενεργειακά φυτά.

Επίσης, η αύξηση της ποσόστωσης στην Ελλάδα μπορεί να δώσει νέα ώθηση στον τομέα. Καθοριστικοί παράγοντες στην εξέλιξη αυτή θεωρούνται η αύξηση του εισοδήματος, η αστικοποίηση, και η μεταβαλλόμενη δημογραφική πυραμίδα που αναμένονται να συμβάλουν στην υψηλότερη κατά κεφαλήν ζήτηση για τα προστιθεμένης αξίας γαλακτοκομικά προϊόντα. Η αύξηση της κατανάλωσης είναι πολύ πιθανό ωστόσο να ποικίλλει ιδιαίτερα μεταξύ των προϊόντων αυτών.

Για την επίτευξη των προβλέψεων αυτών θεωρείται απαραίτητη η αύ-

ξηση του μέσου μεγέθους των εκμεταλλεύσεων, η βελτίωση του επιπέδου της διαχείρισής τους, η εφαρμογή προγράμματος βελτίωσης της παραγωγικότητας των ζώων και αύξησης της μέσης απόδοσης γάλακτος ανά ζώο, και η αναβάθμιση της ποιότητας του γάλακτος μέσω συμμετοχής των κτηνοτρόφων σε συστήματα για την ποιότητα των τροφίμων.

8.3. Βιολογική κτηνοτροφία

Αναφορικά με τη βιολογική κτηνοτροφία, τέλος, ενδιαφέρον συγκεντρώνουν οι εκτροφές της αιγο-προβατοτροφίας (60%) και των χοίρων (23%). Μεταξύ 2002 και 2006, όλες οι κατηγορίες βιολογικής ζωικής παραγωγής εμφανίζονται αυξημένες με ποσοστά μεγαλύτερα από 65%. Το 2007, η βιολογική κτηνοτροφία εξακολουθεί να αυξάνεται με εξαίρεση τη βιολογική χοιροτροφία που μειώθηκε κατά 10% περίπου (Πίνακας 8.15). Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει ωστόσο να δοθεί στη βιολογική χοιροτροφία, αφού κατέχει το υψηλότερο ποσοστό στην Ε.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.15
Αριθμός ζώων βιολογικής κτηνοτροφίας στην Ελλάδα

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βοοειδή	7.760	13.834	14.671	22.900	22.292	25.104
Πρόβατα	56.374	95.824	133.619	216.897	259.275	431.434
Αίγες	66.472	174.657	215.291	288.815	305.222	402.367
Χοίροι	1.288	3.628	4.469	126.003	215.532	196.291
Πουλερικά	46.553	70.004	68.386	144.108	133.852	159.323
Μελίσσια	2.221	4.789	3.719	6.901	8.426	9.557
Άλλα	0	20	58	0	0	0

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Γραφείο Βιολογικών Προϊόντων.

Ο συνολικός αριθμός αγροτών βιολογικής κτηνοτροφίας παρουσιάζει σημαντικά ποσοστά αύξησης τα τελευταία χρόνια αφού από το 2002 έως το 2006 αυξήθηκε κατά 75%. Οι περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, της Ηπείρου και της Κρήτης σημειώνουν τις μεγαλύτερες αυξήσεις, ενώ οι πέντε σημαντικότεροι νομοί της χώρας αναφορικά με τον αριθμό των κτηνοτρόφων βιολογικής γεωργίας εμφανίζονται στον Πίνακα 8.16. Σε αντίθεση, ο αριθμός αγροτών βιολογικής κτηνοτροφίας μειώθηκε κατά το 2007, με τις μεγαλύτερες απώλειες να εμφανίζονται στη Δυτική και Στερεά Ελλάδα καθώς και στην Ήπειρο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.16

Αριθμός αγροτών βιολογικής κτηνοτροφίας ανά περιφέρεια

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Σύνολο	682	1.254	1.416	2.431	2.702	1.846
<i>Περιφέρειες</i>						
Ανατ. Μακεδονίας & Θράκης	14	58	105	194	202	194
Κεντρικής Μακεδονίας	39	57	65	124	133	125
Δυτικής Μακεδονίας	54	61	74	98	131	117
Ηπείρου	11	35	61	128	115	91
Θεσσαλίας	60	118	161	335	336	285
Ιόνιων Νήσων	75	153	128	139	119	94
Δυτικής Ελλάδας	202	403	442	806	973	321
Στερεάς Ελλάδας	61	94	106	173	184	141
Αττικής	9	8	6	11	8	12
Πελοποννήσου	104	205	187	201	176	150
Βόρειου Αιγαίου	26	28	37	72	94	92
Νότιου Αιγαίου	5	6	6	7	19	17
Κρήτης	22	28	38	143	212	207
<i>Νομοί</i>						
Αιτωλοακαρνανίας	191	385	428	766	925	267
Μαγνησίας	48	104	107	130	156	155
Λάρισας	10	12	49	147	125	98
Χανίων	11	17	22	65	102	95
Κεφαλληνίας	67	145	123	126	108	87

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Γραφείο Βιολογικών Προϊόντων.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα παρουσιάζει ενδογενή προβλήματα όπως το αυξημένο κόστος παραγωγής και η αντίστοιχη χαμηλή ανταγωνιστικότητα που οφείλονται κυρίως στη μικρού μεγέθους εκμετάλλευση, στον πολυεμαχισμό της αγροτικής γης, στο αυξημένο κόστος των εισροών, και στη μεγάλη διαφορά των τιμών παραγωγού και καταναλωτή. Επιπλέον προβλήματα θεωρούνται οι δυσκολίες διάθεσης των προϊόντων λόγω διεθνών εμπορικών συγκυριών, η εξαρτώμενη από τα καιρικά φαινόμενα ποσότητα της παραγωγής, η ποιοτική υστέρηση των προϊόντων εξαιτίας προβλημάτων στην εφαρμογή των κανόνων τυποποίησης, συσκευασίας και ελέγχου ποιότητας, η έλλειψη κατάλληλων υποδομών και, τέλος, η εισαγωγή χαμηλού κόστους προϊόντων από γείτονες χώρες.

Προκειμένου ο ελληνικός αγροτικός τομέας να εξελιχθεί και να αναπτυχθεί, θεωρούνται απαραίτητα η επίλυση των βασικών διαρθρωτικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει, ο εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και των καλλιεργητικών πρακτικών και υποδομών, και η επιλογή ποικιλιών με ικανοποιητική απόδοση και υψηλή ποιότητα. Η ορθολογική χρήση των εισροών και η σωστή διαχείριση των υδάτινων πόρων μπορούν, επίσης, να συμβάλουν στη βελτίωση και διατήρηση του τομέα. Παράλληλα, πρέπει να δοθεί βαρύτητα στη συμβολαιακή γεωργία, και στην εφαρμογή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης, βιολογικής καλλιέργειας, παραγωγής προϊόντων ονομασίας προέλευσης και χρήσης σημάτων ποιότητας, ώστε να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα της εσωτερικής παραγωγής σε σχέση με τα εισαγόμενα προϊόντα. Τέλος, η κατάρτιση και ενημέρωση των παραγωγών, η δημιουργία συμπράξεων και δικτύωσης για την καλύτερη οργάνωση του τομέα, η προώθηση διεπαγγελματικών συμφωνιών, η εκπόνηση και υλοποίηση προγραμμάτων ανάπτυξης κλαδικής υποδομής και ποιοτικής βελτίωσης των προϊόντων του τομέα, και η ανάπτυξη της έρευνας μπορούν να συμβάλουν στην προστασία των καταναλωτών και του περιβάλλοντος, καθώς και στην προσαρμογή των προϊόντων στις ανάγκες της αγοράς.

Σήμερα, παρά τα προβλήματα του τομέα, πολλοί κλάδοι παρουσιάζουν καλές προοπτικές και δυναμισμό τόσο στην εσωτερική όσο και τη διεθνή αγορά. Συγκεκριμένα, τα δημητριακά καλύπτουν μεγάλες εκτάσεις της χώρας και συμβάλλουν στη διαμόρφωση του αγροτικού εισοδήματος και στη διασφάλιση της διατροφικής επάρκειας της χώρας. Ωστόσο, σημαντική θεωρείται η αναδιάρθρωση της καλλιέργειάς τους, η οποία μπορεί να επιτευχθεί με μερική αντικατάσταση κυρίως από ενεργειακά φυτά, κτηνοτροφικά φυτά για καρπό και για σανό

και αρωματικά φυτά, όπως επίσης και η βελτίωση των υποδομών μεταποίησης και εμπορίας. Οι εξαγωγές των δημητριακών γίνονται κυρίως σε μορφή χύδην χωρίς εμπορικές επωνυμίες. Έτσι τα ελληνικά δημητριακά αποτελούν ουσιαστικά πρώτη ύλη για τις βιομηχανίες τροφίμων του εξωτερικού.

Αναφορικά με την καπνοκαλλιέργεια και την παραγωγή βαμβακιού, και οι δύο κλάδοι εξασφάλιζαν μέχρι πρόσφατα υψηλή ακαθάριστη πρόσοδο και απασχόληση, και ειδικά στην περίπτωση του καπνού αξιοποιώντας σχετικά μειονεκτικές περιοχές, ωστόσο η εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. επέφερε συντριπτική μείωση των επιδοτήσεων και, κατά συνέπεια, συρρίκνωση των καλλιεργειών αυτών. Επιπλέον, ο κλάδος της ζάχαρης εμφανίζει μειωμένες αποδόσεις, όμως, οι μελλοντικές εξελίξεις θα επηρεαστούν άμεσα από τη ζήτηση βιοκαυσίμων.

Πολλές πιέσεις από τις εξελίξεις στην παγκόσμια αγορά δέχονται και οι κλάδοι ελαιόλαδου και οπωροκηπευτικών, αλλά έχουν προοπτικές ανάπτυξης εφόσον διευρυνθεί η εμπορική περίοδος, αυξηθούν οι εξαγωγές ποιοτικών προϊόντων, προωθηθεί η καλλιέργεια βιολογικών προϊόντων, και γίνουν επενδύσεις για την ανάπτυξη της μεταποίησης, τυποποίησης και συσκευασίας, ώστε να εξάγονται προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας και όχι φθηνή πρώτη ύλη. Τέλος, παρατηρούνται τάσεις εγκατάλειψης των αμπελοκαλλιεργειών λόγω αύξησης του ανταγωνισμού από τρίτες χώρες, ενώ στον κλάδο για τα ψυχανθή σημειώνεται μία συγκέντρωση της παραγωγής σε μικρές μονάδες. Απαιτείται, συνεπώς, ιδιαίτερη προσοχή και στους κλάδους αυτούς με εφαρμογή κατάλληλων μέτρων για την ενίσχυσή τους.

Όσον αφορά τη ζωική παραγωγή, παρατηρείται μια μικρή μείωση της συνολικής κατανάλωσης. Προβλήματα όπως το υψηλό κόστος παραγωγής, ο έντονος ανταγωνισμός από την εισαγωγή κρέατος από χώρες της Ε.Ε. και οι αδυναμίες του συστήματος ελέγχου της εμπορίας κρέατος έχουν, επίσης, συμβάλει στη συρρίκνωση του κλάδου, με δεδομένες και τις αρνητικές επιπτώσεις από τη νέα Κ.Α.Π. λόγω της πλήρους αποσύνδεσης των ενισχύσεων από το ζωικό κεφάλαιο. Παρ' όλα αυτά υπάρχει δυνατότητα για περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου, αφού οι Έλληνες καταναλωτές προτιμούν τα εγχώρια προϊόντα θεωρώντας τα πιο ασφαλή και ανώτερης ποιότητας. Μέτρα όπως η σωστή διαχείριση και αξιοποίηση των βοσκοτόπων, η μείωση του κόστους χρηματοδότησης για τον εκσυγχρονισμό των κτηνοτροφικών μονάδων, οι αποτελεσματικοί έλεγχοι της αγοράς, η εφαρμογή ιχνηλασιμότητας και ο έλεγχος της χρήσης των εισαγόμενων προϊόντων, καθώς και η ίδρυση διεπαγγελματικών οργανώσεων και η συνεχής κατάρτιση και εκπαίδευση των παραγωγών μπορούν να επηρεάσουν θετικά την εξέλιξη του κλάδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

ΕΣΥΕ, *Απογραφή Πληθυσμού*, διάφορα τεύχη.

ΕΣΥΕ, *Έρευνα Εργατικού Δυναμικού*, διάφορα τεύχη.

ΕΣΥΕ, *Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας*, διάφορα τεύχη.

ΕΣΥΕ, *Γεωργική Στατιστική*, διάφορα τεύχη.

ΙΝΑΣΟ – Ινστιτούτο Αγροτικής και Συνεταιριστικής Οικονομίας (2007). *Σχέδιο Δράσης για τη Βιομάζα και τα Βιοκαύσιμα στην Ελλάδα*. Αθήνα.

Λαμπροπούλου, Α. (2005). *Η Ελληνική Γεωργία στο Διεθνές Ανταγωνιστικό Περιβάλλον*. ΚΕΠΕ, Μελέτες αρ. 59, Αθήνα.

Μέργος, Γ. και Παπαγεωργίου Κ. (Εκδ.), (1997). *Εξελίξεις και Προοπτικές του Αγροτικού Τομέα – Μία κριτική παρουσίαση όλων των παραγωγικών κλάδων*. Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.

Παπαγεωργίου, Κ., Δαμιανός, Δ. και Σπάθης, Π. (2005). *Αγροτική Πολιτική*. Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.

Παχάκη, Κ. (2006). *Η Ελληνική Γεωργία Ενώπιον των Νέων Συνθηκών και Θεσμικού Πλαισίου*. ΚΕΠΕ, Εκθέσεις αρ. 46, Αθήνα.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (2007). *Προοπτικές Τομέα Σιτηρών*. Αθήνα.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (2007). *Αναπτυξιακές Προτάσεις Προοπτικές Τομέα Αμπέλου & Οίνου*. Αθήνα.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (2007). *Προοπτικές Τομέα Νωπών Κηπευτικών*. Αθήνα.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (2007). *Προοπτικές Τομέα Οπωροφόρων*. Αθήνα.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (2007). *Προοπτικές Αναδιάρθρωσης & Ανάπτυξης Τομέα Εσπεριδοειδών*. Αθήνα.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (2007). *Προοπτικές Ανάπτυξης Τομέα Οσπρίων και Κτηνοτροφικών Φυτών*. Αθήνα.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (2007). *Ανάπτυξη του Τομέα Βοοτροφίας Κρεοπαραγωγικής & Γαλακτοπαραγωγικής Κατεύθυνσης*. Αθήνα.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (2007). *Ανάπτυξη Τομέα Αιγοπροβατοτροφίας*. Αθήνα.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (2007). *Προοπτικές Τομέα Χοιρείου Κρέατος*. Αθήνα.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (2007). *Προοπτικές Τομέα Πτηνοτροφίας*. Αθήνα.

Ξενόγλωσση

CIHEAM (2008). *Mediterranean Agricultures – Country Reports*. Report: B61. Paris.

European Commission (2007). *Agriculture in the European Union, Statistics and Economic Information*. DG for Agriculture and Rural Development. Brussels.

European Commission (2007). *Different Organic Farming Patterns within EU-25: An overview of the current situation*. Statistics in focus: 67/2007. Agriculture and Fisheries. Brussels.

European Commission (2007). *The Agricultural Situation in the EU*. Report 2005. DG for Agriculture and Rural Development. Brussels.

European Commission (2005). *Organic Farming in the European Union – Facts and Figures*. Report, Brussels.

European Commission (2002). *The Agricultural Situation in the EU*. Report 2000. DG for Agriculture and Rural Development. Brussels.

Eurostat, Statistics, Agriculture, various years.

F.O. Licht's, *International Sugar & Sweetener Report*, various years.

OECD-FAO (2008). *Agricultural Outlook 2008-2017*. OECD, Trade and Agriculture Directorate: Paris.

U.N., Comtrade Dataset.

USDA, Foreign Agricultural Service, Office of Global Analysis. *World Agricultural Production*, WAP05-08, 2008.

World Bank, *World Development Indicators*, 2007.

http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture

<http://www.medobs.org>

ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΣΕΙΡΑ

- No 1 *Πρόγραμμα Αμβρακικού: Α Φάση: Η Προγραμματική Σύμβαση (Τόμος 1). Αθήνα, 1990.*
Β Φάση: Πενταετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης-Τελική Έκθεση (Τόμος 2). Αθήνα, 1989.
Β Φάση: Πενταετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης-Τομεακή Ανάλυση (Τόμος 3). Αθήνα, 1990.
Ειδικές Μελέτες (Τόμος 4). Αθήνα, 1990.
Επισκόπηση της Παγκόσμιας Αγοράς Χελιών (Τόμος 5). Αθήνα, 1990.
- No 2 *Προστασία και ανάπτυξη περιοχής λίμνης Καστοριάς. Αθήνα, 1990.*
- No 3 *Μεταφορά και ανάπτυξη των τεχνολογιών πληροφόρησης στην Ελλάδα, του Δ. Ουζουνίδη. Αθήνα, 1990.*
- No 4 *Χωροταξική κατανομή και κλαδική σύνθεση των επενδύσεων του Ν.1262/1982, του Γ. Γεωργίου. Αθήνα, 1991.*
- No 5 *Το ελληνικό ισοζύγιο πληρωμών: Επιπτώσεις από την ένταξη και την ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς της ΕΟΚ, του Δ. Μαρούλη. Αθήνα, 1991.*
- No 6 *Shipbuilding and Shiprepairing Industry in Greece, των Φρ. Τζαμουζάκη και Σ. Σπαθή. Αθήνα, 1991.*
- No 7 *ΚΑΠΗ Μελισσίων, των Α. Ριτσατάκη, Α. Κώτση και Χρ. Αυγουστή. Αθήνα, 1992.*
- No 8 *Εξελίξεις στο διεθνές νομισματοπιστωτικό σύστημα και η ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς: Επιπτώσεις για την Ελλάδα, του Δ. Μαρούλη. Αθήνα, 1992.*
- No 9 *Δημοσιονομικές εξελίξεις στη δεκαετία του '80, του Α. Μπαλφούσια σε συνεργασία Ν. Μανωλά. Αθήνα, 1993.*
- No 10 *Ανθρώπινοι πόροι: Πληθυσμός, αγορά εργασίας, εκπαίδευση, του Κ. Κανελλόπουλου. Αθήνα, 1994.*
- No 11 *Χωροταξική ανάλυση, του Π. Κομίλη. Αθήνα, 1994.*
- No 12 *Αξιολόγηση της συμβολής των Κοινοτικών χρηματοδοτήσεων στην προστασία του ελληνικού περιβάλλοντος, των Δ. Κατοχιανού και Σ. Σπαθή. Αθήνα, 1994.*
- No 13 *Ελεύθερη διακίνηση εργαζομένων στην Κοινότητα και η πολιτική απασχόλησης στην Ελλάδα, του Κ. Ευστρατόγλου. Αθήνα, 1994.*

- No 14 *Ο ελληνικός κλάδος ζάχαρης: Ανάλυση-προοπτικές*, Μελετητικής Ομάδας ΚΕΠΕ. Αθήνα, 1994.
- No 15 *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις*, των Κ. Κανελλόπουλου, Ι. Κουσουλάκου, Β. Ράπανου, σε συνεργασία Κ. Κωτσή, Α. Μακροπούλου. Αθήνα, 1995.
- No 16 *Σύγκλιση, απόκλιση και περιφερειακή πολιτική*, των Λ. Αθανασίου, Κ. Κανελλόπουλου, Η. Πούπου. Αθήνα, 1995.
- No 17 *Πρωτογενής τομέας: Εξελίξεις και προοπτικές ανάπτυξης, 1994-1999*, της Α. Λαμπροπούλου. Αθήνα, 1995.
- No 18 *Ήπειρος: Εξελίξεις και προοπτικές ανάπτυξης, 1994-1999*, του Γ. Κωστελένου. Αθήνα, 1995.
- No 19 *Διαπεριφερειακή ανάλυση και πολιτική και βασικά στοιχεία κατά περιφέρεια και νομό*, των Λ. Αθανασίου, Π. Καββαδία, Δ. Κατοχιανού, Π. Τονικίδου. Αθήνα, 1995.
- No 20 *Η ελληνική εκπαίδευση στον ορίζοντα του 2000*, του Κ. Κάρμα. Αθήνα, 1995.
- No 21 *Εσωτερική μετανάστευση*, του Κ. Κανελλόπουλου. Αθήνα, 1995.
- No 22 *The European Observatory for Small and Medium-Sized Enterprises: Research Environment and Innovation in Greek Manufacturing*, του Δ. Σακκά. Αθήνα, 1995.
- No 23 *Θέματα γεωργίας, αγροτικής και τοπικής ανάπτυξης*, της Κ. Καραμπάτσου-Παχάκη. Αθήνα, 1996.
- No 24 *Οικονομία και αθλητισμός*, Μελετητικής Ομάδας ΚΕΠΕ. Αθήνα, 1996.
- No 25 *Διαρθρωτικά και θεσμικά προβλήματα των ελληνικών εξαγωγών: Υφιστάμενη κατάσταση και προτάσεις πολιτικής*, των Δ. Μαρούλη και Κλ. Ευστρατόγλου. Αθήνα, 1996.
- No 26 *Δυτική Ελλάδα: Αναπτυξιακές δυνατότητες και προοπτικές*, του Δ. Σακκά. Αθήνα, 1996.
- No 27 *Βόρειο Αιγαίο: Εξελίξεις και προοπτικές ανάπτυξης 1994-1999*, του Μ. Παπαδημητρίου. Αθήνα, 1996.
- No 28 *Μελέτη αξιολόγησης των ΠΕΠ του ΚΠΣ 1994-1999*, Μελετητικής Ομάδας ΚΕΠΕ. Αθήνα, 1997.
- No 29 *Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα*, της Σ. Σπαθή. Αθήνα, 2000.

- No 30 *Η κοινωνικοοικονομική ταυτότητα των υδατικών διαμερισμάτων, των Β. Δεδεγιάν, Δ. Κατοχιανού, Α. Λαμπροπούλου. Αθήνα, 2000.*
- No 31 *Αλληλόχρεοι λογαριασμοί του Δημοσίου, των Θ. Μπαλφούσια, Β. Ράπανου, σε συνεργασία Κ. Κωτσή, Ν. Μανωλά. Αθήνα, 2000.*
- No 32 *Ο πολιτισμός ως κλάδος οικονομικής δραστηριότητας, των Καλλ. Παχάκη, Φ. Αγγελίδου, Ζ. Αναστασάκου, Β. Δεδεγιάν, Εμ. Κουνάρη, Σ. Λέρτα, Π. Μπαλτζάκη, Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Αθήνα, 2000.*
- No 33 *Το «μέγεθος» και ο ρόλος του δημόσιου τομέα στην Ελλάδα: Εξελίξεις και συγκρίσεις με άλλες χώρες, των Λ. Αθανασίου, Δ. Αθανασακόπουλου, Χ. Δημητριάδου, Εμ. Κουνάρη, Α. Κώτση, Ν. Μανωλά, Π. Παπακωνσταντίνου, Θ. Τερροβίτη. Αθήνα, 2000.*
- No 34 *Διαχειριστικό κόστος του ελληνικού φορολογικού συστήματος, του Αθ. Μπαλφούσια. Αθήνα, 2000.*
- No 35 *Ελληνικές φορολογικές δαπάνες, του Αθ. Μπαλφούσια, σε συνεργασία Ζ. Αναστασάκου, Χ. Κόλλια, Εμ. Κουνάρη, Μ. Χλέτσου. Αθήνα, 2001.*
- No 36 *Διερεύνηση των εξελίξεων στην κατοικία τις τελευταίες 10ετίες. Παρατηρήσεις και ενδείξεις για τις αστικές κυρίως περιοχές, της Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Αθήνα, 2001.*
- No 37 *Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης Νομού Ευβοίας, των Π. Κομίλη, Ν. Βαγιονή, Κ. Κάρμα, Α. Μυλωνά, Μ. Παπαδημητρίου και Γ. Παπαπολυμέρου. Αθήνα, 2001.*
- No 38 *Απελευθέρωση της αγοράς των τηλεπικοινωνιών: Επιπτώσεις στην απασχόληση του κλάδου, του Θ. Τερροβίτη. Αθήνα, 2002.*
- No 39 *Το κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα και η αναπτυξιακή διαδικασία στην Ελλάδα: Αλληλεπιδράσεις, του Λ. Αθανασίου. Αθήνα, 2002.*
- No 40 *Συμμετοχή ιδιωτών στα έργα υποδομής και αυτοχρηματοδότηση, της Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Αθήνα, 2003.*
- No 41 *Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών: τα στατιστικά δεδομένα, των Θ. Π. Λιανού και Θ. Μπένου, σε συνεργασία Αγγ. Δαρίτση. Αθήνα, 2003.*
- No 42 *Franchising: Αξιολόγηση και προοπτικές της δικαιόχρησης στον ελληνικό χώρο, των Δ. Κάζη και Θ. Τσαγκούρη. Αθήνα, 2004.*
- No 43 *Εξελίξεις στην αγορά κατοικιών, της Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Αθήνα, 2005.*
- No 44 *Ο συστημικός μετασχηματισμός των βαλκανικών χωρών και οι εξελίξεις στις οικονομικές ανταλλαγές με την Ελλάδα, των Ν. Βαγιονή, Β. Καφούρου και Ε. Παναγιώτου. Αθήνα, 2005.*

- No 45 *Europe and the international economic environment in 2005: Recent developments and outlook*, των Στ. Σάββα-Μπαλφούσια, Ε. Αθανασίου, Στ. Καραγιάννη και Κ. Τσούμα. Αθήνα, 2006.
- No 46 *Η ελληνική γεωργία ενώπιον των νέων συνθηκών και θεσμικού πλαισίου, της Κ. Παχάκη*, σε συνεργασία Π. Τονικίδου. Αθήνα, 2006.
- No 47 *Μέθοδοι και στρατηγικές αναδιάρθρωσης και ιδιωτικοποίησης του σιδηροδρόμου και των λιμένων Πειραιώς και Θεσσαλονίκης*, του Δ. Θ. Αθανασακόπουλου. Αθήνα, 2006.
- No 48 *Η επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα: Εξελίξεις και προοπτικές*, του Κ. Κάρμα. Αθήνα, 2006.
- No 49 *Αγροτικό εμπόριο Ελλάδας-Βαλκανικών χωρών: Συγκριτικό πλεονέκτημα και ανταγωνιστικότητα*, του Π. Παρασκευαΐδη. Αθήνα, 2006.
- No 50 *Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα στην ΕΕ-15 και δυνατότητες εφαρμογής του στην Ελλάδα*, των Α. Θ. Μπαλφούσια και Κ. Ν. Κωστή. Αθήνα, 2007.
- No 51 *Ο ενεργειακός τομέας στην Ελλάδα: Τάσεις και προοπτικές*, του Νικηφ. Μανωλά. Αθήνα, 2007.
- No 52 *Χρηματοδότηση και ασφάλιση εξαγωγικών πιστώσεων*, του Κλ. Β. Ευστρατόγλου. Αθήνα, 2007.
- No 53 *Τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα και τη Μεσόγειο: Μια συγκριτική ανάλυση*, των Ν. Βαγιονή και Β. Καφούρου. Αθήνα, 2007.
- No 54 *Αναπτυξιακή διαδικασία και μακροχρονιότερες εξελίξεις στην οικονομική συμπεριφορά και τις οικονομικές συνθήκες στην Ελλάδα*, του Λουκή Αθανασίου. Αθήνα 2008.
- No 55 *FYROM's transition: From Yugoslavia to the European Union?* της Ελευθερίας Παναγιώτου. Αθήνα 2008.
- No 56 *Πολυμερείς Εμπορικές Διαπραγματεύσεις: Εμπόριο Υπηρεσιών*, του Βασίλη Νότη. Αθήνα, 2008.
- No 57 *Οικονομική και δημογραφική βιωσιμότητα του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος*, των Λουκή Αθανασίου, Φανής Ζεβρού, Αγαπούλας Κώτση. Αθήνα 2009.
- No 58 *Η εξέλιξη και προβληματισμός για τη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος*, της Φανής Ζεβρού. Αθήνα 2009.
- No 59 *Size profile and labour market analysis of immigration in Greece*, των Κ. Κανελλόπουλου, Μ. Γρέγου, Α. Πετραλιά. Αθήνα 2009.

Επιμέλεια έκδοσης: Ελένη Σουλτανάκη
Μακέτα εξωφύλλου: Βικτώρια Δεδεγιάν

Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία:

ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Α.Β.Ε.Ε.

γραφικές τέχνες, χωροσυνθέσεις, διαδίκτυο
Ασκληπιού 80, 114 71 Αθήνα,
Τηλ.: 210-36.24.728, Fax: 210-36.01.679
www.papanikolaou.gr
info@papanikolaou.gr

ISBN: 978-960-341-088-1
ISSN: 1108-5797